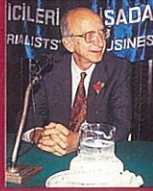

Süleyman Demirel
5.9.91

Bülent Ecevit
9.9.91

Erdal İnönü
23.9.91

Mesut Yılmaz
26.9.91

Liderlerle Toplantılar

VE SİYASİ PARTİLERİN SOSYO-EKONOMİK KONULARDAKİ KARŞILAŞTIRMALI GÖRÜŞLERİ

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

LİDERLERLE TOPLANTILAR

**Siyasi Partilerin Sosyo-Ekonomik
Konularda Karşılaştırmalı Görüşleri**

İSTANBUL

EKİM 1991

(Yayın No. TÜSİAD-T/91, 6147)

Cumhuriyet Cad. Ferah Apt., 233/9-10, 80230 Harbiye/İstanbul
Telefon: 140 12 05 • 146 24 12 • Telefax: 147 00 82

**Bu raporun tamamı veya bir bölümü
TÜSİAD "Liderlerle Toplantılar" referansı
yazılmak kaydıyla yayınlanabilir.**

Tasarım:

rpm/radar

Basıldığı Yer:

BOYUT MATBAACILIK A.Ş.

GİRİŞ

Demokratik bir toplumda demokrasi ve piyasa ekonomisinin en küçük birimlerinin (hücrelerinin) aynı olduğu yani insan olduğu şüphesizdir. İnsan seçmen olarak yönetici partileri iktidara getirirken, tüketici olarak piyasada çalışacak üreticileri ve girişimcileri alış-verişleriyle belirlemektedir. Ne var ki, bu kadar basite indirgediğimiz bu süreç içinde gerek demokrasi ve gerekse piyasa ekonomisi sistemlerinin işleyişi, geçmişin geleneksel sosyal ve kültürel birikiminden kurularak otomatik bir biçimde çalışmamakta, şeffaflık ve diyalog için gönüllü kuruluşların kamuoyunu zaman zaman aydınlatmaları gerekli olmaktadır.

Gerçekte, demokrasi ile piyasa ekonomisi kavramları salt ekonomik açıdan incelenirse, ikisi arasında çok yakın benzerlikler olduğu ve çoğu zaman birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri görülür. Piyasa ekonomisinde fiyat ve kalite açısından üreticiler birbirleriyle rekabet ederler. Siyaset pazarında ise **program ve kadrolar** halk önünde bir yarışma içindedirler. Ekonomik girişimcilerin gayesi parasaldır, yani kardır. Buna karşılık siyasi girişimcilerin amacı belli pozisyonları elde ederek ülke yönetiminde söz sahibi olmaktır.

Piyasa ekonomisinde ülkenin reel üretim gücü şirketlerin elindedir. Buna karşılık, siyasi iktidar yasa ve kararlarla şirketlerin ekonomik faaliyetlerini sürekli olarak etkiler. Siyasi otorite 4-5 yılda bir değişirken, şirketler piyasada etkinliği sağladıkları sürece yerlerini korurlar. Başka bir deyişle, ekonomik girişimci işlevini yürütemeyince hemen piyasadan silinirken, siyasal girişimci başarılı olsun veya olmasın seçildiği dönemler içinde yerinde kalabilmektedir.

Ekonomide üretimin değerlendirilmesi bireysel planda yapılırken siyasette değerlendirme kamuoyu tarafından gerçekleştirilir. Bu nedenle de siyaset pazarında başarı toplumun bütün kesimlerini memnun etmekten geçer. Demokraside basın,

bürokrasi, i  i-işveren gönüllü kuruluşları,  niversiteler, birbirlerini etkileyen özerk görüşler ortaya atarlar ve kamuoyunu etkilerler. Gerek ekonomik ve gerekse siyasal pazarlarda toplumsal başarı piyasaların açıklık ve  effaflı ına, diyalogun samimiyet ve yo unlu una bağlıdır.

T S AD, demokrasi ve piyasa ekonomisinin oluşma sürecine küçük de olsa bir katkı sağlamak amacıyla siyasi partilerimizin liderleri ile 20 Ekim 1991 seçimleri öncesinde düzenlemiş olduğu toplantılarda yapılan konuşmaları bu çalışmayla üyelerimize ve kamuoyuna sunmak istemiştir. Bu çalışmanın ikinci bölümünde yeralan ve partilerin görüşlerini özetleyen tablolar, parti yetkililerince onaylanmıştır (Doğru Yol Partisi'nin onayı zaman kısıtlaması nedeni ile alınamamıştır.). T S AD bağımsız ve tarafsız bir  ze sektör kurulu u olarak bu çalışmayı hiçbir yorum yapmadan kamuoyuna sunmayı ye lemi tir.

Doğru Yol Partisi Genel Başkanı
Süleyman Demirel'in
5-9-1991 tarihli konuşması

TÜSİAD YÖNETİM KURULU BAŞKANI

SAYIN BÜLENT ECZACIBAŞI'NIN KONUŞMASI

Doğru Yol Partisinin Sayın Genel Başkanı, Doğru Yol Partisinin Değerli Yöneticileri ve Üyeleri, TÜSİAD'ın Sayın Üyeleri , Basın ve TRT'nin Değerli Mensupları,

Yaklaşmakta olan genel seçimlerin öncesinde siyasi partilerimizin liderleri ve yöneticileri ile yapacağımız toplantıların birincisinde Doğru Yol Partisi'nin Genel Başkanı Sayın Süleyman Demirel'i aramızda görmekten kıvanç duyuyoruz; davetimizi kabul etmiş oldukları için kendilerine teşekkür ediyoruz. Türkiye'nin sorunlarına nasıl baktıklarını kendilerinden dinlemek bizim için her zamanki gibi büyük bir zevk olacaktır.

Ekonomide karşı karşıya bulunduğumuz sorunların çözüme kavuşturulması için, 20 Ekim seçimlerinin yeni bir dönüm noktası oluşturmasını diliyoruz. Kapalı bir ekonomik düzenden dışa açık bir serbest piyasa ekonomisine geçiş sürecinin başlatıldığı 24 Ocak Kararları'ndan bu yana 11 yılı aşkın bir süreyi geride bıraktık. Bu süre içinde serbest piyasa ekonomisine geçiş yönünde önemli adımların atılması sağlandı.

Ancak devletin ağırlık taşıdığı bir ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçişin kolay olmadığını biliyoruz. Özel kesimin hiç gelişmemiş olduğu, girişimcilerin bulunmadığı, serbest piyasanın kurum ve mekanizmalarının hiç çalışmadığı eski Doğu Bloku ülkelerinin yaşamakta oldukları tecrübeler bu geçiş döneminin zorluklarını açık biçimde gözlerimizin önüne seriyor. Çok daha değişik koşullar altında da olsa, biz de bu geçiş döneminde bazı engelleri aşmanın ne kadar güç olduğunu anlıyoruz. Görüyoruz ki tutarlı politikalar bir bütün halinde uygulanmadığı zaman, kamu sektörünün finansman sorunu çözülememekte; bütçe açıkları dev boyutlara ulaşmakta; faizler aşağı çekilememekte; daha verimli bir ekonomiye geçiş için yaşamsal önem taşıdığına inandığımız özelleştirme bir türlü başarıya ulaşılamamaktadır. Bütün bunların sonucunda ekonomik istikrar sağlanamamakta, toplumumuz yüksek enflasyondan kurtulamamaktadır. Yüksek enflasyonla birleşen yüksek faiz sanayicinin yatırım gücünü yok etmekte, sanayileş-

me ve kalkınma için gerek duyduğumuz kritik yatırımlar yapılamamaktadır. Pek çok konuda yeni düzenlemelerin beklentisi içindeyiz. Eğitim, kamu maliyesi, kamu yönetimi, KİT'lerin özelleştirilmesi, sanayi politikası, işçi-işveren ilişkileri, gelir dağılımı, sağlık, kalkınmada öncelikli yöreler bunların arasındadır.

Siyasi partilerimizin bu sorunlara önerdikleri çözümler nelerdir? Parti programlarına baktığımızda, bu programların tümünde serbest piyasa ekonomisini benimseyen gene ifade ve açıklamalara rastlıyoruz. Oysa ülkenin sorunlarına daha somut çözüm önerileri ile yaklaşılması gerektiği kanısındayız. Piyasa ekonomisini savunurken, piyasa ekonomisine geçişte karşı karşıya bulunduğumuz tıkanıklığın nedenlerini ve bunu aşmanın çarelerini de açıkca ortaya koymak zorundayız. Hızlı değişimlerin yaşandığı çağımızda biz bu çözümlerin ne son on yılın politikalarında, ne de daha önceki on yılların yaklaşımlarında saklı olduğu düşüncesinde değiliz. Başdöndürücü teknolojik gelişmelerin, küreselleşen pazarların, amansız ekonomik savaşların dünyasında artık yepyeni atılımlara ihtiyacımız olduğunu düşünüyoruz. Bu nedenle geriye değil, ileriye bakmak istiyoruz. Geçmişte iyi veya kötü yapılanları değil; açık ve gerçekçi olmak koşuluyla, gelecekte yapılması düşünülenleri tartışmayı amaçlıyoruz. Barış ve hoşgörü ortamı içinde şeffaflığa ve dialoğa giden yolların açılmasını diliyoruz. Bütün dünya barışa, özgürlüğe ve demokrasiye doğru koşarken, bizim toplumumuzun da ideolojik kavgalardan, kutuplaşmalardan, zıtlaşmalardan yorgun düştüğünü görüyoruz. Bir çok sorunumuzun çözüm yollarının daha fazla demokrasiden, katılımdan, hoşgörüden, diabloğdan geçtiğine inanıyoruz.

Sayın Genel Başkan,

Türkiye'nin sorunları, hiç kuşkusuz, sayıca çok ve çeşitli. Kestirme çözümlerden, kolay reçetelerden söz etmek mümkün değil. Ben sorunlara TÜSİAD'ın bakış açısını ve çözümleri hangi genel doğrultularda gördüğümüzü açıklamaya çalıştım. Bir cümle ile özetlememi isterseniz, daha güçlü bir demokrasiye ve daha sağlıklı bir serbest piyasa ekonomisine ihtiyacımız olduğu görüşündeyiz. İleriye dönük değerlendirmeler yaparken bizce sorulması gereken sorular da bunlardır: Demokrasimizi güçlendirmek için ne-

ler yapacağız? Serbest piyasa ekonomisini güçlendirmek için neler yapmayı planlıyoruz?

Sözü Sayın Süleyman Demirel'e bırakırken toplantımıza katıldığınız için teşekkür ediyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

DOĞRU YOL PARTİSİ GENEL BAŞKANI SAYIN SÜLEYMAN DEMİREL'İN KONUŞMASI

Sayın Koç, Sayın Eczacıbaşı, TÜSİAD'ın Sayın Üyeleri, Basınımızın Değerli Mensupla hepinizi saygıyla selamlıyorum.

20 Ekim 1991 tarihinde yapılacak olan seçimlerden önce bizi davet ederek düşüncelerimizi sormak nezaketinde bulunduğunuz için sizlere teşekkürlerimi sunuyorum.

İlk görücüye çıkan da benim. Sorduğunuz suallere cevap vermeye çalışacağım. Mademki seçim ortamında benim düşüncelerimi istiyorsunuz, ben de sizin zihinlerinizi çelmeye ve akıllarınızı bozmaya gayret sarfetmeyecek değilim. Yalnız, zihin çelmek veya akıl bozmak aslında kolay gibi gelir ama kolay değildir; bir de uzun ömürlü değildir. Onun için ben yine seçim öncesinde de olsa her zaman yaptığım gibi bilebildiğim kadar, görebildiğim kadar doğruları söylemeye çalışacağım. Genellikle, doğrular bir tanedir. Her kafadan bir sesin çıkmasından kimse rahatsız olmamalı. Başka türlü doğruları bulamazsın. Çünkü, bazı lafların ölçüsüz olması, bazı lafların mantığa sığmaması, bazı lafların boşa gitmemesi olacaktır. Konuş dediğin zaman konuşun şartı yoktur, ne konuşacağınızı da söylerseniz o zaman, aranan şey güdümlülüktür. Serbestlik arıyoruz; piyasada da serbestlik arıyoruz, her yerde serbestlik arıyoruz. Zaten her yerde serbestlik olmazsa piyasada da serbestlik olmaz.

1991 Ekim'inde seçim bizim zorlamamızın eseridir. Çünkü, bize göre ülke bunalmıştır. Halk sıkışıklığın içine düşmüştür. Bunun tek demokratik çıkışı, demokratik çözümü halkın iradesine müracaat edilmesidir. Yalnız öncelere gitmeyelim, gitmeyelim tamam da hep önümüze bakalım. O da iyi fakat önümüze bakarken biraz birikim lazım olacaktır; biraz da yeni tabirle deneyim lazım olacaktır. Birikim ve deneyimsiz önümüze bakarak bir yere varamayız. Çünkü birikim ve deneyimi nazarı dikkate almadığımız takdirde yeniden öğrenme periyoduna gideriz ki hata yaparız, zaman kaybederiz. Masrafa malolur. Gerilerde kalmayalım ama gerilerin tecrübelerinden, deneyimlerinden faydalanalım ve ülke-

nin menfaatine bunları hakim kılalım.

1991 Türkiye'si hem kendi iç şartları bakımından, hem de dış şartlar bakımından fevkalade önemli bir safhada bulunuyor. Bence, Türkiye'yi dünya şartlarından ayırmak mümkün değildir ve nihayet Türkiye'de eğer Türkiye'nin sorunları aranıyorsa bunların bir kısmının da dünyaya bağlı uçları vardır. 1990 yılına girerken büyük bir ümitle dünya uyanmıştır. Bu ümit bozulur gibi olmuştur, halen ümidin üstündeki gölge duruyor. Aslında dünya barışı korunamadığı takdirde ne kalkınmadan doğru düzgün bahsetmek mümkün olur, ne de bir ülkenin sorunlarını doğru düzgün çözmek mümkün olur. Binaenaleyh, bana göre dünyanın birinci sorunu, barışın devamıdır. Barış ihtimalleri de 1990 yılının başında 45 senelik bir savaşın, soğuk savaşın tasfiyesiyle ortaya çıkmıştı.

1991 Eylül'ünde bütün bunlara rağmen Avrupa'da, Amerika'da ve dünyanın belli başlı yerlerinde ve Sovyetler Birliği'nde, Doğu Avrupa'da bir takım oluşumlar vardır. Önümüzdeki zaman içerisinde olabilecek şeyler bu oluşumlara geniş çapta bağlıdır. Yalnız, siyasetçilerin de, ekonomistlerin de bu oluşumları tahmin etmeleri ve ona göre bir takım reçeteler vermeleri de fevkaledede güçtür. Binaenaleyh, ister istemez bir çok bilinmiyenle berabersiniz. Zaten siyasetin konusu bilinmeyenlerle iş görmektir. Bilinmeyenlerle iş görürken, eğer ızanlı bir şekilde iş görebilirsanız, netice alırsınız. Her zaman da ızanlı bir şekilde iş görmek mümkün değildir. Zaman zaman da bir çok şey tesadüflere kalmıştır. Tesadüflere hiçbir şeyi bırakmayalım diye siyasette bir olay yok. Dünya siyasetinde de öyle. Şimdi görüyoruz ki Batı Avrupa, Avrupa Topluluğu denilen bir olay var orta yerde, bu olay bizi de çok yakından ilgilendirir. Bu olay Doğu Avrupa'nın dezentegrasyonundan sonra bugün dahi bundan sonra hangi şekil alacağı meçhul bir yere gelmiştir. Ne olacaktır Doğu, Batı Avrupa? Yani Batı Avrupa'da acaba Avrupa Topluluğu denen 12 ülke, 12 mi kalacaktır; yoksa Avrupa'nın kuzenleri sayılan Polonya'yı, Çekoslovakya'yı, Macaristan'ı, Avusturya'yı içine alarak 16'ya mı çıkacaktır. En merakım, Batı Avrupa'nın 12 'de kalması veya 16'ya çıkması değil, Türkiye bunun neresinde olacak. Yani bizi ilgilendiren tarafı odur. Türkiye 13'üncü mü olacak, 17'nci mi olacak. Hangisi olacak yoksa daha 10-15 sene bekleyin mi denilecek. Ben size burada Ortak Pazar olayını anlatacak değilim,

veya Avrupa Topluluğu olayını anlatacak değilim. Sadece eşiğinde kaldığımız Avrupa Topluluğu olayı dahi, Türkiye'nin Avrupa Topluluğu ile münasebetleri dahi, bugünkü dünyada cereyan eden siyasi olaylara çok yakından bağlıdır.

Gayet tabii ki Sovyetler Birliği bir imparatorluktur. Bir monolitik şekli vardır. Bu imparatorluğun duvarından üç tane düştü, Estonya, Litvanya, Letonya, yani bana göre düştü. Bir ayaklanma hadisesinin hiç beklenmeyecek şekilde Sovyetler tarafından kolaylıkla ezilebileceği tahmin edilirken, Litvanya'da bir kurtuluş hadisesi meydana geldi. Sovyetler Birliği kırk sene evvel, kırkbeş sene evvel işgal ettiği bu ülkeleri İmparatorluğu'nun bir parçası sayarken, dünya da Sovyetler Birliği'ni rahatsız etmemek için buna ses çıkarmaz iken mesele döndü dolaştı, hadiseler öyle gelişti ki artık üç ülkeyi Birleşik Amerika Devletleri tanıdı, başkaları da tanıdı, biz de tanıdık. Sovyetler Birliği olayı bana göre dünyanın geleceğinde, bizim geleceğimizde, Avrupa'nın geleceğinde çok önemli bir yer tutar. Yani bizim geleceğimiz dediğim zaman, yani gelecekteki bizim işlerimizde, gelecekteki Türkiye'deki gelişmelerde çok önemli bir yer tutar. Çünkü Sovyetler Birliği eğer sükununu muhafaza edebilirse bir başka olaydır, edemezse başka bir olaydır. Başka olaydır şu bakımdan başka olaydır. kırkbeş sene birbirini tehdit ederek yaşamış bulunan tarafları bugün rahatlatan nedir? Bu tehditten kurtulmuş olmalarıdır. Ama tehdit geri gelirse, yine karşılıklı silahlanıp oturmak gibi bir olayla karşı karşıya kalırsınız. Evet, dünyaya baktığımız zaman aşağı yukarı bir trilyon dolara yakın, 900 milyar dolara yakın silah imalatı var dünyada. Ve dünya bir trilyon dolara yakın silah imalatına devam edecekse o zaman dünyanın üçte ikisi fukaralık içerisinde. Dünyada bugün bir milyar insan günde bir dolar kazanıyor. Yani, fukaralık sınırının altında, dünyanın çeşitli yerlerinde açlık. Böyle bir dünyada huzur ve sükunu bulmak mümkün değil.

Huzur ve sükun bugün her zamankinden çok bir ülkenin malı olmaktan çıkmıştır. İnsanlığın ve dünyanın malıdır. Öyle olmalıdır, o istikamette de dünyanın yeniden şekillenmesiyle karşı karşıyayız. Ama önümüzdeki zaman içerisinde dünyanın birbirleriyle kavga etmeden, büyük devletlerin küçükleri yutmadan, insan haklarına hakim kılmak suretiyle zenginleşmeye doğru gitmesi, bir prosperite aranan zenginleşmedir. Zenginleşmeye

doğru gitmesi acaba nasıl sağlanacaktır. Olayın adı yeni dünya nizamıdır. Yeni dünya düzenidir. Belki, bu ütöpiktir, ama insanidir. Bence her devrin kendine mahsus bir damgası var, aşağı yukarı her dekatın kendine mahsus bir damgası var, 1990'lı dekat hümanistik bir dekattır, insaniyetçidir. 1990'dan ileriye bakıldığı zaman ve İnsan Hakları Beyannamesi'nin başında yeralan dil, din, ırk, inanç farkları gözetilmeksın insanlar eşittir ve insan gibi yaşama hakkına sahiptir şeklindeki bana göre insanlığın büyük umdesini gerçekleştirme yolunda, bugün olmasa bile yarın, yarın olmasa bile yarından sonra adımlar atılmaktadır. Ve bu Paris Şartı'yla da takviye edilmiştir.

Şimdi, 1991 Türkiye'si bir takım belgelere imza koymuştur. Bu imza koyduğu belgelerle aslına, Türkiye kendi kendisini bağlamıştır. Kendi içinde de bunlara uymaya mecburdur. Bu imzalara uymayan bir Türkiye'nin, bu topluluk içerisinde yani, insanlık camiası içerisinde yeri olmayacaktır veya rahat bir yeri olmayacaktır. 1991 Eylül'ünde, Ekim'inde Türkiye'nin en önemli sorunlarından birisi bu dünyayla kucaklaşmadır derken, dünyayla kucaklaşmayı sadece ticari anlamda söylemiyoruz. Uygar dünyanın uyduğu, medeni dünyanın uyduğu şartlara uyacaktır Türkiye. İnsan Haklarına uyacaktır ve devletini yeniden tanzim edecektir. Anayasa'sını yeniden tanzim edecektir ve hürriyetçi, adaletçi, refahçı, sosyal adaletçi, sosyal güvenlikçi bir Türkiye bugün her zamankinden çok önem kazanmıştır. Bunun sağcılıkla, solculukla bir alakası yoktur.

Zaten ideolojiler geniş çapta bana göre değerini yitirmiş, ideolojilerin yerini pragmatizm almıştır. Pragmatizmin kökünde de insan hakları vardır. İnsanların her çeşit hakkı, insan gibi olma hakkı içerisinde gayet tabii ki hürriyetler başta geliyor. Hür toplum, çağdaş toplumun temel meselesi odur. Hür toplum, herşeyin konuşulduğu bir toplum, herşeyin açıkça cereyan ettiği bir toplum, herşeyin herkesin gözü önünde cereyan ettiği bir toplum. Bunun yeni adına şeffaflık diyorlar. Bu sağlanabilirse, aslında birçok şeyler kendiliğinden hallolur.

Ülkeyi yönetenlerin yanlış yapması, yanlışları biriktirip bir yere getirip hadi bakalım, bunları çözün demesinin sebeplerinden bir tanesi toplumun yer yer, zaman zaman kapalı

toplum olması, zaman zaman yarı açık, yarı kapalı toplum olması, zaman zaman susan konuşamayan toplum olmasıdır. Sanıyorum ki, ülkenin en önemli sorunu, eğer sorun biriktirmeyeceksek bundan sonrasını söylüyorum, herkesin düşündüğünü söyleyebilmesidir. Herkes düşündüğünü söyleyemiyor mu Türkiye'de? Söyleyebiliyor mu söyleyemiyor mu ayrı mesele ama, eğer söyleyebilenler devlet tarafından veya başkaları tarafından zorbalığa tabi tutuluyorsa o zaman söyleyebilme imkanı olmaz. Adam diyecektir ki ben niye zarar göreyim, düşündüğümü söyleyeyim de veya niye olduğum gibi görüneyim. İşte problemleri biriktiren budur. Bizim birinci vaadimiz, Türkiye'ye açıklık vaadediyoruz ve Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini yapan olay eşitliktir. Çağdaş devleti yapan temel eşitliktir. Eşitlik vaadediyoruz ve bendensen bu tarafa, benden değilsen bu tarafa geç şeklinde bu ülkenin insanlarını tasnife tutmanın yanlışlığını ve böyle şeylerin Türkiye'ye çok büyük zararlar verdiğini söylemek istiyoruz.

Devlet nüfuzunu eşitliğe karşı kullanmanın yanlışlığına işaret etmek istiyoruz. Devlet nüfuzunu ülkenin bütün vatandaşlarına karşı eşit kullanacağız. Eğer kişinin bir kusuru varsa, eğer suçu varsa onun takip yeri, takip mercileri vardır. Ama kişiyi kendi vicdanımızla kendi kaprislerimize göre muhakeme ederek cezalandırmak, cezalandırırken de devlet nüfuzunu kullanarak cezalandırmak gibi bir şeyi iptidailik sayarız, ilkelik sayarız. Yani Türkiye'ye güven getirmek istiyoruz, rahatlık getirmek istiyoruz. Siyasetin ve siyasetçinin başkaları tarafından yapılmayan bir fonksiyonu var. O, güven vermedir. Eğer bir ülkede güven varsa, o ülkede pek çok şeyi halledersiniz. Yaratıcılık olur. Ülkenin sorunların çözmenin birinci şartı, ülke ile KİT'lerin o ülkenin halkına güven vermesidir. Bu unsur kaybolmuşsa hiçbirşeyi çözemezsiniz. Ne kadar akıllı, tecrübeli olsanız çözemezsiniz. Aslında enflasyonu önlemenin de yarısı budur. Enflasyonu önlemenin yarısı budur derken siz enflasyonu önleyeceğiz deyip önlemediyseniz bundan sonra önleyeceğiz demenizin bir anlamı kalmaz. İtibarınızı kaybetmişsinizdir. Alacağınız tedbirlere sizi takip edenle uymayacaktır. Evvela bürokrasiniz uymayacaktır.

Binaenaleyh, 1991 yılında Türkiye'nin birinci meselesi, Türkiye'ye güven lazım ve Türkiye'ye güvenilir bir siyasi iktidar lazım. Hani bugün mevcut olan şu, yarın mevcut olan bundan ziyade güvenilir bir siyasi iktidar lazım. Bu siyasi iktidarın hem sözüne hem işine

güvenmek lazım. Bu güven kendiliğinden olmaz, bana güvenin demek ile olmaz. Radyo, televizyon ile de bu sağlanmaz veya sayfa sayfa ecnebi gazetelerde ilan vererek de sağlanmaz. Ama bu yollar denenir. Yani propagandanın önemini küçümsemiyorum. Propaganda fevkaalede önemli iştir de zihinleri yıkayarak, zihinleri bozarak bir yere varamazsın. Ancak zihinlere doğruları koymak suretiyle ülkenin sorunlarını çözersiniz.

Öyleyse TC devletinin birinci meselesi halkına siyasi iktidarın güven vermesidir. Bu nasıl olur? Bu ancak halkın içinden çıkan bir siyasi iktidar ile olur. İşte oraya da gelindi. Yani Türkiye'nin önünde çok güzel bir fırsat var. Sandık gelecek konacak, bu sandığın içinden bir siyasi iktidar çıkacak. Tartışmalar yapılıyor, bunun içinden ne çıkar? Koalisyon mu çıkar, tek parti iktidarı mı çıkar? Bu arada benden başka tek parti iktidarı çıkacağına pek inanan yok. İşte koalisyon çıkarsa, kim kim ile koalisyon yapar tartışmaları yapılıyor. Bir ben 'tek parti iktidarı' diye elime bayrak aldım, bağırarak gidiyorum. İnşallah tek parti iktidarını da çıkaracağım. Koalisyon ya iyidir, ya değildir. Bir zamanlar iyi değildir, koalisyon olmasın, hatta koalisyon komünizmden beterdir. Aman Türkiye'yi koalisyona götürmeyin diye öcü şeklinde gösterildi koalisyon. Koalisyon öcü falan da değildir. Demokrasinin bir müessesesidir. Ama eğer koalisyonla işler yürümüyorsa, tabii ki tek parti iktidarına geleceksiniz. Ama bir karar vermek lazım, hangisi ile işler daha iyi yürür. Yani koalisyonla mı yoksa tek parti iktidarı ile mi? Eğer koalisyon tek parti iktidarından daha iyi görülüyorsa beni uğraştırmayın da herkes bildiğini yapsın. Ben kendi kanaatimi söyleyeyim. Adam damdan düşmüşste doktor getirelim demişler, birisi demiş ne yapacaksın doktoru? Damdan düşen benim . Yani ben daha evvel damdan düştüm. Damdan düşenin halinden ancak, damdan düşen anlar. Bineaneleyh , ben bunun haline bakayım demiş, doktora falan gitmeyin. Koalisyon zor bir iştir açıkça söyliyeyim. Ama yani mutlak manada rededilecek bir iş değildir. Nihayet milletin kararı ne ise odur. Milletini dişini sökecek değilsiniz ya, ne verirse o olur. Ama tek parti iktidarı olursa çok iyidir. Çünkü koalisyonda karar mekanizması tek parti iktidarındaki gibi işlemez. Aksini düşünmesin kimse, çünkü koalisyonda karar mekanizması nasıl işler? Bir karar vermeye otursunuz. Önceden onu oluşturmanız lazım. O sana taviz verecek, sen ona koalisyon ortakları ile ve açıkça söyliyeyim diyelim ki 226 üye ile bir hükümet kurulabiliyor. 180-

190 üyeli bir parti, eksiği ne bunun? 46, 36. 36 üyelik bir parti buldunuz koalisyon oldunuz. Eşit hale gelirsiniz, mesuliyeti aynıdır. Yani binaenaleyh, o hükümeti ve o siyasi iktidarı kim idare ediyor? 36 üyeli mi idare ediyor. Yoksa 190 üyeli mi idare ediyor? Karmakarışık olur. Tabii koalisyonun felsefesi şudur. Bir Erzurum tabiri var. "Aş taşan da kepçeye paha etmez" diyor. Yani, dünyanın tavizini verirsiniz. Tavizi kendinizden verse-niz mesele yok. Sorunların çözülmemesinden verirsiniz. Onun için Türkiye'nin sorunu koalisyonsuz siyasi iktidar çıkarma sorunu. Eğer Türkiye'nin sorunlarını arıyorsak en önemli sorunlardan birisi de budur. Burada bir yarış var. Gayet tabii ki her ülkede seçim kolay bir iş değildir, herkes birbirine diline geleni söyler. Aman efendim kırmayın dökme-yin, birbirinizi incitmeyin denir. Ama en uygar Batı ülkelerine de gitseniz, görseniz neler söylerler birbirlerine. Türkiye'deki mücadele onlardan daha iyidir aslında. Ben umuyorum ki daha da iyi olacaktır. Benim onuncu kampanyam. Araya ara rejim girme-seydi, onbirinci, onikinci falan olurdu. Ara rejim girdi ve bitmedi. Şimdi yine milletimizin hizmetindeyiz, kimseye kırgınlığımız , dargınlığımız yok. Bizim kurtarmaya çalıştığımız Türkiye'dir. Yeniden kurtarmaya; zorluklarla, sıkıntılarla, dertlerden kurtarmaya çalışıyo-ruz.

Türkiye'nin bir üçüncü meselesini söylüyeyim. Bunlar moral meseleleridir. Ben mühendi-sim. Rakamlara aşığım. Rakamları kullanmak benim için son derece kolaydır. Rakamları da son derece severim. Yalnız rakamlara sığmayan işler var. Rakamlara sığmayan işle-re biz moral meseleleri diyoruz. Bakınız bizim administrasyonumuz felçtir bugün. Türk administrasyonu çok iyi yetişmiş bir administrasyon. Fakat itilmiş, kakılmıştır, biçilmiştir. İdarenin böyle itilip kakıldığı dönemlerde, kapalı dönemler, açık dönemler, ondan sonra paranın değerini yitirmesi, enflasyon vs gibi dönemlerde siyasi irtişa, yani yolsuzluklar-dan kaçınılması, bir ülkede yüzde 60-70-80 enflasyon olacak, siyasi irtişa olmayacak, yani yolsuzluk olmayacak, bu mümkün değildir. Enflasyon dediğimiz olay bu siyasi irtişa ile beraber gelir. Binaenaleyh biz idarenin üstüne hınçla ve kinle gitmiyoruz. Eğer yeti-min hakkını yediyse, partizanlık yaptıysa, devlete iyi hizmet etmediyse, kanun adamı ol-mak yerine bir takım keyiflerin adamı olmuşsa tabii ki onları korumamızı kimse bekleme-melidir. Yalnız dürüst çalışmışsa, kanun adamı olmuşsa, sadece devlete ve millete hiz-

meti esas almışsa onları koruruz. Bu şekilde olup da, itilmiş kakılmışsa onu da koruruz. Yani koruruz dediğimiz haksızlık yapmayız, haksızlık yaptırtmayız. Binaenaleyh bizim diğer vaadimiz de idareye haksızlık yapılmasına karşıyız. Yanlış yapanların ayıklanması taraftarıyız. Neden bunlar? Bu idare işlemelidir. Bu idareyi felç halinden çıkarmaya mecburuz. Bu idareyi işler hale getirmeye de mecburuz. Eğer idarede hırsızlığa, keyfiyete, rüşvete, yolsuzluğa alet olanlara bir şey demezseniz, uzun süre o idareyi işletemezsiniz.

Kimi adam diyecektir ki, bak bu kişiler yaptı kendisine bir şey olmadı. Biz de köşeyi dönelim. Siz tepede otursunuz adam aşağıda köşeyi döner. Hemen şunu söyleyeyim ki zanla hareket etmek kadar yanlış bir şey tasavvur edemiyorum. Yani, devirler değişti mi, jurnal gelir orta yere. Her değişen devrede jurnal bir takım adamları incitir. Şimdiden gayet açıklıkla söylüyoruz ki, biz jurnalın tesiri altında kalmamak için çırpınacağız, elimizden geleni yapacağız. Bunlar bizim moral vaadlerimizdir.

Şimdi geliyoruz devlet nasıl işleyecek. Biz halkımızın önüne bir anayasa formülüyle çıkıyoruz. Türkiye henüz bir anayasa yapmadı, anayasayı danışma meclisleri yaptı. Ondan sonra komutanlar tasdik etti, halkın da önüne kondu. Buna oy verin dendi, halk da oy verdi. Kurtulalım şu işlerden diye. Tartışma arıyorsunuz. Anayasa yapılmış değil ki. Medeni dünyada böyle işler yok. Yapanlara yaptıranlara karşı bir hıncım yok. Ben sadece yapılan doğru değildir diyorum. İşte bir anayasa var ya. Hiç bir tarafı tutmuyor anayasanın. Zaten tanıyan eden, dinleyen de yok. Gruplar, ayrı bir prensip falan da yok Türkiye'de. Biz bir anayasa devletini ihya edeceğiz. Ha biz kendi başımıza bir anayasa yapamayabiliriz. Eğer millet bize bir anayasa yapabilecek kadar bir güç verirse, biz milletin önüne bir anayasa koyacağız. Onun tasarısını da bu seçim kampanyası içerisinde "Ey ahali size şöyle bir anayasa getiriyoruz, bunu anayasa da, devletle, millet arasında, halk arasında bir kontrattır. Bir kontrastosyaldır. Binaenaleyh, devletin yeni bir kontrastosyale ihtiyacı vardır. Bu kontrastosyali yeniden yapıp halkın önüne götüreceğiz. Bunu yaparken, işte halk bize bir çoğunluk verdi, bu çoğunlukla biz bu anayasayı yaparız. Başkası da ne oluyor demeyiz. Mutlaka konsensus vereceğiz. Yani bizim dışımızdakilere de

konsensus vereceğiz. Meslek kuruluşlarından tutun da, siyasi teşekküllere kadar herkesle bir konsensus arayacağız. Türkiye hiç bir meselede bir araya gelemeyen insanların ülkesi olmamalıdır. Herhalde asgari bir meselede biraraya gelebilecek insanlar olmalıyız. Türkiye'de hepimizin bir araya gelebileceğimiz bir mesele vardır. Birden fazla varsa daha iyi. Bir tane vardır. Bu da temel haklar ve temel görevlerdir. Yani devletle millet arasında bir dayanışmadır. Hiç olmazsa bunda bir araya gelelim. Yüzde yüz bir araya gelebilir miyiz? Hayır efendim. Büyük çoğunlukla bir araya gelmemiz kafidir zaten. Yüzde yüz hiç bir yerde bulamazsınız. Yüzde yüz ancak sualle bulunur. Yani yüksek rakamlarla bir araya gelmenin altında hile olur. Zor vardır, zorlanmıştır. Onun için yapacağımız işlerden bir tanesi de devleti restore etmektir. Bizim devlet çağın devleti olmaktan uzaktır. Devlet bizim devletimiz. Ben devletimi küçümsüyor falan değilim. Ben kırk senedir devletin içindeyim, peşindeyim. Devletin savunucusuyum. İşlemeyen bir devletin değil. İşletilmeyen bir devletin değil. Binaenaleyh bir çarttır, yani bir nizamname, bir konsütisyon dediğimiz olay. Bir de bunu işleteceksiniz. Biz genellikle kanunları, anayasaları yazar tamam deriz, ondan sonraki kısmına hiç bakmayız, ıslahat ta yapmayız, düzeltme yapmayız. Onun içindir ki bizim bunları yapmadıkça ileri gitmemiz mümkün değil.

Kuvvetler ayrımı prensiplerini eksiksiz işletmek lazım. Kuvvetler ayrımı prensibi halktan kopmamış bir parlamento ile mümkündür. Kendi kendisini seçime gitmek için kapatan parlamentonun gündeminde 857 tane sözlü soru var. Bunların hiç bir tanesi konuşulmadı. Dört senedir sözlü soru konuşulmadı Türkiye'nin parlamentosunda. Altmış-yetmiş tane genel görüşme var, hiç birisi görüşülmedi. İki senedir genel görüşme olmadı ve aktüalitesini kaybetti. Yüz altmış altı tane kanun kuvvetinde kararname var. Bunlar fiilen yürüyor. Kanun kuvvetinde kararname kanun değil. Yani meclisten geçmedi. Bugün yüzde 90'a yakın fon var. Türkiye'nin bir bilinen bütçesi var. Bir de bilinmeyen bütçesi var. Yani Türkiye dağıtmış kendisini. Türkiye'yi toparlayacağız. Ne yapacaksınız? Bizim yapacağımız iş bu fonları vs.'yi, bunların bir kaç tanesi müstesna, bir kaç tanesi sadece devletin işleri için lazımdır ve her devrede vardır, derleyip toparlayıp bir muhasebe birliği, bir gelir-gider birliği sağlamalı. Devletin şu kadar geliri var, şu kadar da gideri var belirlemek. Görünen gelir, görünmeyen gelir, görünen gider, görünmeyen gider gibi durumlardan

devleti kurtarmak.

Bir vergi hakkını ortadan kaldırmışız. Bugün iktidarların eline yetki verilmiştir. Bir daha otuz kat arttırabilirsiniz vergileri. Enflasyon olmasa yüz sene Türkiye'de vergi kanunu çıkarmaya gerek yok. Yani bu sene iki kat arttırırsınız, gelecek sene bir kat daha arttırırsınız, yirmi sene sonra beş kat daha arttırırsınız, böyle gider. Böyle devlet olmaz. Biz ne istiyoruz? Devleti devlet haline getirmek istiyoruz. Devlet, devlet gibi olmalı. Devleti toparlayalım istiyoruz. Bu ihtiyacı kimse inkar edemez. Demek ki, Türkiye'nin devlet meselesi var. Bunları halka anlatmakta benim güçlüğüm olur. Bunları size anlatabilirim. Bunlar halkın nazarında birincil meseleler değildir. Halkın nazarında birincil mesele ben nasıl doyacağım? Nasıl giyineceğim? Oğluma kızıma nasıl iş bulacağım? Bu pahalılık tan, bu yoksulluktan nasıl kurtulacağım? Pahalılığın, yoksulluğun, hepsinin sebebi de bu aslında. Halka anlatmakta onun için zorluk var. Tabii ki demokrasi kolay bir iş değil. Demokrasi bir kültür işi, birikim işi, gelenek işi. Biz kırkdört senedir bu demokrasi işiyle uğraşıyoruz ya. Yani inişi oldu, çıkışı oldu, kesintisi oldu.

Sanıyorum ki, 1991 yılında pes etmemiş olmanın gururu içerisindeyiz. Biz hala bütün bunlara rağmen bu işi yapacağız, bu işi yürüteceğiz iddiası içerisindeyiz. Millet bir yerde depolitize oldu, bu işten ümidi kesti. Yani anlaşılıyor ki bizim seçtiğimiz adamları götürüp oraya koymak bir şey ifade etmiyor. Sonra devletin daha güçlü bir organı çıkıyor, onları süpürüyor, bizi de beraber süpürüyor. Bari bu adamların başına iş çıkarmayalım gibi bir depolitizasyon içine girdi. Biz bunu geniş çapta yendik. Yani geçen dört-beş sene zarfında geniş çapta yendik. Korkuyu tümüyle kaldırabilmiş değiliz. Bizim yapacağımız diğer bir şey de halkın üzerinden bu korkuyu kaldırmaktır. Arkadaş gel ülkenе sahip ol, sen sahip olmazsan sonra şikayet hakkın kaybolur. Halkı vatandaşlık bilincine getirme olayıdır. Bugünkü önemli olan hadise bence parti vazifesinden önce vatandaşlık hadisesidir. Ben otuz senedir parti peşindeyim. Ben bunu söylüyorsam partiyi reddettiğimden dolayı değil. Veya partiden ümit kestiğim manasında değil. Eğer benim vatandaşım vatandaşlık vazifesini yapmazsa, yani kişi kişiden vatandaşlık vazifesine geçmek için dünyada yüz sene mücadele vermiştir. Biz Türk vatandaşını kişiden vatandaşlığa çok çabuk

geçirdik, ama değeri bilinmelidir. Anlatacağımız olaylardan birisi de budur. Buraya kadar söylediğim şeyler işin moral tarafı ve rejim tarafı. Şunu da açıklıkla size söyleyeyim ki bu kuvvetli prensip içinde en önemli hadiselerden birisi de yargı bağımsızlığıdır. Rejim her ülkede vardır. Adalet mülkün temelidir diye duvarlara yazmanın hiç bir manası yok. Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir diye de duvarlara yazmanın hiç bir manası yok. Hakimiyeti kayıtsız şartsız milletin yapacaksınız, adaleti mülkün temeli yapacaksınız. Ülkeyi yönetenler hakimlerden rahatsız olabilir. Biz de ülkenin yönetimini yaptığımız zaman Danıştay'dı, Anayasa Mahkemesi'ydi vs. gibi ülkenin yüksek yargı organlarından yüksek hakimlerinden rahatsız olmuşuzdur, ama bu rahatsızlığımızı o müesseseleri tahrip etmek şeklinde gidermedik. Kanunlarda, nizamlarda bir takım sıkıntıları düzelttik. Tabii ki Türkiye Cumhuriyeti bir milli hakimiyet devletidir. Eğer bunun yerine bir yargıç devleti kuracak olursanız işlemez o devlet. Bu çizgileri iyi çizebilmek lazım. İsmi üzerinde kuvvetler ayrılığı prensibi. Bu kuvvetleri ayırdığımız zaman bunların çizgilerini iyi çizebilmek lazım. Bu da gelenek ve görenek meselesi. Yargı ile siyasi organın çatıştığı ilk yer Türkiye değil ki. Başka ülkelerde de oluyor. Ama fevkalade anlayışla götürüyorlar meseleyi. Onun yerine eğer yargı organlarının üyelerini vs.'sini isteği gibi tayin etmek suretiyle şunu yanıma alayım, ondan sonra şunu da elime alayım şeklinde giderseniz bunlar yanlış. Bence Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük eseri, bir çok eseri var ya, en büyüklerinden bir tanesi yargıdır. Yani biz Türk halkına vaadediyoruz. Yargı bağımsızlığını koruyacağız Mahkemede de koruyacağız, yüksek mahkemede de koruyacağız. Yani devletin siyasi nüfuzunu yargı bağımsızlığının ihlali için kullanmayacağız. Yargı bağımsızlığının ihlali için pek çok araç var orta yerde. Yani lojmandan tutun da tayin işine kadar pek çok araç var. Bence yargı bağımsızlığı zaten zedelenmiştir. Onun içindir ki bizim Türk milletine vaadettiğimiz böyle bir ortamda bir devlet, işleyen bir çağdaş devlet ve çağdaş bir anayasa, çağdaş bir hukuk üstünlüğü, irade üstünlüğü ve kapısı vatandaşına açık, vatandaşının hizmetinde bir devlet. Bunu çok önemserim. Gayet tabii ki Türkiye'nin içinde bulunduğu büyük sıkıntılar var. Bu sıkıntıları aşabilmesi lazım ve Türkiye'yi yönetmeye talip olanların bu sıkıntıları bilmesi, bu sıkıntıları ortadan kaldırması lazım. Evvela Türkiye'nin günlük sıkıntıları var. Bu günlük sıkıntıları eğer aşacağınız kanaatini halka veremezseniz halk rejimde yeni baştan sıkıntıya düşer. Ahaliye dersiniz ki, şimdi oturun siz, 2000 yılın-

da ben sizin bütün işinizi halledeceğim. Adam size diyecektir ki bana bu akşam eve ekmek lazım. Bırak 2000 yılını, yanlıştır, sen bırak bugünü 2000 yılına bak, bu da yanlıştır. Halkın rejime olan güvenini güçlendirmek gerekiyor. Halk bu rejimin dışında bir takım çareler aramaya gitmemelidir. Ona anlayacağı bir biçimde ülkenin sorunlarının ne olduğunu, bunun içinden çıkılacağını söylemek lazımdır. Tabii biz bunu söylerken siyasetçiler birbirlerini kötüleyecektir. Sen yapamadın, sen şu kadar kötü yaptın, ben yapıyorum diye. Bu da normaldir. Ve önümüzdeki günlerde benim otuz senelik mazim olduğu için beni kötülemek çok kolaydır. Yani falan zaman şunu yaptı, falan zaman şunu yapmadı diye, ama evelallah ben bunun hakkından gelirim. Mesele o değil, mesele şu. 1991, 5 Eylül'ünde yüzde 71 bir enflasyon var benim ülkemde. Yani sekiz aylık dönem içerisinde yılın yıla nisbetinde yüzde 71 enflasyon var. Ya bu enflasyon iyidir, ya kötüdür. Enflasyon iyidir diyecek bir Allahın kulu çıkmaz. Bence çıkıyorsa taaccüp etmek lazım. Yan acayip bir şey.

Türkiye'ye istikrar vaadediyoruz. Siyasi istikrar vaadediyoruz. Türkiye'ye ekonomik istikrar vaadediyoruz. Ekonomik istikrarın başında karar selameti, yani sağlam kararlar vaadediyoruz. Türkiye'nin girişimcisine hesap yapabilme imkanı sağlayacak bir istikrar vaadediyoruz. Bu siyasetçinin işidir. Başka kimse yapamaz. Ve aslında siyaseti ekonomiden, ekonomiyi sosyal meselelerden soyutlamak da mümkün değildir, hepsi beraberdır. Zaman zaman canım şu siyasete de biz bulaşmasak da, siyaset de bize bulaşmasa da biz ekonomiyi bildiğimiz yönde götürsek. Keşke götürebilseniz. Siyaset size gelip o işi sevdiğinden dolayı bulaşıyor değil. Kaçınılmaz da ondan. Dünyanın her tarafında öyle ABD, Çin takip etmez mi? Faiz nisbetlerini, hepsini takip eder. Karışır, karışmaz, hepsini takip eder, karışacağı zaman da karışır. Bankalardaki paniğe karışmaz mı? Karışır. İşsizlik meydana gelmişse bir yerde, sefalet derecesinde bir işsizlik meydana gelmişse bir yerde oraya karışmaz mı? Karışır. Biz devleti yönetici devlet olarak düşünmüyoruz. Düzeltilici devlet olarak düşünmüyoruz. Devlet küçülmelidir ki devletin masrafları da küçülsün. Devletin ebadını küçülteceksiniz, itibarını büyüteceksiniz. Ebadını küçülteceksiniz, etkinliğini büyüteceksiniz. Bunu Türkiye ne kadar zamanda yapar? Bence Türkiye bunu hiç aklından çıkarmamalıdır. Ne kadar zamanda yapabilirsin. Ve bu siyasi iktidarların mese-

leleri de değildir. Her siyasi iktidarın meselesidir. Bu yapılmadığı sürece bir kaosun içinden çıkamayız. Yüzde 70 bir enflasyon. Buna artık istikrar falan denmez. Kalkınma oldu ondan dolayı böyle oldu. Bu da doğru değil. Kalkınma sadece bugün olmadı ki. Dün de oldu, evvelki gün de oldu. Kalkınma sadece Türkiye'de olmadı ki. Başka ülkelerde de oldu. Bakıyorsunuz 1960-70 dönemindeki on senede yüzde 7-7.5 kalkınma var, yüzde 5 civarında enflasyon var. Yani niye kalkınmanın neticesi enflasyon değil. 70-80'li yıllara geliyorsunuz gene yüzde 6.5-7 civarında büyüme hızı var. Onun yanında da yüzde 20-22 civarında enflasyon var. 1980'li yıllara geliyorsunuz yüzde 4-4.5 civarında büyüme var. Vasatı yüzde 50 enflasyon var. Yani olacak iş değil. Bir puan kalkınmaya neredeyse on puan enflasyon geliyor. Öbür tarafta da bir puan kalkınmaya bir puan enflasyon geliyor. Hangisi iyi bunun? Bir yanlışlık var. Bu yanlışlığı düzelteceğiz. Türkiye'ye enflasyonu durdurmak için siyasi, ekonomik istikrar getirmeliyiz. Piyasa ekonomisinin baz teorisi sıfır enflasyon, pratiği tek haneli enflasyondur. Eğer tek haneli enflasyon pratiğinde mevcut değilse, o ülkede piyasa ekonomisini yapamazsınız.

Biz Türkiye'ye gerçek piyasa ekonomisi vaadediyoruz. Gerçek demokrasi vaadediyoruz. Biz liberal görüşün insanlarıyız. Otuz seneye yakın zamandır ben özel teşebbüsçülüğü, girişimciliği savunurum. O yüzden de bana söylemedikleri laf da kalmamıştır. Girişimciliğin neticesi olan mülkiyet hakkını savunurum. Mülkiyet hakkının tabii neticesi olan miras hakkını savunurum. Rejimi tarif eden, tayin eden bu üç unsurdur. Tabii ki ülkenin idaresine katılma hakkı kişinin bence sadece siyasi hakkı değildir. Yani daha doğrusu İnsan Hakları Beyannamesi ve Batının belgelerine göre bu ülkenin insanları ülkenin yönetimine herhangi şekilde katılmıyorlarsa bunları insan saymak mümkün değildir. Batının belgeleri. Bu böyle.

Enflasyon, canım iyi söylüyorsunuz ya bu enflasyondan Türkiye nasıl kurtulacak? Kurtulmalı. Birisi çıkıp ben Türkiye'yi enflasyonun pençesinden alacağım, çünkü onun neticesi pahalılık, yoksulluk, işsizlik, kalkınmanın durması hepsi beraber, bunun gibi kötü bir maraz; bu enflasyonun aslı hür ekonominin kanseri. Bundan kurtulmalı. Birisi çıkıp diyecektir ki ben bundan kurtaracağım. Halk diyecek ki biz bundan kurtulamayız, bu bizim

kaderimizdir. Halkın bunu, bu bizim kaderimizdir dememesi için sebepler var. Çünkü niye benim halkımın kaderi de, Fransız halkının, İngiliz halkının veya Alman halkının kader değil enflasyon? Demek ki bir ülkenin kaderi değil enflasyon. Kötü management'tır, kötü ekonomik idarenin eseridir. Refere edeceğim. 17 Temmuz'da Londra'daki 7'ler toplantısının sonunda neşredilmiş bulunan 64 maddelik deklarasyonda enflasyonun da aşağı indirilmesi için deficit finansmanla beraber gidilmesi ve faizlerin aşağı çekilmesi kaydı yer almıştır. Demek ki açık finansmanlara yükleneceksiniz. Faizleri aşağı çekeceksiniz, ve iyi ekonomi idaresini getireceksiniz. Salt management. Zengin ülkeler bunu kendileri için söylüyorlar. Fakir ülkelere de bunu telkin ediyorlar, sizde böyle yapın diye. Şimdi hepinizin vicdanına sesleniyorum. Bir ülkede eğer kamu açıkları veyahut ta kamunun borçlanma ihtiyacı GSMH'nın yüzde 12'si olursa, bir ülkede bundan sorumlu kimdir? Ben mi? Yoksa Sayın Nevzat Ayaz mı? Yoksa Gökben Ergenekon mu, yahut Akın İlkin mi? Halit Narin mi? Hiç birimiz değiliz. Biz ne yaptık da yüzde 12, yüzde 6 borçlanma ihtiyacını doğurduk. Öyleyse devlettir. Devlet enflasyonu politika haline getirmişse bu onun tabii neticesidir.

Bizim vaadimiz evvela devletin enflasyonu politika haline getirmiş olmasından uzaklaşacağız. İlk iş bu. Sonra bunu durdurabileceğimiz güvenini halkımıza vereceğiz. Peki bunu nasıl durduracaksınız? Bununla biter mi? Hayır. Enflasyon başka ülkelerde nasıl durdurulacaksa öyle durdurulacak. Önümüzdeki günlerde bunun detaylı açıklamalarını Sayın Tansu Çiller yapacak. Nasıl yapacak ben size başlıklarla söyleyeyim. Şudur mesele; Bir defa yüzde 12.6 civarında bulunan kamu açıklarını, kamunun borçlanma ihtiyacını yüzde 4.5'e indireceğiz. Bunun üst limiti yüzde 2.5'dir. Yani bunu yüzde 12.6'ya çıkarırsanız, yüzde 80'lere enflasyon çıkar, bu sene o civarda olacağı tahmin ediliyor. Yüzde 4.5'lere indirirseniz, bunu yüzde 38'lere indirmek mümkün. Onsekiz ay zarfında da sanıyorum ki yüzde 10'lu mertebelere indirmek mümkün. Bizim beşyüz güne ihtiyacımız var. Beşyüz gün zarfında sanıyorum ki Türkiye'nin rahatlaması mümkündür. Herşey hallolmaz ama bir takım şeylerin hallolma yolunda olduğunu halk görecektir. O bize de, halka da kuvvet verecektir. İşte artık çözülüyor meseleler diye. Bana zaman zaman soruyorlar On sene evvel yüz günlük program söylemiştin. Şimdi ne söylüyorsun. O günkü bozuklukları dü-

zeltmeye yüz gün yetiyordu. On sene zarfında işler o kadar bozulmuş ki bana 500 gün lazım. Ama düzelemez manasında söylemiyorum. Biz ümitsizlik kaynağı değiliz. Bunların hepsi düzelir, yapılır. Düzelmelidir de zaten. Birisi çıkıp düzeltmeli bunu. Biz de diyoruz ki işte o birisi biziz. Halkımıza vaadediyoruz. Biz bunu düzeltiriz. Bunu düzeltirseniz ne olur? Pek çok güzel şey olur. Bunu düzeltmek sadece evvela devletin hesabını bir araya getireceksiniz. Yani devletin iki yakasını bir araya getireceksiniz. Devlet hesabını yitirmiştir. Ben bu çeşit bir kaç dönem yaşadım. Yeniden bunları yanyana getireceğiz. Koruyacağız. 1979, 12 Kasım'ında ben Türkiye'deki devleti sırtlandım. Türkiye yanıyordu. Eteğimden ben de yandım ya. Ama ne yapalım. Memleket sağolsun. O zaman sorduğum zaman borcumuz ne, alacağımız ne? Bana cevap vermekte idare çok büyük güçlük çekti. El kolu sıvadık toparladık. Yani yüz gün dediğimiz olay oydu. Bugün 1979'daki zorluklar, sıkıntılar Türkiye'de yok. Mal yokluğu, döviz yokluğu şu bu yok. Ama bugün başka yokluklar var. Bugün para yok ortada. Yani biraz halk kesimini söylüyorum. GSMH'dan yüzde 65 alan çalışanlar bugün yüzde 30'a inmiş.

Muhterem beyefendiler, bu çalışma barışını GSMH'dan çeşitli kesimlerin aldığı miktarlar anlaşılabilir hale getirmek suretiyle koruyamazsınız. Peki ama işçiye biz şu kadar para veriyoruz. İşçiye verdiğimiz paranın yarısını zaten devlet kesiyor, şuydu, buydu diye. O ayrı mesele de. Yani biriktirip, biriktirip orta yerde karşılıklı oturup bir anlaşma bulmanın imkansızlıklarıyla karşı karşıya kalırsınız. O zaman Türkiye'de, yepyeni bir Türkiye'de 1991, 21 Ekim sabahından itibaren başlayacak olan Türkiye'de, çalışma barışı yani işveren ile çalışan arasındaki münasebetler, bu işveren devlet de olur, memurlar da buna dahildir, emekliler, dullar, Bağkur'cular hepsi dahildir bunun içerisine, yeniden tayin edilmeli ve makul ölçüler içinde tanzim edilmelidir. Makulu birisinin ortaya koyup ötekinin kabul etmesi lazımdır. Bu da ancak tarafların karşılıklı makulu arayıp bulmalarıyla olur.

Beyefendiler, şirket de denge meselesidir. Kişinin işi de denge meselesidir. Devlet de denge meselesidir. Devlete denge getireceğiz. denge. Yani gelikle gideri dengeleyeceğiz. Ne kadar para varsa o kadar sarfedeceğiz. Parayı artırma imkanı yok mu? Var. Hangi çeşit imkanlar varsa git oralardan parayı gelikle artırma imkanlarını bul. Adil bir ver-

gi reformu bizim vaadettiğimiz hususlardan bir tanesi de bu. Adil vergi reformu. Bu size kaynak veriyorsa bu kaynağı koruyalım. Yoksa deficit finansman kaynakları kullanarak bir yere varmanız mümkün değildir. Sağlam olmayan kaynakları kullanmayacağız. Vaa-
dimiz bu. Siz böyle dersiniz de gene bir şeyler yaparsınız diyebilirsiniz. Bizim yaptığımız orta yerde canım. Bizim açıklarımız da, deficit finansmanımız da orta yerde, bunun neti-
cesi de orta yerde. Orta yerde dediğimiz bence Türkiye'nin memnun olacağı şeylerdir. 65-70 döneminde biz Türkiye'yi idare ettik. Yüzde 5'ti enflasyon. Küçük bütçelerle çok güzel işler gördük. Sizler de gördünüz. Teşvik ettik.

Yine enflasyona geliyorum. Enflasyonun diğer sebeplerinden bir tanesi de sanıyorum ki sermaye hasıla katsayısını büyüttük. Yani yatırımlarda, devletin yaptığı işlerde, fertlerin yaptığı işlerde de katsayı eğer 8-10'a çıkmışsa, yani on koyup bir alıyorsanız enflasyon kaçınılmaz. Sermaye kıstasını üçe indireceğiz. Yani üç koyup bir alacaksınız. Yani diyor-
sunuz ki siz, yönlendirici değiliz, devletin elinde bir çok kaynaklar var, bu kaynakları kul-
lanırken devlet eğer bugün lazım olmayacak şeyleri yaparsa, on sene sonra olsa da olur cinsinden şeyleri yaparsa, ve ondan da nema gelmezse istihdam ve üretim gelmezse, üretim ve istihdam gelmeyen şeylere pek fazla yönelmemek lazım.

Burada üretim olayına dokunmak istiyorum gene, enflasyonla ilgili olarak. Satılabilir üre-
timdir konu olan. Rekabet gücü olan üretimdir. Rekabet gücü olmayan üretim bir ülkenin başına derttir. Kim üretirse üretsın. Peki bana diyeceksiniz ki bizden rekabet gücü isti-
yorsunuz ama elektriği 200 liraya satıyorsunuz. Başkaları elektriği on liraya satıyor. Ben-
zini üç bin liraya satıyorsunuz. Mazotu 2800 liraya satıyorsunuz. Başkaları bunları 1000
liraya satıyor ve bizden ne üretimi istiyorsunuz. Yani rekabet edilebilir üretim. İhraç
ederseniz teşvik primi verimiz. O bunu karşılar. İşte bu katlı kurdur. Çünkü teşvik primi
vermeden ihraç edemiyorsanız, edilemiyorsa, dünya piyasalarına çıkılamıyorsa, o za-
man sizin girdilerinizde bir şey vardır. Girdilerinizi dünya girdileri seviyesine getireceğiz.
Bunun içerisinde kredi maliyetleri de dahildir. Kredi maliyetleri en önemlisidir. Kredi ma-
liyetleri yüzde 34.5'dir. Reel kredi maliyetleri yüzde 4.5'dir Avrupa'nın. Yüzde 30 bura-
dan takıyorsunuz bir defa. Enflasyon olayı yönetim olayıyla, yönetim olayı faiz olayıyla

faiz olayı yatırım olayıyla içiçe. Devletin elindeki yatırımlara tümüyle öncelik vereceğiz Altyapı olayı dahil. Altyapıyı devlet yapacak, başkası yapamaz. Altyapıyı devlet yaparken ne lüzumundan fazla, ne lüzumundan az. Lazım olduğu kadar altyapı. Altyapı işlerini çok iyi biliriz. Çünkü biz bir zamanlar kalkınmayı altyapı sandık ve bunun üstüne çok vardık. Yani her tarafa bir şey yapalım falan. Yaptık neticede. Sonra döndük baktık ki bir kısmı nema getiriyor. Bir kısmı getirmiyor. Nema getirmeyen şeylerin daha ileri gitmemize yardımcı olmadı. O zaman döndük düşündük, mümkün olduğu kadar mal getiren şeylere yüklenelim. Bakın nemaya da bir şart getiriyorum. Nema mutlak manada rekabet edebilir nema. Rekabet gücü var nemanın. Nemaya bir şart daha getiriyorum, mutlak manada satılabilir. Burada şunu da söyleyeyim ki biz TC. devleti olarak finans sektörüne bir köklü reform getirmediğimiz ve bizim finans sektörümüzü Batının finans sektörüne uydurmadıkça bu işin üstünden çıkamayız. Finans kesimine yeni müesseseler getirmeye de mecburuz. Bunların içerisinde bir tanesi venture capital denilen risk sermayesi oluyor. Başka bir tanesi borsaların ve para ve sermaye piyasalarının yeniden tanzimidir. Bir tanesi halkın elindeki parayı para olmaktan çıkarıp kapital haline getirmektir. Çeşitli senet tedbirleri, şunlar bunlar ve mutlaka borsa kaynaklarından çok iyi yararlanması lazımdır Türkiye'nin. Başka ülkelerde olduğu gibi.

Burada bir vaadde daha bulunuyoruz. Devlet, piyasalardan borç para almak suretiyle özel sektörün tasarruflarını kendisine bırakmıyor. Bu tasarrufları kendisine bırakıyor. Biz özel sektörün, sizin tasarruflarınızı size bırakacağız, siz onlarla yatırım yapın. Devlet özel sektörü emmekten kurtaracağız. Neyle yapacaksınız? Yatırım trendine baktığımız zaman o çıkıyor meydana. Devleti aşırı borçlanmadan kurtaracağız. Bunları yapamazsak da bu şikayetlerden kurtulamayız. Başkaları yapıyor biz niye yapmayalım. Zamanında da yaptık, başka ülkeler de hala yapıyor. Bunlar yapılmaz şeyler değil. Bunları Türkiye yapabildiği takdirde rahatlayacaktır.

Şimdi bizim çok önemseydiğimiz bir konuyu sizlere söylemek istiyorum. Bu, sanayileşmenin devamıdır. Geçen on sene zarfında sabit sermaye yatırımlarında artma yok. Hep aynı gitmiş. Geçen on sene zarfında imalat sanayi yatırımlarında gerileme var. Neticede

imalat sanayii Türkiye'nin ihracat olayının ruhudur. İmalat sanayiindeki yatırımların gerilemiş olması, istenildiği kadar yatırımların ilerlememiş olması 1990-91 yıllarında Türkiye'yi ihracat malı noksanıyla karşı karşıya bırakmıştır. Türkiye'nin ihraç edilecek mal yoktur. Dünya piyasalarına çıkıp da satabilecek malı yok. 1985'den bu yana imalat sanayiinde yapılan yatırımlar satılabilir mallardan çok Türkiye içinde tüketilebilir mallara dönüşmüş. O takdirde de rekabet gücü olan dışarıya gidip satacak malımız yok. Yatırım teşvikleri ile , hevesleri satılabilir mal üretimine çevireceğiz. Satılabilir mal bana göre Türkiye kalkınmasının önemli işidir. Herşeyden önemli sayıyorum. Nedenini söyleyeyim. 1984'den 1990'a kadar Türkiye 100 milyar dolarlık ithalat yapmış. Bu 100 milyar dolarlık ithalata 42 milyar liralık da borç ödemiş. 142 milyar. 10 milyar dolar da rezerv yapmış. 152 milyar dolar. Türkiye'nin en önemli meselesi bu 152 milyar dolar. Peki ne ile yapmışsınız bunu. Eğer Türkiye şu 152 milyar doları kendi kaynaklarından meydana getirebilmişse alınından öpmek lazım. Bence bundan sonra yapılacak olay o. Türkiye'yi alınından öpülecek hale getirme olayı. Ne yapmış bu 152 milyar doların ancak 70 milyar doları kendi kaynaklarından geliyor. 80 milyar dolar Türkiye ödünç almış. Bu 80 milyar doların 10 milyar doları rezerv halinde duruyor. 70 milyar doları ödünç alınmış. Bu 70 milyar doların 35 milyarı ile borç ödenmiş, 35 milyar borç birikmiş. Geçen yedi sene zarfında Türkiye her sene 5 milyar dolar borç biriktirmiş . Peki borcumuza her sene 5 milyar dolar ilave ederek buraya geldiniz, ne oldu geldiniz? Dünyanın borçlu ülkelerinin dördüncüsü oldunuz. İşte Türkiye bundan kurtulmalıdır.Yani hadi bu borçları ödeyin derlense Türkiye çok büyük sıkıntılara girer, Türkiye'nin dış politikasına bir ipotektir. Türkiye'yi bu ipotekten kurtarmaya mecburuz. Yani döviz sıkıntısı yok. Girmişsin bakkala, yaz deftere demişsin. Öde dediği zaman ye yapacaksın? Türkiye'nin en büyük sıkıntısı budur. Diğer işleri aşarız. Türkiye bunu aşabilmelidir. Türkiye'nin bunu aşabilmesi döviz kazancına bağlıdır. Döviz kazancı her zamankinden çok daha önemli hale gelmiştir. Senelerce rehabilite diye adlandırdığımız bu olayı Türkiye aşmamıştır, aşamamıştır. Nasıl kazanacaksınız döviz? Bugün Türkiye döviz kazanacak sahalara kendisini teksif etmeye mecbur. Bu teksifi yaparken önemli bir olayı daha söylüyorum. Dünyada korumacılık var. Bu korumacılığa muhatap olan malları üretirseniz, dünya piyasalarına çıkmakta zorluk çekersiniz. Mesela tekstil aşağı yukarı o istikamete gidiyor. Bu Güneydoğu Asya ülkelerinin

yaptığı damping olayı. Korumadan geliyor. Biz dış ihracatın daha çok koruma olmayar sahalara kaydırılması ve koruma olmayan sahalarda mutlaka çeşitlendirilmesi taraftarıyız. O istikamette olayı teşvik edeceğiz.

Bütün bunlardan çıkan netice şu: Globalleşme, liberalleşme, entegre olma, bugünkü dünyanın kaçınılmaz kavramlarıdır. Bu kavramlar yarın kurum haline gelecektir. Türkiye dünya ile kucaklaşmaktan kaçınamaz. Bence herkesin bundan evvelki düşüncelerini değiştirmesi lazım. Yani dünya yepyeni ufuklara, boyutlara kayıyor ve dün bildiğimiz doğrular bugün doğru olmayabilir. O gün doğru idi, bugün doğru olmayabilir. Dün doğru olup da bugün geçerliliğini yitirmiş reçetelerin üzerinde duramayız. Bu bakımdan globalleşme olayının getirdiği fevkalade önemli bir konu ile Türkiye karşı karşıyadır. Bir Türk mühendisi, işadamı dışarıda çalışır. Geçenlerde bana geldi ve şunları söyledi "Malezya'dan deri alıyorum, Dubai'de ayakkabı yaptırıyorum, Londra'da satıyorum. İşte bu globalleşme" dedi. Ufak bir olay ama dünya ne hale gelmiş. Globalleşmenin dünyada meydana getirdiği bir servet var aslında. Milli endüstri olmaktan çıkmış endüstriler. Otomobil yapıyor ve bir parçasını Japonya'da, bir parçasını Almanya'da, bir parçasını ABD'de yapıyor; bunları birleştiriyor ve otomobil meydana çıkarıyor. Bu da bir globalleşme. Türkiye'nin kaynağa ihtiyacı var. Türkiye bu globalleşme işinde işte serbest ekonomiyi yürütüyorum deyip de - biz serbest ekonomi falan yürütmüyoruz - serbest ekonomiyi gerçek anlamda yürütürsek çok kaynak alabilme imkanına sahip. On sene evvel buna sahip değildi. Yirmi sene evvel de değildi, belki beş sene evvel de değildi. Bugün sahip. Bir kez avantajını söyleyeyim. Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği aslında aç devdir. Burası kapital çekecektir. Türkiye'ye gelmesi mümkün olan bir takım yabancı sermayenin, yabancı know-how'ın, yabancı management'in oralara gitmesi bizim imkanlarımızı bir müddet daraltacaktır. Gayet tabii ki Ortadoğu'daki kalıcı bir barışa ulaşılamaması hali de bizim imkanlarımızı biraz daraltacaktır. Dünyanın bize olan etkisini söylemeye çalışıyorum.

Özetlersem, bu dünya pazarları bir kurt sofrasıdır. Herkes dünya pazarlarından, kurt sofrasından nasibini alma becerisini gösterme durumundadır. Bir Afrika pazarı var aç. Bu pazarlara gidecek bizim müteşebbislerimiz; ama satılabilir, rekabet edilebilir mallarla.

Kalite düzgün, fiyat düzgün, herşey düzgün, öyle gidecek ve tabii ki malın olması kafi değil. Malın pazarları lazım. Pazarları olmayan malla bir yere varamayız. Mal iyi de olabilir, rekabet gücü de olabilir, ama gelip bizden alacak değiller gidip satacaksınız. Bunu en iyi siz biliyorsunuz. Dışarıda meydana gelmiş bir Türk teşebbüs gücü var.

Şimdi bugün Türkiye'nin hala zorluklarından birisi bürokrasidir. Bürokrasiyi biraz evvel administasyonun felç halden işler hale gelmesini söyledim, ama bu benim fikrimi iyi ifade etmeye yetmez. İhracatta bir kalemi ihraç etmek için şu kadar kademededen geçmek lazımdır diye şikayet eder dururduk. Bunların çoğu duruyor gene. Yani kırtasiyecilikten şikayet ediyorum, bürokrasiden değil. Bizim yapacağımız şey, bu ihracat Türkiye'nin can damarı. Hem mal üretimini teşvik edeceğiz, hem onun satılabilirliğini teşvik edeceğiz. Bakın bana birisi gelip "Ben Türkiye'den yaş meyve sebze alıyorum. Adana meydanına uçak getiriyorum ve sattığım ülkelerde sabah hava alanında, tarlada, akşam sofranızda salatalık. Getiriyorum koyuyorum, üç saatte uçak doluyor. Fakat üç günde uçağı kaldırmıyorum. İzin almak bir mesele oluyor". Meğer salatalık standartlara dahilmiş, kabak olursa dahil değilmiş, üç gün de standarda uygun mu değil mi diye tahkikat yapılıyor. Bu kadar ziraat mühendisinin boş gezdiği bir ülkede ortaokul, lise mezunu memurların elinde bu Ankara'dan cevap alalım diye üç gün uçak bekliyor. 150 bin dolar masraf veriyoruz diyor. Efendim bunlar büyük şeyler gibi görünmez. Meseleler buradan çıkıyor zaten. Biz idarede ıshalat, iyileştirme dediğimiz zaman bunların hepsini kastediyoruz. Ve nihayet sanayileşme olayı ihracata dönük malları da çıkaracak, iç piyasaya dönük malları da çıkaracak. Yalnız biz ürettiğimiz malların çoğunu iç piyasaya dönük hale getirsek o zaman döviz kazanmadığımız yerde bu ihracı devam ettiremeyiz. Hayati önem vardır ihracatın. Otuz senedir seferberlik söyleriz, ihracat seferberliği falan. İşte ihracat patladı falan dedik son on sene zarfında. Aslında kimse kendi kendisini aldatmasın. On sene zarfında şu yapıldı, Yirmi sene zarfında bu yapıldı diye. Savunma için söylemiyorum, kötüleme için de söylemiyorum. 1970 yılındaki Türkiye'nin ihracatı ile 1980 yılındaki ihracatı arasında 5 misli fark vardır. 1980 ile 1990 ihracatı arasında beş misli fark yoktur daha azdır, keşke on misli olsaydı. Onun içindir ki elimizi şakağımıza koyup düşünmeli.

Türkiye'nin darboğazlarını aşmalıyız. Türkiye ekonomisine istikrar getireceğiz, siyasetine istikrar getireceğiz. Sanayileşmesini yeniden hayatiyete kavuşturacağız. İhracatını artıracacağız, ihracat mallarını artıracacağız. Ve Türkiye'nin en önemli sorunlarından birisi ithalattır. İthalat Türkiye'nin ayak bağıdır. Hep de öyle olmuştur. Kalkınan memleketlerin öyledir. Çünkü Türkiye nüfusunun 16 milyon çalışan insanının 10 milyon çalışanı tarımla maaşını elde ediyor. Yüzde 50-55. Bu kadar büyük tarım nüfusuyla bir yere varamayız. Türkiye'nin kısa vadede, orta vadede, uzun vadede ama çok uzun vadede değil, orta vadede en önemli sorunu bu tarım nüfusunu azaltmaktır. Tarım nüfusunu azaltmak Türkiye'nin yatırım politikalarının yeniden gözden geçirilmesi ile mümkündür. Ekonomik olmayan yatırımlar yapmayalım. Fakat bu, tarım nüfusunu azaltmaya dönük herhalde ekonomik olabilecek yatırımları bulmakla mümkündür. Bu tarım nüfusunu azaltamadığımız takdirde bizim bu dünyayla kucaklaşmamız, Batının üst standartlarını bulmamız mümkün değil. Tarıma reform getireceğiz. Tarımda en önemli reform fiyattır. Girdi fiyatlarını, kredi fiyatlarını düzgün tutulmalı. Ama girdi ve kredi fiyatlarını çok yüksek tuttuğunuz takdirde mahsül fiyatlarını ne verseniz mümkün değildir. Esasen, efendim biz mahsül fiyatlarına çok para verdik de, işte enflasyon ondan oldu diyorsa yüzde 30 olan GSMH'dan aldığı pay tarımın on sene evvel, bugün yüzde 15'e inmiş. Verdiniz de ne oldu? Yani görüyorsunuz, dengeler bozulmuştur dediğimiz zaman ne kadar çok şey bozulmuş.

Şimdi tekrar enflasyona geri dönüyorum. Kamu sektöründe bilhassa İktisadi Kamu Te-sebbüslerinde bir büyük reform yapmadıkça, finans sektöründe bir büyük reform yapmadıkça, vergide bir büyük reform yapmadıkça, bugün enflasyonu, bütçeyi denkleştirerek durdurmak mümkün değildir. Yayından çıkmıştır iş ve o safha geçilmiştir. Biz bu reformları vaadediyoruz. Peki KİT'lerdeki reform nedir derseniz o şudur; KİT'ler olayı. Devletin elinde bulunan KİT'ler kamu parasıyla yapılmıştır. Ülkenin tasarruflarıdır. Bu tasarrufları rastgele dağıtamazsınız. Peşkeş de çekemezsiniz. Aman başımızdan gitsin de diyemezsiniz. İstihdam olayını çok kötü hale getirmeyecek şekilde bu KİT'lerin bir kısmını satılması, bir kısmının düzeltilmesi, gerekiyorsa bir kısmının da faaliyetten alıkonmasından başka çare yoktur yerine göre. Benim size söylediklerimin hiç birisinin seçmenle veya seçimle alakası yok şuraya kadar. Hepsi bunların memleketin büyük meseleleridir ve

akli ve bilgili bir şekilde çözülmesi lazım gelen şeylerdir. Bir kısmının düzeltilmesi taraftarıyız, satmak taraftarı değiliz diyorsunuz. Satmak veya satmamak gibi bir saplantı artık bugün yoktur. Yerli yabancı saplantısına da gerek yoktur. Ne zaman ki Türkiye bu teşebbüslerin zararından, kaynak kırpmasından kurtulur, rahatlayacaktır. Ve bunu yapmaya da mecburdur Türkiye. Bir zamanlar buna çuval biz yaptık ama devir değişti. Bugün herşey döndü dolaştı yeni bir devir açıldı. Bu devirde dünyada rekabet çok önemli bir hale geldi. Yani sadece iç piyasaların konusu olmaktan çıktı olay. Hatta Türkiye neyi iyi yapıbiliyorsa onu yapmalı diyoruz. Yalnız burada dünyanın hiçbir memleketi, ABD dahil, hiçbir memleket, herşeyi en iyi yapamaz. Nitekim Porter'in 'Mukayeseli Avantajlar' adlı son kitabında da hangi memleket en iyi yapabilir diye alt alta koymuştur. İsveç neyi en iyi yapabilir? Japonya, Norveç neyi iyi yapabilir? Biz neyi iyi yapabiliriz? Ona iyi bakmamız lazım. En iyi neyi yapabiliriz? Bir üstünlüğü nasıl sağlayabiliriz? Artık 1990'lı yıllar sadece yapma, yap gitsin değil. İyi yapma, doğru yapma, yaptığından bir nema alma, yaptığına satabilme yılları. Bütün bunlara ilaveten sosyal devlet niteliğini yitirmiştir devlet. Sosyal devlet niteliğini devlet yeniden kazanmalıdır. Evvela gelir dağılımı denilen olay Türkiye için çok ızdırap verici bir olaydır. 129 ülke içinde gelir dağılımı en kötü olan ülkeden birisi Türkiye. Efendim geçen sene yaptılar, On sene evvel yirmi sene evvel yaptılar değil konu. Bunu düzeltin. Bunu nasıl düzeltirsiniz? Somut şey istiyoruz. Vergi politikalarından başlayarak gelir dağılımı olayının tümünü gözden geçireceksiniz. Bir gecede olacak iş de değil. Uygulayacağınız politikalar, devletin burada düzenleyici bir rolü var. Sosyal devlette ikinci sorun bence bölgelerarası kalkınmadır. Ben bıraktığımda Türkiye'de 22 tane il kalkınmada gecikmiş yöreler içerisindeydi. Şimdi 1991 yılında on sene sonra bu sayı 48'e çıktı. Bunlar içinde on sene evvel sekizinci sırada bulunan Zonguldak onyedinci sıraya kaymıştır. Zonguldak da kalkınmada gecikmiş yöreler içerisinde. İki tane çelik fabrikasının, çimento ve kağıt fabrikasının, çeşitli tesislerin, kömürün, ormanır herşeyin bulunduğu bir Zonguldak, hem nüfusu artmamıştır, hem de gerice yöreler arasına girmiştir. Bu hazin tabii. Sivas zaten gericeler arasında. Yozgat'ın gericeler arasından çıkıp Zonguldak'ın arasına gelmesi varken, Zonguldak gerice olmuş Yozgat'ın yanına gitmiş. Bu olayı çok önemseyin. Bu fevkalade önemli bir olay. Sosyal dayanışmamızı, yurt bütünlüğünü, tümlüğünü muhafazada zorluk çekeriz.

Otuzbeş ilimiz göç vermektedir. Bu göç şehirleşme olayını yaratıyor. Şehirleşme zaten olacak ama çirkin şehirleşmeyi yaratıyor. Şehirleşme olayı Türkiye'nin en önemli sorunlarından birisidir. Şehirleşme olayı çevre olayına bağlıdır. Şehirleşme olayı hep oldu. Bu kadar rahatsız edici olmadı. 1991 Türkiye'sinde 33 il kış gelince dumandan oturulmuyor. Bu Ankara'da olurdu bir parça, Erzurum'da olmazdı. Erzurum'da da oturulmuyor bugün 1800 metre yükseklikte. Çevre olayı sadece bir temiz hava, temiz su olayı değil tabi. Çevre çok kapsamlı. Bence çevre olayını çağın hadisesi saymak lazım. Bizim dünyanın en önemli sorunu insanın kendisidir. Çünkü insan çeşitli sebeplerle dünyayı tahrip etme istikametindedir. Dünyanın bir gün öleceğinden korkanlar haksız değildir. Öldüğü zaman çok geç olur. Durdur inelim denmesi mümkün değil. Bu şuurun bizde yaygın hale gelmesi lazım. Rahatsız edicidir. Ormanı kesme, suyu kesme, pisliği şunun içine koyma çok abes ve rahatsız edicidir bunlar. Ama bunu söyleyeceksiniz ve bu şuuru yerleştireceksiniz.

İnsanın kendi kendisini daha iyi tanımasının, kendisini daha iyi bilmesinin tek şartı zihnen hür, vicdanen hür olmasıdır. Korkular içinde bulunan insanın zihin gücünü, menfaatini koyması mümkün değil. Onun içindir ki, hürriyetler, kalkınma, sosyal meseleler, eğitim hepsi iç içe. Hiçbirisini birbirinden ayıramazsınız. Biz halkımızın önüne böyle bir sen-tezi yapmış olarak geliyoruz. Eğitim olayı üzerinde çok kısaca duracağım. Okullar açılacak, ilkokullara gidecek olan çocuklarımızın tümüne okul var. İlkokula giden 100 çocuk-tan 58'i de ortaokula gidiyor, 42'si gitmiyor. İlkokula giden 100 çocuktan 9'u veya 11'i yüksekokula gidebiliyor. 91'i gitmiyor. Türkiye'nin önünde nicelik bakımından bir eğitim sorunu var. Türkiye nüfusunun yüzde 72'si, 35 yaşın altında; yüzde 67.5'u da 30 yaşın altında. Hemen hemen yarıya yakını da 17-18 yaşın altında. Bununla övünüyoruz çok genciz diye, iyi de genciz ama genç nesil çalışanların üzerinde, çok ağır bir olay. Bura-dan şuraya gelmek istiyorum. Bir nüfus olayı. Bunun neticesi eğitim olayıdır. Bunun ne-ticesi iş bulma olayıdır. Bir milyon insana her sene iş bulacaksınız. Türk ekonomisi 400 bin kişiye ancak iş bulabiliyor. 500-600 bin kişi ya gözleri dışarılara gitsek diye bekliyor, ya da işsizler ordusuna ilave oluyor. Dramatize ettiğim kadar önemlidir konu.

Buradan dönüp geliyorsunuz kalkınma olayına. Nüfusu sadece yüzde 2.5 artan bir ülke, yüzde 4.5 gibi bir kalkınma hızı meydana getiriyorsa bunun yüzde 2.5'ini nüfus götürür, geriye kalanla kişiyi refaha götürmek mümkün değildir. Ekonomiyi iyiye götürmek mümkün değildir. Türkiye'de yüzde 6 ve 6'dan aşağı bir büyüme hızına razı değiliz. Ama istikrar içinde. Biz ne vaadediyoruz? Tek rakamlı enflasyon. Yüzde 6 civarında bir büyüme, GSMH'nın hiç olmazsa yüzde 25'ini yatırıma ayırma. Bir taraftan kalkınma vereceksiniz bir taraftan üretim vereceksiniz, bir taraftan istihdam çıkaracaksınız. İmar, inşaa yapacaksınız, çevrenizi koruyacaksınız. Bir modern ülke meydana getireceksiniz. Bütün bunları da hukukun içerisinde yapacaksınız. Hukukun üstünlüğünü koruyarak yapacaksınız. Hukukun üstünlüğünü korumadığınız takdirde zaten bir şey yapmanız mümkün değildir. Yaptığınızı bir süre sonra yıkarsınız. Hiçbir şekilde hukukun çiğnenmesine imrenmek kadar yanlış bir şey düşünemiyorum. Hukukun çiğnenmesinden bir şey çıkması mümkün değildir. Kaynağı hukukun içerisinde çıkaracaksınız. Gayet tabii ki Türkiye yüzde 8-10 civarında gencini okutmamakla bir yere varamaz. Yirmidokuz tane üniversitesi var Türkiye'nin. Bu üniversitelerin bir kısmına üniversite demek mümkün değildir.

Bakınız burada Batıyla olan bir açığımızı daha size ifade edeyim. Çok önemli bir olay Türkiye nüfusunun yüzde 50'si sosyal güvenlikli mahrum. Bir yere gidemezsiniz. Türkiye'de işsizlik sigortası yok. Böyle de gidemezsiniz. Mutlaka Türkiye işsizlik sigortasını getirmeye mecbur. Ama kademeli. Efendim bu kadar yükü nasıl kaldıracaksın devlet olarak. Hesabı kitabı var. Yaptık hesabı kitabını. Neyi nereden alacaksınız? Neyi nereye koyacaksınız? Önümüzdeki günlerde bunu açıklayacağız. Türkiye'de eğitime, sağlığa ve sosyal güvenliğe sarfedilen miktarlar GSMH'nın yüzde 10'undan az. Batı Avrupa yüzde 30. Bu kadar düşük rakamlarla sosyal devlet olmaz. Sosyal devlet çağın devletidir. Bir toplum bütün fertlerini kucaklamıyorsa, bu toplumla bir yere varamazsınız. Yalnız şunu iyi bilelim. Sosyal devlet sosyalist devlet değildir. Sosyal devlet ferdi tembelleştiren, teşebbüs gücünü kıran ve ferdin çalışmasını engelleyen bir devlet değildir. Sosyal devlet zora kalmış, mecburiyet içinde kalmış, sürünmekten, ölmekten başka çaresi olmayan kişilere el uzatma, çocuğunu koruma, kimsesiz çocuk sokakta olmayacak, ihtiyarı koruma başka çünkü yapacağı bir şey yok, bunların tümünü koruyan devlettir. Ve sosyal devlet

dünyanın en büyük nimeti olan eğitimi her zihne veren devlettir. Efendim siz bunları söylüyorsunuz ama nasıl yapacaksınız? Devlete düşenleri devletin imkanları nisbetinde yapacağız. Sonra devleti küçülteceğiz diyoruz. Bunun dışında kalanları size yaptıracacağız. Türkiye'nin teşebbüs gücüne yaptıracacağız. O çeşit teşvikler arayacağız ve hadi buyurun siz yapın diyeceğiz. Sizi çalıştıracacağız.

Gayet tabii ki biz bütün bunlar altyapıyla yapılması lazım dedim. Bakın Türkiye'nin 7000 km sahili var. Üretim yapacaksınız, doğru dürüst bir tane limanımız yoktur. Liman var ama bugünkü kapasitelere yetmez. Türkiye hemen hemen 30-40 senedir demiryoluna bir kuruş para sarfetmedi. Demiryollarımız hemen hemen batmış durumdadır. Hiç olmazsa Türkiye Ankara-İstanbul demiryolunu yapmalıdır. Şimdiye kadar on defa yapıldı, Madem ki senede 5 milyar dolar borçlandın şimdiye kadar öderdin bile. Sermaye hasılat katsayısı 2.77'dir. Ankara-İstanbul demiryolunun. Yüzlerce milyar lira orada atıl yatıyor. Bir takım projelere düşman olmanın bir manası yok. Nihayet Türkiye GAP projesini tamamlamalıdır. GAP projesi bir dönemlik iktidar zarfında olacak iş değildir. Çok şeyi var. Atatürk barajı var. Onun arkasındaki noksanları öğütüyor. Tüneli yok, daha bitmemiş, kanalları yok. Onlar bitse 1980'de havaalanına başlanmış henüz yok, Çıkan mahsulü nasıl, neyle götüreceksiniz? 100 km Diyarbakır, 100 km Gaziantep havaalanı. Çoktandır söylüyoruz şu altyapıyı yapın sonra o istikamette bir sanayileşme yapmak lazım. Doğu ve Güneydoğu Anadolu olayı bir milli olaydır. Ekonomik sınırların hepsini aşar ve zorlar. Gene ekonomiden vazgeçin demiyoruz. Ama Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya hiçbir şey yapmamak gibi bir durum aslında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin vicdanını sızlatır çok büyük zorluklarla da karşı karşıya koyar. Bakacaksınız dünyanın her yerinde o çeşit kalkınma projeleri nasıl yapılırlar? ABD gibi fevkalade liberal bir devlet neden gitmiş. Tennessee Valley Authority'yi yapmış, veya benzeri projeyi yapmış. Onun içindir ki Güneydoğu Anadolu kalkınması olayı bu önümüzdeki seçimin fevkalade iddialı sorunlarından biridir. Gayet pratik, gayet halkın bugünkü sıkıntılarını gideren ve ülkenin bütünlüğünü beraberce kucaklayan bir programla halkımızın önündeyiz. Zaten böyle bir program uzun zamandır icra eder geliriz.

En önemli şeyi en sona bıraktım. 1991 yılının bu sekiz ayında Türkiye'de 300 vatandaşımız hayatını kaybetmiştir. Bunun 150'si güvenlik mensubudur. Generallerdir, askerlerdir, polislerdir, savcılardır, hakimlerdir. Böyle bir Türkiye olmaz. İstanbul gibi bir şehirde soygun olmadığı gün yok. Bu gibi şehirde şakır şakır polis vuruyorlar. Soyuyor, banka da soyuyor, mağaza da soyuyor, hastahane parasını da soyuyor önüne geleni soyuyor. Devlet Türkiye'nin bir yerinde var, bir yerinde yok. Böyle devlet olmaz. Devlet toplu iğne ucu kadar ülke parçasında da bulunacaktır. Orada yoksa devlet değildir. Onun içindir ki Doğu ve Güneydoğu meselesinin çok ciddi olduğunu size söylemeye mecburum. Maa- lesef fitne sokulmuştur Türkiye'ye. İçerden sokulmuştur, dışarıdan sokulmuştur, şu ol- muştur, bu olmuştur. Ama devlet bu fitneyi bastıracağı yerde büyütmüştür. Evet bunu hep söylüyorum. Hiç kimse önemsememiştir. Ne zamandan beri çırpınırsınız, bunu önem- seyin.

Türkiye'nin çok büyük meseleleri var. Yalnız yine dönüp geliyorum. Bu mesele de dahil, sanayileşme meselesi de dahil, zenginleşme meselesi de dahil, yoksulluğu aşma mese- lesi de dahil, Türkiye'yi dünyaya yetiştirme meselesi de dahil, bugünkü sıkıntılardan kur- tulma meselesi de dahil. Bunun tümünü ancak bir gerçek demokrasi ile halledebiliriz. Ancak gerçek demokrasinin meydana getirebileceği ortam, nema bütün bu işlerin içeri- sinden çıkar. Aslında gerçek demokrasi dediğimiz zaman milletin tümünün, bütün mese- lelerini beraberce tutmasını ancak demokrasi ile sağlayabilirsiniz. Veya kafi derecede çoğunluğun beraberce tutmasını ancak gerçek demokrasi ile sağlayabilirsiniz. Gerçek demokrasi ile ne sağlarsınız dersiniz hür, serbest ve adil demokrasi ile, seçim ile Türki- ye şimdi o istikamete yönelmiştir. Ummak istiyorum ki Türkiye hür, serbest, eşit, adil bir seçim yapar. Böyle bir seçimi göze alamayanların da açıklıkla söyleyeyim kazanabilece- ği bir şey yoktur. Söylediğim şeylerin hiçbirisi siyasi falan değildir. Ülke bizim ülkemizdir, halk bizim halkımızdır. Bu vatanın halkı kendi iradesini nasıl ortaya koyacaksa öyle koysun. Ve nihayet bu işle yarışanlar da serbestçe yarışsınlar ve herkesi dinleyecek Türk vatandaşı. Sonra gelecek, 20 Ekim günü bir karar verecek. Buraya gelen diğer ar- kadaşlarımızı da dinleyeceksiniz. Herkes iddialı olacaktır. İddialı olmak şu bakımdan iyi. Bir yarıştır eğer iddialı kişiler varsa o da yarışın birincisi kolay kazanmış olmaz. Zor ka-

zanır, ve zor kazanılmalıdır. Türkiye'nin yönetimi kolay olmamalıdır. Türkiye'nin yönetim kolayca birilerinin eline geçmemelidir. Türkiye'nin yönetimi ne kadar zor ele geçerse o yönetim o kadar zorlu, o kadar da becerikli dirayetli olur. 1991 Türkiye'sindeki meselelerini ben size saysam bana döner dersiniz ki yani niye bunların altına girmeye kalkıyorsunuz? Onun için cesaretinizi kırmayayım. Şu böyle, şu şöyle falan. Kara tablo falan da çizmeyeyim. Mesele kara veya pembe tablo değil. Gerçekte bu yükün altına girecek olanların burnundan ter şıpır şıpır akacaktır. Peki kim gelecek bu işin altına dersiniz, ter şıpır şıpır akıtmaya biz varız. Vatan sağolsun, millet sağolsun, millete hizmet vermeye varız.

Saygılar sunarım.

ZEKİ DÖŞLÜOĞLU:

Sayın Genel Başkan. Çeşitli politikalar sonucunda milyonlara varan vatandaş hisse senedi almışlardır. Bugün bu vatandaşlar umduklarını bulamamışlardır. Mağdur olmuşlardır. Hisse senedine yatırım yapan vatandaşların mağduriyetin önlemek sermaye piyasasının güvenilirliğini tekrar kazanmak ve geliştirmek için bir çalışmanız var mı? Bu konuda daha geniş bir açıklama yapabilir misiniz?

SÜLEYMAN DEMİREL

Evet. Borsa işi, sermaye piyasası işi Türkiye'nin vazgeçemeyeceği iki büyük müessese. Aslına bakarsanız dünyanın kalkınmasının hayatiyet kaynak bulduğu yerler. Türkiye birtakım eksikliklerden veya dikkatsizliklerden dolayı bu müesseseleri göçürmemeli. Yanlız hisse senedi almış bulunan veyahut da tahvil almış, fon almış bulunan vatandaş da kuver olmalı. Şöyle olmalı. Sahtekarlığa karşı kuver olmalı. Bu senetleri yiyip içip de basına karşı kuver tutmakta zorluk çekersiniz. Sadece fraud denen bir halise var. Ona karşı konmalı. Birisi gelip oraya bir sürü kağıt parçası sürüp, satıp, paraları alıp giderse, onun da karşılığında hiçbir şey yoksa buna karşı kullanılmalı. Sanıyoruz ki dünyanın tatbikatı da gözönünde bulundurularak Türkiye'deki bu mekanizmaları yeniden düzenlemek gerekecektir. Halkın zihninde bir bankerler olayı var. Bu sermaye piyasası olayının da bankerlere dönüşeceğine dair endişeler var. Hala bu banker olayının pislği de temizlenmiş değil. Bizim getireceğimiz düzenleme ne bu işi sıkboğaz etmek, çalışabilir halden çıkarmak, ne de hangi şartta olursa olsun adama kuversin demek, adamı soydurmamak. Bunların her üçü de gayet dikkatle nazarı dikkate alınacaktır ve biz bunu yeniden düzenleyeceğiz. Bunu işler Batılı müessese haline getireceğiz, işler bir müessese. Onu sağlayacağız.

İBRAHİM BETİL

Sayın Genel Başkan, iki sorum var izin verirsiniz. Birincisi konuşmanızın başında dünyanın yeni nizamından bahsettiniz. Birbiriyle kavga etmeden, dünya ülkeleri zenginleşmeye doğru gitme yolunu arıyorlar dediniz. Bugün temas etmediniz ancak basında izlediğim kadarıyla tek başına iktidar olduğunuz takdirde Cumhurbaşkanı'nı görevden indirmek gibi bir arayışınız var. Sizce böyle bir girişim son Demirkırat bel-

geselinde izlediğimiz gibi Türkiye'yi 15 yıl sonra geriye baktığımızda acaba sakıncalı bir noktaya getir mi?

İkinci sorum. İç borçlanmayı durduracağınızı vaadediyorsunuz. İç borçların yüksekliğin belirttiniz. Dış borçların da son on yılda 35 milyar dolar artarak bugün Türkiye'nin dış bağımsızlığını engelleyebilecek bir noktaya geldiğini ifade ettiniz. Dolayısıyla hem iç borç hem de devletin dışa borçlanmasına karşı olduğunuzu anlıyorum. Ancak bununla birlikte devletin etkinliğini arttırmak, ihracatını arttırmak gibi düşüncelerle yatırımları teşvik edeceğinizi; özellikle kredi maliyetlerini düşürebilmek için faiz subvansiyonlarına gideceğinizi belirttiniz. Bu finansmanı ne şekilde temin etmeyi düşünüyor sunuz? Teşekkür ederim.

SÜLEYMAN DEMİREL Birinci sorunuza cevap vereyim. Haksız iktisap diye bir tabir var. Yani bir şeye haksız olarak sahip olma. Yani gaspa kadar gider Türkçedeki tabirle. Birisinin elinden çekip alma. Bu mal da olur, para da olur, ziynet eşyası da olur, makam da olur. Eğer birisi haksız yere bir adamın parasını pulunu almışsa kanun kuvvetleri gelir , adamın elinden alır, ona iade eder. Yani bunda bir yanlışlık var mı? Birisi bu makama gelmiş oturmuşsa, ben buraya geldim oturdum kimse bana bir şey diyemez diyorsa, oturmaması lazım gelen bir makama oturmuşsa kalk kardeşim buradan derler adama. Denmediği takdirde herkes önüne gelen yere oturur. Canım hır çıkarmayın işte adam bir defa oturmuş, keyfi yetinceye kadar otursun dersiniz işte o zaman ülkede haktan, hukuktan, adaletten falan bahsetmek imkanı olmaz.

Çankaya millettir. Çankaya'da kim oturacaksa millet oturtmalıdır. Bunda bir yanlışlık var mı? Yok. Bakın bakalım bugün Çankaya'da oturanlar milletin sayesinde mi oturmuşlardır. 26 Mart 1989 seçimleri olmasaydı yine tartışmalar şu veya bu boyutta olurdu. 26 Mart 1989 seçimlerinde yüzde 21'e inmiş halk desteğinin mecliste yüzde 65 sandalyesi var. Bunun moralitesi var mı? Bu rejim anayasayla, kanunlarla falan işlemez. Bu rejim iki şeyle işler. Kafalarda liberalite, kafalarda moralite ölçüleriyle işler. Yani hukuki değildir bu, şeklen hukuki bile olsa moral değildir. Moralite aslında hukukiliğin üstündedir. İngiliz demokrasisinin anayasası yoktur. Yani temel ilkeyi kitapta aramıyor. Temel ilkeyi

moraliteden çıkarıyor ama yanlış bir şey yaparsa bütün İngiliz halkı ayağa kalkıyor. Ne hakkın var diyor. Ne hakkın var, diyemeyen toplumun demokratik toplum olması mümkün değildir ve o zaman da başına gelmeyecek yoktur o toplumun.

Şimdi bizim iddiamız şu; Bugün Çankaya'da oturan muhterem zat yüzde 21.75 halk desteği bulunan bir parlamento çoğunluğuna dayanıyor. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir şey yok. Bu bir işgaldir. Seçim yapıldığı zaman biz diyoruz ki millet bize güç verirse, arkadaş milletten hakkın olmayarak aldığı bu yeri biz senin elinden alır millete iade ederiz. Yani biz çıkar otururuz falan değil. Sana sen in deriz, sonra biz bineriz, öyle bir şey yok. Oradan in deriz sonra millete deriz ki burası senin arkadaş kimi istiyorsan seç. Burada da bir yanlışlık yok. Yani biz bir hak arayıcısıyız. Yanlış bir hak arayıcısı da diyenler olacaktır ve usulüne göre el kaldırmış da adam oraya oturmuş bu yanlış. Yanlış olarak gitmiş oraya oturmuş.

Bir ülkenin senede beş milyar dolar dış borcunu arttırması iyi mi? Ben borca itiraz etmiyorum. Benim itirazım senede beş milyar dolar, yedi senede 35 milyar dolar arttırarak 50 milyar dolar içinde olması iyi mi? Ne ile ölçeceksiniz bunu? Ben borca karşı değilim. Borç yiğidin kamçısıdır diyen de benim. Yalnız borç dediysek ne bulduysan al demedik. Bu aldığınız borcu nereye koydunuz onu da soruyorum. Ne yapıldı Türkiye'de? Yani bu borcu ödeyecek orta yerde varlık yok. Bu borcun 36 milyarı enerji, 20 milyarı tarım ürünü ve bir miktar hammadde, bir miktar yatırım malı. Ama yatırım malı aşağı yukarı 10-12 milyar dolar civarında. Keşke bunun çok büyük kısmı yatırım malı olsaydı da bunu ödeyebilecek nema çıksaydı. Şimdi nasıl ödüyorsunuz bu borcu. Hot money ile. Bir ülke ki GSMH'sinin yüzde 10'unu iç ve dış faize veriyor, iflah etmez. Faizi borçla ödediğiniz takdirde iflah etmezsiniz. Eğer aldığınız paranın faizini zamanı geldiği vakit o yatırımdan çıkan nema ile ödeyebiliyorsanız sağlamdır. Nihayet moratoryuma gidersiniz. Görünen moratoryumdur. Dünyanın başında bir trilyon dolar borç olayı var. En borçlu ülkeler Brezilya, Arjantin, Meksika sonra da biz geliyoruz. Bunların borçlarını topladığınız zaman 5-6 yüz milyar dolar ediyor. BM Genel Sekreteri Afrika ülkelerinin borçlarını sildirmek için yalvarıyor. Onların borcu uzun boylu bir borç değil. 1878 yılında moratoryum olayı Türki-

ye'nin başından geçmiştir. Daha sonra da Türkiye Lozan'da borçlarını ödemeyi kabul etmiş ve ödemiştir de. Türkiye bir itibar müessesesidir.

Benim korkum şu; yarın bu borçları ödeyemeyiz. Yani her sene 5 milyar dolar borçlanmaya devam edelim. Bu rahatlığa devam edelim. Rahatlığınız borçluluğunuzdan. Yarın ödeyemeyiz bu borçları. Evet bugün ödüyorsunuz ama ödediğiniz paraya yüzde 30 faiz ödüyorsunuz. Onu ödüyorsunuz. Yani kazanarak ödemiyorsunuz. Dünya şartları müsaait. Faizli para geliyor. Yüksek faiz vermek durumundayız bugün. Tamamen Galata Bankerleri vaziyetine dönmüştür. İçerden borç almayacağım diyorsunuz. Ben limitlerimi söylüyorum. Kamu borçlanması olarak GSMH'nın yüzde 4.5'ini geçmeyeceğim. Bunu 2.5'e hatta daha da aşağıya indireceğim. Bunlar manipulasyondur. Yani devletin mali kurumlarını manipule etme olayıdır. Özel teşebbüsün tasarruflarını devlete bırakacağım. Bugün bankaları devlet emiyor. Tahvil çıkararak, borç alarak emiyor ve teşebbüse para kalmıyor. Veya teşebbüse yüzde 134 faizli para kalıyor. Hadi yapın bakalım yüzde 134 faizle sanayi. Ne kazanacaksınız bundan. Biz bunların hepsine ölçü getirmeye çalışıyoruz. Borç almayacağız diyen yok. Ödeyebileceğimiz kadar. Bütün dengeleri altüst etmek şartıyla bir yere varmıyorsunuz.

1991 bütçesinin haline bakın. 21 trilyon faiz, 15 trilyon yatırım, 48 trilyon personel masrafı. Şimdi 75 trilyona çıktı. Bu bütçe faiz artı personel masrafı ile tam bir israf bütçesidir veya tam bir tüketim bütçesidir. Türkiye ki halen 2000 dolar gelir seviyesinde bir memleket, o da kur doğruysa, 15.000 dolar gelir seviyesindeki Avrupa ile boy ölçüşmeye çalışıyor. Nasıl varacaksınız? Büyüme olmadıkça varamazsınız. Büyüme yatırımdan geçer. Stabil yatırımdan geçer. Türkiye bunu gerçekleştirmedi. Bence aşırı borçlanmak yanlış. Borçlanmayı makul seviyelere indirmek doğru.

BİR TÜSİAD ÜYESİ

Mutlaka ki Türkiye'nin en büyük sorunlarından biri enflasyon sorunudur. Bütçe dengesizliğine ben de katılıyorum. İfade ettiğiniz gibi ister şahıs olsun ister şirket olsun mesele bir bilanço meselesidir. Finans kesiminin reformdan geçirilmesi birçok kez ifade edilmiştir. Ancak Türkiye'de hiçbir siyasi iktidar bir MB'nin bağımsızlaştırılması cesaretini gösterememiştir. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

SÜLEYMAN DEMİREL

Bazı şeylerin söylenip yapılamamış olması onun yapılamayacağı anlamına gelmez. Veya söylerler söylerler yapılmaz gibi bir karineye de vesile olmaması lazım. Ben diyorum ki; benim bu söylediklerim yapılmazsa Türkiye bugünden daha kötü durumlara düşer. Türkiye'nin bugünkü durumdan daha iyi duruma geçmesi isteniyorsa bunları yapmak lazımdır. Başka birisi de, başka bir şey söyleyecek veya aynı şeyi söyleyecek. Benim elime kuvvet geçerse ki geçecektir, benim yapacağım şey bunlardır diyorum. Çünkü beni davet eden değerli arkadaşlarımız da "gel bakalım bu seçimler öncesinde ne söyleyeceksin dinleyelim" diye düşünmüşlerdir. Ben diyorum ki daha önce yapılamamış olması yapılmayacağı veya yeniden bunların üzerinde durulmayacağı anlamına gelmez. Türkiye rahatlayacaksa bunlar yapılacaktır.

Politikacı herşeyi kötü yapmaz. Kötü yaptığı işler vardır, iyi yaptığı işler vardır. Politika yanlışlı kaldırmaz. Ticaret yapan müesseseler zarar ediyorsa, bir gün gelir kapıya kilid vururlar. Politikacı herşeyi politika uğruna yanlış yapıyorsa o da birgün kapıya kilid vurur. Nitekim siyasi partilerin iktidar kaybetmesi, tasfiye olması, halkın gözünden düşmesi ağaç gibi yaşlandıklarından dolayı değil o işi yapamadıklarından dolayıdır. Hatay kaldırmaz. Bir şişenin içine zeytinyağı koyun, üstüne de su koyun. Zeytinyağı şişenin dibinde durmaz. Üstüne çıkar. Doğa kanunu. Aynen politika da böyledir. Sizin dedikleriniz zeytinyağını alta koydular, suyu da üstüne koydular. Durdurdular gibi oluyor. Durmaz. Bizim bu söylediklerimiz bizim taahhüdümüzdür. Benim taahhütlerimdir. Siyasetçinin taahhütleri değil. Ben benim dışındaki siyasetçiler adına taahhütte bulunamam. Ben siyasetçi müessesesinin temsilcisi değilim. Bu söylediklerim kendim için geçerlidir. Bizim elimize kuvvet geçtiği zaman bunları yapmazsak her türlü söze açığım. Zaten işin güzel tarafı da o. "Canım söyler gideriz sonra bildiğimizi yaparız. Halk mı, koyver gitsin" diyen siyasetçi otuz sene sizin karşınızda olmaz. Her ne dediysek sahibiz. Siyaset müessesesi önemli bir müessese. Bir takım kimselerin yapamayacağı şeyleri yapan bir müessese. Herşeyi yapar demiyorum. Bazı şeyler var ki sadece siyaset müessesesi yapar. Onun için kötülenir, kötülenir yine vardır.

YILDIRIM AKTÜRK

İki soru sormak istiyorum. Birincisi devleti küçültmekten bah-

settiniz. Bir diğeri finans sektörünü yeniden yapılandırmaktan bahsettiniz. Devlet sektörünün yüzde 70 mertebesinde banka sistemindeki ağırlığını azaltacağınızı, devlet bankalarını özelleştireceğinizi bir vaat olarak alabilir miyiz?

Diğer iki sorum biraz daha tatsız. Birincisi zannediyorum üç sene evvel sermaye hasıla oranının 77 olduğundan bahsettiniz. Ben de bir süre sonra söz alıp bunun akılcı bir proje olmayacağını eski bir müsteşarınız olarak dile getirdim. Bugünkü şartlarda 3 milyar dolarla Ankara-İstanbul hızlı otoyol sistemine bağlandıktan sonra bu fizibilite tekrar yapılırsa iddiam 10 milyar dolara çıkacaktır.

Son olarak da Sayın Başbakanım, kanunların, kuralların tanınmamasından bahsettiniz bir nebze. Katılmamak mümkün değil. Ancak bu cumhurbaşkanlığı meselesinde benim şahsen kafam karışıyor. Şöyle ki, mevcut anayasaya mevcut seçim kanununa göre herhangi bir husus sözkonusu olsaydı, bir sade vatandaş olarak, bunun çeşitli mercileri olduğunu düşünüyorum. Yüksek Mahkeme veya Anayasa Mahkemesi bunu çözerdi. Fakat zannediyorum bu sistemde bir mantıksızlık var. Şu anda seçime gittiğiniz şartlar zatıalınızı yüzde 35 ile iktidar yapabilir. O zaman yüzde 35 vatandaş oyu ile meclis çoğunluğunu aldığınızda tavrınız değişik olur mu? Yüzde 50'den bir nebze fazladan bahsettiniz. Söylediğiniz kuralı anayasada ciddi bir değişiklik ve cumhurbaşkanı seçimini mutlaka çoğunlukla sağlayan bir referandumla mı düşünüyorsunuz? Ama bugünkü şartlar o değildir. Ben kendimi biraz eksik buluyorum bu konuda.

SÜLEYMAN DEMİREL İstanbul-Ankara demiryolunun taraftarları vardır. Ben taraftarlarındım. Benim elimdeki rapor 1987 yılında yapılmış Alman raporudur. Meclis kürsüsünden de bunu söyledim. Meclisin zabıtlarında da vardır. Yani zincirleri kırıp da 7 sene sonra meclis kürsüsüne çıktıktan sonra ilk sorduğum şey o günkü hükümete "bu rapora rağmen bu projeyi niye durdurdunuz?" olmuştur. Sevmiyoruz demiryolunu. Bugün Avrupa, Japonya high speed railway gerçekleştiriyor. Hangi ölçüye vurursanız vurur 15 milyon insana hitap edecek bir demiryolu eğer ekonomik değilse dünyanın hiçbir yerinde demiryolu ekonomik değildir. Bu mühendisçe bir laf değil. Hesap yapılmış. Biz de

yaptırdık. Bu demiryolu 2 milyar dolara yaptırılacaktı. Çoktan yapılır biterdi. Demiryolu nun gördüğü işi otoyol görmez. Havayolu da görmez. Zaten demiryolunun gördüğü işi otoyolu görse otoyol yapıldıktan sonra demiryolu yapılmaz. Dünyanın her memleketinde otoyol da demiryolu da var. İspanya şimdi demiryollarının ıslahı için 10 milyar dolar sarfediyor. Türkiye bu demiryolu işini çok geride bıraktığı için bir gün ağır sıkıntı çekecektir. Ben yine de elime imkan geçse birtakım yollarla, Türkiye'nin üstüne çok yük olmadan ve yap-işlet-devret vs ile bunun yapılmasını sağlarım. Ekonomik olduğuna inanıyorum, iyi bir hesap yapılırsa. İTÜ demiryolu kürsüsünün çok güzel hesapları var. O hesaplar bu projeye çok destek veren hesaplardı. Yani biz de keyfimizden değil, imrendik. New York ile Washington arasını aşağı yukarı 3 saatte gidersiniz. İstanbul'daki işadamları sabah kalıp hanımına ben gidiyorum deyip Ankara'ya gidip, Ankara'da işini görüp trende yemeğini yiyip, hatta traşını olup akşam evine geldiğinde "Ben bugün Ankara'ya gittim geldim, işim vardı" derse bu uygar bir şey gibi geliyor bana. Benim hevesim de buradan. Moskova-Leningrad arasında, bir de Paris-Lyon arasında bu medeni şeyleri gördük. Geç kalmayalım dedik bunlara.

İkinci konuya gelince; Adam kalıbına uydurmuş bu işi. 280 tane milletvekili orada oturuyor. Bunların 250'sinin oyunu almış. 226'dan fazla. Daha ne istiyorsun?Yalnız birşey kanuna uygun olur da hukukun üstünlüğüne uygun olmaz. Hukuk ayrı bir olaydır. Hukuk vicdandır. Onun için legalite ve moralite dedim. Demokrasi denen olay sadece yazılı şeylerden ibaret değil. Adama demezler mi "birader seni buraya seçip gönderen şu topluluğun arkasında halk yok. Neden 226'yı aşarsa diye konmuş." Herhalükarda 226'nın halkın yarısına yakınıni temsil edeceğini varsaymış anayasayı yapan. Oraya 226 şartın koymuş ya, bu 226 yarısını temsil eder halkın. Halbuki oradaki, 226 halkın yüzde 18'ini temsil etmiyor. Bizim itirazımız bunadır. Bunu Anayasa Mahkemesi düzeltirdi. Hayır. Bazı şeyleri mahkeme düzeltmez. Bazı şeyleri kamu vicdanı düzeltir. Zaten herşeyi mahkemeler düzeltse, kamu vicdanına gerek yok. O zaman kişi robot olur. Bunun incelikleri var. Yani kanunları da, anayasayı da insanlar yapıyor. Yapıyor ama bitmiyor. Eksiği çıkıyor bir daha yapıyor. Kanun insanın eksikliğini görmez. İnsan yaptığı kanunun eksikliğini görür. Biz onun için hep diyoruz ki bu çeşit tartışmalar olmaması için Cumhurbaşkanını

halk seçmelidir. Hem sonra katılımcı demokrasiden bahsediyorsunuz. Halkı daha çok ortak yapın bu devlete. Halk devletten kopuktur. Halk parlamentodan da kopuktur. Halk siyasetten de kopuktur. Daha çok ortak ve ilgili yapın. Halk günlük derdin içinde kıvranır durur. Bunlarla devletin, parlamentonun, siyasetin korelasyonlarını iyi yapamaz. Dört senede bir defa seçildiği yere giden milletvekili ile hangi rejimi ayakta tutabileceksiniz. Gelin bu rejimi halka daha iyi bağlayalım. Ben onun için dar bölge çoğunluk sistemi diyorum.

Biz yüzde 45 civarında oy alacağız. Öyle tahmin ediyorum. Anketler öyle göstermiyor tabii. Anketler öyle göstermeyecek çünkü daha seçim yok orta yerde. Kolları sıvayıp seçime girdiğimiz zaman o büyüklükler anket büyüklükleriyle sandık büyüklüklerini değiştireceğiz. Öncelerinde de oldu bu çeşit şeyler. Bu defa yine yapacağız onu. Hiç olmazsa bizim inancımız böyle. Karşınızda tuttuğu işi koparmaya inançlı bir adam bulunduğuna karar verin, inanın inanmayın ayrı mesele. Biz yüzde 45 oy alınca zaten sizin dediğiniz laf söz konusu olmaz. Sizin dediğiniz gibi olursa yüzde 35 oy alırsak onu da söyleyeyim, bizim yüzde 35 veya 36 ile iktidar yürütmemiz mümkün olmaz. Ne yaparız, geliriz. İktidarı reddedemeyiz çünkü. Halkın önüne çıktık bu kadar uğraştık, elimize iktidar aldık. Yüzde 35 veya 36 ile eh ne yapalım kardeşim biraz da şurada biz de oturalım dersek moraliteye uygun olmaz o. Biz kendimize olan saygınlığımızı yitiririz. O zaman bizim yapacağımız şey makul bir süre içinde seçim kanunlarını düzeltmek ve yüzde 42 ve 43'den aşağıya seçim kanunu yapmayacak şekilde seçim kanununu tanzim etmek ve öyle halka gitmektir. Halka diyeceğiz ki "arkadaş tek parti iktidarı istiyorsan bu kadar rey ver. İstemiyorsan neticesine katlan." Halksız birşey yapamayız. Halkın halletmediği bir şeyi ben Ankara'da halledemem. O zaman diyeceksiniz ki iki sene sonra, birbuçuk sene sonra makul bir süre neyse gene mi seçim bekleyelim. Evet kıyamet kopmaz canım. Yunanistan şurada bir senede üç defa seçim yaptı. Ne olur yani bir pazar günü benim vatandaşım sandığın başına gitse, oy verse de pahalılıktan, yoksulluktan, soysuzluktan yandım diye elini avucunu açmasa. Hastane kapısında öl dediler diye şikayet etmese, iki senede bir defa beş dakika gidip çoluğu ile çocuğu ile tertemiz şenlik yapar gibi yapsın. Kimseye bir yük olmaz. Bu sorumluluğu almalıdır benim vatandaşım diyorum. Sanıyorum ki

bu formülü burada size cevap olarak bulmuş değilim bunu hep söyleyerek geliyorum. "Yani bu seçim sistemiyle siz seçimi kabullenmiyor musunuz?" dersiniz, kabulleniyoruz. Yalnız bakın bu seçim sistemi içindeki antidemokratik şeyleri söyleyeyim. Yüzde 20'yi aşamazsanız bir yerde milletvekili çıkaramazsınız. Yanlış. Geçen seçimde 24 milyon oydan ancak 15 milyon oy temsil edilebilmiştir böylece. Hem adama ceza koyuyorsun sandık başına götürüyorsun, sonra oyunu saymıyorsun. Olmaz bu. Yani stabilite lazım. Temsil de bu kadar tahrip edilmemeli.

ÖZDEMİR YARAR

Sayın Demirel, size üç sorum var. Parti programında görülen işsizlik sigortası kıdem tazminatına ek ve tahammülü imkansız bir yük getirecektir. İşsizlik sigortasının olsa olsa kıdem tazminatı kaldırılarak onun yerine ikame edilmesinin açık lanmasında yarar görüyorum. Mecliste yıllar önce kıdem tazminatı yasası görüşülürken ben de sanayicileri temsilen komisyonlarda bulunmuştum. Zamanın Çalışma Bakanı Sayın Ali Naili Erdem de bu yönde görüşlerini belirtmişti. İkinci sorum, enflasyonun sebebi olarak sadece karşılıksız para basımı üzerinde durulduğunu müşahade ettim. Maliyet enflasyonu ile aşırı tüketim enflasyonu üzerinde durulmadığını gördüm. Bu konularda bir açıklama lütfedermisiniz? Üçüncü olarak, GAP topraklarında tarımın başlaması ile birlikte çoraklaşma, tuzlaşma ve çeşitli ciddi diğer sorunlar vuku bulacaktır. GAP projesine gönül veren bir devlet adamı olarak siz bu konuların ciddiyetle ele alınması konusunda neler düşünüyorsunuz. Teşekkür ederim.

SÜLEYMAN DEMİREL

Özdemir Bey, sorularınız bir defa GAP projesi ile çoraklaşma olayı ilgili ciddi bir konudur. Hangi toprak parçasını sulamaya kalksanız karşınıza çoraklaşma çıkar. Topraklar bildiğiniz gibi dağ eteklerinden böyle sularını sürgüleyip getirip yığıldığı ve ova yaptığı şeylerdir. Onun içerisinde tuz daima vardır. Onun için hem sulama yapılır hem drenaj yapılır. Toprağın üstüne suyu koyup ta drenaj yapamazsınız, bir süre sonra toprağın altında kalmış bulunan tuz yavaş yavaş yukarı çıkar. Biz bunları Konya'da Çumra Ovası'nda , Menemen'de bir kanal vardır, o kanalın arazi sahasında ve daha Türkiye'nin birkaç yerinde gördük. Alarme olduk ve tedbir aldık. ABD'de, SSCB'de, İndüs havzasında, Pencap'ta da ben kendim gördüm bunları. İngilizlerin yaptığı çok gü-

zel şebekeler. Bunların tedbiri vardır. Yani, bir alarm olacak durum yok, tedbirleri vardır. Sulamadan sonra artan suları gene nehre vereceksiniz, bir yere vereceksiniz. Eğer bu durumda tuz miktarı yüksek olursa, nehir bunu kaldırabiliyorsa hiçbir mesele yoktur. Nehir bunu kaldıramıyorsa Suriye'yi veya Irak'ı batırırız. Birinci merhalede o olur. Ama bunların tedbirleri var. Mühendisler bunların tedbirlerini düşünüyorlar. Zaten benim yaptırdığım projede de bunların hepsi düşünülmüştür. Esasen bölgede şimdi şöyle sulama var. 300 metreden aşağı yukarı 30-40 litrelik su çıkıyor. Biz o kuyuları vaktiyle açtırmıştık Halk şimdi 60-70 milyon TL veriyor, kuyu açtırıyor. Çok güzel bir gelişme var. Yani onbinlerce senedir, dünya kurulduğundan beri Fırat 200 metre derinden akar, ovalar 200 metre derindedir. Bizde çırpınır dururuz, şu 200 metre derinden akan Fırat'ı şu ovalara çıkarsak da, Halil İbrahim bereketi gelse, böylece onbinlerce yılın hasreti gitse diye.. Tam bu hasret gideceği zaman şu Dünya Bankası da bu hasret tuzlu hasrettir diye birşey çıkarmasın başımıza. Onun çaresini buluruz.

Şimdi birinci sorunuza geliyorum. Tabii ki çalışma hayatının bir sürü problemleri var. Bu problemler için bir uzlaşmadan bahsettim. Yani bu çalışanı, çalıştıran uzlaşarak gelecekler bu noktaya. Bizim işçimiz ekmek yediği müessesenin tahrip olmasını istemez. Çünkü kendi ekmeğini tahrip etmiş olur. Yeter ki gerçekten onunla iyi bir münasebetler içinde olunsun. Sanıyorum ki karşılıklı tahriplere kapılmadan bunu yapmak lazım. Bizim iktidarıımız bu ekonomik meseleleri bilhassa işveren, işçi, üniversiteler kesimini kapsayan geniş tabanlı bir istişare müessesesini kurarak yürütecektir. Yani biz yaptık oldu alın, sizin gibi siz de buna uyun demeden önce, gelin bakalım siz bu meselede ne düşünüyorsunuz? Daha çok katılımcılık, daha çok alınan kararları yaygın hale getirme. Böyle bir organ düşünüyoruz. Bu da seçim beyannamemizde yer alacak zaten.

TOPLANTIYA KATILAN BİR MİSAFİR

Sayın Demirel, Başbakanlığa meşru yoldan gelip, maalesef gayrimeşru yoldan gönderilmiştir. Bence Süleyman Demirel şu anda başbakandır. On yıllık öğretmenlik yapmış birisi olarak benim sorum milli eğitimle ilgili olacaktır. Fikri hür, irfanı hür nesiller istediğinizi siz de beyan ettiniz. Fakat Türkiye'de diğer birtakım şeyler hür olmadığı gibi eğitim de hür değildir. Türkiye'nin birinci meselesi

şu anda enflasyon olarak gözüküyor ama, bunun da temeli eğitimidir. Bütün insanlığın meselesi bu. Çünkü herşey insana dayanıyor.O halde eğitimin önemi herkesce malum. Benim esas sorum şu. Dünya devletlerinin kendisine göre bir sistemi var. Kapitalizm, komünizm ve diğer bir üçüncü sistem olarak islamiyet var. Şu anda ilkokuldan üniversite son sınıfa kadar çocuğumuza verebileceğimiz bir şey yok. İş bulamaması ayrı. Biz nasıl bir gençlik istiyoruz? Bunu bilen yok. Biz gençlerimizi hangi sisteme göre yetiştireceğiz? Teşekkür ederim.

SÜLEYMAN DEMİREL

Dünyanın bugün girdiği dönemde kişiyi bir istikamete yönlendirmek yerine bazı temel bilgileri verip, kişinin kendi kendisinin efendisi olması tercih edilmiştir. Anasından doğduğu vakit bir ideolojiye hizmet için dünyaya gelmiş değildir. Allah'ın kendisine verdiği aklı kullanarak, kendi hayatını yaşamak için gelmiştir. Kalıpcı bir düşünceyi bugün dünya kabul etmiyor. Marksist kadının çocuğu da marksist olacak. Bir insanlık toplumu var orta yerde. Bir de milli toplumlar var, milletler var. Her milletin kendi kişiliği var. Kişiliksizlik kadar güç ve zor bir şey yoktur. İnsanın iftihar edeceği, bir takım geçmişinden devralacağı değerleri vardır. Onun içindir ki, kişi temel haklarını öğrenirse, bu temel hakların içinde din ve vicdan hürriyeti vardır. İnsanı insan yapan haklardan biridir. Müslümanlıkta kişi sadece Allah'ın kuludur. Müslümanlıkta Allah ile kul arasında da bir aracı yoktur. Bakara suresinin 256. ayetinde dinde zorlama yoktur. "Doğruları, eğrileri gösterirsiniz, kişi ondan sonra kendi düzeyine karar verecektir" der. Lokman suresinin 17. ayetinde de "doğrunun peşinden gidiniz, yanlıştan kaçınız" der. Doğru nedir, yanlış nedir? Bunları semai kitaplar söylüyor. İlim adamlarının işi dünya iledir. Dünyanın öbür tarafı peygamberlere aittir. Benim anlayışıma göre İnsan Hakları Beyannamesi'nin meydana getirdiği şartları eğer kişiye tanırırsanız korkusuzca, inançlarının icabın yapacak, icabını yapmayı da gene kendine bırakacaksınız. Zorlama yok. Nitekim çeşitli dinlere mensup insanların kırbaç altında zorlandığı devirler olmuştur. Başka dinlere sahip olan insanların o engizisyondan kaçıp geldiği olmuştur. Yahudilerin Osmanlı Devleti'ne intikalleri olmuştur. Bu devlet, müslümanlık esasına dayalı olmasına rağmen onları kabul etmiştir. Nasıl ki kanunların üstünde hukuk var. Bir takım inançların üstünde de insanlık var. İnsanlık ta inançların icabından. O itibarla bence hiçbir millet nesillerini mutla-

ka şunu yapacaksınız bundan başka hiçbir şey yapmayacaksınız diye bir demir pençe-
nin içine sokmaz. Descartes çok enteresan bir sınırlama getiriyor. Diyor ki, "Allah herke-
se kendine yetecek kadar akıl vermiştir".

Peki eğitim ne için lazım? Eğitim kişinin doğru karar vermesini sağlıklı karar vermesini
sağlamak için lazım. Moral değerler içinde insanlığın paylaştığı pek çok kavramları ve
kurumlar var. Gençliği nasıl yetiştirelim? Gençliği doğru düşünmeyi öğrenecek şekilde
yetiştirelim, bilgili yetiştirelim, bu milletin çocukları olarak yetiştirelim. Zaten muayyen bir
yere geldikten sonra kendisini arayacaktır. Meslek verme işi en kolaydır. Onun dışında
verilecek şeyi sadece okul vermez. Aile, ortam, içinde yaşadığı muhit verir. Bence bu-
gün bunun dışında yapacak birşey yok. Yalnız bir şeyi burada ifade edeyim; önümüzde-
ki 9 sene bu eğitim olayının çok büyük bir revolüsyona tabi olacağı kanaatindeyim. 20-
21 yaşında, belki ondan biraz daha aşağı bu okuma işini bitirecekler. Bir doktor 34 ya-
şında doktor oluyor. Onları kısaltacaklar. Birtakım lüzumsuz sayılan klasik bilgiler
okutmayacaklar. Bunların yerine bir enformasyon çağının getirdiği birtakım alet ve ede-
vatı, araçları eğitime sokacaklar. Bunun önderliğini ABD yapıyor. Şimdi eğitim üzerine
ABD'nde çok büyük bir tartışma var. Sanıyorum ki eğitimin hem niteliği hem niceliği ge-
niş çapta değişecek. Açılan çağ insanoğlunun kendi kendisini daha iyi anlama, kendi
kendisini keşfetme çağıdır. Söylediğim şeyin anlaşılması güçtür biliyorum fakat bugür
dünyaya gelen insanların büyük bir kısmının kafa güçlerinin büyük bir kısmını kullanma-
dan öbür dünyaya gittikleri kesin. Yani kafayı çalıştırma işi kolay birşey değildir. Onu ça-
lıştırmayı öğretecekler. Kafadaki birçok kıvrımlar hiçbir şeyi zaptetmeden gelip geçiyor
Çok büyük gelişmeler var. Onları görelim ne yapıyorlar, biz de ona göre çeki düzen veri-
riz kendimize.

SEDAT ALOĞLU

Müsaade ederseniz size isminizle hitap etmek istiyorum. Sayın
Süleyman Demirel, siz gelişen ve değişen dünyanın ve Türkiye'nin şartları içerisinde
devletimizin çeşitli kurumlarını daha yüksek standartlara getirmek için fikirlerinizi söyle-
diniz. Örnek vermiş olduğunuz İngiltere'de ve demokrasinin daha eski olduğu ülkelerde
parlamento çift organdan teşekkül eder. Türkiye'de ise bu tek. Acaba bu konudaki gö-

rüşleriniz nelerdir?

SÜLEYMAN DEMİREL

Türkiye tek parti esasında kurulduğu zamanda tek meclisli idi. Yani Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu vakit. Ama 1876 anayasasına göre Kanuni Esasiye'ye göre Türkiye çift meclisli idi. Hem Ayan vardı, hem Mebusan vardı. Sonra biliyorsunuz 1877-1878'de o meclis kapatıldı. 1908'de tekrar açıldı. Yani hem meclis, hem senato vardı. 1920'de o meclis İstanbul'un işgalinden sonra kendi kendisini feshettiği zaman Ayan ve Meclis-i Mebusan fesholdu. 1920 TBMM açıldığı zaman tek meclistir. Tabii ki bu TBMM bir Kurtuluş Savaşı meclisidir. Yani bugünkü meclislerden farklıdır. Meclis kavramından farklı bir olaydır. Bir Heyet-i Temsiliye'dir. Milletin tümünü temsil eder, dahiyane bir iştir. Yani Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün dahiyane işlerinden biridir. Amasya Tamimi ile işe başlayacak, 19 Mayıs'ta Samsun'a çıkacak, 22 Haziran'da Amasya Tamimi, 28 Temmuz'da Erzurum Kongresi, 4 Eylül'de Sivas Kongresi ve 50 kişiyle bunları oluşturacak. O meclis başka bir iştir. Tabii orda Ayan'dı, Mebusan'dı diye bir şey düşünülemezdi. Orada kumandanın arkasına bir güç lazımdı. Demokratik bir güçtü yalnız Kumandan onlardan çok ilham almışdı. Ondan sonra 1950-60 döneminde çok tartışıldı. Sonra 61 anayasası ile çift meclis kuruldu. 80'de de çift meclisi kapattılar.

Şimdi 1991'deyiz. Bana sorarsan ben çift meclis taraftarıyım. Ben çift meclisin ağırlığın gördüm. Ağır işliyor. Fakat o ağır işleme işi düzeltilebilirdi. Biz genellikle bir ekstremden bir ekstreme gideriz. Bunun bir ortası yok mu? Hayır. Kaldırır gideriz. Yazık olmuştur Türkiye Cumhuriyeti'nin Senatosu'na. Yeni bir Senato kurulmalıdır. Bizim düşüncelerimiz de var. Bir Cumhuriyet Meclisi gibi bir şey. Türkiye'nin entellektüelleri, iş çevreleri de ona dahil, Türkiye'de Meclisi beğenmezler. Yani bunlar mı karar verecek. Meclis çok muhteşem bir müessesedir. O temsili meclis. O meclisin içinde ben aşağı yukarı yirmi senedir varım. Bizim geleneğimizde Parlamento olayı yok. Parlamento bizim henüz şuurumuza yerleşmiş değil. Parlamento'nun çok büyük bir müessesese olduğu kapatıldığı zaman anlaşılıyor. Ondan sonra yeniden parlamentoyu aramaya gidiyoruz. Ama ben İngilizlere birçok kere "sizin ülkenizde Parlamento kapatılsa ne yaparsınız" diye sordum. Olmaz öyle şey dediler. "Bizimki kapandı" dedim. "Canım sizin memlekette olur" dediler. Sonra onlara dedim ki "Ankara'da bir kilo altını Londra'ya götürseniz bu 1 kilo teneke mi

olur" dedim. Çifte standart kullanıyorsunuz. O zaman derlerki size "kardeşim rejim sizin kendi işinizdir". Dünya'da rejim sizin kendi işinizden çıktı. Şimdi Paris Anlaşması'nın altına imza koyanların hepsi birbirinin müteselsil kefil. Moskova'da darbe olduğu zaman evvela ABD ve herkes ayağa kalktı. Ankara'da darbe olduğu zaman herkes alkışladı. İki si aynı şey ama. Bunlar döndü dolaştı ve bir ülkenin geleneklere sahip olmasına geldi. Ben yine en kısa zamanda düşünerek, taşınarak halkın konsensusuna müracaat ederek, yani çeşitli kesimlerin fikirlerini de alarak bir ikinci Meclis kurulmasına taraftarım. Meclisler masraf kapısı değildir. Meclislerin hür olarak mevcut olması kürsülerin hür olarak mevcut olması bir ülkede birçok işlerin haksızlığını yanlışlığını önler. Bir ülkede eğer zulümü önlemek istiyorsanız o meclisi açık tutun. İşler iyi gider, kötü gider. Bir gün de iyi gitmesini sağlamak istiyorsanız, haksızlığı önlemek istiyorsanız o meclisi açık tutun. Biz şimdi açık olan bu müesseseyi daha itibarlı, daha işler, daha herşeye mümessil hale getirmeye çalışıyoruz. Sanıyorum ki, 20 Ekim'de yapılacak olan seçim çok şeyleri tasfiye edecek. Bir devri tasfiye edecek. Gerçek demokrasiye giden yolu açacaktır. Ama Türkiye iyisiyle kötüsüyle, hatalılarıyla kusurlusuyla bizimdir. Biz bu zamana kadar hiçbir şeyi büyütmedik. Benim elimden aldıkları iktidar benim değildi ki, milletindi. Alanlar da devletin müesseseleri idi. Onlarla harbe kalkacak değildim. Bir gün gelecek yanlışlar ve doğrular anlaşılacaktır. Ama bunların anlaşılmasına ömür yeter mi? Yeterse yeter, yetmezse bahtına küs. Mesele odur.

ERKUT YUCAOĞLU Sayın Genel Başkan, iki konuda görüşünüzü almak istiyorum. Bir tanesi; yurt sathında nasıl etkin bir nüfus planlaması ele alınabilir? İkincisi; üniversitelerimizin idaresi konusunda YÖK veya başka bir model konusunda özellikle sizin değindiğiniz kalite sorunlarına da işaret ederek düşüncenizi alabilir miyim. Teşekkür ederim.

SÜLEYMAN DEMİREL Bizim geleneğimizde üniversite de yok. Bizim geleneğimizde medrese var. Bir Bologna Üniversitesi 900 senelik üniversite. Bizim nihayet Mekteb-i Ali var. Yüz sene öncesinden gelen. Yani Mühendishan-i Hümayun, Mülkiye-i Şahane. Bunlar da gene medresenin olduğu dönemde açılmış. Tanzimat fermanı sonrasında. O

da Batının tesiriyle. Yani biz Batı'dan kopmuşuz. Bizim ilim tahsilimiz daha çok nakli ilimlerdir. Yani akli ilimlere daha sonra geçilmiştir. Mekteb-i Ali'den Darülfünun'a gelmişizdir. Darülfünun da 1933'de lağvedilmiş. Yerine üniversite kurulmuştur. Üniversite Avrupa'da iki çeşit. Napolyon tipi üniversite var. Napolyon demiş ki, "ne oluyor bu üniversite özerkliği vs." Hepsi devlete bağlıdır. Ama İtalyan Üniversitesi, İngiliz Üniversitesi o yolu tutmamış. O yolu tutmayan üniversiteler çok gelişmiş. İlmi geliştirmiş. Devletin elinde bulunan üniversiteler de yitmiş gitmiş. Üniversite bize göre bir ilim müessesesi olmaktan ziyade araştırma müessesesidir. Üniversite sadece bir bilgi müessesesi değil, bir enformasyon müessesesidir. Yani özerk üniversite bize göre kaçınılmazdır. Yalnız özerk üniversite dediğiniz zaman, hür üniversitedir. Hür olmayan bir yerde ilim olmaz. Yalnız bu üniversitelerin bir koordinasyonu lazım. YÖK fikrine çok itirazlar da var, taraftarlar da var. Bence siyaset ve siyasetçi kördüğüm olmadıkça bir takım meseleleri kendiliğinden çözmeye kalkmamalı. Ey bu ülkenin ilim adamları neredesiniz? Sizi de biz mi idare edelim. Ülkeyi idare edecek olan adamları yetiştirecek olan sizler, hadi kendi kendinizi nasıl idare edeceğinizi bir kaideye bağlayın. Bence Türk üniversitesinin bilim adamları çok güzel yetişmiştir.

Uzlaşma, sizin söylediğinizi benim kabul etmem, benim söylediğimi sizin kabul etmeniz değildir. Uzlaşma bir seviyedir. İkimizin söylediklerimizin bir müşterek tarafı var mı? Benimkinin bir kısmını seninkinin bir kısmını atıp birleştirip daha iyi bir şey çıkaramaz mıyız? Mutlaka bir uzlaşmayı bulmak lazım. Bu ülkenin ilim adamları eğer bir uzlaşmanın yolunu bulamıyorsa ondan sonra ne olacaktır? Şöyle yapın denecektir. Biz üniversitenin yönetim meselesinde hür üniversiteyi esas almalıyız. Bu hür üniversite ki bir gemici feneri gibidir. Akşam olunca gemi o fenere bakıp yolunu bulacaktır. Zor olan zamanlarda işte orayı bulacaktır. Burada bir şeyi nakletmek isterim. Napolyon gelip te Almanya hudutlarına dayandığı zaman Geothe'ye sormuşlar: "Üstat sen akıllı adamsın şimdi ne yapalım": "Okul açın" demiş. "Üstad adam gelmiş ülkeye bir okul açıncaya kadar ezip geçecek". "Okul açın" demiş gene. "Okul açın da insanları bilinçlendirin. Bu defa bir şey yapamazsınız. Önce insanları bilinçlendirin, insanları bilinçlendirirseniz gelecek defa bir daha buraya gelemez" demiş. Bizim halen okuma yaşında olan çocuklarımızın yüzde 8'i

ile 18'ini - açık öğretim dahil bunun içine - açık öğretimi çıkarırsanız yüzde sekizi oluyor. Ancak okutabildiğimiz bir Türkiye ile biz bir yere varamayız. Yani toplum olarak güçleneceğiz ama okumayacağız. Şunu ifade edeyim ki, İstanbul'daki seçmenin yüzde sekizi yüksek okul mezunu. Yüzde kırkikisi ilköğretim veya altı. Yüzde ellisi de arada. İstanbul şehri bu. İşgücünün eğitilme olayı sanıyorum ülkenin en önemli sorunlarından biri. Bizim işgücümüzün yüzde seksenüçü ilköğretim ve altı eğitim bakımından. Almanya'da işgücünün yüzde yetmişbeşi ise lise ve altı. Yani üretkenliği arıyorsunuz. Üretkenliği mutlaka bulmanız lazım. İşgücünden geçiyor, işgücünü fevkalade önemli bir şey sayıyoruz. Evet, bu üniversite çok tatlı bir iştir. Çok konuşulmuştur, çok da konuşuluyor, daha epey zaman da konuşulacaktır. Şunu söylemek istiyorum. Bazı sorunların iki kere iki dört gibi cevabı yok. Bazı sorunları çözmeye çalışarak, biraz onlarla yaşamayı öğrenerek, onları daha da kötüleştirmeden, gitmeye mecburuz, ama olgunlaştığı zaman o sorunu mutlaka çözmek lazım. Olgunlaşma olayını da herkese mal etmek lazım. Sanıyorum ki gelişen dünyada siyah beyaz sentezinin arasında başka sentezler de olduğu unutulmamalı. Yani siyahla beyazın arasında pembe var, mavi var ve bir çok şeyler var. Bunlar unutulmamalıdır. İnsanoğlu bugünkü dünyada felsefe yapmak istemiyorum ama daha geniş düşünmeye devam edemediği takdirde hoşgörüyü bulması mümkün değildir. Sayın Eczacıbaşı hoşgörü istedi, hoşgörü bir olay. Hoşgörü bir seviye olayı.. Hoşgörüyü nasıl sağlayacaksınız? Gene gelip dayanıyor eğitim ve kültür seviyenize. Peki eğitim ve kültür seviyemiz düzgün olursa eğitilmiş ve kültür sahibi insanların hepsinde hoşgörü var mı? Yok. Ama istisnadır. Herhalde eğitim ve kültürün değerini herşeyin üstünde tutmaya mecburuz. Parayı pulu hepsini buluruz. Kalkınmanın en önemli nesnesini eğitim saymalıyız. Hepinizi bir defa daha saygıyla selamlıyorum.

Demokratik Sol Parti Genel Başkanı

Bülent Ecevit'in

9-9-1991 tarihli konuşması

TÜSİAD YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAYIN BÜLENT ECZACIBAŞI'NIN KONUŞMASI

Demokratik Sol Parti'nin Sayın Genel Başkanı, Demokratik Sol Parti'nin Değerli Yöneticileri, TÜSİAD'ın Sayın Üyeleri, Basın ve TRT'nin Değerli Mensupları,

Bugünkü toplantımızda Demokratik Sol Parti'nin Genel Başkanı Sayın Bülent Ecevit'ten ülkemiz sorunları konusundaki görüşlerini dinlemek fırsatını bulacağımız için çok mutluyuz. Toplantımızı onurlandıran Sayın Ecevit'e ve değerli çalışma arkadaşlarına davetimizi kabul ettikleri için pek çok teşekkür ediyoruz.

Dileğimiz, 20 Ekim seçimlerinin ekonomide karşı karşıya bulunduğumuz sorunların çözüme kavuşturulması için yeni bir dönüm noktası oluşturmasıdır. Sosyo-ekonomik gelişme sürecinde çeşitli aşamalardan geçerek bugünlere vardık. 1980 öncesi yıllar dışa kapalı, ithal ikamesine ve korumacı politikalara dayanan, sanayide devletin ağırlık taşıdığı, karma ekonomi modelinin benimsendiği yıllardı. Gelişmekte olan ülkeler arasında bu yolu seçmiş olan tek ülke Türkiye değildi. Komünist kamp içinde yer almayan gelişmekte olan ülkelerin hemen tümü, ithal ikamesine dayalı karma ekonomi modeli içinde kalkınma çabalarını sürdürüyorlardı. Ancak bu süreç içinde bazı dar boğazların ortaya çıkması kaçınılmaz oluyor; verimli, rekabet gücü yüksek bir ekonomik düzene geçişte engellerle karşılaşılıyordu. Türkiye'miz de bu güçlükleri 1970'li yıllarda özellikle Petrol Krizinden sonra giderek büyüyen boyutlarda yaşamaya başlamıştı. Türkiye'nin önündeki engelleri aşabilmesi için 1970'li yıllarda sosyal demokrat seçeneğin öncülüğünü ve savunuculuğunu yapan Sayın Ecevit'di. Sayın Ecevit, "ortanın solu" kavramını geliştirdi ve tanıttı; "Bu düzen değişmelidir" sloganı ile iktidara talip oldu. Türkiye 1980'li yıllarda daha değişik bir yol seçti. Dışa açık bir serbest piyasa modeline geçiş için 11 yılı aşkın bir süreden beri çaba sarfetmekteyiz. Türkiye'yi çağın gerçekleri ile uyumlu bir ekonomik düzene kavuşturmak yolunda önemli aşamaları geride bıraktık. Ancak, yapılanlarla yetinmiyor, daha ileri aşamalara ulaşmayı hedefliyor, bunu yapabilmek için ise yine bazı önemli darboğazlarla karşı karşıya olduğumuzu biliyoruz. Görüyoruz ki, gerekli

olan atılımları yapabilmemiz, ülkemizde girişimcilerin yaratıcı ve itici gücünden yararlanabilmemize bağlı olacaktır. Dünyada toplumları başarıya götürebilmiş başka herhangi bir model de yoktur. İşte bu dönemeç noktasında Sayın Ecevit'in girişimciliğe ağırlık veren çağdaş sosyal demokrat bir çerçeve içinde ülke kalkınması için yeni seçenekler getirdiğine tanık oluyoruz. Genel çizgileri ile izleyebildiğimiz yaklaşımlarında dünyanın, Türkiye'nin, sosyal demokrasinin 1970'lerden bu yana geçirmiş olduğu evrimin yansımalarını görüyoruz. Sayın Ecevit yeni düşünceler, yeni sentezlerle, kendini yenileyen bir lider olarak toplumumuzun karşısına çıkıyor. Bu sentezi, girişimciliğin gücünü çağdaş sosyal demokrasinin ilkeleri ile birleştiren, piyasa mekanizmalarının toplum yararına harekete geçirilmesini hedef alan bir politikalar demeti olarak topluma sunuyor. Bu toplantı, sadece Sayın Ecevit'in geleceğin Türkiye'sine bakışını bize açıklamakla kalmayacak, çağdaş sosyal demokrasinin sosyo-ekonomik sorunlara yaklaşımlarını tanımamıza da yardımcı olacaktır.

Türkiye'de özgürlükçü demokrasinin gelişmesinde çok değerli hizmetleri olan Sayın Ecevit'in, ülkemizin önümüzdeki seçimlerden daha güçlü bir demokrasi ve daha sağlıklı bir piyasa ekonomisi sistemi ile çıkması açısından büyük katkı yapacak durumda olduğuna inanıyor, kendisine başarılar diliyoruz.

Sözü Sayın Ecevit'e bırakırken, toplantımıza katıldığınız için hepinize teşekkür ediyor saygılar sunuyorum.

DEMOKRATİK SOL PARTİ GENEL BAŞKANI SAYIN BÜLENT ECEVİT'İN KONUŞMASI

Değerli Başkanlar, Sayın Rahmi Koç, Sayın Bülent Eczacıbaşı, TÜSİAD'ın değerli yöneticileri ve sayın üyeleri, sayın konuklar, değerli gazeteci ve radyo televizyon temsilcisi arkadaşlarım hepinize saygılar sunarım ve TÜSİAD gibi Türk ekonomik ve sosyal yaşamında önemli bir yeri olan bir kuruluşun bana bu konuşma olanağını verdiği için mutluluğumu belirtmek ve kendilerine şükranlarımı sunmak isterim.

Sözlerime başlarken izin verirseniz partimize aday aday olarak başvurmuş olan uzman arkadaşlarımızdan bazılarını, o arada parti yöneticilerimizi kısaca tanıtmak isterim.

Eşim Rahşan Ecevit aynı zamanda Genel Başkan Yardımcısı olarak burada bulunuyor. Merkez Yönetim Kurulu Üyesi Ali Dönmez, İstanbul İl Başkanımız Mehmet Sevigien, Vali Sayın Ayhan Ergin, Tekel eski Genel Müdürü Sayın Orhan Özet, Gümrük Tekel eski müsteşar yardımcısı Sayın Oğuz Anter, DPT üst düzey uzmanlarından Sayın Dr.Füsun Koroğlu, Anadolu Üniversitesi Rektör Yardımcısı ve açık öğretim uzmanı, eğitim ekonomisti Sayın Prof.Dr.Tahir Özgü, İş Bankası eski Genel Müdürü, Sınai ve Yatırım Kredi Bankası Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Cahit Kocaömer, Marmara Üniversitesinden ekonomist Sayın Prof.Dr.Berker Yaman, GIAD yöneticilerinden genç girişimci Sayın Bedii Okyay, SBF'den uluslararası ilişkiler uzmanı Sayın Prof.Dr.Şükrü Gürel, SBF'nde vergi hukuku uzmanı ve dekan yardımcısı Sayın Prof.Nami Çağan, eski Berlin ve Beyrut Büyükelçisi Sayın Ertuğrul Oğuz Çırağan.

Son yıllarda Türkiye'de ve bütün dünyada olduğu gibi TÜSİAD'da da çok önemli değişiklikler oldu. Eskiden daha çok ekonomik konularla, ekonomik yaşamla ilgilenen TÜSİAD son yıllarda aynı zamanda önemli sosyal sorunlara çok ciddi bir yaklaşımla eğilmeye başladı ve değişik konularda, gerek kişi hakları konusunda, gerek eğitim konusunda, gerek ekonominin geleceği konusunda gerçekten değerli çalışmalarla aydınlık tuttu, ışık tuttu. Bunun için de değerli TÜSİAD yöneticilerini içtenlikle kutlamak isterim. Bu arada

eskiden 1980 öncesinde yasal meslek kuruluşları dışında işadamlarını, girişimcileri ancak belli bir düzeydeki girişimcileri toplayan tek örgüt bildiğim kadar özel sektörde TÜSİAD'dı. Fakat son yıllarda iş çevrelerinde girişimciler arasında dernekleşme de büyük bir hız kazandı, büyük bir yaygınlık göstermeye başladı. Özellikle gerek İstanbul'daki Genç İşadamları Derneği, gerek başka illerimizde kurulmaya başlayan hem genç işadamları dernekleri, hem de bölgesel girişimci, sanayici dernekleri Türk toplumuna gerçekten değerli katkılarda bulunmaya başladılar. Ayrıca tarihinde Osmanlı döneminde hiç girişimcilik deneyimi olmayan Türk toplumu içinde özellikle son yıllarda toplumumuzun dinamizmini de yansıtan çok değerli bir genç girişimciler kuşağı meydana gelmiş oldu.

Bu, benim Türk ekonomisinin geleceğine ve Türk toplumunun geleceğine daha umutla bakmamı sağlıyor. Bunlar iyimser gözlemler fakat Türkiye'nin bugünkü tablosunda insana biraz kaygı veren bazı gelişmeler görüntüler de var. Örneğin sona ermek üzere olan TBMM döneminde siyaset de, ekonomi de büyük ölçüde tıkanmış durumda. Gerek iktidar, gerek mecliste grubu bulunan muhalefet partileri ne yazık ki bu tıkanıklığı aşamadılar. Öte yandan daha ANAP'ın ikinci iktidar döneminin bitmesine bir yıl üç ay varken ve ANAP mecliste çok rahat bir çoğunluğa sahipken acele bir erken seçime karar verdi. Aslında erken seçimi bütün toplum uzun süredir istiyordu ve bekliyordu. Fakat buna acele erken seçim değişimin nedeni şu: ciddi bir hazırlık fırsatı verilmeden seçim tarihi saptandı. Örneğin Türk toplumu çok genç nüfuslu bir toplum. Bir seçimden ötekine çok sayıda yeni genç seçmenler nüfusumuza katılıyor. Oysa zaman darlığı yüzünden biz bu seçimlere 1987 seçim kütükleri ile gidiyoruz. Maalesef henüz sürekli seçim kütüğü sistemi de Türkiye'ye gelmemiştir. O yüzden eğer bütün gençlerimiz seçmen listelerini gereği gibi kontrol etmeyecek olurlarsa, Türk toplumunun en dinamik kesimini oluşturan gençliğin ister istemez bu seçimlere katılımının biraz eksik kalacağı kaygısını taşıyoruz.

Gençliğe yapılan bir başka haksızlık ta şu oldu. Bütün partiler sözde seçmen yaşını ve milletvekili seçilebilme yaşını indirmeye karar vermişken meclisteki üç parti ANAP, SHP, DYP topu birbirlerine atarak bu sözlerini bir yana bıraktılar. Yani gençleri bu seçimlerde siyasetin bir hayli dışına itmek istediler. Oysa Türkiye'de nüfusun yaklaşık yüzde 66'sı

30 yaşın altında ve çağdaş iletifim ve eğitim teknolojisinin sağladığı olanaklar nedeniyle gençlerin erginleşme yaşı da sürekli aşağılara doğru iniyor. O nedenle Türk toplumunda gençlik hem nicel hem nitel açılardan çok büyük bir ağırlık taşıyor. Fakat önümüzdeki mecliste de maalesef 30 yaşın altındaki genç kuşak temsil edilme olanağından yoksun kalmış olacaktır. Öyle sanıyorum ki bunda meclisteki üç partinin gençlikten biraz çekinmeleri etken olmuştur. Yoksa kolaylıkla gençlik önündeki bu siyasal katılım engellerini kaldırabilirlerdi.

Yine, 20 Ekim 1991'de yapılacak erken seçimlere de son derece adaletsiz bir seçim sistemi ile gidiyoruz. Zaten 12 Eylül 1980'den sonra bir hayli adaletsiz bir seçim sistemi uygulamaya başlanmıştı. 1987'de bu sistem büsbütün adaletsiz, yozlaşmış hale geldi ve bunun sakıncaları görülmüş olduğu halde aynı sistem bazı bakımlardan daha da yozlaştırılmış olarak bu seçimlerde de maalesef uygulanacaktır. Bu seçim sistemine göre oy dağılımı rastgelirse yüzde 25 dolaylarında oy alan bir parti mecliste rahat çoğunlukla tek başına iktidara gelebilecek durumdadır. Bu hesabı ben yapmış değilim. Bu hesabı Sayın Turgut Özal yapmıştır. Hiç unutmam 1 Eylül 1987 günü meclis toplantı yılının açılış günü kendi grup toplantısında yaptığı ve televizyondan da benim izlediğim, sizlerin de belki izlediğiniz bir konuşmasında Sayın Özal ilginç bir açıklamada bulunmuştu. O sırada erken seçim önerisini getiriyordu 1987 Eylül'ünde. Tabii doğal olarak milletvekilleri erken seçimden ürkerler. O ürküntüyü gidermek için aynen şunları söylemiştir Sayın Özal: "Hiç merak etmeyin, oylarımız yüzde 25'e düşse bile biz iktidarda kalabiliriz, bunu sağlayacak bir seçim sistemi getiriyorum". demişti. Yani haketmeden iktidar olma fırsatını veren bir seçim sistemi. Tabii bu seçim sistemi yasallaştığına göre, bu seçim sistemi ile (çok düşük oy oranı) iktidara gelen bir partinin iktidardaki yasallığı tartışılmaz ama öyle bir iktidarın siyasal ve sosyal meşruluk kazanabilmesi imkansızdır. Nitekim, 1987'den bu yana Türk siyasal yaşamı siyasal anlamda meşruluk tartışmaları ile bir kısır döngü içinde kalmıştır. Korkarımki önümüzdeki seçimlerden sonra da herhangi bir parti çok olağanüstü yükseklikteki bir oy oranı ile iktidara gelemese aynı siyasal meşruluk tartışmaları sürüp gidecektir ve siyasal yaşamdaki tikanıklık, bunalım hatta belki biraz da artmış olarak sürüp gidecektir. Bundan nasıl bir çıkış yolu bulunabileceğini, Demok-

ratik Sol Parti ile, onun katkısı ile nasıl bir çıkış yolu bulunabileceğini konuşmamın sonlarında sizlere sunacağım.

Türk siyasal yaşamındaki son yılların tıkanıklığından ve bunalımlarından başka bazı nedenlerin de sorumlu olduğunu söyleyebilirim. Bir kere 12 Eylül askeri müdahale döneminde siyasetin doğasına, kurallarına çok aykırı bir siyasal rejim çerçevesi, bir partileşme çerçevesi kurulmuştur. Eski kökleşmiş kurumlardan biçoğu yıkılmış yerlerine yapay biçimde oluşturulan bazı kurumlar getirilmek istenmiştir ve bu da özellikle siyasal partilerden çoğunu sürekli bir huzursuzluk içine itmiştir. O yüzden meclisteki partiler özellikle 2 parti iktidar partisi ve ana muhalefet partisi kendi içlerindeki bitip tükenmez sorunlar yüzünden ülke sorunları ve dünya sorunları ile yeterince ilgilenme olanağını bulamamışlardır. Öte yandan, partilerden çoğu yerli yerine oturamadığı için ve eski parti bağları da koptuğu için henüz seçmen kitlesi yeni ve kesin parti bağları oluşturabilme aşamasına gelmiş değildir. Bunu sakıncalı da görüyor değilim. Aslında bugün eskisinden daha ön yargısız bir seçmen kitlesi vardır. Bu kararsızlar diye küçümsenmek isteniyor, ama bence o kararsızlık ön yargısızlıktan gelmektedir ve ortaya çıkan siyasal kuruluşlar hakkında henüz gereken netlikte not verebilme güçlüğünden kaynaklanan bir kararsızlıktır.

Bu adaletsiz, ulusal iradeyi büyük ölçüde çarpan adaletsiz seçim sisteminin bir yapay ve kandırmaca mazereti vardır. Türkiye geçmişte ne çekmişse koalisyon hükümetlerinden çekmiştir. Onun için koalisyonları kesinlikle önleyici bir seçim sistemi getirmek gerekir denmiştir. Gerek Devlet Başkanlığı ve Cumhurbaşkanlığı döneminde Sayın Kenan Evren, gerek daha sonra başta Sayın Özal olmak üzere bu sistemden yararlanmak isteyen partilerin, önde gelen partilerin sözcüleri hep bu millet ne çektiyse koalisyonlardan çekti ön yargısını, varsayımını kamuoyunun bilinçaltına yerleştirmeye çalışmışlardır ve yakın zamana kadar bunda başarılı olmuşlardır. Oysa benim kanım Türkiye koalisyonlardan hiçbir şey çekmemiştir, hiçbir zarar görmemiştir. Türkiye cephecilikten zarar görmüştür. Koalisyon hükümetleri başkadır, cephe hükümetleri başkadır. Koalisyonlar bir tür demokratik uzlaşma fırsatı ve eğitimidir. Fakat cephecilik tam tersine bir topluma kutuplaşma getirir. Cephecilik döneminde cephe adıyla kurulan ve cephe niteliğindeki par-

tiler veya ittifaklar ve koalisyon hükümetleri döneminde Türkiye gerçekten çok sıkıntı çekmiştir. Ama bunun dışında iki gerçek koalisyon aşamasından geçmiştir Türkiye çok partili siyasal yaşam döneminde. Biri rahmetli İsmet İnönü'nün başkanlığında 27 Mayıs askeri müdahalesinden hemen sonra Adalet Partisiyle CHP arasında kurulan koalisyon hükümeti, ki o hükümet çok zor koşullar altında 27 Mayıs öncesinin ve ertesinin yaralarını büyük ölçüde sarabilmiştir. Yıkılmış bir demokrasiden eskisine göre çok daha gerçek ve sağlıklı bir demokrasiye geçiş olanağını, sosyal devlet kavramına geçiş olanağını, demokratik planlama dönemine geçiş olanağını sağlamıştır. 1974'de benim başkanlığında CHP ile MSP arasında kurulan koalisyon hükümeti döneminde de bildiğiniz gibi Kıbrıs sorunu büyük ölçüde çözülmüştür. Ege'deki ulusal haklarımız gündeme gelmiş ve kovuşturulmaya başlamıştır. Haşhaş ekimi sorunu ağır Amerikan baskısına karşın çözülmüştür. Toplumda can kaybıyla sonuçlanan hemen hiçbir terör eylemi olmamıştır o hükümet döneminde. Eğitim kesintisiz sürebilmiştir ve belki bazı bakımlardan eleştirilse bile bir takım sanayi atılımları da yapılabilmıştır. Sonunda bir dış politika konusunda anlaşmazlığa varılınca uygarca birbirimizden ayrılmışızdır. Ama herhalde bu iki koalisyon döneminden de Türkiye'ye herhangi bir zarar gelmiş değildir.

Batı demokrasilerine bakacak olursak onlarda da bu açıdan çok ilginç durumlar görürüz. Örneğin İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Almanya, Avusturya ve İtalya yakın geçmişlerindeki nazi ve faşist koşullandırmasını totaliter yönetim koşullandırmasını koalisyonlarla aşmışlardır. Bugüne kadar koalisyonlarla yönetilegelmişlerdir ve üçü de Avrupa'nın en hızlı kalkınan ülkeleri ve demokrasileri en iyi işleyen ülkeleri, en huzurlu toplumları durumuna gelmişlerdir. Öte yandan İsveç dışında tüm İskandinav ülkeleri hemen sürekli koalisyon hükümetleri ile yönetilirler. Hatta bir anlamda, eğer yanılıyorsam Sayın Alaton beni düzeltsin, hemen daima iktidarda kalan İsveç Sosyal Demokratları bile bir anlamda koalisyonla iktidarda kalabilmişlerdir, daha soldaki bir partinin birkaç oyunun desteği ile. Bildiğiniz gibi de İskandinav ülkeleri dünyanın en sağlıklı ve hızlı gelişen demokrasileri en köklü ülkeleri arasındadır. Bunlardan Finlandiya bağımsız bir devlet olduğundan beri ortalama her yıl hükümet değiştirmiştir ve bu hükümetlerin hepsi koalisyon hükümetleridir. Hem de genellikle iki partili bile değil, üç partili, dört partili koalisyon

hükümetleridir. İtalya sürekli koalisyon hükümetleri değişiklikleri ile bugünlere gelmiştir.

Onun için gerek Türkiye'nin geçmişindeki örneklerle, gerek dünyadaki örneklerle bakacak olursak gerçekte koalisyonlardan korkmamak gerektiğini düşünebiliriz. Elbette her partinin üyeleri ve başkanları partilerinin tek başına gelmesini yeğlerler, tercih ederler. Ben de tercih ederim kuşkusuz. Ama koalisyon kötüdür saplantısından da mutlaka kurtulmamız gerekir. Çünkü koalisyon kavramını içine sindiremeyen bir toplum, içlerine sindiremeyen partiler demokrasi kültürünün çok önemli bir musluğu olan uzlaşma yeteneğini ve eğitimini bir türlü edinemezler. Ama bizde bugün mecliste grubu bulunan üç partinin hiçbirisi yüzde 20'lerin üstünde oy beklentisi içinde olmadıkları halde gerçekte seçimleri bir kumara dönüştüren bu seçim sistemi sayesinde belki şans bana isabet eder de bu kadar düşük oyla ben iktidara gelirim hayali, hesabı içindedirler. Ama geldikleri andan itibaren bir tür iğneli fıçı üzerinde oturmak zorunda kalacaklardır.

Aslında bu seçim sistemi koalisyon hükümetlerini önlemeye çalışırken bazı partileri kendi içlerinde koalisyon haline getirmiştir. Örneğin ANAP kendi içinde bir koalisyondur ve sürekli bunun stresini çekmektedir. Sayın Özal bildiğiniz gibi partisinin kuruluş yıllarında "Türkiye'de başlıca dört siyasal eğilim vardır, sağlı sollu. Bunların hepsini birleştiriyoruz" demiştir. Bir memlekette bulunan başlıca siyasal eğilimler bir partide birleşebilecekse çok partili demokrasinin ne anlamı, ne gereği vardır? Aynı şekilde, SHP de kendi deyimleri ile "Biz Mevlana dergahı gibiyiz. Kapımızı hangi eğilimde olursa olsun herkese açarız" diye gelmiştir ve onların içine de herkes doluşmuştur. Şimdi bildiğiniz gibi yeni bir koalisyonla, içinden attığı kimselerle koalisyon yaparak seçime gitmektedir. Koalisyon fikrine en katı şekilde karşı çıkan lider Sayın Süleyman Demirel'dir. Önümüzdeki seçimlerden sonra asla koalisyon yapmayacağını söylemiştir, ama daha seçimlerden önce koalisyonu yapmıştır DMP ile.

Türkiye'de hem bütün toplumu, hem de ekonomik yaşamı bir hayli olumsuz biçimde etkileyen çok önemli bir unsur son yıllardaki istikrarsızlıktır ve geleceğin görülememesidir.

Öyle ki, sanırım TÜSİAD dışında hiçbir kuruluş Türkiye'nin geleceği ne olabilir diye bir araştırma çalışma yapmak gereğini duymamıştır. Çünkü gelecek o kadar belirsizdir, o kadar şansa bağlıdır, o kadar kumara bağlıdır Türkiye'de. Bu istikrarsızlığın nedeni de bence istikrarın yanlış yerde aranmasıdır. Bizde devlette istikrar denince istikrarlı hükümet, güçlü hükümet aranır. Oysa istikrarı hükümetlerde değil, devletlerde aramak, kamu yönetiminde, ekonomide aramak gerekir. Nitekim, Batı'dan örnek verdiğim ülkeler özellikle İtalya ve Finlandiya sürekli hükümet bunalımları içinde yaşadıkları halde Batı'nın en istikrarlı ve hızlı gelişen ülkeleri arasındadır. Çünkü devlet, kamu yönetimi, kurallar yerine oturmıştır. Bizde ise güçlü hükümetler işbaşına geldi mi genellikle güçsüz bir devlet ve istikrarsız bir kamu yönetimi ortaya çıkmaktadır. Nitekim sekiz yıldır tek başına Meclis'te rahat çoğunlukla her istediği yasayı geçirebilecek rahatlıkta iktidarda bulunan ANAP hükümetleri döneminde kamu yönetiminde sürekli değişiklikler olmuştur. Sanırım KİT'lerin önde gelen yöneticileri ortalama yılda bir değişmiştir. Her bakan değiştikçe üst düzey kamu yöneticileri arasında da değişiklikler olmuştur.

Türkiye'deki siyasal bunalımın ve tıkanıklığın bir başka çok önemli nedeni de TBMM'nin tüm yetkilerinin ve işlevlerinin son yıllarda fiilen elinden alınmış olmasıdır. Bildiğiniz gibi, daha çağdaş anlamda demokrasiye geçilmeden önce kurulan parlamentolarda bile, örneğin demokrasi öncesi İngiliz parlamentosunda, İzlanda parlamentosunda bazı temel işlevler vardı ve vardır. Bunların başında yasama gelir. Kanun çıkarma işleri. Onun yanı sıra kamu harcamalarını, devlet harcamalarını denetleme yetkisi gelir. Ve bir de ülkeyi savaşa sokup sokmama yetkisi gelir. Bu üç temel yetki de cumhuriyet tarihimizin hiçbir döneminde 23 Nisan 1920'den beri görülmemiş bir ölçüde TBMM'nin elinden alınmıştır. Nasıl alınmıştır? Son yıllarda yüzlerce kanun gücünde kararname çıkmıştır. Bu yetki eskiden de vardır ama çok istisnai durumlarda. Bir günden öbür güne beklenemeyecek durumlarda. Çok ivedilikle bir yasal düzenleme gerekirse bu yetki kullanılırdı ve hemen 1-2 gün içinde de TBMM'nin onayına sunulurdu. Oysa son yıllarda çıkarılan yasa gücünde kararnamelerden yüzlercesi yıllardan beri meclis onayından geçmeksizin uygulanıyor. Yani fiilen yasama yetkisini büyük ölçüde hükümet, Bakanlar Kurulu kullanıyor. Hem de nasıl kullanıyor? Bundan kısa bir süre önce, Cumhurbaşkanı olduktan sonra

Sayın Özal'ın yaptığı bir açıklamadan öğrendik. Birçok bakımdan eleştirilse de açık sözlülük erdemleri arasındadır. Demiştir ki; "Ben 1983'ten beri, hükümeti kurduğumdan beri şu usulü uyguluyorum. Kararname kağıtlarını önceden bakanlara imzalatırım ondan sonra kendim bildiğim gibi doldururum." Yani uygulamada TBMM'nin yasama yetkisini hükümet değil doğrudan doğruya eski Başbakan, şimdiki Cumhurbaşkanı gaspetmiş durumdadır.

Parlamentoların ikinci önemli işlevi, kamu harcamalarını denetleme. Bu da özellikle bütçe görüşme ve oylamasıyla yapılır. Fakat son yıllarda Türkiye'de bütçenin anlamı kalmamıştır. Çünkü 100'ün üstünde fon kurulmuştur. Bunları kim yönetir, kim kullanır belli değildir. Bunların hesabı kimseye verilmez. Bunlarda biriken kamu gelirleri ile ilgili - ki bunların oranı gitgide yükseliyor - ne Meclise, ne de Sayıştay'a hesap verilmez. Böylelikle ikinci önemli işi de parlamentonun kalkmış olmaktadır.

Üçüncü önemli işlev ülkeyi savaşa sokup sokmama yetkisi. Bildiğiniz gibi son Körfez bunalımı sırasında o yetkisi de elinden alınmıştır. Oysa daha bırakınız demokrasiyi, cumhuriyete geçilmeden önce 23 Nisan 1920'de Ankara'da toplanan TBMM Mustafa Kemal'i bile çok acımasızca eleştirebilirdi. Herşey, savaşın teknik ayrıntıları bile müzakere edilirdi ve Meclis kararlarına göre Kurtuluş Savaşı yürütülürdü. TBMM'nin bu kadar işlevsiz kalması hem seçmen iradesini yansıtmıyor, hem de hiçbir yetkisini kullanamıyor. Bu demokrasiyi ve siyasal yaşamı büsbütün bunalıma sürüklemiştir.

Bunların üstüne bir de son iki yılda Sayın Özal'ın Cumhurbaşkanlığı üslubundan doğar bunalım eklenmiştir. 1982 Anayasası'nda cumhurbaşkanına tanınan yetkiler bir hayli geniş tutulmuştur. Ben bunu yazılarımda, demeçlerimde yıllardır anlatmaya çalışıyordum ama kamuoyunu etkilemiyordu. Neden? Çünkü cumhurbaşkanlığı döneminde Kenan Evren başka bakımlardan kendisini ne kadar eleştirirsek eleştirelim, kendi hazırlattığı anayasa ile cumhurbaşkanına tanınan yetkileri bir hayli ölçülü biçimde toplumda rahatsızlık uyandırmayacak ölçüler içinde kullanmıştır. Fakat Sayın Özal gelir gelmez hem o yetkilerin tümünü kullanmış, hem de onlarla da yetinmemiş fiilen anayasanın cumhur-

başkanına tanıdığı aşırı yetkileri büsbütün aşmıştır. Oysa Türkiye'de hem anayasa gereği olarak, hem de devlet geleneklerimiz olarak bildiğiniz gibi cumhurbaşkanı tüzel anlamda sorumsuzdur. Yani yaptığı icraatın, imzaladığı kağıtların herhangi birinin hesabını hiçbir makam, hiçbir yargı organına vermekle yükümlü değildir. Oysa Başkanlık sisteminin uygulandığı ülkelerde Başkanların tüzel anlamda sorumluluğu vardır. Hem geniş yetkisi vardır, hem de onu dengeleyen sorumluluğu vardır. Bizde ise tüzel anlamda sorumsuz bir Cumhurbaşkanı fiilen en geniş yetkileri kullanmaktadır. Bu da ayrı bir bunalım etkeni oluyor.

Bir başka bunalım etkeni şudur: 1982 Anayasası bildiğiniz gibi olağan dışı koşullarda hazırlandı. Yüksek bir oy oranı ile kabul edildi, ama sanırım tek istisnası ile askeri müdahale dönemlerinde halk oylamasına sunulan bütün anayasalar oyla kabul edilmiştir. Çünkü bu oylama anayasaya evet demekten çok askeri yönetimlere hayır demektir. O koşullar altında hazırlanan bu anayasa ise hem hızla değişen Türk toplumunun hem de hızla değişen dünyanın koşullarına uymamaktadır ve artık bunun sonucu olarak anayasayı delmek, anayasayı aşmak bir tür meşruluk, haklılık kazanmıştır. En somut bir örneğini vermek gerekirse anayasa çağdaş teknolojinin gerisindedir. Bunun sonucu olarak Türkiye'de özel televizyon yayın yapmasın diyeceksiniz. Gerek PTT'nin kablolarından, gerek para vererek uydu antenlerinden Amerikan özel teşebbüsünün veya Alman özel teşebbüsünün özel televizyonlarını Türkiye'de izlenmesini önlemek mümkün değildir. Demek ki teknoloji birçok konuda anayasayı geçersiz hale getirmiştir. Oysa, bu anayasadan herkes şikayet ettiği halde, başta Sayın Kenan Evren olmak üzere bu anayasanın hazırlayıcıları bile "evet bu anayasa değişmeli" dediği halde, siyasal yaşamımız öyle bir tıkanıklık içine girmiştir ki kimse bu anayasaya el sürmemiştir. Biz DSP olarak son kurultayımızda oybirliği ile alınan bir kararla sanırım çok pratik çözüm önerdik. Bu anayasayı cumhuriyet tarihinde ilk kez ulusal uzlaşmaya dayanan bir anayasa ile değiştirmek için dedik ki "önümüzdeki seçimlere gidilirken anayasada hiçbir önemli değişiklik yapılmasın. Sadece iki madde değiştirilsin ve gençlere 18 yaşından itibaren oy verme, 25 yaşından itibaren milletvekili olma hakkı tanınsın, bununla yetinilsin. Ayrıca, bir geçici madde konulsun ve önümüzdeki seçimlerden sonra oluşacak meclis bir yıllık süre için-

de yeni bir anayasa tasarısı hazırlamaya mecbur olsun. Bunu hazırlarken değişik toplum kesimlerinin temsilcilerinden oluşacak bir danışma kurulunun da görüşlerini almalıdır? Ve bir yıl içinde bu anayasayı kamuoyuna sunamazsa kendiliğinden münfesi olmalıdır. Yeni demokratik bir kurucu meclis önerisinde bulunduk. Fakat nedense hiç kimse üzerinde durmadı bile. Ben isterdim ki senin dediğin şu açıdan yanlış, şu açıdan geçerli değil. O bile denmedi. Hem herkes anayasa değişmelidir, yeni bir anayasa hazırlanmalıdır diyor, hem de bu anayasaya nedense elini süremiyor. Korkarım ki eğer bu tıkanıklıklardan, çıkmazdan kurtuluş yolunu bulamazsak önümüzdeki mecliste anayasa sorunu daha da ağır bunalım etkeni olacaktır. Çünkü zaman geçtikçe ve Türkiye'deki, dünyadaki koşullar değiştikçe yürürlükteki anayasanın geçersizliği büsbütün belirgin duruma gelmektedir.

Bu siyasal durumla ilgili çözümlemeden, analizden sonra izninizle haddim olmadan, çünkü ekonominin en deneyimli insanları huzurunda konuştuğumu biliyorum, ekonomi ile ilgili olarak partimin bazı görüşlerini sunmak istiyorum.

Son günlerde çok haklı olarak birçok işadami ve ekonomist bir istikrar programına kesinlikle gereksinme doğduğunu söylüyorlar. Bu çok doğrudur. Ama işin garip yönü şu: 24 Ocak 1980 ekonomik programının adı "Ekonomik İstikrar Programı"dır. Yani, onbirbuçuk yılın sonunda çok ivedi bir şekilde ekonomik istikrar program gereksinmesi ortaya çıkmıştır. Neden? Çünkü en azından istikrar sağlama açısından uygulamada 24 Ocak kararları çok ters sonuçlar vermiştir. 24 Ocak kararları doğrudur, yanlıştı bu tartışılabilir. Aslında her ekonomik model kendi kurallarına uyularak uygulanırsa en azından salt ekonomik alanda başarılı sonuçlar verebilir. Sosyal ve siyasal sonuçları bir yana. Ama herhangi bir ekonomik model kağıt üzerinde ne kadar mükemmel de olsa, kendi kurallarına uygun bir şekilde uygulanmazsa elbette ters sonuçlar verir. Şimdi istikrar programını uygulamakla kendini yükümlü sayan ANAP iktidarları dönemindeki ekonomik istikrarsızlığın kimse tarafından yadırganmayacak matematiksel, sayısal kanıtlarını vereceğim. Bu da büyüme hızındaki anormal inişler ve çıkışlar. 1988 yılında Türk ekonomisi yüzde 3.4 oranında büyümüştür. 1989 yılında büyüme hızı yüzde 1.6'ya düşmüştür. 1990'da

yüzde 9.2'ye fırlamıştır. 1991'in ilk üç ayında ise eksi yüzde 1.3'e inmiştir. Geçen yılın ilk 3 ayında büyüme hızı yüzde 13.4 idi. Eğer bir ülkede büyüme hızları yıldan yıla böylesine keskin inişler ve çıkışlar gösteriyorsa o ülkenin ekonomisinde istikrar olmadığı, sağlanmadığı çok kesindir. Ve bu içinde bulunduğumuz yıldaki büyüme hızının olağanüstü düşüşü de özellikle sanayide ve imalat sanayiinde küçülme sürecine girişimizden kaynaklanmaktadır.

Öte yandan istikrarsızlığın hem nedeni, hem sonucu olarak enflasyon müzminleşmiştir. yüzde 10'ları aşan enflasyonun ciddi bir hastalık olduğunu sanırım bütün ekonomistler ve politikacılar kabul ederler. Nitekim, 1983 Genel seçimlerine giderken Türkiye'de enflasyon hızı yüzde 30 dolaylarına düşmüştü. Aslında 70'li yılların sonundaki yükseliş de dünyadaki ekonomik bunalımın kaçınılmaz bir sonucuydu. Belki daha düşük bir düzeyde tutulabilirdi, ama bütün dünyada hemen hemen enflasyon hızı çift haneli rakamlara ulaşmıştı. Fakat 1980-81 yılları arasında başlayan petrol fiyatlarında düşme süreci ile birlikte enflasyon hızı da gerilemişti ve Türkiye'de yüzde 30'lara kadar düşmüştü. Fakat 1983 seçimleri öncesi yaptığı konuşmalarda Sayın Özal çok ağır bir şekilde bu yüzde 30 dolayındaki enflasyonu eleştiriyordu bu ciddi bir hastalık diyordu. "Biz geleceğiz ve kısa sürede en az yüzde 10'a indireceğiz" diyordu. Oysa sonuç nedir? Türkiye'de enflasyon yüzde 50 ile 70 arasında bir müzmin hastalık durumuna gelmiştir. Bu sürece uyum sağlayarak Sayın Özal bu sefer farklı şekilde konuşmaya başlamıştır. Bundan birkaç ay önce ve sanırım bir uluslararası toplantıda yaptığı konuşmada demiştirki "Biz Türkiye'de yüksek enflasyon hızı ile büyümenin nasıl sağlanabileceğini gösterdik. Dünyanın ekonomi uzmanları gelsinler de bizden öğrensinler" Ama birkaç hafta sonra DİE'nin rakamı açıklanmıştır. Eksi yüzde 1.3 büyüme hızı olarak. Son yıllarda bu enflasyon müzminleştikçe Türkiye'de bir enflasyon lobisi oluşmuştur. Bu deyim ilk kez 1987'de GİAD'ın bir toplantısında kullanılmıştır. Sonra çok kullanılır oldu. Bu lobi gitgide genişlemiştir. Yan yüksek enflasyonda yüksek ve kolay kazanç sağlayan bir kesim. Bu kesimin nüfusu-muza oranı nedir bilemem. Eğer yüzde 25'i bulmuş ise, bulmuş olabilir, yüzde 25 ile de iktidara gelinebiliyor. yüzde 25'in enflasyon lobisinin oylarını aldınız mı iktidar güvence altında demektir. Bu tabii son derece tehlikeli bir durum. Üretken yatırımcılığı, sanayi ya-

tırımcılığını caydıran bir durum. Enflasyon lobisi hiç yatırım yapmadan, hiçbir risk göze almadan sosyal sigortalara prim ödemedi, devlete belki yüzde 10'luk stopaj dışında herhangi bir vergi ödemedi toplu sözleşme grev derterleri ile uğraşmadan, oturduğu yerden bol bol para kazanabilmektedir. Böylece bunlar enflasyon tiryakisi, yani enflasyonkeş olmuştur. İstikrarsızlığın ve enflasyondaki müzminleşmenin bir önemli nedeni ise beş yıldır sürekli seçim ekonomisi içinde yaşanmasıdır. Bundan iktidarda yakınıyor. Ama yakınmaya hakkı yok. Çünkü sorumlusu kendisi. 1986'da kısmen anayasa gereği olan ara seçimler bir yıl sonra milletvekili genel seçimleri arada gereksiz referandumlar yaşanmıştır.

Sürekli yeni iller, yeni beldeler, yeni ilçeler oluşturularak oluşturulan her yeni beldede, ilçede, ilde belediye seçimleri. Neden? Aslında orada yeni ilçe, yeni belde kurmaya gerek var mı yok mu? Gerek olabilir bazılarında ama, o nedenle kurulmuyor bunlar. Kamuoyu yoklamalarında bakılıyor ki ANAP'ın oyları sürekli düşüyor, 1989 yerel yönetim seçimlerinde de yüzde 20'lere düşmüş, biz öyle yerlerde beldeler, ilçeler kurup seçim yapalım ki iktidarda olmanın tüm ekonomik olanaklarını yığalım. Çok iyi sonuçlar alalım ve sonra millete dönelim. Siz bakmayın bu başka belirtilere, bakın bizim oylarımız nasıl yükseliyor diyelim. Bu uğurda Türkiye 1989'dan beri sürekli yerel yönetimler süreci içinde, dolayısıyla sürekli seçim ekonomisi içinde yaşamıştır. Bu seçim ekonomisinin ekonomiye getirdiği yüklerden bir tanesi de şudur: Yani normal olarak seçime gidilirken hükümetler taviz verirler. Onun dışında her yeni ilin, ilçenin kurulması tabii trilyonlarca liraya mal olmaktadır. Bu da müzmin enflasyonun önemli etkenlerinden biri olmuştur.

Ayrıca, fonlar nedeniyle bütçe disiplini diye bir şey kalmamıştır. Para politikası, bütçe politikası, maliye politikası ve genel ekonomik politika arasında hiçbir bağlantı kalmamıştır. Bunu ben bir muhalefet eleştiriciliği ile söylüyor değilim. Bunu bu açıklıkla daha birkaç ay önce söylemiş olanlardan biri de MB Başkanı Sayın Rüşdü Saracoğlu'dur. Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarıdır. Dediğim gibi her ekonomik model kendi kurallarına uygun biçimde işletilirse, uygulanırsa salt ekonomik açıdan da olsa olumlu sonuçlar verir. Fakat ANAP kendi savunduğu ve öncülük etme iddiasında olduğu ekonomik modelin kurallarına, benim gözlemlerime göre uygulamada uymamıştır. Birkaç örnek vereyim.

ANAP iktidarı demiştir ki "Biz pazar ekonomisi uygulayacağız. Onunla da kalmamıştır, biz serbest pazar ekonomisi kullanacağız". Ben ABD'de ve İngiltere'de serbest pazar kavramını pek duymadım. Ne olacak serbest pazar ekonomisinde? Fiyatları devlet belirlemeyecek ve denetlemeyecek. Pazar ekonomisinin kendi işleyiş sürecinde fiyatlar kendi kendini belirleyecek denmiştir. Ama öyle mi olmuştur? Sanırım cumhuriyet tarihinin hiçbir döneminde fiyatlar bu dönemdeki kadar hükümet tarafından belirlenmiş değildir. KİT'lerin fiyatlarını sürekli olarak hükümet belirlemektedir. Pazar ekonomisi kurallarına hiç bakmaksızın, örneğin dünyada petrol fiyatları yükselmişmiş, inmişmiş bunlara hiç bakmaksızın, kendi bildiği gibi saptanmaktadır. Böylece KİT fiyatları bir tür oldu bitti vergi haline gelmiştir. Kamu gelirini arttırmaya gereksinme duydukça vergilerde düzeltme yapacak yerde ANAP iktidarı fiyat zamları getirmektedir. Güya pazar ekonomisi uyguluyoruz, fakat fiyatların saptanması pazar insiyatifinde değildir. Güya bu pazar ekonomisinin sonucu olarak Türkiye'de devlet küçülecekti, merkeziyetçilik ve aşırı bürokrasi özellikle ekonomide kesinlikle sona erecekti. Oysa bildiğim kadar yine Cumhuriyet tarihinin hiçbir döneminde ekonomik kararlar şu son sekiz yıldaki kadar tek elde toplanmış değildir. Üstelik tek el ama bir elin beş parmağı vardır. Bu beş parmağın hepsi ayrı ayrı yönleri gösterir. İsim vermek istemem ama biraz somutlaştırarak vereyim. Bundan önceki hükümette örneğin Sayın Özal yanında ekonomi ile ilgili önemli bakanlardan Işın Çelebi, öte yanda Güneş Taner ve daha başkaları. Bunların hepsi bir elin parmakları gibi ayrı ayrı yönlerle çekmişlerdir ekonomiyi. Şimdi de aynı durum var. Sayın Özal bir yöne çekiyor, Sayın Mesut Yılmaz bir başka yöne çekiyor, Sayın Pakdemirli bir başka yöne çekiyor. Yani ekonomik kararlar tek elde toplanıyor ama yine de istikrarlı olamıyor. Öte yandan ekonomik kararlar sanırım hiçbir normal ülkede görülmeyecek sıklıkta değiştirilir olmuştur. Bir ekonomik karar çıkarılmıştır. Bir ay, bir hafta, birgün, hatta birkaç dakika sonra onun tam tersi olmuştur. Belli bir tarımsal ürünün belli bir işadamaı tarafından dışarıya satılabilmesi için gümrük duvarı indirilmiştir. O, ihracatını yaptıktan sonra yirmi dakika içinde karar yürürlükten kaldırılmıştır. Yani ekonomi ile maliye kararlarının bu kadar sık değiştiği bir ülkede ne istikrar olabilir, ne de yatırımcının geleceğe güvenle bakması beklenebilir.

Öte yandan devlet küçülecekti, devlet artık sanayiye yatırım yapmayacaktı. Bu alan özel sektöre bırakılacaktı. Oysa yine bu dönemde belki devletçiliğin en koyu uygulama yıllarında bile görülmedik ölçüde tasarruflar kamuya yönelmiştir. Özel sektöre pek az pay kalmıştır. Öte yandan, sanayide kullanılan kredilerin maliyeti yaklaşık yüzde 130'u bulmuştur. Yani kredi maliyeti de çok yükselmiştir. Kararların birbiri ardına sık sık değişmesi dolayısıyla yatırım yapmak isteyen girişimci geleceğe güvenle bakamaz duruma gelmiştir. Öte yandan hiç üretken olmayan etkinliklerle, faaliyetlerle spekülâtif kazanç, risksiz kazanç olanakları çok artmıştır. Bunun sonucu nedir? Geçen Nisan ayında Odalar Birliği'nin yayınladığı bir dergide okudum. Odalar Birliği üst düzey işadamları arasında bir anket yapmış. Buna göre, bu işadamlarının yüzde 85.4'ünün sürmekte olan bir yatırımı yok, yüzde 90.8'inin de yeni yatırım kararı yok. Son derece acı bir durum. Bir yandan 2000'li yılların başında ileri sanayi ülkeleri arasında yer alacağız diyoruz, diğer yandan yatırımcının girişimcinin tüm yatırım hevesi kırılmış bulunuyor. Bu ankette aslında bir üçüncü soru daha olması gerekirdi. Ama o sorulmamış. Bir de kapanan fabrikalar sorulmalıydı. Benim gözlemim son yıllarda kapısına kilit vurulan fabrikaların sayısı açılan fabrikaların sayısını bir hayli aşmıştır. Kapananlar arasında bir tanesi de Sayın Özal'ın özel sektörcü döneminde Burdur'da kurmuş olduğu bir fabrikadır. Kapanmayanlardan bir çoğu küçülmek veya ayakta durabilmek için sürekli işçi çıkarmak zorundadır. Bu da ekonomik sakıncaları bir yana ayrıca ciddi sosyal sorunlara yol açmaktadır.

Nasıl oluyor da Türkiye'de sanayi yatırımları böylesine duralama sürecine girmişken biz hızla sanayileştikimizden sözediyoruz. Sayın Özal'ın o konuda ilginç bir mantığı var. Diyor ki "Bizim dışsatımımız arttı" Doğru. "Dışsatımda da sanayi ürünlerinin payı çok arttı, o halde biz hızla sanayileşiyoruz" demektedir. Oysa hepiniz biliyorsunuzki, dışsatımda sanayi ürünlerinin payı yeni kapasiteler yaratılarak değil varolan kapasiteler birkaç yıl için o da yüzde 80 dolaylarında değerlendirilerek yükseltilebilmiştir. Ama o dönemde kısa sürmüştür. Kararsızlıklara bir başka ilginç örnek vereyim. Ekonomide iddialı bir ülke belli tercihleri kesinlikle yapmak zorundadır. Eski teknolojilere mi dayanacak, yeni teknolojilere mi dayanacak. Kesin tarihi anımsamıyorum ama sözlerini çok iyi anımsıyorum. Dört beş yıl önce bir toplantıda İstanbul'da Uluslararası Tekstil Sanayicileri Federasyonu'nun

kongresinde yaptığı açış konuşmasında Sayın Özal aynen şöyle demiştir: "Sizin ülkenizde modası geçmiş çağdışı kalmış eski teknolojileri fabrikaları sakın elden çıkarmayın bizde el emeği çok ucuz, işçiler çok ucuz. Onları bize getirin, Türkiye'de rantabl olarak çalışır" . Aradan 4-5 yıl geçmiştir. Şimdi biz ileri teknoloji lazım bize diyoruz. Benim de tercihin o, ama 4-5 yıl içinde ne kadar kararsızlıklar içinden geçtiğimizin somut bir örneği olarak bunu sunuyorum.

Dışsatım seferberliği çok olumlu bir şey. Aslında öğünmek gibi olmasın 1978 yılında bunu biz başlattık. Zorunlu olarak başlattık. CHP yamalı bir hükümet kurduğunda Türkiye'nin hiç döviz yoktu. Dışsatım düşmeye başlamıştı. Borç faizleri taksitleri kapımıza dayanmıştı. Petrol fiyatları birkaç kat artmıştı. Biz dışsatıma ağırlık verdik. Bir yılda 1978'de, DPT'nin şimdi son yıllarda yayınladığı rakamlarda da doğrulandığı üzere Türkiye dışsatım gelirlerini yüzde 30 oranında artırabilmiştir dolar olarak. Bunun içinde bir dolarlık re-eksport payı yoktur. Bir dolarlık hayali ihracat payı yoktur. Yani Türkiye'nin o potansiyeli vardır. Sonradan bu yolda devam edilmesini tabii ben de çok sevinçle karşıladım.

Dışsatımda da bence yanlış bir politika uygulanmıştır. Dışsatım kaynakta desteklenecekken, muslukta desteklenmiştir. Yani üretim aşamasında desteklenecek yerde pazarlama aşamasında desteklenmiştir. O yüzden bir kaynağı güçleştirmeden musluğu alabildiğine açarsanız bir müddet sonra o musluktan su gelmez olur. Çünkü kaynak kurumuştur. Nitekim bir süre sonra dışsatım patlaması durmuştur. O arada bir yanlışlık daha yapılmıştır. Bu dışsatım seferberliğinin uygulandığı ve dışsatıma pazarlama aşamasında geniş desteklerin sağlandığı bir dönemde Türk girişimcileri elindeki malı dışarıya pazarlayabilmek için belli bir miktarın üstünde dışsatım yapan büyük işadamlarının, büyük şirketlerin aracılığına başvurulmak zorunluluğunda bırakılmışlardır. Bunda şu sakıncalar vardır: Haklı olarak büyük işadamları büyük iş yapmaktan hoşlanıyorlar. Kırkağaç'taki bir köylünün bahçesindeki kavunun ihracatı ile niçin uğraşsın bir büyük işadamı. Oysa herkese bu olanak verildiği takdirde küçük bir tarlanın, fabrikanın, atölyenin sahibi bile dışsatım yapabilirdi. Nitekim 1978'de 1979'da bu yapılmıştır. Bir yandan sınır ti-

caretini getirmiştik o dönemde, bir yandan da döviz kıtlığı döneminde kendi dövizini kendin kazan kuralını getirmiştik. Biz dışarıya mal sat, dövizini kazan ve girdi için, yatırım malı için kullan demişizdir. Zaman en küçük üreticiler bile dışsatıma yönelebilmişlerdir. Halbuki son yıllarda maalesef tersi bir uygulama olmuştur. Yani iki yanlışlık yapılmıştır Bir, dışsatım kaynakta değil muslukta desteklenmiştir. İki küçük ve orta işletmecisi veya üreticilerin dış satımı büyük ölçüde engellenmiştir. Ondan sonra 180 derece bir dönüş yapılmış ve bu kez dış satım yerine dış alım desteklenmeye başlamıştır. Sanayici iki dar beyi üst üste yemiştir. Dışsatım seferberliği sırasında sanayici değil ihracatçı desteklendiği için sanayiciler darbe yemiştir. Ondan sonra da dış alım ithalat desteklenmeye başlayınca darbe yemiştir.

O arada tarım büyük ölçüde ihmal edildi. Bizde yalnız ANAP iktidarı değil ondan önceki dönemlerde de birçok düşünürlerin, hatta ekonomistlerin, hatta partilerin bence düştükleri bir yanlışlık vardır. O da sanırlıki, gelişme sürecindeki bir ülke sanayileşmek zorundadır. Doğru. Sanayileşebilmek için de tarımı ihmal etmek zorundadır. Ben bu görüşe hiçbir zaman katılmadım. Türkiye gibi büyük bir tarım ülkesinde tarım ihmal edilerek nüfusunun yarısının geçimi hala toprağa, tarıma bağlı olan bir ülkede tarım modernleştirilmeden, verimli hale getirilmeden ve sanayie kaynak aktarır hale getirilmeden hızlı bir sanayileşmeyi olanaklı görmüyorum. Nitekim dünyanın en ileri sanayi ülkelerine bakacak olursak, onların aynı zamanda dünyanın en ileri tarım ülkeleri olduğunu görürüz. Örnek olarak ABD, çoğu Avrupa ülkelerini, Hollanda'yı ve İskandinav ülkelerini, Japonya'yı gösterebilirim. Türk köylüsü, çiftçisi yabancı köylüye çiftçiye ezdirilmiştir. Nasıl ezdirilmiştir. Biz fiyatları kontrol edeceğiz, rekabet olsun diye kapılar açılmıştır. Türkiye'de yetiştirilen her türlü ürün dışarıdan getirtilmeye başlanmıştır. Oysa Türkiye'de o ürünlerin pazardaki dükkandaki fiyatının yüksek oluşundan üretici sorumlu değildi. Tarım ürünleri ithaline geçilmekle ve bu teşvik edilmekle de aslında üretici etkilenmemiştir bile. Bu onun dışında bir olaydır. Aracılık yapanlar bu sefer dışardan ürün ithal etmeye başlamışlardır. Hiçbir olumlu sonuç elde edilememiştir. Türkiye kendi tarımsal potansiyelini çok düşük düzeyde kullanmak zorunda kalmıştır. Şimdi tam seçime giderken örneğin çeltiğe, pirince yüksekçe bir fiyat verdi hükümet. Ama çeltikçilik öldükten sonra. Bir ürün öl-

dükten sonra onu ödüllendirmenin bir anlamı olmasa gerektir.

Yine son yıllardaki hızlı enflasyonun ve istikrarsızlığın bir önemli etkeni de bence şudur: Altyapı yatırımlarına elbette önem vermek gerekiyordu. Bu konuda şahsen hiçbir tereddütüm yok. Ben 1978'de hükümet başkanı olduğum vakit altyapı eksikliğinin açısını yaşadım. Elimizde dövizimiz yoktu, birikmiş dünya kadar buğdayımız vardı. Ama limanlarda o buğdayı pazarlayacak tesisler yoktu. Bu bir örnek. Elbette altyapıya önem vermek gerekir. Ama altyapı yatırımları ile üretken yatırımlar arasında bir uyum ve denge kurmak gerekirdi. Oysa bu tamamıyla ihmal edilmiştir. O yüzden altyapı yatırımlarının üretime katkısı gecikince doğal olarak enflasyon hızlanmıştır. Bir ara Sayın Özal yetmiş baraj birden inşa halinde diye öğünüyordu. Oysa bence bu öğünülecek birşey değil, büyük bir kusurdur. Yetmiş baraj birden aynı anda inşa edilecek olursa Türkiye'nin kaynakları da sınırlı olduğu için onların devreye girmesi, üretime katkısı yıllarca gecikecek demektir. Oysa yetmiş baraj inşasının aynı anda sürdürüp kaynakları o kadar yayacak yerde yedisini bitirip ondan sonra yedisine başlansaydı belki şimdiye kadar o barajlardan çoğu biterdi, ama enflasyonist etkisi olmadan. Buna karşılık üretime ciddi katkı sağlayarak bitirilebilirdi.

Yine bu dönemde devlet küçülecek derken kamu yatırımlarında eşi görülmemiş bir savurganlık vardır. Osmanlı Devleti'nin çöküş döneminden beri görülmemiş bir savurganlık ve lüks yaşanmış ve hala da yaşanmaktadır. Ankara'daki son yıllarda yapılan dev devlet dairesi binalarını gördükçe ben devlet adına milletimden utanıyorum. Bunların içleri de dışlarından daha lüks. Onu da biliyorum. Oysa bunların yapımına girilmeseydi veya birkaç yıl ertelenseydi ve o lüks binalara ayrılan kaynaklar özel sektör veya devlet sektörü eliyle üretken yatırımlara yönelseydi bugün Türkiye'de hem enflasyon hızı çok düşmüş olurdu, hem de büyüme hızı daha yüksek olurdu. Koskoca devlet binaları. İstanbul'da da var devlet binaları ama onlar iş merkezleri. O üretime bir katkıda bulunuyor. Ankara'dakilerin üretime bir katkısı yok. Olsa olsa bürokrasi eskisi gibi devam ettiği için üretime engeli sözkonusu. O binaları gördükçe bir anı tazeleniyor gözümde. Rahmetli Talat Aydemir'in ilk darbe teşebbüsünün olduğu sırada ben rahmetli İnönü'nün hükü-

metindeydim. Biz cumhurbaşkanlığında iken el değıştirdi cumhurbaşkanlığı muhafız alayını. Orada bulunan bakanlar ve parti liderleri hava kuvvetleri komutanlığına gittiler. Ben de mecliste ne var ne yok deyip oradan gidecektim. Meclis'te bir bakan arkadaşımızı gördüm. Nazilik döneminde Almanya'da eğitim görmüş değerli bir yönetici. Darbe girişimi dolayısıyla da morali son derece bozuktur. Kendisini arabama aldım, birlikte hava kuvvetlerine gidiyoruz. Bunalım içinde ve sayıklar gibi konuşuyor. "Abidevi binalar yapmak lazım." Nazi Almanya'sında onu görmüş. Bizde de şimdi Ankara'da abidevi binalar yapılıyor ve ekonomi eziliyor.

Benzer bir savurganlık toplu konut yapımında da görüldü. Türkiye'de ciddi bir konut açığı var. Buna ne kadar kaynak ayrılrsa yeridir. Ama İstanbul'un konut açığını İstanbul'da kapatamazsınız. İstanbul'un konut açığını Kars'ta, Ağrı'da, Sivas'ta, Yozgat'ta, Çankırı'da kapatırsınız. Aksi halde oralarından devam edecek olan göç mutlaka İstanbul'daki konut yapım hızının daha üstünde olacaktır. Ne kadar konut yapsanız açık devam edecektir. Ayrıca bir akıl almaz hata yapılmıştır. Hatanın da ötesinde bir kasıt. Örnek verdiğim zaman göreceksiniz. Bu toplu konuta bu kadar kaynak ayrılmasının nedeni neydi? İnsanların ev ihtiyacı var. Yeni Bakanlar Kurulu kuruldu. Sayın Mesut Yılmaz başkanlığında. Basınımız iyi bir şey yaptı. Basınımızın bastırmasıyla hepsi takdire değer bir dürüstlikle mal varlıklarını açıkladılar. Baktım o listelere. Hepsinin üç, dört, beş, altı toplu konut kooperatiflerinde üyelikleri var. Onlar için mi bu kadar kaynak ayrıldı. Bekledim meclisteki muhalefet partili milletvekilleri bir tepki gösterecekler mi diye. Hayır göstermediler. Çünkü eminimki onların da bir çoğu toplu konut kredisi furçasının paydaşları arasında. Elbette bir özgür ülkede beş evi olan altıncıyı, yedinciye yaptırabilir. Ama parasını cebinden verir yaptırır. Devletin sağladığı düşük faizli kredilerle değil. Kendi gücü ile yaptırır. Ama eğer Türkiye gibi gelişme sürecinde bir ülkede nüfusu hızla artan, şehirleşme hızı çok yüksek bir ülkede devlet konut yapımına para ayıracaksa onu tek bir dam altı bulunmayan insanlara ayırmak zorundadır öncelikle. Bu yapılmayınca ne oluyor. Devlet üretime ayırabileceği kaynakları konut yapımına ayırdı. Dünyanın parasını verdi ama konut açığı küçülmedi büyüdü.

Enflasyonun bir başka nedeni bütçe açıklarının ve dış ve iç borçların görülmemiş ölçü-
re varması. Enflasyonun hem sonucu, hem nedeni olarak gelir dağılımında görülmemiş
bir dengesizlik Türk toplumunu bir patlama noktasına getiriyor ve bütçemizde devlet
bütçesi de bir ücret ve borç ödeme bütçesi haline geldi. O bile ancak dünya kadar karşı-
lıksız para basmak suretiyle sağlanabiliyor. Dış borçlar 1978'de 15 milyon dolarken ge-
çen yıl 50 milyon dolara çıktı resmen. Ama bildiğim kadarı ile buna askeri borçlar ve
bankalardaki bireylerin döviz hesapları dahil değil. Bunlar da katılacak olursa en az 60
milyon doları bulmuş demektir. Son yıllarda dış borçların ortalama dörtte biri kısa vadeli
dış borçtur ama bu oran sürekli yükselmektedir. Örneğin 1990 yılında alınan yeni borç-
ların yüzde 50'den daha fazlası kısa vadelidir. Böylece Türkiye bir çıkmaza saplanmıştır
Bu borçlanma da çok düzensiz bir şekilde yapılıyor. Örneğin, birçok belediye belli araç
gereçleri alabilmek için Türkiye'de kaynak bulamazsa yabancı bir firmayla anlaşıyor, bol
bol kredi alıyor ve istediği malları dışardan dövizle, borçla devletin borçlandırılması sure-
tiyle alıyor. O yüzden kalkınmamış geri kalmış bazı il merkezlerinde bugün belki en
zengin Avrupa ülkelerinde bile görülemeyecek ölçüde Avrupa kaynaklı makina parkları
var. Nasıl kullanılacağı bilinmiyor. Hepsi dış kredi ile alınmış durumda ve belediyelerir
dış kredi tiryakiliği yüzünden sanırım Türkiye'de otobüs endüstrisi ciddi bir krize girmiş
durumda. Çünkü Türkiye'de çok gelişmiş otobüs endüstrileri bulunduğu halde onlar ifla-
sa sürüklenirken belediyeler dış kredi ile borçlanmayla otobüslerini dışardan alıyorlar.
Kimse de buna dur demiyor. Sağlam kaynak için hiçbir çaba gösterilmedi.

Vergi adaletsizliği de çok ileri boyutlara vardı. Öyle ki bugün gelir vergisinin yaklaşık
yüzde 90'ını ücretlerden ve stopajlardan sağlıyor. Faiz ve karlardan elde edilen gelir
ise ancak toplam gelir vergisi gelirlerinin yüzde 10'unu oluşturuyor. Yasal yollardan ver-
gi kaçırma olanakları alabildiğine genişletildi. Ulusal gelirden çalışanların ve üreticilerin
payı düşerken rant gelirlerinin payı anormal derecede yükseldi. Bu arada yürürlükteki
anayasa ve ona dayanarak çıkarılan yasalar Türkiye'deki demokratik işçi haklarını
1963'ün öncesine götürdü. Oysa Türkiye'de şimdi haklarının bilincine varmış bir işçi kit-
lesi var. 1989'a kadar işçi dayandı, tahammül etti. Fakat 1989'da patladı. Öyleki şimdi
güçlü örgütleri bulunan işçi kesimlerine anayasada ve yasalarda yer alan engeller kolay

kolay uygulanamıyor. Çünkü onları delmiş durumda. İşçi ve bir patlama noktasına gelmiş durumda.

Bu tablo karşısında DSP'nin önerdiği öngördüğü çözümler nelerdir? Kısaca onları sunacağım. Burda bizim bir özelliğimizi vurgulamak isterim. Bizim önerdiğimiz çözümler hedeflerden ibaret değildir. Biz önerdiğimiz her çözümü nasıl gerçekleştireceğimizi ve hangi kaynaklarla gerçekleştireceğimizi de kamuoyuna açıklamayı bir görev biliyoruz. Bu çizdiğim karanlık tabloya karşın ben Türkiye'nin potansiyeli ve geleceği bakımından kesinlikle karamsar değilim. Çünkü Türk toplumunda büyük ve hızla artan bir dinamizm görüyorum. Yine artan bir demokrasi bilinci ve bütün anayasal engellere karşın gitgide artan bir katılım isteği görüyorum. Bir de patlama noktasına gelen bir girişimcilik ruhu gelişmesi görüyorum. Bu beni özellikle çok sevindiriyor. Ayrıca hiç küçümsenemeyecek iç kaynaklarımız var. Bir de dünyadaki son köklü değişiklikler Türkiye'ye yalnız siyasal açıdan değil ekonomik açıdan da çok geniş bazı olanaklar sağlamış durumda kendi bölgesinde. Elimizdeki bu olanakları iyi değerlendirebilirsek makul bir süre içinde Türkiye'nin şimdiki ekonomik darboğazlarını rahatlıkla aşabileceğine güveniyorum.

Biz gerçek bir pazar ekonomisi uygulayacağız. Fakat pazar ekonomisi hiçbir ülkede tamamen başıboş bırakılmaz. Pazar ekonomisinin iyi işleyebilmesi için 1)Devletin pazara karışmaması gerekir. 2)Pazarın tekel veya kartel egemenliği altına girmemesi gerekir. Bunları sağlayıp pazar ekonomisini tümüyle toplumun yararına işletebilmenin sırrını imrendiğimiz sosyal demokrat olsun olmasın birçok Batı Avrupa ülkesi bize öğretmektedir. Üreticilerin çok güçlü kooperatifleri vardır, tüketicilerin çok güçlü kooperatifleri vardır. Ama bunlar bizdeki gibi devlet yönetimi altındaki kooperatifler değildir. Birliklerinin başkanlarını iktidarın tayin ettiği kooperatifler değildir. Gerçek anlamda demokratik kooperatiflerdir. Piyasayı onlar denetler, dizginler onların elindedir. Bunlar da halktır üreticisiyle tüketicisiyle. Halk ta kendi kendini kazıklayamayacağına göre pazarın halk yararına işlemesini sağlar. Almanya'da, İngiltere'de, Benelüks, İskandinav ülkelerinde bu böyledir. Biz de 1985 programımızda belirttiğimiz gibi ikili değil, üçlü ve güçlü bir kooperatif düzeni kurmaya kararlıyız. Bir yanda güçlü üretici kooperatifleri, bir yanda tüketici koo-

peratifleri, bir yanda da satıcı kooperatifleri. Esnafı da güç durumda bırakmaksızın bu üçlü kooperatifçilik düzeni içinde pazar ekonomisinin toplum yararına işlemesini sağlayabileceğimize inanıyoruz.

Ciddi bir vergi reformu yapmak istiyoruz, eğer mecliste yeterli oy çoğunluğunu sağlayabilirsek. Vergi reformunu yaparken genelde vergi oranlarını yükseltmek yerine vergileri yaygınlaştırmayı düşünüyoruz. Kaçak kapılarını kapatmak için elden geleni yapmak istiyoruz. Vergi oranlarını genelde yükseltmeyeceğiz dedim. Hatta ücretlilerin vergi oranlarını bir miktar düşürmenin de uygun olacağını ve o arada belirli öncelikler tanınan sanayi dallarına yapılacak veya kalkınma bakımından öncelikli yörelere yapılacak yatırımlarda da belli indirimler yapılabilir. Ama vergi kapsamına girmeyen hiçbir gelir sahibi kesim de bırakılmaması gerektiği kanısındayız. Ayrıca savurganca harcamaların vergilendirilmesi gerektiğine inanıyoruz. O arada gereksiz ve savurganca harcanan kamu harcamaları kısılacaktır.

Öte yandan yine DSP iktidara gelirse altyapı yatırımları bunların üretime katkısını hızlandıracak biçimde bir sıraya konulacaktır. Sırf şan olsun, propaganda olsun diye her yerde temel atmayacağız. Ama bir yerde temel atmışsak onu en kısa sürede bitirip devreye sokup ondan elde edilen ek gelirle yeni temeller atıp yeni yatırımlar yapma yollarını arayacağız, hem özel sektör eliyle hem devlet eliyle.

Ekonomide desteklemeleri vergi bağışıklıklarından çok ucuz kredi ile ucuz girdi ile ve desteklenmek istenen üretken yatırımlara yerine göre ucuz arsa sağlamak suretiyle gerçekleştirmek istiyoruz. Vergi bağışıklıklarında ölçü kaçırıldığı takdirde ipin ucunun da kaçabileceğini düşünüyoruz. Zaten AT'nun da ona bazı itirazları var. Onun yerine ucuz girdi, ucuz kredi ve ucuz arsa ile devlet desteğini sürdürmek istiyoruz.

Dışsatımı pazarlama aşamasında değil yatırım ve üretim aşamasında destekleyeceğiz. Tarımda kooperatifçiliği belli amaçlara yönelik olarak özendireceğiz. Yani tarımda çağdaş teknolojilere ve yöntemlere ve tarım sanayiine geçişi özendirip kolaylaştırıcı destekler sağlayacağız. Kooperatifleşen köylülerden onların gelirleri belli bir düzeye varıncaya

kadar vergi almayacağız fakat devlete ödemesi gereken vergiyi kendi kooperatiflerinin kasalarına yatırmalarını isteyeceğiz. O şekilde birikecek fonları da kendi kalkınmaları aynı zamanda da Türkiye'nin kalkınması için harcamalarında devlet olarak müdahalesiz yardımda bulunacağız.

Sayın Başkan Bülent Eczacıbaşı'nın da belirttiği gibi elbette pazar ekonomisinde korumacılık ilke olarak terkedilmek gerekir. Ama bizim görüşümüze göre Türkiye gibi gelişme sürecinde olan ve henüz dış rekabete hazır olmayan bir ülkede hiç değilse bazı sanayilerin belirli koşullarla ve koşullara uyduğu taktirde ve belirli süreler için belirli ölçüde korunmasını da gerekli görüyoruz. Sanayimizi tamamen kendi haline bırakırsak dış rekabete dayanamayacağından kaygı duyuyoruz. Ama bunun yöntemi ve ölçüsü çok önemli. Yani gerçekten birkaç yıl içinde hiç desteksiz korumasız dünya pazarlarında rekabet edebilir düzeye gelebilmesini sağlayacak bir programlama içinde korumacılık önerileri düşünebileceğimizi söylüyoruz.

Spekülatif kazanç kapıları tabii hiçbir ülkede tamamen kapatılamaz. Ama olabildiğince kapatılmasını istiyoruz ve sağlamaya çalışacağız. Yalnız girişimcileri değil bütün toplumu, bütün vatandaşları tüketim savurganlığı yerine üretken yatırımcılığa özendirmek istiyoruz. O arada çalışan halk kesimlerini de, işçileri de, köylüyü de bir yandan gelirleri yükseltilirken bir yandan da gelirlerindeki artışın bir bölümünü yatırıma yönleltmelerini özendirmek istiyoruz. İster kendi aralarında kuracakları fonlar yoluyla , ister sermaye piyasasına, taşınır değerler borsasına, çıkarak yatırıma yönelmelerini özendireceğiz.

Kredilerin üretimi ve yatırımı özendirici olmasını istiyoruz. Televizyon reklamlarına baktığımız zaman 150 milyon otomobil kredisi vereceğiz diyorlar. Veya yabancı arabalar için otomobil kredisi. Bu özendirilecek bir şey değil. Türkiye'de yapılan çok güzel otomobiller var. Bunlardan sanırım en lüksü 60-70 milyon liradır. Ama Türk bankaları yabancı otomobil alınsın diye 150 milyon kredi veririm diyor. Benden kredi al istediğin yabancı lüks arabayı al diyor. Bazı gazeteler 500 milyon liralık arabalar dağıtıyor. Acaba bizim kalkınmasını hızlandırmak, yatırıma daha çok kaynak ayırmak zorunda olan toplumumu

zu bu ölçüde lükse özendirmek hakkımız mıdır? Bundan çok kuşkuluyum. Bunu biraz vurguladım Çünkü, bu sabah gazetelerde okuduğum dün TRT haberlerinde dinlediğim açıklama çok garibime gitti. DYP adına bir ekonomik program açıklayan değerli bir hanımefendi iktisatçı "biz vatandaşa iki anahtar vaat ediyoruz" demiş. Bir ev anahtarı, bir de otomobil anahtarı. Ama galiba orada haberlerde okuduğuma göre sorulmuş peki bunun kaynağı nedir diye. O belli değil. Oysa hiçbir ciddi partinin kaynak belirtmeden söz verme hakkı yoktur. Evvela kaynağını belirtmeye mecburdur. Kaynağı bulunmuş olsa bile acaba o kaynağı her vatandaşa bir otomobil mi vermek lazım, yoksa başka yerlere mi ayırmak lazım. Sonra devlet ne karışır. Devlet emeğin hakkını versin. O hakkı gerekere ölçüde alan vatandaş ister otomobil alır, ister kotra alır, ister dünya gezisine çıkar, ister yatırım yapar. Parti nasıl ben herkese, ne hakla otomobil vereceğim der. Öyle birşey yok. Kaldı ki bu gerçekleşirse ne olacaktır? Demin TÜSİAD yöneticilerine söylüyordum. Sizler sabahları evden çıktığınızda ancak akşama doğru işinize varabileceksiniz. Daha çok çabuk varabilmeniz için dünya kadar kaynak İstanbul'da koskoca mahallelerin yıkılıp yeni yollar açılmasına yeni köprüler yapılmasına bağlı olacaktır. Alınmamalarını dile yerek birşey söylemek istiyorum. Bu açıklama bana birlikte hükümet kurduğumuz günlerde Sayın Erbakan'ın olayını anımsattı. Yeni hükümet kurmuşuz. Başbakanlığa geliş gazeteleri açtığımda kocaman manşetler. Sayın Erbakan bir demeç vermiş. Diyor ki "Biz 100.000 tank, 100.000 uçak yapacağız" Kendisini hemen odama rica ettim. Dedimki "Sayın Erbakan bunu nasıl söylersiniz. Yarın bütün basın, kamuoyu bizi alaya alacak. Biz 100.000 tank ve uçağı nasıl yapacağız. Yıl 1974. Yapabilecek güçte olsak bile yapmamız gerekir mi?" Dedi ki "Siyasette böyle sözler temenni manasında söylenir". Şimdi Sayın Süleyman Demirel ve Sayın Prof.Tansu Çiller de bunları temenni manasında söylemişlerdir.

Bu arada dünyaya açılma dünya ile entegrasyona doğru kaçınılmaz şeyler ama milyonlarca insanın geçiminin tütüne bağlı olduğu bir ülkede acaba köydeki vatandaşı bile zorla yabancı sigara içmeye alıştırmaya mecbur muyuz? Ben son yıllarda hiçbir kentin, kasabanın, köyün bakkalında, çarşısında, duvarında bir Türk sigarasının reklamını görmedim. Ama bütün bu sokaklar, dükkanlar, tarlalar yabancı sigaraların özendirici reklamları

ile dolu. Ta uzaktan Amerikan kovboyunu görüyoruz. Bir prestij sembolü haline geldi cebinde yabancı sigara taşımak. Bir tütüne de bir kere alıştınız mı ondan kolay kolay kurtulamazsınız. Amerika'da o sigaraların ilanı yapılacağı vakit "sağlığınıza zararlıdır" yazmak mecburidir. Bizde o da yok. Yasak konmak istendi. Serbest pazarcı cumhurbaşkanımız mani oldu. Yani elbette dünyaya, turizme açılan bir ülkede belirli yerlerde isteyenin gidip alabileceği yabancı sigaralar da bulunur ama vatandaşlarımızı zorla yabancı sigara zevkine alıştırmak gibi bir ulusal mecburiyetimiz, yükümlülüğümüz var mı ondan da çok kuşkuluyum.

Özelleştirme konusu üzerinde kısaca düşüncelerimi söylemek isterim. İlke olarak biz özelleştirmenin karşısında değiliz ancak bu konuda özelleştirmede veya özelleştirmede çok kategorik olmama gerektiği, çok katı olmamak gerektiği kanısındayız. Kaldı ki, bu konuda ANAP iktidarı sanırım çelişkili bir tutum izledi. Özelleştirme için öne sürdüğü gerekçe ile yaptığı uygulama birbirine uymuyor. Niye özelleştirecekmişiz KİT'leri. Çünkü devlet iyi, karlı verimli işletmecilik yapamazmış. Özel sektör daha iyi yaparmış. Doğru. Ama istisnai olarak da olsa çok verimli ve karlı çalışan KİT'ler de var. Devlet yalnız onları özelleştiriyor. Gerekçesi nedir? Devlet iyi işletmecilik yapamaz. Ama nerede iyi işletmecilik yapıyorsa o öncelikle özelleştiriliyor. Bunun da nedenini anlayamadığımı belirtmek isterim. Bence her KİT için ayrı ayrı karar verilmelidir. Bazısını özelleştirmek doğru olur. Bazısını özelleştirmek doğru olmaz. Ama bizim görüşümüze göre özelleştirme yoluna gidilecek işyerlerinde blok satışlar yerine halka açılma yolu seçilmelidir. Bir de stratejik önem taşıyan bazı KİT'ler özelleştirilirken bunların yabancı sermaye egemenliği altına girmesine fırsat verilmemelidir. Bu konuda özel girişimcinin de aynı kaygıyı taşıdığını biliyorum. Örneğin; Petkim'i, Erdemir'i yabancı sermayenin fiilen alabileceği şekilde özelleştirme sözkonusu olduğunda özel sektörden de ciddi ve yüksek sesli kaygılar gelmiştir. Bu arada verimsiz karsız çalışanlara da denebilir ki onlara da özel sektör niye talip olsun? Ama belki biraz yatırım yaparak, daha iyi işletmecilik yapılarak karlı hale getirilebilir. Ama özel sektörün de sermayesi yetersiz.

Biz çok sınırlı bir iki alan dışında hiçbir devlet tekeli düşünmüyoruz. Bunu 1985 progra-

mımıza da koyduk. Sadece önemli tükenir kaynaklarda devlet tekeli devam edebilir. Savunma sanayiinin ana dallarında. Savunma sanayiinin ana dalları dolaylı yollardan yabancı sermaye eline geçerse bu dış politikamızı etkileyebilir. Sırf o kaygıyla bunu söylüyoruz. Yan kolları değil sadece ana dalları. Bir de önemli altyapılar ve belirli bazı kamu hizmetleri devlet tekelinde kalmalıdır diye düşünüyoruz. Onun dışında her alanda özel sektör de istediği gibi yatırım yapabilir ve yatırım yapması teşvik edilmek gerekir. Devlet işletmeleri ile özel sektör ve halk işletmeleri arasında hiç kayırmasız eşit koşullar altında bir rekabet, bir yarışma olmasını istiyoruz.

Son yıllardaki olumlu bir gelişme de Menkul Kıymetler Borsası. Benim Türkçemle Taşınabilir Değerler Borsası'nın Türk toplumuna girmesi oldu. Fakat ilk aşamada doğaldır çok düzensiz, denetimsiz bir şekilde girdi. Ama halk büyük ilgi gösteriyor. Onun için bu konuda özellikle İngiltere Amerika gibi ülkelerdeki örnekleri gözönünde tutarak süratle halk, bankerlik olayındaki gibi hayal kırıklığına uğratılmadan önce ciddi bir düzen ve denetim mekanizması getirilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Üretken yatırımları mutlaka kırsal alana ve geri kalmış bölgelere de yaymak gereğini görüyoruz. Ben özel sektörümüzün, özel girişimcilerimizin Doğu ve Güneydoğu'da yatırım yapmaktan çekindiklerini biliyorum. Neden? Çünkü burada karlı olmaz diyorlar. Ben de karımı düşünürüm diyor. Bu doğrudur. Ancak, ben olsam iddialı konuşamam. İşadamlığı tecrübem yok, ama ben işadamı olsam gider Kars'ta, Hakkari'de yatırım yaparım. Çünkü biliyorum ki, birkaç yıl geçmeden bunların çok geniş olanakları olacaktır. Çünkü Sovyetler Birliği, Ortadoğu sınırsız bir pazardır. Dünyamızda taşıma giderleri gitgide yükseldiğine göre pazarlara yakınlık bence önemli bir özendirici etken olacaktır. Şimdilik karsız gibi görünse bile birkaç yıl sonra o bölgelerde yapılacak yatırımların çok karlı olabileceğine inanıyorum. Fakat bunu bekleyebilecek durumda değiliz. Özellikle Güneydoğu'yu ihmal etmek ulusal birliğimiz ve güvenliğimiz açısından da çok pahalıya gelebilir. Burada devlete bazı işlevler düştüğü kanısındayız. O nedenle biz yine 1985 programımızda Türkiye için yeni bir kavram getirmiş bulunuyoruz. Aslında bu ünlü bir İsveçli ekonomistin bir kavramıdır. Daha doğrusu biz ondan etkilendik. Biz buna öncü ve doğurgan yatırım-

lar diyoruz. Bu kısaca şu: Çok geri kalmış bir yörede kimse, ne halk sektörü, ne de özel sektör fabrika kurmayı düşünmüyor. Biz gideceğiz orada seçilecek bir yere zarar edeceğini bile bile bir küçük fabrika kuracağız. Zarar edecek bir fabrika ama o fabrika işleme-ye başladıktan sonra o yöreye kamyonlar gidip gelmeye başlayacak. Mal taşımaya başlayacak, bir işçi kesimi oluşacak. İşçi kesimi oluşunca bir çarşı oluşacak. Esnaf ortaya çıkacak. O yörenin ekonomik yaşamı sosyal yaşamı, kültürel yaşamı değişmeye başlayacak. Devlet eskiden o yöreden hiç vergi alamazken bu kez bol vergi almaya başlayacak. Vergiler de o küçük işletmenin zararını bol bol kapatacak. Birkaç yıl içinde orası gelişmesini belli bir düzeye vardırırdığında da devlet yöre halkına ve girişimcilere "Benim görevim bitti, isterseniz artık bu küçük fabrikayı devralabilirsiniz" diyecek. Özel sektörün ilgilenmediği yatırım yapmak istemediği alanlara da sınıai yatırımları yaygınlaştırmak için

Dışsatımda neden küçüklerin büyükler aracılığıyla dış pazarlara yönelmesi yükümlülüğü getirilmişti. Düşünülüyordu ki küçükler dış pazarların özelliklerini, oralara açılmanın yöntemlerini bilmezler. Bunda bir ölçüde gerçek payı olabilir. Fakat bizim bu konuda da bir önerimiz var. Dışsatımı kurumlaştırmak. Örneğin Finlandiya'da olduğu gibi belirli sektörler herkese açıktır. Kamu kuruluşlarına da, özel sektöre de açık. Uzmanlaşmış dışsatım kuruluşları. Herhangi bir kimse malını dışarıya satmak istediği vakit oraya başvurduğunda her türlü bilgi birikimini, her türlü proje yardım olanağını bulabilecek ve o şekilde kendisinin hiçbir bilgi birikimi ve deneyimi olmasa bile güvenli bir şekilde dışa açılacaktır.

Bir başka kararımız şu: Bizim kendi programımız, DSP doğrultumuz var. Elbette ona bağlı kalmaya çalışacağız. Ama ekonomik ve sosyal politikaları belirlerken kendi başımıza karar vermeyeceğiz. İşçilerin, köylü ve çiftçilerin, girişimcilerin katılacakları bir kurulda birlikte ülke sorunlarını tartışacağız. Ülkenin olanaklarını tartışacağız. Bizim bir iktidar olarak hedeflerimizi sunacağız. Gelin bunlara sizleri de tatmin edecek şekilde nasıl ulaşabiliriz, uzlaşarak kararlaştırabiliriz diyeceğiz Toplumsal uzlaşma adı altında son bir iki yıldır Sayın Özal bu kavramı dile getirirmiş gibi konuşuyor ama onunki çok dar çerçeveli bir toplumsal uzlaşma. O toplu sözleşmelerde uzlaşma istiyor. İşçiye biz memle-

ketin halini anlatalım, o da fedakarlığa razı olsun. Peki işçinin hakkı değil mi? Ben bu kadar fedakarlığa razı olayım ama sen de vergi reformu yap, savurganlığa son ver demek hakkı değil mi? Veya benim çocuğumu rahatca bana yük olmadan okutabilme hakkı sağla demek hakkı değil mi? Veya özel sektör girişimcilerinden fedakarlık istendiğinde ise ben zammı vereyim ama devlet te bana şu kolaylıkları göstere sin demek hakkı değil mi? Bütün bunlar o masada görüşülsün istiyoruz. Ben bu adımı ilk kez 1978'de Başbakanken Türk-İş'le bir toplu uzlaşma imzalayarak attım. Ve o toplumsal anlaşmada yalnız toplu sözleşmelerin çerçevesi belirlenmiyordu. Türkiye'nin bütün ekonomik ve sosyal sorunlarına değiniliyordu. Başlangıçta özel sektör bundan ürktü, DİSK ürktü. Ama o toplumsal anlaşmanın olumlu sonuçları alınmaya başlayınca 1979 başlarında yaptığım bir çağrıya hepsi uydular. Ve o güne kadar Türkiye'de hayal bile edilemeyen bir olay oldu. 1979 başlarında Başbakanlıkta benim başkanlığında bir toplantı yaptık. Bu toplantıya Türk-İş Başkanı ve Genel Sekreteri katıldı. DİSK Başkanı Abdullah Baştürk ve danışman olarak Prof.Sadun Aren katıldı. TİSK Başkanı olarak Halit Narin ve Sanayi Odaları Başkanı olarak Sakıp Sabancı katıldı. Birbirleri ile biraraya gelmeleri o sırada düşünölemeyecek sektörlerin kuruluşların temsilcileri. Biz iki gün sabahtan akşama kadar çalıştık ve ortak bir metinde anlaştık. Toplantıdan sonra Abdullah Baştürk "Biz bunu nasıl imzalayacak noktaya geldik" dedi. Gelmişlerdi. Çünkü hepsi vatandaş olarak ulusal sorumlulukları ile yüzyüze gelmişlerdi. Onlardan sadece özveri istenmiyordu. Sen şu özveriği yap, devlet de şu önlemleri alsın deniyordu. Toplantıdan ayrılırken yeniden toplanmayı ve uygulamaya geçmeyi kararlaştırdık. Ama şimdi üzerinde durmak istemiyorum. Geçmiş geçmiştir. Bazı tatsız olaylar araya girdi. Diyalog koptu, ipler koptu. Maalesef diyalog süreci yürümedi. Ama o geniş kapsamlı bir uzlaşma arayışını olarak yeniden yürütmek gerektiğine inanıyorum.

Konut sorununa çok somut bir çözüm planımız var. Aslında biz bunu 1979'da uygulama noktasına geldik, ama ayrıldık. Çok ayrıntılı bir projeydi. Şimdi daha genişleterek uygulama kararındayız. O da şu: Henüz yerleşime açılmamış alanlarda devlet ucuza toprak kapatacak. İlgili devlet ve belediye kuruluşları oralara altyapıyı götürecektir. Ondan sonra oraları yerleşime açılacak. Belli bir plan içinde. İsteyen orada tek tek, isteyen bir kooperative aracılığı ile, isteyen toplu konut şirketi aracılığıyla bina yaptıracaktır. Ama orada

yaptırılacak binaların alım satımı belli kurallara bağlanacak ki orada alınacak arsalar ve üzerinde yapılacak binalar hiçbir zaman spekülatif kar konusu olmasın. Devlet sadece başlangıçta buna para yatıracak. Fakat ondan sonraki aşamalarda arsaların artı değeri yeni alanları kamulaştırmakla altyapılarını yapmak için yeterli kalacak. Böylece devlet sadece başlangıç parasını verecek. Ondan sonra kendi kendini finanse eden bir proje olacak bu. O arada bu uydu kentlerde devlet ayrıca kiralık konut stokları yapacak. Bunları da dar ve orta gelirliilerin kendi gelirlerine göre oranlanan kiralarla kiraya sunacak. Bu şekilde hele bir de yatırımları ve kalkınmayı yaygınlaştırıp göçler dengelendiği takdirde konut sorununun kısa sürede çözülebileceğine veya makul bir düzeye inebileceğine inanıyoruz. DYP nasıl herkese anahtar verecek onu bilmiyorum. Onlar da açıklarlarsa seviniriz. Herkes cennet vaat edebilir. Ama vatandaşın nasıl diye sormak hakkıdır.

Nüfus artışı sorunu çok ciddi bir sorun ve AT'ye girmemize de bence en büyük engel Türkiye'nin yüzde 2.5 nüfus artışı ve işsizliği önleyememiş olması. Bu konuda mutlaka toplumun kabul edebileceği bir düzenleme getirmek gerekiyor. Aslında Türk toplumu da buna karşı değil. Eşimle yaptığımız gözlemlerde Türkiye'de her yerde bunu gösterdi. Ancak bunun nedenlerini iyi saptamak gerekir. Niye Türkiye'de nüfus çok hızlı artıyor. Tabii bunun bir nedeni kırsal alanda yaşayan nüfusun hala çok olması. Fakat bir başka nedeni de, bence sosyal güvenlik konusundaki büyük boşluklar. Özellikle kırsal alanlarda yaşayanlar eğer sosyal güvenlikleri doyurucu düzeyde değilse kendi sosyal güvenliklerini bol çocuk yapmada ararlar. Güç durumda kalırsam, hasta olursam, ürünümü satamazsam, veya tarlada ürünümü satamayacak hale gelirim benim yerime çalışacak, bana bakacak çocuklarım olsun ister. Onun için eğer nüfus sorununu çözmek istiyorsak evvela yaygın bir sosyal güvenlik sistemi kurmalıyız. Herkese eşit düzeyde sunulacak sağlık sigortasıyla, işsizlik sigortasıyla ve doyurucu emeklilik aylığıyla. Denebilirki bunun mali yükü çok ağır olur. Evet bunun mali yükü çok ağır olur ama hızlı nüfus artışının kaçınılmaz sonucu olarak kentleşmenin yükselen mali yükü kadar yüksek olmaz. Rahatça biri öbürünü karşılar kanısındayım.

Çok vaktinizi aldığım için bazı konuları atlıyorum, ama özellikle istihdam konusuna değ-

neceğim. İşsizlik ciddi bir sorun haline geldi. Bütün dünyada çok önem verilen bir sorun. Çünkü en büyük adaletsizlik işsizlik. Dünyada istihdam haftaları düzenleniyor. Bizde de istihdam haftası düzenleniyor. Son istihdam haftasını Sayın Özal bir konuşmayla açtı ve "pazar ekonomisi uygulanan ülkelerde istihdam politikası olamaz" dedi ve çıktı işin içinden. Oysa pazar ekonomisine öncülük eden ABD'de, AT ülkelerinde, İskandinav ülkelerinde, Japonya'da hepsinde ciddi ve etkili istihdam politikaları vardır. İşsizliği çözmede son yıllarda en başarılı olmuş ülkelerden biri de ABD'dir. En az İsveç kadar başarılı olmuş bir ülkedir. Pazar ekonomisi olduğu halde. Neden? Çünkü ciddi bir istihdam politikası uygulamıştır. Ama Cumhurbaşkanımız bunu reddediyor. Fakat bir yandan da Türkiye dünyanın en garip istihdam politikasını Güneydoğu'da uyguladı. Güney Doğu'da yer yer bazı patlamalar oldu. Devleti yönetenler ilk defa farkına vardılarki orada onbinlerce, yüzbinlerce kişilik okumuş genç işsizler ordusu olmuştur. Bunlar toplumun temeline yerleştirilmiş bir dinamit halindedir. Devlet orda mutlaka birşey yapmak lazım dedi. Ve ne yaptı? 50.000 işçi, 50.000 memur kadrosu gönderdi Güneydoğu'ya. İş yaratmadan. İş yaratmıyor kadro yaratıyor. Oysa o parayla orada yatırım yapılabilirdi, fabrikalar kurulabilirdi ve emek karşılığı olarak ordaki işsiz gençler iş bulabilirlerdi. Ayrıca, bir köy korucuları ordusu kuruldu. O şekilde feodal sistem büsbütün kökleştirildi. Çünkü paralı asker bunlar. Oysa paralı asker de bize lazım, ama bence teknisyenlerin çağdaş silahları, ileri teknolojiye dayanacak uzmanlaşmış teknisyenlerin paralı asker olarak orduya alınması gerekir. Güneydoğu'da aşiretlerin, ağaların adamlarını değil. Yani işsizlikle mücadele etmek için aslında yapılacak pek çok şey var. Bunların başında da tabii sürekli eğitim geliyor. Meslek, sanat eğitimi. Teknoloji değiştikçe o teknolojilere uyum sağlanabilmesi için insanlara öğrenim eğitim olanağı sağlanması. Bir ara bu son yıllarda başladı fakat bakanlar arasındaki çekişme gibi çok garip bir nedenle ya durduruldu, ya da yozlaştırıldı. Artık insanların ömür boyu eğitilmeleri gerekiyor. Çünkü bir uzmanın, bir teknisyenin bu ders yılı sonunda alacağı diploma iki yıl sonra uygulamada geçersiz hale gelebilir. Teknoloji öylesine değişmiş olabilirki o uygulama geçersiz hale gelmiş olabilir. Herkesin sürekli eğitimden geçmesi gerektiğine inanıyorum. Bir milletin, bir ülkenin gelişip gelişemeyeceği eğitime, araştırma ve geliştirmeye ayırdığı kaynakla ölçülür.

TÜSİAD'ı bir kez daha kutlamak isterim. Eğitim sorununa çok büyük önem verdi. Çok ciddi bir rapor hazırladı. 1989 karşılaştırmalı rakamlarına göre Türkiye'nin ulusal gelirin-den eğitime ayırdığı pay Zimbabve'den, Etyopya'dan ve Uganda'dan geride. Dünya ölçütlerine göre bir ülke eğer araştırma ve geliştirme çalışmalarına ulusal gelirin yüzde 2'sinden daha azını ayırıyorsa o ülkeye gelişme bakımından umutsuz olay olarak bakılır. Bizde ise araştırma geliştirme çalışmalarına ayrılan pay ulusal gelirimizin ancak bindele-ri ile ölçülüyor. Ancak önümüzdeki yüzyılın başında yüzde 1'e varması amaçlanıyor. Onun için eğer gerçekten gelişmek istiyorsak eğitime ve araştırma ve teknoloji geliştirmeye ayırdığımız kaynağı hem arttırmamız, hem de akıllıca ve iktisatlı bir biçimde kullanmamız gerekir.

Şimdi Türkiye'de her yıl onbinlerce genç insan tezler hazırlıyor. Master, doktora, doçentlik, profesörlük tezi. Hocasına danışarak kendine göre bir konu seçiyor. Gelişi güzel seçiyor. Bazıları ne konu seçeceğini bilemiyor. Oysa bütün kuruluşlar özel kesim, kamu kesimi hatta partiler kendi gereksinme duydukları araştırmaların birer listesini bir kuruluşa gönderebilirler ve orada isteyen doktora, master öğrencileri bakarak o konuda araştırma yaparlar. Öylelikle hiç para harcanmadan veya çok az para harcanarak çok önemli araştırmalar belli bir sistem içinde yapılmış olabilir.

Eğitime gelince; Türkiye sosyal devlet. Eğitim paralı olmanın ötesinde pahalı olmaya başladı. Dar gelirli ve orta gelirli aileler için artık çocuk okutabilmek bir ayrıcalık veya olanaksızlık haline geldi. Bu çok acı birşey. Özellikle Türk toplumu gibi dinamik bir toplum bu yüzden patlama noktasına gelebilir. Nitekim Güneydoğu da bu yüzden patlama noktasına gelmiştir. Etnik sorunlar nedeniyle değil, başka adaletsizlikler nedeniyle ve okumuş gençlere iş bulunmadığı için veya lise bitiren gençler üniversiteye gitme olanağını bulamadıkları için. Eğitime ayrılan kaynağı mutlaka arttırmak zorundayız. Ama bu da yetmez. Çünkü ne kadar arttırabiliriz? Onun da bir sınırı var. Burda kaynakları akıllıca veya ekonomik açıdan verimli biçimde kullanma gereksinmemiz var. O konudaki düşüncelerimizi kısaca özetleyeyim.

Biz çok sayıda üniversiteye değil, düzeyli üniversiteye inanıyoruz. Fakülte, yüksek okul binalarının oraya buraya dağıldığı bir eğitim kuruluşunu da ben şahsen üniversite gibi göremiyorum. Üniversite bir bütündür. Üniversitede hukuk okuyan bir kişi felsefe derslerine de girebilmelidir. İcabında edebiyat derslerine de girmelidir. Oysa İstanbul'da Marmara Üniversitesi'nin bir semtte iktisat fakültesi, bir saatlik mesafede hukuk fakültesi. Böyle üniversite olmaz. Üstelik şimdi büyük üniversiteleri de kırıp kırıp yıldız yapmak istiyorlar. Her ilde bir üniversite olsun diye. Biz bundan yana değiliz. Ciddi üniversiteler olsun ve kampüslü üniversiteler olsun istiyoruz. Ve kampüslü üniversiteler yurda dengeli olarak dağıtılsın. Her ilde üniversite bulunması gerekli değil ama her ilin yakınındaki bir ilde güçlü bir üniversite olabilir. Bu üniversitelerin olanaklarından daha geniş ölçüde yararlanabilmek için de gece öğretimini başlatmak ve yaygınlaştırmak ve yaz öğretimini yapmak istiyoruz. ABD'de en pahalı üniversiteler bile bunu yapıyor. Ama nedense Türkiye'de aylarca süren tatiller, gece okullar boş, kütüphaneler kilitli. Bu uygulamayı getirmek istiyoruz. Böylece üniversitelerin kapasitesi hiçbir yatırım yapmadan birkaç misli artmış olacaktır.

Ayrıca açık öğretime çok önem vermek istiyoruz. Zaten açık öğretimi 1974'de Başbakanın İTBA olan Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nin katkısı ile başlatmıştık. Çok iyi hayallerle umutlarla başlatmıştık. Ama sonunu getiremeden ayrıldık. Bizim öngördüğümüz açık öğretim şudur: Türkiye'nin en ücra köşesinde bile kitap ödünç verme sistemi olacaktır. Videotekler olacaktır. Televizyondan yüksek öğretimi doğru bulmuyoruz. Çünkü belli saatlerde, belli dersler veriyor. Çalışan bir insan o saatlerde televizyonu izleme olanağını bulamayabilir. Onun için televizyon eğitimi daha çok halk eğitimi şeklinde olmalıdır bize göre. Fakat onun dışında videolarla, bilgisayar programlarıyla ders programları yurdun her köşesine yayılabilmelidir. Ama o da yeterli değildir. Hoca ile öğrenci arasında bir diyalog da şarttır. Onun için değişik dallara göre belirli aylarda açık öğretim öğrencileri örgün üniversitelere gidecek, oralarda hocalarla yüzyüze zihnindeki düşümleri çözebilecek, bilgisini geliştirebilecektir. Böylece bir yandan örgün üniversitelerin niteliğini çok yükseltmek, bir yandan da açık yüksek öğretimin niteliğini Türkiye'deki en yüksek düzeyde örgün öğretim kurumlarının nitelik düzeyini yükseltmek istiyoruz. Bu konuda da

Anadolu Üniversitesi'nin birikiminden yararlanabileceğimize inanıyoruz. Bu şekilde eğitim sorunu büyük ölçüde çözebileceğimize güveniyoruz.

Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür eder, saygılar sunarım.

HÜSEYİN BAYRAKTAR

Sayın Ecevit, iki saat kadar çok dikkatle sizi izledik. Hakikaten güzel konulara temas ettiniz ve görüşünüzü alma fırsatını bulduk. Bundan dolayı teşekkür ederim. Hakikaten politikada uzun yıllar bulunan birkaç tane lider ve politikacıdan birisiniz. Takriben 1950'lerden beri sizi gerek yazılarınızla, gerekse politik hayatınızla tanıyan kişiyim. Konuşmanızın 120 dakikalık bölümü içerisinde 10-12 dakikasını koalisyonla verdiniz. Acaba koalisyonu çok mu seviyorsunuz? Bu koalisyon ülkemize gelirse fayda mı getirir? Buna fazla değer vererek zaman ayırmış olmanızı merakla dinledik. Bu görüşü biraz açar mısınız? İkinci bir sorum; bu 120 dakikalık konuşma süresi içinde hep kooperatifler, devlet ile ilgili çok konuştunuz. Halbuki biz sizin görüşleriniz değişti diye biliyoruz. Özel sektör, sanayici kelimesini on taneden fazla ağzınıza almadınız. Acaba sanayici ve işadamlarının bugün etkinliği hakkında şüpheniz mi var? Bu konuda da görüşünüzü rica ediyorum. Sizlere güveniyoruz. İnşallah politikacılarımızla elele verir bu ülkenin başarı ile gitmesine yardımcı olur.

BÜLENT ECEVİT

Ben koalisyonları çok seviyor değilim. Fakat koalisyonlardan korkmamak gerektiğini bütün demokrasi aleminden örnekler vererek anlatmaya çalıştım. Koalisyon toplumları ve partileri uzlaşmaya alıştıırır. Türkiye'nin de uzlaşmaya gereksinmesi olduğunu düşünüyorum. Konuşmamda kooperatifçiliğe bir miktar yer ayırdım ama özel girişimciliğe ayırdığımdan daha fazla yer ayırdığım kanısında değilim. Kaldı ki, kooperatifçilik de özel girişimdir. Türkiye'de kooperatifler yakın geçmişin komünist ülkelerinden bile çoğunda görülemeyecek ölçüde devlet organlarına dönüştürülmüştür. Ama gerçek kooperatifçilik o değildir. Gerçek kooperatifçilik özel teşebbüstür. Halkın özel teşebbüsüdür. Bunun özel girişimcilikle çelişir hiçbir yanı yoktur. Ben daha konuşmamın başında Türkiye'de girişimcilik ruhunun uyanmasından duyduğum mutluluğu belirttim. Bu dönemdeki devleti küçültme hızını da çok yetersiz bulduğumu söyledim. Teşekkür ederim.

AHMET SERDAR YİRMİBEŞOĞLU (GİAD Üyesi)

Sayın Demirel basına yansı-

yan demeçlerinde ve geçen haftaki TÜSİAD toplantısında iktidara geldiklerinde Sayın Özal'ı makamından indireceklerini belirtiyorlar. Bu konudaki görüşlerinizi rica edebilir miyim?

BÜLENT ECEVİT Konuşmamda da belirttiğim gibi ben Sayın Özal'ın cumhurbaşkanlığı üslubundan ve cumhurbaşkanlığı yetkilerini çok aşırı ölçülere vardırmış olmasından enaz DYP'nin veya SHP'nin önde gelenleri kadar şikayetçiyim. Biz Meclise ağırlıklı biçimde girersek ki herhalde gireceğiz ve hele iktidar olursak öncelikle Sayın Özal'ı bizim devlet geleneklerine ve başkanlık sisteminin olmadığı bir ülkenin kurallarına uygun sınırlar içine çekilmeye zorlayacağız. Eğer buna razı olmazsa onu düşürmek için elimizden geleni yapacağız. Ama biz belirli kişiler için anayasaya özel hükümler konulmasını biraz yadırgıyoruz. Anayasayı değiştirmeye de gerek yoktur bunun için. Bunun başka daha demokratik yolları bulunabilir. Kişilere göre anayasa maddesi oluşturmak çok garip sonuçlar ortaya çıkarıyor. Örneğin 1961'deki Kurucu Meclis'te ben üyeydim. Orada yeni anayasa hazırlanırken anayasaya bir hüküm konu. Cumhurbaşkanı üniversite mezunu olmalıdır dendi. Şimdi düşünün asıl yönetim Başbakanın elinde. Başbakan ilköğretim mezunu olabilir veya benim gibi üniversite mezunu olmayan birisi olabilir ama yetkileri çok daha sınırlı olan cumhurbaşkanı ile üniversite mezunu olacak. Neden? Bu Celal Bayar'a o sırada duyulan tepkiden kaynaklanıyordu. Celal Bayar'ın cumhurbaşkanlığı beğenilmemişti ve diploması yok. Ona kızgınlıkla üniversite diploması şartı getirildi. Ben de bunu içime sindiremedim ama karşı da çıkamadım. Çünkü bir kompleksim vardı. Üniversite mezunu değildim. Ama çok yadırgadım. Hala da o hüküm duruyor. Bence çok acayip bir hükümdür. Başka hiçbir ülkede öyle bir hüküm olduğunu sanmıyorum. Örneğin Avusturya'da uzun yıllar cumhurbaşkanlığı yapmış bir kimse muhtemelen üniversite mezunu olmayan bir işçi sendikaları konfederasyonu başkanıydı. Başka memleketlerde de bunun örnekleri görülür. Yani kişilere göre anayasa maddesi oluşturmak bence sakıncalıdır. Onun için biz anayasanın belli bir maddesini değiştirip cumhurbaşkanını düşüreceğiz demek bana biraz ters geliyor. Bunun başka yollarının bulunabileceğini sanıyorum. Kaldı ki umarım Sayın Özal bunlara ihtiyaç bırakmayacak şekilde cumhurbaşkanlığının daha sağlıklı ölçüler içinde uygulanmasına razı olur. Teşekkür ederim.

HÜSEYİN NAZİF ÜLGEN

Sayın Ecevit, sizi büyük bir zevkle dinledim. Ancak ben sizi 70'li yıllarda dinlediğim zaman çok daha büyük heyecan duyuyordum. Çünkü o zaman siz Karaoğlandınız ve bu ülkenin umudu durumundaydınız. O günlerde genç bir işadımıydım, yeni işe başlamıştım. Bugün biraz daha palazlanmış, biraz daha işadımı kalıbına girmiş bir işadımı olarak devam ediyorum. Ve sizi dinlerken kendimi 20 yıl öncesine götürdüm. Şu anda 80 öncesindeki Ecevit ile bugünkü Ecevit arasında bir farklılık görmediğimi söylemek durumundayım. Biz özellikle iş dünyası olarak Türkiye'nin içerisinde bulunduğu ekonomik bunalımı ve içerisine düştüğü ekonomik sıkıntıların giderilebileceğine inandığımız bir iktidarın gelmesini istiyoruz. Şu anda eğer ekonomi iyi olsaydı, eğer sosyal dengeler yerine oturmuş olsaydı bugün erken seçim olmazdı. Bugün insanlar çaresizlik içinde olmazlardı ve bugün insanlar mevcut liderlerden hangisine oy vereceğim kaygısını taşımazlardı ve sandık başına gitmekten imtina etmezlerdi. Üzülenek söylüyorum ki, şu anda sizler yani 30 yıl öncesinin liderleri halen eski şarkılar içindediniz. Gerek İnönü, gerek Demirel, gerek siz ve gerekse Sayın Özal. Biz bekliyorduk ki, sizin partiniz bir kitle partisi olsun, bir aile partisi olmaktan çıksın. Ancak siz sadece tek tabanca durumundasınız ve bir partiyi bir kişi ve bir soy isme dayanarak götürüyorsunuz. Sizin 80 öncesindeki ekonomik politikalarda tıkanıldığınız nokta bana göre finansman kaynağında zorlanmanız oldu. Yani finans kaynağını siz temin edemediniz ve hatta o günlerde bu derneğin gazetelerdeki ilanları ile karşılaştınız ve iktidarın elinizden alınmasına neden olan bazı nedenler ortaya çıktı. Sorum şudur. Ekonomiye eğer düzeltmeye soyunduysanız ben şu andaki konuşmalarınızın yüzde 80'ini mevcut hükümeti tenkit etmekle geçirdiğinizi görüyorum. Biz sizden yeni alternatifler arıyoruz. Yeni umutlar arıyoruz ve ekonomiye getireceğiniz yeni kanlar arıyoruz. Finans kaynağını nasıl temin edeceksiniz. Çünkü daha önce finans kaynağı olarak uluslararası kuruluşlara gittiğiniz zaman geri dönmüştünüz. Bugün aynı durumla karşılaşacak mısınız? ve Türkiye'yi bugünkü durumdan alıp daha iyi bir yere getirebilmek için finansa somut olarak nasıl bakıyorsunuz?

BÜLENT ECEVİT

Hakkımdaki olumsuz düşüncelerinize hiçbir şey söylemeye hakkım yoktur. Bunları saygıyla karşılıyorum. Yalnız söylediklerinizde ayrıntılara ilişkin baz

yanlışıklar var. Beni mazur görürseniz onları belirteceğim. DSP ile 80 öncesinde başında bulunduğum CHP arasında bir takım benzerlikler olabilir ama ciddi farklılıklar da var. Dünya değişti, Türkiye değişti, dünyada sosyal demokrasi kavramı değişti. Ve biz de bu değişikliklerden bazılarını sanırım birçoklarını görüp programımızı ona göre hazırladık. Yalnız 70'li yıllarda hükümet olduğumuz sırada Türkiye'nin ciddi bir finansman sorunu vardı. Onun için biz bir vergi reformu yapmak istedik. İki geniş kapsamlı vergi reformu tasarısı hazırladık. Biri genel vergi reformu, biri yerel yönetimlerle ilgili vergi reformu. Ama biz hiçbir zaman mecliste salt çoğunluğa sahip olamamıştık. İsteddiğimiz hiçbir yasaı geçirememiştik. O arada genel vergi reformu yasasını gündeme bile alıramadık. Yerel yönetimlerle ilgili vergi reformu yasasını ise o zamanki grubumuz büyük bir özveriyle 3-4 gün gece uykusuz ve aç kalmak pahasına direndi ve o tasarıyı yasalaştırdı. Ama rahmetli Korutürk veto etti. O da o yüzden gerçekleşemedi.

Dışarıdan kaynak alamadığımız konusundaki varsayımınız doğru değil. Çünkü biz bütür engellemelere karşın cumhuriyet tarihinin en büyük ve en uygun koşullu dış kredilerini sağladık. IMF'le ve OECD ile anlaşarak iki milyar dolarlık çok uygun koşullu program kredisi sağladık. Çok düşük faizli ve uzun vadeli. Borç ertelemeleri sağladık. Ama ya bazı engellemeler dolayısıyla, ya da bazı teknik nedenlerle, çünkü paket anlaşmayı yapıyorsunuz ama belli katkılarda bulunmaya angaje ülkelerle de ayrıca ikili anlaşmalar imzalamak gerekiyor, ona vaktimiz kalmadan hükümetten ayrılmak zorunda kaldık. Bizim sağladığımız o kredilerden yararlanmak askeri yönetim döneminde Sayın Özal'a nasip oldu.

Aile partisi olayına gelince; Türkiye'de DSP kadar geniş halk katılımına dayanan bir parti yoktur. Örneğin, İstanbul'da 500.000, 600.000, 1.000.000 nüfuslu ilçeler vardır. Bu ilçelerden herbirinde başka her partinin 11-12 kişilik ilçe yönetim kadrosu vardır ve faal üyeleri onlardan ibarettir. Oysa bizim aşağı yukarı İstanbul'un her mahallesinde sürekli çalışma gruplarımız vardır. Başka partilerin 11, 12 aktif üyesinin bulunduğu mahallelerde bizim 1000, 2000, 3000 aktif üyemiz vardır. Bunlar arasında da pek çok değerli uzman vardır. İşletmeci, girişimci, hesap uzmanı, eski maliyeci, mühendis. Bunlar çoğun-

lukta olmak üzere pek çok uzman vardır. Benim herşeye aklım ermez, her bilgi bende yoktur. Ama bugün herhangi bir konuda bir rapor istediğim vakit kendi örgütümüz bunu doyurucu bir şekilde hazırlayabilecek durumdadır. Burada birkaçını tanıttığım aday adaylarımız da ne kadar değerli uzmanların bu parti saflarında toplantığını göstermektedir. Ama Türkiye'nin bir özelliği var. Türkiye'de kendini ilerici aydın diyen kesimin gözünde 2000-3000 kişilik azami bir şöhretler kadrosu, kulübü vardır. O şöhretler kulübünün üyeleri sizin aranızda değilse sizde adam yok demektir. Neden? Çünkü halk adam yerine konmaz o kesimin gözünde. Ama biz müsterihiz ve ülkeyi yönetmeye hazırız. Teşekkür ederim.

YILDIRIM AKTÜRK

Sayın Başbakanım, finans sektörüne değindiniz. Kamu elinde devlet bankacılığının iktidarınız söz konusu olursa geleceği hakkında daha net bir şey söylemek ister misiniz? Başka bir ifade ile devlet bankalarını özelleştirmeyi düşünümüsünüz? Özelleştirme programınız için yer alıyor mu? Değınmediğıniz kur politikası ve faiz politikası ile ilgili birer cümlelik açıklama lütfeder misiniz? Son 10 senede tatbikatta-ki eksileri, hataları bir kritik olarak genişçe değerdendirdiniz. Ben tersine bir yaklaşımla sizce son on senede sizin değerdendirmenize göre yapılan en iyi üç iş nedir?

BÜLENT ECEVİT

Sorularınızın en sonuncusundan başlayayım. Elbette bazı iyi şeyler de yapılmıştır. Bunların başında çağdaş yine benim Türkçemle uziletişim, telekomünikasyon sistemlerinin Türkiye'ye gelmesi vardır. Özellikle Sovyetler Birliğı, Irak gibi ülkelere gittiğimde bu konularda ihmalcı davranmanın ne kadar sakıncalar doğurduğunu dünyaya açılma bakımından engeller çıkardığını görmüşümdür. Benim de isteğim oydu. Kaldı ki, son 8-10 yılda o alanda dünya teknolojisinde büyük atılımlar olmuştur ve Türkiye zamanında bunlara uyum sağlamıştır.

Ayrıca, dünya ekonomisi ile entegrasyon konusunda olumlu adımlar atılmıştır. Onları da zaten dediğim gibi 78'de biz başlattık. Ama teknik ayrıntılar, kurumlaşmalar bakımından daha ileri adımlar atılmıştır. İki nokta aklıma geldi. Üçüncüsünü hatırlayamadım kusura bakmayın.

İkinci sorunuza geçiyorum; biz tabii gerçek bir serbest kur istiyoruz. Ama bunun için de Türk parasının sağlamlaştırılması lazım. Şimdi serbest kura geçildi deniyor ama hala bugün Türk parasının Türkiye'deki varsayımsal değeri ile Frankfurt'ta bir bankaya gittiğiniz zaman size belirtilecek değeri arasında önemli farklar devam ediyor. Bu farklar ancak sürekli devalüasyon süreci sağlıklı biçimde sona erdirilerek sağlanabilir.

Faiz konusuna gelince; tabii yüksek enflasyon eğer pozitif faiz istiyorsak- ki istemek lazım- aşırı yükseklikte faizi getiriyor beraberinde. Ama buna karşılık bazı alanlarda yapılacak yatırımlara belki sektör bankacılığının, tercihli faiz oranlarının getirilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Bankacılık konusuna gelince; o konuda bazı ilginç gelişmeler oldu. Şimdi özel girişimci ANAP iktidarı hür teşebbüscü, serbest pazarcı, özelleştirmeci ama bir tek banka özelleştirildi mi bu dönemde. Aksine kurtarma gerekçesiyle devletleştirilen bankalar oldu. Ama özelleştirilen banka ben bilmiyorum. Sayın Demirel seçimle ilgili programlarını açıklarken geçen gün "biz gelince bütün devlet bankalarını özelleştireceğiz" demiş. Sayın Demirel öteden beri özel teşebbüscüydü. Yıllarca başbakanlık yaptı. Hem de mecliste rahat bir çoğunlukla başbakanlık yaptı. Ama ben onun da tek bir bankayı özelleştirdiğini anımsamıyorum. Bizim o konudaki düşüncelerimiz şöyle: O konuda da kesinlikle katı değiliz. Şimdi benim bildiğim devlet bankaları içinde en büyüğü ve güçlüsü Ziraat Bankası'dır. Fakat tarım sektörüne yönelik hizmetleri gereken ölçüde ağırlık taşımamaktadır. Büyük ölçüde normal bir banka gibi çalışmaktadır. Biz örneğin Ziraat Bankası'nı özelleştirmeyi düşünüyoruz ama kooperatiflere devrederek. Çünkü bize göre kooperatifler de özel sektörün önemli bir bölümüdür. Tarım kooperatiflerine devretmenin uygun olacağını düşünüyoruz. Zaten Ziraat Bankası'nın dolaylı kurucusu sayılan Mithat Paşa'nın da bence amacı oydu. Oysa Türkiye'de Ziraat Bankası bir devlet bankasıdır, kooperatiflerle ilgisi yoktur. Tarım Kredi Kooperatifleri bile Ziraat Bankası'nın organları durumundadır. Bu anlamda yani kooperatiflere devir anlamında Ziraat Bankasını özelleştirmek istiyoruz. Öteki bankaların blok satışlarla değil fakat halka açılma yoluyla aşamalı olarak özelleştirilmesinde bir sakınca görmeyiz. Ancak bunları tek tek düşünmek gerek-

li. Yani ne devlet elinde tutma konusunda, ne de özelleştirme konusunda çok kategorik olmamak gerektiğine inanıyoruz. Örneğin bir Etibank olayı. Son yıllarda kendini frenlemiş bir banka. Ama gene de belli bir işlevi var. Bir sektör bankacılığı açısından. Yani madencilik sektörüne öncelik veren bir banka. Acaba özel sektöre devredilse, tamamen özelleştirilse madencilik sektörüne şimdiki kadar yararlı olur mu olmaz, mı bunların ayrı ayrı düşünülmesi lazım. Yani bu konuda dogmatik değiliz. Teşekkür ederim.

Prof.Dr. AZİZ ERGİN

Bir hükümet programı veya iskeleti diyebileceğim konuşma içerisinde Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) kanunu herhalde biraz daha ağırlıklı olması icab eder diye düşündüm. Şöyle ki; eğitim ve araştırma için milli gelir içersinden veya bütçeden daha ziyade milli gelirin bir yüzdesi olarak değerlendirmek çok doğru tabii. Burada da çok düşük değerlerle karşılaştığımız bilinen bir hakikat. Ve gene bilinen bir şey de uzun vadeli bir yatırım olması. Fakat en verimli bir yatırım olması hesabıyla ilerde 20 sene sonra semeresini verecek olan yatırıma iktidarlar pek fazla yanaşmazlar. Daha ziyade dört sene içerisinde verim alabilecek işler ön planda olur. Bunu 1980-90 devresinde buraya yatırım yapmama yolunu YÖK kanunu ile sağlamış bulunuyoruz. Nitekim bugün seçim devresindeki konuşmalarınıza baktığımız zaman ekonomi ön planda gelmekte. Ama bu sağlıktan daha önemli .

BÜLENT ECEVİT

Eğitime ve yüksek öğretime verdiğimiz önemi anlatmaya çalıştım, fakat iki saati aşan konuşmamda daha fazla vaktinizi almak hakkını kendimde göremedim. Demokrasiye ve dolayısıyla üniversite özerkliğine yürekten inanan ve bağlı bir kimse olarak elbette YÖK yasasının beni rahatsız eden yönleri var. Tıpkı anayasanın değişmesi gerektiğinde herkes birleştiği gibi YÖK yasasında da bazı değişiklikler yapılması gerektiğinde veya bu yasanın tamamen değişmesi gerektiğinde de yaygın bir konsensus var. Sayın Doğramacı bile bazı noktalarının değişmesi gerektiğini kabul eder görünüyor. O konuda hiçbir kuşku yok. Bunun üniversitelerin de katılımı ile ciddi bir çalışma sonucunda yeniden ele alınması ve gerçek özerkliğe geçilmesi gerektiği kanısındayım. Bu arada birçok üniversitenin YÖK yasasında sağlanan bazı olanakları da gereğince değerlendirmedini düşünüyorum. Örneğin ben öteden beri özerkliğin önemli bir

unsuru olarak öğrencilerin de üniversite yönetimine etkin bir biçimde katılmaları gerektiğine inanırım. 1968'deki dünya öğrenci olayları üzerine birçok Batı ülkesi bu yola gitmiştir ve eylemler hemen durmuştur. Öğrenciler etkin biçimde üniversite yönetimine katılmıştır. Bizde bu yapılmamıştır. Benim bildiğim kadar YÖK yasasında buna engel bir hüküm yoktur. İşin garip tarafı Bilkent Üniversitesi'nde öğrenciler yönetime etkin bir biçimde katılmaktadır. Başka üniversitelerde bu olanak yoktur. Oysa yasa elveriyor ama yasanın o olanağı değerlendirilmek istenmiyor. Onun için üniversitelerin bu gibi açılardan hem YÖK'ü haklı olarak eleştirmeye devam etmeleri, hem de bir ölçüde özeleştiriye yönelmeleri gerektiğini haddim olmadan düşünüyorum. Teşekkür ederim.

CEFİ KAMHI Sayın Ecevit size aslında üç bölümden oluşan bir soru sormak istiyorum. Birincisi, partiler umumiyetle seçimlere yakın hep vaatlerle, hep sıcak yaklaşımlarla kitlelere hitap eder ve umumiyetle seçimden sonra o unutulur. Hepimizin özlediği ciddi ve dürüst bir diyalog. Bu diyalogun içersinde de yapıcılık. Herkes kurmay heyetlerini tanıtırken kendi bünyesinin ne kadar kuvvetli olduğunu izah ediyor. Fakat bir şeyi unutuyor. Asıl sesini duyurması gerektiği kitleyle diyalogu devam ettirmeyi. Yani sizin bünyenizde bulunan bir kurmay heyeti size pek faydalı olmaz, eğer bu diyalogu sürdürmezseniz. Bu diyalog açıklıkla devam edecek mi? İkincisi, müteşebbislikten bahsettik, üniversitelerden bahsettik ve Türkiye'nin yüzde 66'sının gençlerden olduğundan bahsettik. Bu gençler illaki üniversite diplomalı memurlarmı olacak yoksa ara bir kitle eğitimi ara bir eğitim sistemi düşünüyor musunuz? Şu ana kadar varolan sorular umumiyetle varolan kuruluşların ilerisini nasıl göreceği hakkında. Türkiye'de var olmaya çalışan yüzde 60'lık bir kitle var. Bunlar da ileride sanayici olacak. Herşeyden evvel ucuz kredileri alabilmek için Türkiye'deki kredi mekanizmasının değişmesi lazım. Müteşebbislik için yeni başlayanlar için neler öneriyorsunuz? Teşekkür ederim.

BÜLENT ECEVİT Seçim vaatleri konusunda gözleminiz doğru. Nitekim son günlerde duyduğumuz bazı vaatler, otomobil anahtar gibi, bunlar tabii yakın gelecekte tutulamayacak vaatler. Bu konuda çok dikkatli davranıyoruz. Diyalog konusundaki telkinize yürekten katılıyorum. Gerek işçi kesiminde, gerek özel

girişimci kesimiyle kurumlaştırılmış bir diyalog gereğine inanıyoruz. Ve bu inancımızın kanıtını da geğmişteki bazı örneklerden verdim. Özellikle 79'daki adımıımızı sürdürme olanağını bulsaydık sanırım Türkiye'de çok şey değişirdi. İnşallah yine bu gerekleşebi-
lecektir.

Eğitim konusundaki görüşünüze de katılıyorum. Herkesin niversite mezunu olması el-
bette gerekmez. Fakat bunun için özellikle kamu yönetiminde bazı katı kurallardan vaz-
geçmek gerekir. Bir insan kendi kendini de yetiştirebilir. Eğer kendini yetiştirmiş ve s-
rekli olmasını konuşmamda önerdiğim eğitimden ileri yaşlarda da gereğince yararlanıp
belli görevleri yapabilecek duruma erişmişse onun niversite diplomalı olup olmadığına
bakmak bence gerekli değildir. Zaten bu alışkanlıktan kurtulamadığımız içindir ki herkes
Üniversite mezunu olmaya alışıyor. Sizin dediğiniz gibi ara aşamalarda insanları eğiti-
me zendirmenin yararına inanıyorum. Bir şartla. Hiçbir zaman niversite öğrenimi ka-
pısı da o kimseye kapalı olmamalı. Ömrünün herhangi bir aşamasında eğer isterse da-
ha ileri bir öğrenim aşamasına da geçebilir. Teşekkür ederim.

MURAT VARGI Sayın Genel Başkanım müsaade ederseniz dış politikayla ilgili iki
soru sormak istiyorum. Birincisi 1974 yılında görevdeyken bütün ülkenin üzerinde bir-
leştiği herkesin konsensus sağladığı ve ülkeyi sevince boğan 1. ve 2. Kıbrıs Barış Hare-
katını muvaffakiyetle yaptınız. Ondan sonra iktidardan ayrılma durumunda kaldınız. Ve
aradan uzun yıllar geçti. şimdi partiniz yeniden iktidara talip. Koalisyon ortağı olarak ve-
ya tek başına iktidar olmanız halinde bugün Türkiye'nin gündeminde konuşulan Kıbrıs'la
ilgili çözüm öneriniz ne olabilir? Dörtlü zirveyi destekliyor musunuz? Bunun dışında bu-
gün Sovyetler Birliği'ndeki gelişmeyi hepimiz takip ediyoruz. Onun yanında da komşu-
muz İran var. Irak'a ilgili yakın zamanda yaptığınız konuşmaları ve gözlemlerinizi izledik.
Acaba Saddam Irak'ta hkmetini sürdürebilir mi? Sovyetler Birliği'nde özellikle Türk
Cumhuriyetlerinin istikbali ne olabilir? şu anda hükümetin ortaya attığı ve taraflarca da
oldukça destek bulan Karadeniz İşbirliği Projesi gibi konularda görüşlerinizi almak isti-
yorum. Teşekkür ederim.

BÜLENT ECEVİT Kıbrıs konusunda dörtlü toplantıya değineyim. Bunu ben sakınca-

lı buluyorum. Şu nedenle sakıncalı buluyorum. Kıbrıs Rumları ve Yunanistan öteden beri Kıbrıs sorununu uluslararası platformlara aktarmayı ve o platformlarda Türkiye aleyhine kullanmayı amaçlarlar, bu amaçlarını da saklamazlar. Kıbrıs konusuyla ilgisi olmayan konulardaki uluslararası toplantılarda bile bir yolunu bulup Kıbrıs sorununu gündeme getirirler. Türkiye'yi muhatap almak isterler. Dörtlü zirveyi önermekle bana öyle geliyorki biz bu oyuna gelmiş olduk. Nitekim hemen arkasında Rumlar ve Yunanistan hayır bu yetmez BM Güvenlik Konseyi'nin 5 daimi üyesinin de katılımıyla bu sorunlar görüşülsün dediler. Türkiye buna karşı çıkınca bir yutturmaca formül bulundu. Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan, Kıbrıs ve Rum temsilcileri New York'a gittiklerinde Güvenlik Konseyi'nin 5 daimi üyesi onlara yemek verecekmiş. Yemekte herhalde edebiyattan, turizmden sözedecek değiller. Kıbrıs sorunundan sözedecekler ve Türkiye'ye baskılar yöneltilecek. Oysa Türkiye bu konunun üzerine fazla ağırlık verdiği izlenimini verdiği için Batılı dostlarımız da bunu istismar ediyorlar. Mütemadiyen Türkiye'de başta Kıbrıs olmak üzere birçok konuda ödünler koparmaya çalışıyorlar. Sen şu ödünü ver belki o zaman kapıyı aralarız diye. Onun için Türkiye'ye yönelik baskılar mutlaka artacaktır. Biz Kıbrıs'ta öteden beri federal çözüm istiyoruz. Yunanistan'daki genel slogan Enosis Türkiye'de de ya taksim ya ölürken bile biz federal çözüm öneriyorduk. Fakat bunun gerçek bir federasyon olmasını istiyoruz. Gerçek federasyon da eşit ve egemen unsurlar arasında karşılıklı rıza ile olur. Fakat Rum tarafı bunu kabul etmiyor. Benim kanımca, eğer birkaç devletin olsun KKTC'ni tanımasını sağlayabilseydik ki Türkiye ağırlığını koysaydı bunu sağlayabilirdi, Rumlar Kıbrıs'ta geriye dönüş hayalinin gerçekleşmeyeceğini kabul edecekler ve eşitler arasında bir uzlaşmaya bir federal çözüme razı olacaktı. Fakat son yıllarda benim gördüğüm gerek Kıbrıs Rum yönetimleri, gerek Yunanistan Kıbrıs sorununu sürekli sürüncemede bırakmak istiyorlar. Çünkü Kıbrıs Rumları bu iş uzun yıllar sürüncemede kalırsa eskiye dönüşün sağlanabileceğini umuyorlar. Yunanistan'daki politikacıların o kadar hayalci olduklarını sanmıyorum. Onlar da bu sorun hep askıda kalsın ki biz Türkiye'yi uluslararası bloke edelim, Ege sorununu gündeme getiremesin diyorlar.

Sovyetler Birliği'ne gelince; Sovyetler Birliği'ndeki ve Doğu Avrupa'daki değişiklikler Türkiye'nin önüne çok büyük olanaklar, yeni ufuklar açtı. Bir iki yıl öncesine gelinceye

kadar uluslararası ilişkilerde uzmanlık yapmış kimselerin dışında dünya kamuoyu Türk deyince Türkiye'nin elli, ellibeş milyonluk nüfusunu anlardı. Ama şimdi birdenbire dünya farkına vardı ki, dünyada Türkiye'deki nüfusun iki üç katı Türk var. Bunlar da gözlerini ilham kaynağı olarak Türkiye'ye dikmiş durumdalar. Özellikle Sovyetler Birliği'ndeki Türk ve Müslüman ağırlıklı cumhuriyetlerin halkları özerkleştikçe veya egemenliklerini elde ettikçe gözlerini Türkiye'ye çeviriyorlar.

Öte yandan Balkanlarda gelişmeler oluyor. O arada Yugoslavya'daki gelişmeler bence bu açıdan son derece önemli. Ben bir buçuk yıl öncesinden beri Yugoslavya'ya çok önem vermemiz gerektiğini demeçlerimde belirtiyordum. Özellikle Bayrampaşa seçimlerinde hep bunu vurgulamıştım. Çünkü Yugoslavya çözülmeye mahkum bir devlettir. Birkaç cumhuriyet ve iki özerk bölgeden oluşuyor. Makedonya ve Kosova özerk bölgesinde küçük bir Türk azınlığı vardır. Bosna-Hersek halkı büyük çoğunluğu ile Boşnak bildiğiniz gibi. Ama Yugoslavya'daki Boşnak Türkiye'ye geldiği vakit ben Boşnak asıllı Türk'üm der. Yani Türk milletinin bir parçası olur. Kosova'daki veya Makedonya'daki Arnavutlar Arnavut milliyetçisidir ama Türkiye'ye geldiklerinde ben Arnavut asıllı Türk'üm der. Hatta bazılarının Arnavut veya Boşnak asıllı olduğunu bilmeyiz bile. Olsa olsa bazılarının şivelerinden anlarız. Onların da hepsi gözlerini dikmiş durumdalar. Makedonya cumhuriyeti, Bosna -Hersek Cumhuriyeti ve Kosova özerk bölgesi. Makedonya'nın Yunanistan'la, Bulgaristan'la ciddi sorunları var. Arnavutluğun Yunanistan'la ciddi sorunları vardır. Bunlar eğer çözüme kesinleşir de bağımsız bir ülke olurlarsa tek dayanakları Türkiye olacaktır. Bütün bu olanakları eğer herhangi bir yayılmacı ırkçı veya şovenlik hislerine kapılmaksızın ve hiçbir ülkenin içişlerine karışmaksızın akıllıca değerlendirebilirsek Türkiye dünyada çok önemli ve ağırlıklı bir önder ülke durumuna gelebilir. Bu konuda fırsatların elimizden kaçmakta olduğunu görüyorum. Ben muhalefete uzun yıllar tahammül etmeye alışmışımdır ama Türkiye'nin önünde açılan yeni dış olanaklar gördükçe avucum kaşınıyor ve keşke şu sırada iktidarda olsaydık diyorum. Kendi iç sorunlarımıza daldığımız için bu konuda çekingen ve ihmalci davrandıkça ne oluyor? Özellikle Sovyetler Birliği'ndeki Türk ve Müslüman ağırlıklı cumhuriyetlerde bizim bıraktığımız boşluğu Suudi Arabistan'ın ve İran'ın kökten dincileri doldurmaya çalışıyorlar. Büyük

ölçüde dolduruyorlar da. İran da, Suudi Arabistan da o cumhuriyetlerin gençlerine binlerce burs veriyor ve o ülkelere sayısız misyonerler gönderiyor. Biz ise ara sıra o cumhuriyetlerden halk oyunları ekipleri, şarkıcılar getirtmekle gönlümüzü hoş etmekle yetiniyoruz. Onun ötesinde fazla bir şey yapmıyoruz. Böyle bir tarihsel fırsat bir daha kolay kolay önümüze gelmeyebilir. Bu konuda yapabileceğimiz çok şey olduğu kanısındayım.

Saddam Hüseyin'e gelince şu sırada alternatif bir güç göremiyorum. Ama demokrasi yolunda adımlar atmaya kendini mecbur sayıyor. Fakat eğer Kuzey Irak Batılıların tertipleri ile fiilen bir ayrı ülke olmaya devam ederse Saddam Hüseyin ve arkadaşları şöyle düşünebilirler: Zaten onlar fiilen ayrı devlet kurdu artık ne özerklik vermemize, ne özgürlük vermemize ne de demokrasiye geçmemize gerek var diyebilir. Oysa Irak yönetimi şu ikilem karşısındadır. Irak'taki Kürt asıllılara ne kadar özgürlük verilirse onların özerklik isteği o kadar azalacaktır. Ne kadar az özgürlük verilirse özerklik istekleri o kadar artacaktır. Bunu iyi değerlendirip Irak'ı demokrasi yolunda adımlar atmaya teşvik etmemiz gerekir. Bunu en etkili bir biçimde yapabilecek tek ülke de Türkiye'dir. Çünkü bugün Türkiye Irak için dünyaya açılan tek nefes borusu durumundadır. Ama biz maalesef bölge dışı ülkelerin güdümüne girdiğimiz için kendi Ortadoğu politikamızda Irak'ı etkilemek bakımından elimizde olan bu fırsatı da maalesef değerlendiremiyoruz.

Karadeniz İşbirliği Projesi'ni yürekten destekliyorum. Bildiğim kadarı ile bu fikri ortaya atan şimdi aramızda bulunan Büyükelçi Şükrü Elekdağ'dır. Çok önemli bir projedir. Buna devletin de ağırlık vermesini çok yerinde buluyorum. Ancak o konuda bazı somut adımları Türkiye'de atmamız gerekir. Eğer Karadeniz İşbirliği Projesi somutlaşacaksa Türkiye'nin Karadeniz kıyıları bu bölgenin kalkınma üssü, hareket üssü haline gelecektir. Ama bizim ona göre Karadeniz planlaması yapmamız gerekir. Bugün Karadeniz çok sınırlı ekonomilere dayanır. Ulaşım son derece yetersizdir. Üç yanı denizle çevrili bir ülkemiz. Karadeniz'de tek bir demiryolu yoktur. Ulaşım ağını da gerekli düzeye getirerek mutlaka evvela kendi Karadenizimizi kalkınma üssü haline getirmemiz ve bu şekilde o projenin öncülüğünü elde etmemiz gerekir. Bence o proje de yeterli değildir. Bölgemizde başka olanaklar da açılmaktadır. Örneğin Karadeniz ve Kafkas bölgesi dışında tü-

müyle Balkanlarla ekonomik işbirliği konusunda geniş olanaklarımız vardır. Güney Akdeniz ülkeleri ile işbirliği olanaklarımızı geliştirme bakımından önümüzde yeni ufuklar açılmaktadır. Ortadoğu'da eğer kişilikli bir dış politika izleyebilirsek etkili bir güç durumuna gelebiliriz. Bunlar birbiriyle içiçe geçebilecek halkalar olarak değerlendirilebileceği kanısındayım. Teşekkür ederim.

NUH KUŞÇULU Sayın Ecevit, konuşmalarınız içersinde ücretlerden alınan vergilerin indirilmesi gerektiğine inandığınızı ifade ettiniz. Şu anda vergilerin dışında diğer kesintilerle birlikte işverenin verdiği yüzde 50'si kesilmektedir. Diğer Batı ülkelerinde bu seviyedeki ücretlerden alınan vergiler yüzde 5 ile 15 arasında değişmektedir. Böyle bir durumu nasıl değerlendireceksiniz? Bu seviyeleri çekmeyi düşünüyor musunuz? Çünkü konuşmanızda birazcık diye ifade ettiniz. Bu hususun açıklığa kavuşmasını rica ediyorum. Bir diğer nokta, diğer liderlerimiz devletin küçülmesi gerektiğine inandıklarını ifade ediyorlar. Siz de devletin küçülmesi gerektiğine inanıyor musunuz? İnanıyorsanız bu senenin bütçesinin yüzde 48'i personel ücretlerine gideceğine göre bu nispeti nereye kadar çekebileceğinizi düşünüyorsunuz. Teşekkür ederim.

BÜLENT ECEVİT Ücretli kesimle ilgili kesintileri kuşkusuz bir bütün olarak ele almak gerekir. Bu önerinizi not etmiş bulunuyorum. Üzerinde duracağım. Teşekkür ederim.

Devletin küçülmesi gerektiğine ben öteden beri inanıyorum. Benim ekonomik anlamda devletçiliğe kuşkuyla bakışım 1960'lı yılların başına kadar gider. Örneğin, rahmetli Doğan Avcıoğlu Yön Dergisini çıkartmaya başladığında devletçiliğe ağırlık veren bir bildiri hazırlamıştı. Binlerce aydın bunu imzalamıştı. Eski arkadaşım olarak bana da getirdiğinde okudum "kusura bakma ben devletçiliği bu kadar destekleyemem, onun için imzalayamam, kabul edersen karşı oy yazısı veririm" dedim. O da kabul etti. Bir sayı sonra benim karşı oy yazım çıktı. Yani o konudaki düşüncelerim bir hayli eskidir. Ama şimdi daha kolaylıkla ifade edebilecek, uygulayabilecek durumdayım. Tahmin edebileceğiniz nedenlerle. Devletin küçülmesi konusunda aslında bence bu konuda en iddialı olan par-

tilerin hiçbirini adımı atmış değillerdir. Gerek geçmişteki Demokrat Parti, sonra AP, sonra ANAP. Bankacılıktan demin bunun örneğini verdim. Yani hiçbir banka özelleştirilmemiş ama bazıları devletleştirilmiştir. Fiilen devletleştirilenlerin başında da Türkiye'nin en büyük bankaları arasında yer alan İş Bankası gelir. 12 Eylül'den sonra Atatürk'ün vasiyeti çiğnenip Atatürk hisseleri de Maliye'.ye geçince yüzde 50 hisseye sahip olmasa bile devlet fiilen İş Bankasına egemen duruma gelmiştir. Biz bu konularda çok iddialı konuşmuyoruz. Ama verdiğimiz her sözü mutlaka yerine getiririz. Teşekkür ederim.

Sosyal Demokrat Halkçı Parti Genel Başkanı

Erdal İnönü'nün

23-9-1991 tarihli konuşması

TÜSİAD YÖNETİM KURULU BAŞKANI

SAYIN BÜLENT ECZACIBAŞI'NIN KONUŞMASI

Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin Sayın Genel Başkanı, Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin değerli yöneticileri, TÜSİAD'ın sayın üyeleri, basın ve TRT'nin değerli mensupları,

Bugün Sosyal Demokrat Halkçı Parti Genel Başkanı Sayın Erdal İnönü'nün görüşlerini dinleyeceğimiz için çok mutluyuz. Davetimizi kabul ederek toplantımızı onurlandırdıkları için kendilerine ve çalışma arkadaşlarına pek çok teşekkür ediyorum.

Sayın Erdal İnönü, değerli bir siyaset adamı olduğu kadar, uluslararası başarılarla ulaşmış çok değerli bir bilim adamımız olmak özelliğini de taşıyor. Kendisi uzun süre Amerikan ve Türk üniversitelerinde akademik çalışmalarda ve araştırmalarda bulunmuş, bilim alanında uluslararası ödüller kazanmış, üniversitelerimizde yöneticilik yapmış ve önemli görevlerde bulunmuştur. Sayın İnönü, 1983'den sonra siyasete atılarak siyasi hayatımızda çok seçkin bir yer edinmiştir. Sayın İnönü'ye ve Sosyal Demokrat Halkçı Parti'ye 20 Ekim seçimlerinde başarılar diliyor, ülkemizde demokrasinin gelişmesine yapmakta oldukları büyük hizmetlerin her zaman devam edeceğine inanıyoruz.

Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin ülkemiz sorunlarına yönelik ciddi ve bilimsel çözüm arayışları içinde olduğunu biliyoruz. Seçkin bilim adamlarımızın katkılarıyla hazırlanan geniş kapsamlı raporlar ekonomik ve toplumsal sorunlarımıza sosyal demokrat bakış açısını getiriyor. Ne var ki diğer partilerimizin yaptığı çalışmalar gibi bu bilimsel çalışmaların da kamuoyunda yeterince tartışılmamış olduğu izlenimini taşıyoruz. Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin ülke sorunlarına bakışının iş dünyamıza ve kamuoyuna yansıtılmasında bu toplantımızın katkılı olmasını diliyoruz.

Partilerimizin programlarını ve çözüm önerilerini topluma ayrıntıları ile açıklamalarına bugün her zamankinden daha çok gerek duyuluyor. Siyasette ideolojilerin ve evrensel olduğu düşünülen reçetelerin yol gösterici kabul edildiği dönemlerde bu ihtiyaç belki de bu

kadar fazla değildi. Oysa şimdi ideolojik kalıpların kırıldığını, partilerimizin ekonomik düşünce sistemlerinin giderek birbirine yaklaştığını görüyoruz. Artık önemli olan her sorunun doğru tanımlanması; doğru soruların sorulması, gerçekçi yanıtların bulunması... Bu açıdan kamuoyunun Sosyal Demokrat Halkçı Parti'den yeni yaklaşımlar beklentilerinin daha da fazla olduğu düşüncesindeyiz. Türkiye'nin 1980'li yıllarda ekonomi politikalarında yaptığı seçimler, ekonomide serbestleşme, devletin ekonomideki ağırlığını azaltma, sanayileşmede özel kesimin öncü rolünü benimseme yönünde olmuştur. Genel yaklaşımın, çağdaş deneyimlerin gösterdiği doğrultuda olduğunu söyleyebiliriz. Uygulamada karşılaştığımız darboğazlar, bu gerçeği değiştiremez. Rekabete ve girişimciliğin itici gücüne dayanmayan sistemlerin toplumları sosyo-ekonomik gelişmede başarıya götüremediği artık hiç bir kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde kanıtlanmış bulunuyor. Oysa ülkemizde yerleşik izlenimlere göre, dışa açılma, rekabet, girişimcilik, serbest piyasa, genelde sosyal demokrat programlarda öncelik aldığı düşünülen kavramlar değildir. En azından sosyal demokrat partilerimiz toplumları kalkınmada başarıya ulaştıran bu kavramların bayraktarlığını yapmamış olmanın handikapını yenmek zorunluğu ile karşı karşıyadırlar. Biz Batı'da olduğu gibi ülkemizde de sosyal demokrat hareketin, çağdaş sosyal demokrasinin girişimcilik ve rekabet gibi temel ilkelerle çelişkiye düşmeyen yaklaşımlarını topluma anlatabildiği ve uygulayabildiği ölçüde başarılı olacağı kanısını taşımaktayız. Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin özellikle son dönemlerde yoğunluk kazanan bilimsel çalışmalarını bu yönde atılmış önemli adımlar olarak görüyoruz.

Kürsüyü Sayın Erdal İnönü'ye bırakırken toplantımıza katıldığınız için teşekkür ediyor hepinizi saygıyla selamlıyorum.

SOSYAL DEMOKRAT HALKÇI PARTİ GENEL BAŞKANI

SAYIN ERDAL İNÖNÜ'NÜN KONUŞMASI

Sayın Başkanlar, TÜSİAD'ın değerli üyeleri, Sayın Konuklar, Sayın Basın Radyo ve TV mensupları hepinizi saygıyla selamlayarak, bana burada konuşma fırsatı veren TÜSİAD Yöneticilerine teşekkür ederek sözlerime başlıyorum.

TÜSİAD kısa sürede demokrasimizin gelişmesine katkılar yapan önemli bir kuruluş olduğunu, kendi çalışmaları, kendi mesleki uğraşları ötesinde gösterdi. Burada siyasi parti liderlerine fikirlerini anlatma olanağı vermek bu demokratik yaklaşım içinde kendini gösteren güzel bir hareket. Bunun için kendilerine teşekkür ediyorum.

Ayrıca bir başka konuda daha teşekkür etmek istiyorum. Şimdi bu konuşmayı ben bir seçim ortamında yapıyorum. 20 Ekim'de bir genel seçim vardır. Seçim anayasaya göre gelecek yıl Kasım'da yapılabilirdi. Ama bütün vatandaşlar, biliyorsunuz, bir süredir, aşağı yukarı geçen yerel seçimlerden beri bir erken seçim ihtiyacını dile getiriyorlardı. Biz siyasi parti olarak muhalefet partisi olarak hep bunu söyledik. Çünkü vatandaşların isteği buydu. Ülkede bir iktidar zaafı doğmuştu. Burada şükranla belirtmek isterim ki siyasi partilerin ötesinde mesleki kuruluşlar, bu arada TÜSİAD yöneticileri de zaman zaman bir seçimin ülkenin beklentisi olduğunu dile getirdiler. Bunu söyleyince siyaset yapmış olmadılar, ama kendi meslekleri açısından, halkın beklentileri açısından, ekonominin yeni bir kararlılığa kavuşması açısından buna gerek duyduklarını vurguladılar. Ve işte bugün gerçekleşti. Bunu önemli bir kazanç sayıyorum. Onun için de hem TÜSİAD'ı, hem bu yolda gayret serfetmiş olan bütün meslek örgütlerimizi, kuruluşlarımızı kutluyorum. Çünkü biz şimdi seçime gitmekle belki artık unuttuğumuz ama çok önemli bir aşamayı da gerçekleştirmiş oluyoruz. 11 yıl önce bir müdahale kazasına uğradığımızda, benim gibi yeni insanları siyasete çağırdıklarında hepimize söylenen şey hafif istihsa ile "Eh on sene sonra sizi de kamplarda ziyarete geliriz" şeklindeydi ve niçin böyle olmayacağını da bizim ispatlamamızı istiyorlardı. Biz nasıl ispatlıyacaktık? Biz inanarak bu işe girdik ve "artık Türkiye'de böyle müdahaleler olmayacak, artık seçimle, demokratik süreçle so-

runlarımızı ne kadar güç olursa, ne kadar tehlikeli dönemeçlere gelmiş görünürse görünsün biz bu sorunlarımızı demokrasi içinde çözeceğiz. Artık bitti bu müdahaleler. Halkımız böyle şey istemiyor" diyorduk. Ama buna söylediğimizde biraz gülerek "Eh sizde görürsünüz" diyerek içlerinden geçirerek cevap veriyorlardı.

Bakın şimdi bunlar unutuldu. 11 yıl geçti seçime gidiyoruz. Hem de bir erken seçime . Bu çok güzel bir şey buna katkı yapan herkese bu arada iktidar partisine de "Aferin" diyorum. Çünkü onların seçime gitmekte başka gerekçeleri vardı. Sonra geleceğim ama nedeni ne olursa bir önemli gerçeği vurgulamak istiyorum. Artık Türkiye'de 10 yılda 11 yılda bir müdahale olacak gibi şeyler söz konusu değildir. Zaten bu saçma bir şeydir, böyle kural olmaz. Ama bunun olmadığını ancak yaşayarak gösterebilirdik. Şimdi bunu gösteriyoruz ve bunun gösterilmesinde, seçime varmada katkı yapan herkesin seçimin sonucu ne olursa olsun bizi seçim aşamasına götürmeye katkı yapan herkesin bundan kendine onurlu, olumlu pay çıkarmasını istiyorum. Bunda hakkı vardır.

Şimdi seçim aşamasında bu demokratik üstünlüğümüzü veya demokratik özelliğimizi vurgularken tabii "demokrasimizin başka bir eksiği kalmadı" gibi bir yanlış anlamaya da kapılmamanızı isterim. Demokrasimizin birçok eksiği hala duruyor. Ve bizim ekonomiye geçmeden hemen söyleyim, bizim vatandaşımıza bu seçim arifesinde yaptığımız temel vaatlerin bir tanesi; iktidara geldiğimizde 21 Ekim'den itibaren en kısa zamanda, herhalde 6 ayı geçmeyen bir zamanda, yeni bir Anayasayı yeni kurulacak TBMM'de oluşturarak, tartışarak, uzlaşarak kabul etmek ve Türkiye'de demokrasiyi, tam demokratik ve çağdaş bir hukuk devletini belgeleyen bir Anayasaya artık sahip olmaktır. Uzlaşmayla varılan bir anayasaya sahip olmak ve onun ışığında, onun yolunda bütün demokratik eksiklerimizi kısa zamanda tamamlayacağımızı göstermek, bu mümkündür. Bugünkü ortam buna müsaittir. Yıllardır bunun sıkıntısı çekilmektedir. Seçim sonrasında kurulacak TBMM'nin ilk yapacağı işlerden bir tanesi yeni bir anayasayı meclisteki partilerin uzlaşması ile yapmak, onaylamak ve bu işi sağlam bir esasa bağlamak olmalıdır, olacaktır. Demokratik kusurlarımızın bu şekilde büyük bir ölçüde düzeltilmesi yoluna girmiş olacağız.

Şimdi asıl burada benden beklediğiniz konulara girmek istiyorum ve bu konuya girerken de bilinen bir gerçeği vurgulamakla başlamak istiyorum. Çok söylendi ama doğru dünya değişiyor. Her zaman değişiyor. Dünyanın değişmesi yeni bir şey değil. Değişmemek demek hayatta olmamak demektir. Ama dünyanın son yıllarda değişim hızı geçmişe göre daha çok olduğu için, çarpıcı pekçok değişme olduğu için dünyanın değiştiğini bugün vurgulamak ayrı bir anlam taşıyor. Yalnız bilimsel ve teknolojik gelişmeler değil, bence onların kimse farketmeden neden olduğu siyasal gelişmeler de dünyanın siyasal tablosunu hızla değiştiriyor. Bloklar arasında siyasal ve ekonomik anlayış ve yaklaşım farklılıkları büyük bir hızla ortadan kalkıyor, kalktı. Kalkma biraz sancılı oluyor fakat kalktığını görüyoruz. En ileri teknolojilerle büyük atılımların gerçekleştirildiği III. Sanayi Devrimi dünya ekonomisinin çehresini değiştiriyor. Uzayı saran uyduların sayısı, bizimde kullanmaya yakında başlayacağımız uyduların sayısı, her geçen gün artıyor. Bilgisayarlar oku çocuklarının odalarına giriyor. Bilgilenme ve haberleşmenin boyutları olağanüstü genişliyor. Bütün bu gelişmeler, işte burası insan açısından çok önemli, bilime bağlı, teknolojik bilgisi üstün, özgürlüğe, barışa, bağımsızlığa ve demokrasiye inanan, doğayı seven, eskiden olduğundan daha çok seven bunun farkında olan, çevresini korumak isteyen yeni bir insan tipi yetiştiriyor. Yeni kuşaklar bu niteliklerle geliyor. Dünyanın neresinde olursa olsun, tabii, Türkiye'de evveliyetle öyle, ama bu nitelikler bütün dünyaya has bütün dünyayı sarmış olan gelişmenin doğurduğu nitelikler.

O halde hiçbir ülke bu büyük değişimi gözardı ederek geleceğin dünyasında saygın ve özgün bir yer edinemez. Bilime ve teknolojik ilerlemeye açık olmak, demokrasiye ve kişisel özgürlüklere inanmak çağımızın ortak evrensel ilkeleri halindedir. Tüm uygar toplumlar insanı ve doğayı koruyan, barışçı ve çevreci yaklaşımları günümüzün adeta simgeleri olarak görüyorlar. Kendi geleceği ile ilgili iddiası olan her toplum çok önceden başlayarak bu geleceğin planlamasını yapmaktadır. III. Sanayi Devrimi'nin çerçevesi içinde 2000'li yıllardaki yerini belirlemeye çalışıyor. Tekrar edeyim ki değişim her zaman olan bir şeydir. Ama son yıllardaki değişim hızının çok artmış olması ve belirli siyasal gelişmelerin uzun süredir mevcut olan bir yapıyı sarsarak yepyeni bir yapı ortaya çıkarması, bununla birlikte gelen yeni teknolojik atılımlar, bütün bunlar 2000'li yıllarda gerçekten

yepyeni bir dünyanın karşımızda olacağını gösteriyor. Aslında 2000 yılına varmış olmalı (1999'dan bir yıl sonra 2000 yılı olur) 1998'den sonra 1999'un gelmesi gibi 2000'e gelmek de çok farklı birşey olmamalı. Ama 2000'li yıllar deyince farklı birşey, yeni bir yüzyıl. Bu insana yeni bir "vizyon" getiriyor ve gerçekten de bir rastlantı olarak Avrupa'da, dünyada bütün bu değişikliklerin tam bu yıllarda olması 2000'li yılların bize yepyeni bir dünya getireceği izlenimini veriyor. Buna kendimizi hazırlamak görevini de bize getiriyor.

Dolayısıyla, Türkiye'nin artık böyle bir vizyona, böyle bir geniş görüşe, böyle bir geniş uzun perspektifle bakış açısına ihtiyacı vardır. Sorunlara ciddi olarak bakma dönemi karşımızda, bunu yadsıyamayız. Ne kadar geciktik, bunu rakkamla ifade etmek kolay değildir. Ama bizim bu arada önemsenmesi gereken bir zaman kaybettiğimiz de görülüyor. Bundan böyle basit ideolojik, basma kalıp ya da dogmatik yaklaşımlarla ne artan idari yönetimde, ne de ekonomik yönetimde başarılı olunabilir, yani olunamaz. Türkiye'de ekonomik yönetim ve kararlarda bundan böyle "yeni bir yön duygusu", "yeni bir vizyon", "yeni bir bakış", "yeni bir atılım" gereklidir. İşte SHP olarak bizim getirmek istediğimiz, başarılmasına katkı yapmak istediğimiz böyle bir yeni vizyonun farkedilmesi, algılanması ve buna herkesin katkı yapmak için çalışmasıdır. Bunu devlet yapmayacak. Bizim parti olarak söylediğimiz buna hep birlikte katkı yapmamızın gerekli olduğudur.

Hem içinde olduğumuz ekonomik krizi ve yapısal sorunları aşmak, bunu herkes hergün yaşayarak görüyor, hem de yeni bir kalkınma ve atılım sürecini başlatmak zorundayız. Bunu herkes o kadar iyi görmeyebilir ama ikisi beraber gerekiyor. Ülkemizin, insanlarımızın gelecekteki yerini hiç zaman yitirmeksizin planlamak belirlemek zorundayız. Ve bunu hep birlikte gerçekleştirmek bizim görevimiz, bizim kaderimiz. Tabii bunların söylendiği kadar kolay olmadığını biliyorum. ve maksadım böyle güzel söylemek değil sadece. Ama önümüzdeki meseleyi anlatmaya çalışıyorum. Evet zor, ama başlamak gerekli ve şimdi de başlamak zamanı olduğunu düşünüyorum. Karşımızdaki en büyük güçlük Türkiye'nin bu yıla, 1991 yılına, birikmiş sorunlar ve birikmiş sıkıntılarla gelmiş olmasıdır. Tekrar başa döneyim; zaten hükümetin seçim kararını almış olması da bu nedendir. Biraz takılmama izin vererseniz, sayın Başbakan'ın TV'de ki konuşmasını hep hatırla-

lıyorum. Ne güzel söylemişti. "Bir meclis çoğunluğunun erken seçim kararı alması kolay değildir" demişti. Arkasından "hele yeni seçilen bir Bakanlar Kurulu'nun erken seçim kararı alması çok daha zordur" demişti. "Ama biz bunu aldık" demişti. Ben de içimden "hiç başka çareniz kalmadı. Onun için bunu yaptınız. Ne halde olduğunuzu görüyorum" demiştim. Herhalde daha dayanabilir halde olsalardı böyle bir karar almazlardı. O açıdan ülkemizin ne kadar zor ekonomik şartlar karşısında olduğunu gösteren bir olaydır aynı zamanda erken seçim kararı almaları. Hem demokratik bir karar hem de ekonominin ne kadar zor durumda olduğunu gösteren bir karar. Nitekim yine geçmiş 10 yılın muhasebesine bakarsak ortaya şöyle bir tablo çıkıyor:

- Üzerinde en çok durulan ekonomik istikrar, her fırsatta duyduğumuz ekonomik istikrar bir türlü sağlanamamıştır.
- Ekonomik yönetimin omurgası olan kamu maliyesi zayıflamış, etkinliği kaybolmuştur. Özellikle fon yönetimleri önemli bir savurganlık ve denetimsizlik kaynağı oluşturmıştır.
- Bugün kendileri de itiraf ediyorlar. Sizin ve bizim açımızdan daha önemli olan sanayileşmekten vazgeçilmiştir. İmalat sanayiinde sabit sermaye stoku son 10 yılda yerinde saymıştır. Geçtiğimiz dört yılın ortalama büyüme hızı sanayi sektöründe sadece yüzde 3.4 olmuştur.
- Bu yılın büyüme hızı sıfır civarındadır.
- 1987 yılından bu yana toplam kamu açıklarının milli gelir içindeki oranı yüzde 10 düzeyindedir. biraz az biraz fazla ama yüzde 10 düzeyindedir. İhracat gene son dört yıldır ortalama 12 milyar dolar düzeyinde adeta çakılıp kalmıştır.
- Ekonomi tarımıyla, sanayisiyle üreten ve ihraç eden bir anlayıştan, ihracata bu kadar değer verdiğini hep söyleyen bir anlayıştan, salt ticaretin önem kazandığı bir yapıya yönelmiştir.

Bütün bu ve benzeri olumsuz gelişmeler ANAP hükümetlerinin uygulamalarının sonucudur. Öyleyse bu durumu düzeltmek için, yeni atılımlar elde etmek için, yapılacak işler artık bu hükümetin yapabileceği işler olamaz.

Tabii geçen 10 yılın bazı olumlulukları da olmuştur. Özellikle başlangıçta. Örneğın eski-den beri sıkıntısı çekilen döviz rezervleri konusunda bir ferahlanma sağlanmıştır. Ne pa-hasına dersiniz o ayrı bir konu. Türk parasını bu kadar yerlere düşürmeye gerek var mıydı, gelir dağılımını bu kadar bozmaya gerek var mıydı? onlar ayrı konu. Ama bir fe-rahlanma sağlanmıştır. Ayrıca ihracat ta bir hızlanma dönemi yaşanmıştır. Ama öte yan-dan ithalatta, özellikle tüketim malları ithalatında adeta bir patlama gerçekleşmiştir. Bu da çok yanıltıcı olarak topluluğımıza sanki refah düzeyimizde bir yükselme olduğu izleni-mi vermiştir. Birçok kimseye bu izlenimi vermiştir. Ama bu çok yanlış. Gelir dağılımında da aslında ürkütücü bir arpıklık meydana gelmiştir. Enflasyonun başlıca sonucu budur. Devlet İstatistik Enstitüsü yayınları da bunu kabul ediyor. Geçtiğimiz dönemde yatırımlar çok yavaşlamıştır. Sanayicilerimiz bunu gayet iyi biliyorlar. Yerli sanayimiz sıkıntı içinde-dir. pekçok işadamamız daha kolay daha karlı olan ithalata yöneliyor.

Tarım sektöründe durum farklı değildir. Kendi kendine yeterli az sayıda ülkeler arasında olması ile övündüğümüz tarım ülkesi Türkiye adeta bu özelliğini kendi eliyle yok etmeye çalışmaktadır. Meyva ithal ediyoruz, sebze ithal ediyoruz. Dersiniz ki bunlar geçici. Ama tarımda söz sahibi olduğumuz, üreticimiz açısından son derece önemli olan bazı malları ve yarı mamulleri de ithale başladık. Tütün gibi, sigara gibi, pamuk ipliğı gibi. Pirinç ithal ediyoruz, et ithal ediyoruz. Sonunda üretim yavaşlarken ithalat ve ticaret hızlanıyor. Milli hasılanın yüzde 55-54.6'sı hizmetler sektörüne aittir. Hizmetler sektörü büyümenin, da-ha doğrusu sağlıksız bir büyümenin motoru haline gelmiştir.

Sonuç da son 10 yılda topluma ne verilebilmiştir? Ülkenin gelecekle ilişkili vizyonu ne-dir? Bu soruların cevapları, olumlu cevapları yoktur. Olumsuz cevapları vardır. İnsanları-mızın refahında gerçek bir artış sağlanmış mıdır? Hayır. Öyle olsaydı seçim sonuçlar çok kolay tahmin edilebilirdi. Öyle değil mi? Gelir dağılımındaki korkunç dengesizlik ay-nen sürüyor. Belki de artıyor. Sadece görünüşe göre belli bir azınlığın refahında artış vardır. Yoksulla varlıklı arasındaki fark büyüyor. Hep büyüdü geçen dönemde. Çünkü pek çok sosyal hizmet, devleti sosyal devlet yapan, çağdaş yapan hizmet paralı duruma getirilmiştir. Eğitim böyle, sağlık hizmetleri böyle. Tabii bu anayasamız da sosyal devlet

olduğunu kabul ettiği devletimizde hiç görülmemiş bir şey, hiç bir şekilde affedilmeyecek bir hata. Bugün kendilerine sosyal demokrat dememiş olan siyasetçiler bile bu duruma karşı çıkıyorlar. Bunu meydanlarda açıkça söylüyorlar. Hükümet bile bu konuda kolaylık getiren bazı hareketlere girişmek zorunluluğu duyuyor. Ama sağlık ve eğitim gibi sosyal hizmetlerde son ANAP dönemlerinde gösterilen ihmâl bence ANAP'ın ülkeye yaptığı en büyük zararı gösteriyor. O açıdan iktidarımızda devletin bu sosyal hizmetlere hakettiği ağırlığı vereceğini söylememiz yeni bir şey olmaz. Elbette eğitimde, sağlıkta bu dönemlerde gördüğümüz ihmali bizim iktidarımızda kimse görmeyecektir. O konuya tekrar gelmek istiyorum.

Bütün bu söylediğim olumsuz noktalara hem ek hem de kaynak olarak ciddi boyutlu enflasyonu ekleyeceğim. Son 8 yılda Türkiye'de gerçekleşen enflasyon oranı yüzde 2378'e ulaşmıştır. Yani 24 kat. Bunlar hep bildiğiniz şeyler, Sayın Konuklar, ben çok kısa bir panoramayı tekrar çizmek istedim. Şimdi bu sorunları, karşımızdaki bu sıkıntılı noktaları nasıl geçeceğiz.

Kısa ve uzun vadede bu sorunları, açıkça söylemek istiyorum ki, ne geçmiş dönemlerde olduğu gibi devletçi, ya da karma ya da merkezden güdümlü sözde liberal ticaret politikaları ile aşamayız. Ne tek başına devletçi, ne tek başına karma, ne tek başına merkezden güdümlü sözde liberal ticaret politikaları bunların söz konusu olmaması gerekir. Sorunlar ve ulaşılmak istenen hedefler bizi, siyasetçilerimizi daha akılcı daha bütünleştirici yapmak zorundadır.

Biz SHP olarak yurttaşlarımızın çağdaş tüketim olanaklarından yararlanmasına kesinlikle karşı değiliz. Elbette bizim vatandaşlarımız da Avrupa'da ne varsa Türkiye'de de aynı olanakları bulabilmelidir. Bizim karşı olduğumuz ülkemizin ufkunu salt bu anlayışla kısıtlamak, batının tüketim kalıplarını tek amaç gibi görerek ve göstererek üretimi, çağın gereği olan yeni sanayileşme gereklerini gözardı etmek, bunu istemiyoruz. Türkiye'nin vizyonu salt batılı kadar ve oradaki gibi tüketmek olamaz. globalleşme bu değildir. Bu değildir ama, en büyük yanılgı da, değerli arkadaşlarım, burada. "Batıda üretilmiş bütün

bu teknoloji mallarını, bütün bu ürünleri Türkiye'de de vitrinlerde görürsek bizde batılı düzeyine gelmiş oluruz" yanılgısı, deneyle de görüyoruz ki çok kolay düşülebilecek bir yanılgıdır. Onun için bunun batılılaşmak olmadığının bir sanayileşme vizyonu olmadığı'nın tekrar tekrar söylemekte yarar var. Gerçek globalleşme bugünkü dünyada önümüze açılan yeni ufukları görmekle mümkündür.

TÜSİAD'ın değerli üyeleri sözlerimin başında dünyadaki hızlı değişime işaret etmiştim. Biz SHP olarak bu değişim süreci içinde Türkiye'nin bugünden çok daha ileri noktalara gelmesini istiyoruz. Ülkemizin doğu ile batı arasında sıkışıp kalmasını değil, ileri ülkeler safhında yer almasını amaçlıyoruz. Bu amaç bizim CHP'den devr aldığımız, her zamar inançla koruduğumuz bir mirastır. Şüphesiz hatırlıyorsunuz. Cumhuriyetimizin kuruluş yıllarından beri izlenen bu amacı Atatürk muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak sözleriyle tanımlamıştı. Aslında onun tam söylediği "kültürümüzü muasır medeniyet seviyesi üzerine çıkaracağız" şeklindeydi. Ve bakınız bu söz bugünkü yaklaşımımıza ne kadar iyi uyuyor. "Muasır medeniyetler seviyesine çıkacağız" demek biraz evvel söylediğim yanlış globalleşme görüşü şeklinde algılanabilir. Muasır medeniyetlerin ürettiği malları Türkiye'de vitrinlere getirirsek biz de muasır medeniyetler seviyesine çıkmışız sanılabilir. Atatürk'ün söylediği bu değildir. Onun söylediği kültürümüzü muasır medeniyetler seviyesine çıkaracağız. Kültürümüzü çıkaracağız demek, bu muasır medeniyetin ürünlerini yaratacak gücü yaratacak, birikimi yaratacak, sanayi yaratacak insan yapısını kültürümüze ekliyeceğiz. Kültürümüzü öyle yapacağız ki muasır medeniyet seviyesine gelececek. Aradaki büyük fark budur ve benim de şimdi burada vurgulamaya çalıştığım budur. Mesele o seviyeyi görünüşte almak değil, o seviyeyi yaratacak kültüre sahip olmaktır. Bu kültür sadece bilgi birikimi değil. Bu kültür içinde bütün sanayisi ile, tarımı ile, birikimi ile, yatırımı ile, sermayesi ile bütün o hayatın arkasında insan malzemesi yatıyor. İşte mesele bu. Bilim ve teknolojinin değişmesidir, ilerlemesidir bütün değişimleri getiren. Ama siz onu sadece sonucu ile alırsanız o zaman hep geride kalırsınız. Üniversitelerde bütün ömrümüzde yaptığımız şey dışarda yapılan şeyleri Türkiye'ye getirmek olmuştur. Hep amacımız bu bilgilerin üretimine katkı yapmak oldu. Çünkü ancak bilgilerin üretimine katkı yaparsanız, o seviyeye geldiğinizi görürsünüz, söyleyebilirsiniz ve size inanır-

lar. Yoksa hep geriden giderseniz. Başkalarının bilgilerini öğrenmekle ömrünüzü geçirirsiniz. Aynı şey burada teknolojinin transferi, teknolojinin gelmesi ve burada üretilmesi yani sanayileşme ile kendini buluyor. Onun için benim yaklaşımım aynı. Sanayi atılımını Türkiye'de gerçekleştirmek demek dışarda üretilen malların hepsini Türk milletine getirmek demek değildir. Ama o sanayinin benzerini Türkiye'de kurmak olanaklar ölçüsünde ve gelişmeyi anında birlikte yaşamak hep geride kalmak değil. Bütün fark burada. Onu yapacak kültürü yaratmak. İşte burada bir iki dakika eğitimden de bahsedeyim. Burada eğitimin ayrı önemi de kendini gösteriyor. Ve sanırım TÜSİAD'ın Eğitim Raporu da bu kaynaktan ortaya çıkmıştı. Çünkü bu bahsetmeye çalıştığım ileri sanayi batının sanayi ile rekabet edebilen, gelişmeleri anında yakalayabilen, tabii her dalda değil ama belli dallarda, anında yakalayabilen sanayii işletecek, geliştirecek, malını pazarlayabilecek insanları ancak çağdaş bir eğitimle yetiştirebilirsiniz. Yıllardır eğitimi ihmal eden ANAP yönetiminin bugün Türkiye'den uzaklaştığını da biliyoruz. O açıdan sosyal hizmet diye belirlediğim eğitimin sanayinin Türkiye'de bir atılım yapmasında çok etkin bir rolü olduğunu da ayrıca burada ifade edeyim.

Biraz evvel devletçi bir yaklaşım bugünkü sorunları çözemez demiştim. Bunu da biraz açıklamak isterim. Bakınız 1930'ların devletçiliği 1933'lerin plancılığı ülkenin yapısal sorunlarını aşmakta çok ileri görüşlü pragmatik dünya ölçeğinde öncü yaklaşımlardı. O zaman ki Türkiye yapısı içinde, o zamanki dünya yapısı içinde Türkiye'ye atılımlar getiren ve bütün halkın katılımıyla yürüyen yaklaşımlardı. Daha sonraki dönemlerde karma ekonomi yaklaşımı yeni plancılık anlayışı 60 sonrasındaki yaklaşık 20 yıllık gelişmeye yön veren sistem politikalarıydı. Zamanında çok yararlı olmuş politikalar. Şimdi CHP'nin bu öncü girişimlerinin ve politikalarının devamı olarak, devamı olacak yeni yaklaşımlarım yeni politikaların uygulanması gereken bir döneme geldiğimize inanıyoruz. Türkiye, ülkemiz kısa sürede serbest piyasa ekonomisinin batılı anlamda uygulanabildiği bir ülke konuma getirilmelidir. Ama bugün öyle değildir. Herkes biliyor ki bugün içinde yaşadığımız ekonomik sistemin gerçek piyasa ekonomisi ile ilişkisi sadece sözdür. Batıda özlemine çektiğimiz piyasa ekonomisinin bugünkü etkinliğine kavuşması sosyal demokratların katkılarıyla gerçekleşmiştir. İster inanın, ister inanmayın, Türkiye'de de bunu ger-

ekleştirmek parti hiç kuşkunuz olmasın SHP olacaktır.

Piyasa mekanizması rekabetçi bir ortamda tüketimi, üretimi, faktör gelirlerini ve kaynak kullanımını dengeleyici bir işleve sahiptir. Yani piyasanın özünde ideolojik bir yönü yoktur. Özellikle sosyal demokratlar için yoktur. Çağdaş sosyal demokratlar için yoktur. Batıda sosyal demokratların pek çok kez iktidar oldukları ülkelerde piyasa ekonomisi uygulaması hep süre gelmiştir. Ancak piyasa mekanizmasının sağlıklı işlemesi için, piyasa mekanizmasından beklenen yararların sağlanabilmesi için çok önemli bir koşul vardır. O da gelir dağılımında belli bir düzenin hakça bir dağılımın sağlanmasıdır. Ayrıca sağlıklı bir rekabet ortamının gerçekleştirilmesi gereklidir. Bu alanlarda ülkemizde hep bildiğimiz noksanlıklar var. İşte bu nedenle noksanlıkların giderilmesi gerekiyor. Yani devletin piyasanın işleyişine ters değil, ona paralel, ona koşut önlemler alması piyasanın yarar sağlaması için gerekli ortamı oluşturması gerekiyor. Gerçek bir piyasa ekonomisine geçişin bu son aşamasına, yaşadığımız aşamasına biz sosyal piyasa ekonomisi diyoruz.

Ülkemizin yapısal sorunları, özellikle bölgeler arasındaki dengesizlikler belli ölçüler içinde planlamayı da gerektiriyor. Bakınız DPT'nin son yayınladığı rapor bu açıdan çok ilginç görüşler içeriyor. Basına da bunlar yansıdı belki grmşsnzdir. Bu raporda, DPT'nin bu raporunda aynen şöyle deniyor: "Serbest piyasa ekonomisi programsızlık anlamına gelmez. Adil bir gelir dağılımı sağlamak ve bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmak bu görev devletin sorumluluğundadır." Rapor bunu söylüyor. Kısacası DPT'nin bu raporu bizim sosyal demokrat görüşümüzü ve felsefemizi kabul ediyor. İşin doğrusu da budur. Çünkü gerekli koşulları oluşturmadan "serbest piyasa ekonomisi uyguluyorum" diye gördüğümüz gibi başıboş, düzensiz ve çarpık bir sistemi sürdürmek, ekonomiyi günlük kararlarla yürütmeye çalışmak özünde bilerek veya bilmeyerek gerçek piyasa ekonomisini reddetmektir. Bizim yaklaşımımız olabildiğince rekabet, gerektiği kadar planlama ilkesine dayanmaktadır. Olabildiğince rekabet, gerektiği kadar planlama. Hatta şunu da söyleyeyim Dünya Bankası'nın son Mayıs raporunu grmşsnzdir, orada da benim burada sosyal piyasa ekonomisi diye adlandırdığım bu durumu bu kelimeyi kullanmadan çok güzel anlattıklarını gördüm. Devletin piyasayla dostça bir ilişkisi olmalı-

dır. Devlet ile piyasa uyum halinde olursa ekonomi gelişir ve gelir dağılımı sağlıklı bir gelişme gösterir. Devletin rolünü yeniden tanımlamak diye uzun boylu anlatıyorlar söylediklerimin başka türlü ifadesi diye gördüm.

Bu gerçeği bir ölçüde diğer partilerimizin de saptadıklarını da görüyorum. Hemen hepsinin açıklamalarında SHP programının çizgilerini bu programdan yapılmış alıntıları ve sosyal demokrat felsefenin etkilerini görmek mümkün. Tabii en iyi kopya bile aslının yerini tutamaz o başka. Ama bu çabalar da SHP nin ileri sürdüğü politikaların, bu çağdaş politikaların alternatifsiz, meşhur tabirle, alternatifsiz olduğunu görmekten de ayrıca memnun oldum. Ama bir nokta var ki çok önemli onu özellikle vurgulamak istiyorum. Bizim ayrıcalığımızı o nokta ortaya koyuyor. Bizim dışımızdaki partiler, başta ANAP olmak üzere, statik istikrar programları içine hapsolmuş görünüyorlar. Ürettikleri çerçeve, her tarafı birbiriyle uyum halinde dedikleri modeller, hepsi statik istikrar programları. Ağırlık noktasını bu oluşturuyor. Onun ötesine geçen bir yanı, yeni bir "yön" anlayışı, yeni bir "vizyon" ortaya koymuyorlar.

Oysa Türkiye'de 1950-1980 yılları arasında 6 tane önemli boyutta istikrar programı uygulandı. Bugüne göre nispeten daha hafif olan konjonktürel ekonomik krizler bu şekilde aşılmaya çalışılmış, bir ölçüde de aşılmıştır. 1980-1991 döneminde ise; yine kimisi bölük pörçük 6 tane istikrar modeli uygulanmaya konulmuştur. Ama bunlarda ciddi bir başarı sağlanmadığını, kalıcı bir başarı sağlanmadığını biliyoruz, yaşıyoruz. Yapısal sorunlar gözardı ederek, hele Türkiye gibi bir ülkede sanayileşmeyi ikinci bir plana atarak sürdürülen istikrar programları ile sonuç alınamaz. Alınamadığı da ortadadır. Bu nedenle salt istikrar sağlamaya yönelik modellerin de ülkeye katacağı fazla bir şey olmayacağı çok açık. İstikrarı sağlamaya çalışıyorsunuz, sağlıyorsunuz, sağlıyamıyorsunuz, zaman geçiyor bir de bakıyorsunuz sanayiniz yine olduğu yerde. Demek ki burada temel bir yanlış yaklaşım var. İstikrar sağlıyacağım derken ileri atılımı ihmal ediyorsunuz.

Kuşkusuz ileriye yönelik iddialı politikaların uygulanmasına geçilmeden ekonominin bozulan dengelerinin yeniden kurulması, enflasyonun dizginlenmesi, gelir dağılımını iyileş-

tirici önlemlerin devreye sokulması, yeni bir ücret bir gelir politikasının oluşturulması, kredi mekanizmasının sağlıklı işletilebilmesi, kamu maliyesinin düzene sokulması, hele fonların bütçeye katılması, yeni bir anlayışla borç idaresinin ele alınması, bütün bunlar zorunludur. Hızlı bir vergi reformuna gidilmesi kaçınılmaz görülmektedir. Ancak bütün bunlar kısa ve orta vadede gerçekleştirilmesi düşünülebilecek uygulamalardır.

Bu tür önlemler alınmadan hiçbir iktidar daha sonraki yıllarında amaçladığı hedeflere ulaşamaz. Üstelik şimdi 3-4 aylık dönemde uygulanan seçim ekonomisi ile bugünkü olumsuzluklar daha da ağırlaşmış olarak seçim sonrasına kalacağı için iktidarımızın üstleneceği zorluklar hayli artmış olacaktır. Bunu da biliyoruz. Ama korkmuyoruz. başkalarının getirdiği sıkıntıları biz kendimiz adım adım aşarız diye düşünüyoruz.

Oysa klasik istikrar programlarından farklı ve mutlaka "sanayileşme ve bölüşüm" boyutlarını da içeren politikalar yürütülmelidir. Biz SHP olarak böyle düşünüyoruz. Yoksa bugüne kadar kaybettiğimiz yıllara, aylara yenilerini eklemiş oluruz, zamanı boşa harcamış oluruz. Şunu da ekleyeyim bu sorunları çok iyi bilen ve bu yönde çalışmalar öneriler ve programlar üreten iş dünyamız önemli adımlar atmıştır. Sizleri kutlarım. Hatta dünyada çok az örnekleri olan bir davranışla Türk iş çevreleri aşağı yukarı 2 yıldır, daha önce de vardı ama özellikle son iki yılda, iktidarı işlerin iyi gitmediği konusunda uyarmaya çalışmaktadırlar. Bu tür yaklaşımları ilerisi için, özellikle artık bütün ekonomilerde gerekli görülen İktidar-Özel Sektör diyalogu açısından umut verici yaklaşımlar olarak gördüğümü ve değerlendirdiğimi de belirtmek istiyorum.

Biz SHP olarak doğru yaklaşımı Türk ekonomisindeki sorunların aşılmasında kısa ve uzun dönem çözümlerin iç içe uygulanmasında görüyoruz. Türk ekonomisinin önümüzdeki 15 yıllık bir perspektifinde makul derecede yüksek ve sürekli bir büyüme hızına, örneğin yüzde 7, kavuşması Türkiye'nin dünyada ciddi bir yer kazanabilmesi için oldukça önemlidir. Buna karşılık böyle bir dönemde düşük düzeyde kalan, diyelim ortalama yüzde 4, altında kalan büyüme hızları veya 1980'li yıllarda görüldüğü gibi kısa yükseliş veya uzun düşüş dönemleri şeklinde ortaya çıkan büyüme hızları, sektörler alanında başla-

yan ve dalga dalga yayılacak istikrarsızlıklar doğuracaktır. Böyle bir gelişme çizgisi sanayimizin bugünkü ham maddeye dayalı ve basit teknoloji ürünleri üreten yapısı ile atılım yapmaya elverişli bir potansiyeli yansıtmamaktadır.

TÜSİAD, ikinci önemli bir çıkışla uzun vadede Türkiye'nin kalkınma hedefleri ile ilgili bir büyüme yaklaşımı çalışması yapmıştır. Özel kesimin kendi dinamiğini gelecek yılların Türkiye'si hedefleri içerisinde, bir makro bütünlük içerisinde disipline etmesi ve bir plan yaklaşımı içinde bakmasını geçmiş tartışmalara bakarak çok önemli bir bakış açısı olarak değerlendiriyorum. Tabii bu çalışmayı herhangi bir ideolojik bir bakış içinde değerlendirmek amacında değilim. Biz sosyal demokratların geliştirmekte olan ülkemizde kıt kaynakların geleceğin kalkınmış Türkiyesini yaratmak için etkin ve yerinde kullanılmasını hep savunageldiğimizi vurgulamak için bunun üzerinde duruyorum.

ANAP hükümetlerinin 1980'li yıllarda sanayileşmekten, kalkınmaktan vazgeçmesi ve kıt kaynakları alabildiğine israf etmesinin sizleri işadamları, sanayici olarak büyük ölçüde rahatsız ettiğini de biliyorum. Öyle dönemler geçirdik ki, siz sermaye sahipleri elinizdeki sermaye ile, aktif değerlerle 1'e 10, 1'e 50 belki de 1'e 100 bile kazanabilirdiniz. Ama kalkınan Türkiye umutları ile böyle bir dönemde kolay yapılmayacak bir işi yapıp sanayici olmayı sürdürdünüz. Hepinizi kutlarım. Ancak, ortaya çıkan boşluktan ve sorumsuzluktan anlaşılan o kadar rahatsız oldunuz ki, hükümete ve planlama teşkilatına rağmen sizler Türkiye için bir kalkınma ve sanayileşme programı hedefleri oluşturmak ve tartışmak ihtiyacı duydunuz. O açıdan da Türk işadamları başka ülkelerde kolay kolay görülmeyen sağduyulu ve önemli bir yaklaşım gerçekleştirmişlerdir.

Biz SHP olarak her iki konudaki görüşleri ve tartışmaları çok açık ve duyarlı bir biçimde izliyoruz. Buna inanmanızı isterim. Bunları, sosyal demokrasinin siyasal ve toplumsal tercihleri doğrultusunda yapılan iktidar hazırlıkları ve program çalışmalarımız açısından değerlendiriyoruz. Kim ne derse desin Türkiye'nin çok değil 30 yıllık geçmişinde bile ortanın solu ve sosyal demokrat kesimin kalkınma ve sanayileşme tartışmalarında Türkiye'nin gündemine ve teşebbüs perspektifine çok önemli katkıları ve yönlendirmeleri ol-

muştur. Bunların en önemlisi Türkiye'de "Ulusal Sanayi Yaratma" yaklaşımı olmuştur.

Dün olduğu gibi SHP bugün de Türkiye için her türlü kalkınma, sanayileşme tartışmalarına, programlarına heyecanla bakmaktadır. Bu konudaki katkısını ve işbirliğini en üst düzeyde tutmaktadır. Bu açıdan TUSİAD'ın tartışmaya açtığı kalkınma yaklaşımı da sıcak bir ilgi ile karşılandı bizim tarafımızdan, ve buna 2000'li yılların vizyonu da katılarak yalnız mevcut geleneksel sanayilerimizi geleceğe taşımak değil, geleceğin sanayilerini de şimdiden kurmanın yollarını açmak amaçlanmıştır. Bizim burada söylemeye çalıştığımız budur.

Türk ekonomisi için öngörülen yüksek ve sürekli bir büyüme hızı herşeyden önce 1960 ve 1970'lerdeki sanayileşme stratejisinin ve bunun araçlarının büyük ölçüde değişmesini ve yenilenmesini gerektirecektir. Kabuğumuzu kırabilmek için sanayi ve enerji alanından başlamak üzere yeni ve "büyük taleplerle işleyen" bir stratejiye yönelmek zorundayız. Kısaca, Türkiye dünyanın değişimine ayak uydurabilmek için sektörlerde yapı değişikliğine yönelen yeni bir "yön duygusu" ile ve onun gereği olarak makul derecede yüksek ve sürekli bir büyüme hızı ile yürüyebilir.

Daha somut olarak geleceğin Türkiye'sini oluşturabilmek için iki önemli program düşünüyoruz. Birincisi onarım programıdır. İkincisi ise; 10-15 yıllık perspektif içinde düşündüğümüz sanayide atılım programıdır.

Uygulamada içiçe geçecek bu programlar ile "yeni vizyon" anlayışımız gerçekleşecektir.

Ekonomik onarım programının önde gelen maddesi enflasyonla mücadeledir. Sosyal demokrat felsefe açısından toplumun en önemli sorunu gelir dağılımı bozukluğudur. Amacımızı, siyasal hedeflerimizi en iyi belirten nokta da gelir dağılımını düzeltmek emelidir. Gelirin hakça bölüşümü konusunda olumlu gelişmelerin sağlanamamış olması giderek sosyal huzuru ve barışı tehdit eden bir unsur olarak önem kazanmaktadır. Hızlı nüfus artışının da etkisiyle kişi başına gelir payı ortalama olarak yıllardır 2000 dolar dü-

zeyini aşamamıştır.

Gerçi yeni hesaplarla yeni yaklaşımlarla kişi başına gelir 2591 dolar olarak gösterilmeye başlandı. Ama rakamları değiştirmek veya yeni hesaplama yöntemleri bulmak ne yazık ki gerçekleri değiştirmiyor. Asıl mesele bu. Türkiye'nin yetişmek istediği ülkelerle arasındaki mesafe giderek açılmaktadır. Nasıl hesap ederseniz edin, hangi hesaplama yöntemi uygularsanız uygulayın Türkiye OECD ülkeleri arasında en son sıradadır ve bu yeri de değişmemiştir.

Yıllardır hızı kesilmeden süren enflasyon halkımızın gözünde haklı olarak en önemli sorun konumundadır. Bu nedenle SHP'nin ekonomik onarım programında enflasyonla mücadele birinci sırayı almaktadır.

Enflasyon konusunda iki temel politika uygulayacağız. Birincisi, enflasyondan en çok zarar gören, sıkıntıyı en fazla çeken çalışan kitlelerin yükünü hafifletmeye yönelik olacaktır. Bunun için kısa vadede devreye girecek bir önlem olarak yeni bir ücret ve gelir politikası uygulayacağız. Bunu ileri aşamada kamu personeli için gerçekleştireceğimiz bir personel rejimi reformu izleyecektir. Personel rejimindeki mevcut sakatlıkları ve çarpıklıkları gidermeyi amaçlıyan bu yaklaşımın en önemli özelliği memurlara sağlayacağımız sendika kurma hakkı ile çelişmeyen niteliği olacaktır.

İşçi, memur ve emeklilerle tarım kesimine sağlanacak gelir artışlarının başlangıçta enflasyonist etkileri azaltmayacağının da şüphesiz bilincindeyiz. Ancak hastalığın kesin tedavisi gerçekleşinceye kadar hiç olmazsa çekilmez noktaya gelen ağırları önemli ölçüde dindirmek istiyoruz. Bu yaklaşım aynı zamanda iç piyasada belirli bir canlanma da yaratacaktır.

İkinci yaklaşımımız orta vadede fiyat artışlarını kontrol etmeyi amaçlamaktadır. Bunun için enflasyonun kronikleşmesine neden olan bütün unsurların başlıcaları yani yüksek oranlı bütçe açıkları ve kamu finansman açığı ile borç yükünü zaman içinde azaltmak

gerekmektedir. Özellikle iç borçlanmayı çok sınırlı durumlar için kullanmak ve borç sto-
kunu tedricen eritmek, banka sistemini belli bir zamanlama içinde yüksek faiz uygula-
masının olumsuzluklarından arındırmak ve selektif bir kredi politikası izleyerek özel kes-
mi yeniden yatırımlara özendirmek ve yönlendirmek, ihracatı daha çok GATT kuralları
ile de uyumlu bir biçimde daha çok üretim aşamasında desteklemek, hayali ihracatı ha-
yali ithalatı denetlemek kararındayız. Bu önlemlerle ve üretimin de artırılması sonucu
enflasyonun yaklaşık 2 yıllık bir süreç içinde kontrol altına alınması sağlanacaktır.

İç ve dış borçların aşırı boyutlara ulaşması enflasyonu körükleyen önemli bir etkidir.
Özellikle bu borçların faizlerinin ana para miktarlarını aşmış olması açık finansmanına
yol açmaktadır. Bu nedenle borçlanma stratejisinde köklü değişiklik gereklidir. Biz SHP
olarak borçlanmayı tümünden reddediyor değiliz. Her hükümet hesabını iyi yapmak, etkile-
rini iyi belirlemek koşuluyla zaman zaman borçlanmaya başvurabilir. Zamanımızda
borçlanmamış hükümet, devlet gösteremezsiniz. Ama bugün olduğu gibi borçlanma te-
mel bir kaynak, bir ana politika olarak yürütülemez. Bugün ölçü kaçmıştır. Bu nedenle
sağlıklı kaynaklardan bu borç stokunu yavaş yavaş eritmek gerekiyor. Bunun da yolu
başlangıçta borçlanmayı azaltmaktan geçiyor. Dış borçlarla ilgili yeni bir program yapıl-
masını zorunlu görüyoruz. Kuşkusuz Türkiye borçlarını vadesinde ödeyecek, yükümlü-
lüklerini zamanında yerine getirecektir. Bu arada yeni sanayileşme ve atılım programı-
mız için yabancı sermaye ile ortak girişimleri ön planda tutmak, teşvik etmek istiyoruz.

Onarım programının önemli öğelerinin başında vergi konusunda yapılması gereken yeni
düzenlemeler gelmektedir. Her devletin en başta gelen ve gerçek kaynak niteliği taşı-
yan geliri vergilerdir. Ancak Türkiye'de hem vergi adeleti bozulmuştur, hem de tahsilat
çok aksamaktadır. Son derece önemli bir başka nokta da vergi potansiyelinin tam anla-
mıyla kullanılmamasıdır. Türkiye'de yaklaşık bütçe açığı kadar bir ek vergi potansiyeli ol-
duğunu hesaplıyoruz. Ancak bu potansiyelin devreye girmesi kendiliğinden ve çok kısa
sürede olamaz. Öte yandan amacımız geliri artırmayan bir yaklaşım içinde mükellefleri
ek vergilerle taşıyamıyacakları yükler altına sokmak da değildir. Biz canlanmış, üretimi
artan, kalkınan bir ekonomide gelirler artarken, vergilerin de toplam olarak artmasını ve

adil biçimde ödenmesini öngörüyoruz. Bu nedenle Türk vergi sistemi ve yapısının yeniden gözden geçirilmesi ve uygulamada etkinlik sağlayacak gerçek vergi tabanına ulaşılması, istisna ve muafiyetlerin büyük ölçüde sistem dışına çıkarılması, kısmen de ayrı bir teşvik yaklaşımı ile sanayileşmeyi ve üreticiyi özendirecek doğrudan uygulamalara yönelinmesi gerekmektedir. Bütün bunlar kapsamlı bir "vergi reformu yapacağız" sözüne biraz daha içerik vermek için söyleniyor. Amacımız iktidara geldiğimiz ilk dönemde kapsamlı bir vergi reformu gerçekleştirmektir. Sağlıklı kaynağı ancak orada buluyoruz. Vergi reformunda yeni teşvik sisteminin ekonominin sektör ihtiyaçlarına göre düzenlenmesine öncelik verecek, gelir vergisinin yapısı salt ücretlerden alınacak vergi olmaktan çıkarılacaktır. Doğal olarak vergi reformu ve vergi adaleti aynı zamanda bizim için yaşamsal önemi olan gelir dağılımı adaletini, hakça bölüşümü sağlama yönünde de tutarlı yararlar getirecektir.

Dışa açılma konusuna gelince; SHP kesinlikle dışa açılmaya karşı değildir. Sosyalist Enternasyonal gibi bütün dünyadaki Sosyal Demokrat Partilerin içinde bulunduğu bir kuruluşun üyesi olan bir partinin zaten dışa açılma karşısında bir görüş taşıması gibi bir görüş olamaz. Biz ihracatın da ithalatında geliştirilmesinden yanayız. Ancak hatalarımızı da görmek zorundayız. Bakın bugün ihracat ciddi biçimde tıkanmış durumdadır. Ticaret açığı hızla büyümektedir. 1990'da 9.5 milyar dolar olmuştur. Bunun nedeni elbette ki dışa açılma politikasındaki hatalı yaklaşımlardır.

Başboş, hesapsız ve gerekçeleri belirsiz bir teşvik politikası uygulanmıştır. Bunun sonucu olarak önce ihracattaki atılım yatırımların artışından veya sanayideki bir yapı değişikliğinden değil, iç talebin kısılması ve kapasite kullanım oranlarının yükselmesinden kaynaklanmıştır. Teşvikler el yordamıyla verildiği için uluslararası ölçülerde "gelişen sanayileri" değil yani elektronik, elektrikli ve elektriksiz makinalar, ağır kimya sanayii, meslek ve ölçü araçları, uzay ve havacılık ekipmanları gibi yeni dallara özendirmek yerine, mevcut sanayilerimizin gıda, tütün, içki, tekstil, hazır giyim, deri ve ayakkabı gibi sanayileri desteklemekte kullanılmıştır. Bu nedenle ihracat kısa sürede doğal sınırlarına ulaşmış ve tıkanmıştır. Mevcut sanayi yapısında üretimi ve kaliteyi artırıcı teknolojik yenile-

meler yapılmamıştır. Onu da hemen ekleyeyim . Mevcut sanayilere karşı bir tavrım olduğu sanılsın. Ama ne mevcut sanayilerde teknoloji yenilemesi yapılmıştır, ne de yeni sanayilere geçilmiştir. Yapılması gereken sanayi yapısının değişimini de içerecek yeni sanayileşme politikasını devreye sokmaktır. Öte yandan küçük ve orta ölçekli işletmeleri dışlayacak ihracat politikası değiştirilmelidir. Toplam sanayi işletmelerimizin yüzde 100'e yakını küçük ve orta ölçekli işletmelerdir ve ihracatımızın yarısından fazlasını bu şirketler gerçekleştirmektedirler. Destek bekleyen bu kesimi ihracat barajları nedeniyle sıkıntıya sokmanın anlamı yoktur.

Değerli Üyeler, bugüne kadar ki uygulamanın ana ilkesi pazarlama değil, mal satmak olmuştur. Bunun sonucu ihraç mallarımız genelde mevcut sanayi yapısının sonucu olarak emek-yoğun teknolojilere dayanıyorlar. Günümüzde bu tür ürünleri ihraç eden ülkelerin uluslararası ticarettten önemli paylar almaları artık mümkün değildir. Gerçek sanayi ürünü olarak kabul edilen makina ve otomotiv sanayii ürünlerinin toplam ihracatımız içindeki payı yüzde 6-6.4 dolayındadır. Yine teknoloji yoğun malların ihracatımız içindeki oranı yüzde 4, yüksek teknoloji içeren mallarda ise bu oran yüzde 0.3'tür. Bu gerçekler sanayi yapımızdaki değişim gereksinmesini ortaya koyuyor.

İthalat politikaları ihracat da olduğu gibi el yordamıyla oluşturulmuş ve yürütülmüştür. "İçerideki fiyat artışlarının rekabet yoluyla önleneyeceği" gerekçesiyle ithalatı koruma oranları önemli ölçüde düşürülmüştür. İthalattaki fonlar yaz boz tahtasına çevirilmiştir. Ama özellikle tüketim malları ithalatı denetlenemez boyutlara ulaşmıştır. "Terbiye edici ithalat" diye adlandırılan bu politikalar sonucunda kim terbiye oldu bilmiyorum, ama tarım kesimindeki üreticiler ve bazı sanayiciler büyük bir mağduriyete uğradılar. " Üretmek" bu politikalar sonucunda cazip bir ekonomik etkinlik olmaktan çıkarılmıştır.

Özellikle tarım sektöründe böyle bir uygulama ekonomik gerçeklere terstir. SHP olarak bu uygulamaların bir an önce durdurulması gereğine inanıyoruz. Durdurulmasına da çok az bir zaman kaldı.

Bize göre önemli olan ve öncelikle uygulanması gerekli olan ihracatı üretim aşamasında desteklemektir. İhracat yatırım-üretim zinciri sonucunda gündeme gelen bir ekonomik etkinlik bir iktisadi faaliyettir. Modern teşvik sistemlerinde, teşvik araçları yatırım-üretim-pazarlama zincirini sağlıklı bir şekilde kurmaya yöneliktir. Ülkeler artık çağdaş teknolojilerin kullanıldığı ürünleri üretmekte ve mal satma yerine mal pazarlama hedeflerine yönelmektedirler.

Bu çerçevede hükümetin gündeme getirdiği pazarlama primi gibi teşvikler ve Eximbank gibi kurumsal düzenlemeler yerindedir. Ancak, amaca ulaşmada yeteri kadar etkin değildirler. Çünkü ayrımcı düzenlemeleri içermektedirler ve ihracatın dinamik unsuru olan küçük ve orta ölçekli işletmeleri getirdikleri koşullarla devre dışı bırakmaktadırlar. Ayrıca, ana sözleşmesinde yatırım-üretim-pazarlama zincirinin yatırım ve üretim aşamalarına ilişkin orta ve uzun vadeli finansman programları düzenleyeceğini ifade eden Eximbank'ın bu taaahhütleri de kağıt üzerinde kalmıştır.

Dış ticaretin finansmanında bu kurumu işler hale getirecek tüm düzenlemeleri yapmak düşüncesindeyiz. Dış ticaret modelimizde parasal teşviklerden çok üretime ve yatırıma yönelik teşviklere ağırlık verilecektir. Zaten GATT sübvansiyon anlaşması bu tür teşviklerin kaldırılması yolunda hükümetleri zorlamaktadır.

Mühendislik ürünlerinin dünya dış ticaret hacminde günümüzde artan ağırlıklı bir yer tuttuğunu biliyorsunuz. Tüm gelişmiş ülkeler bu ürünlerin ihracattaki payını yükseltmek için büyük çaba sarfediyorlar. Teşviklerin büyük çoğunluğu bu sanayilerin kurulup geliştirilmesine ayrılıyor.

Biz de böyle bir çaba içinde olacağız. Hemen söyleyeyim ki bu tür sanayilerin kurulmasının büyük sermaye ve bilgi birikimi gerektiğini de biliyoruz. Ayrıca bu sanayiler kurulduktan sonra gelişebilmek için araştırma ve geliştirme harcamalarına büyük ihtiyaç duymaktadırlar. İşte burada eğitimin, araştırmanın ve devletin bu konudaki çalışmalarının önemi kendini gösteriyor. Yeni sanayilerin kurulmasında geliştirilmesinde, yaşamasında

devletin getireceği eğitim ve araştırma altyapısı hayati önem taşımaktadır.

Dış ticareti geliştirici kurumsal düzenlemelere de büyük ihtiyaç olduğunu söylemek isterim. Örneğin Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na bağlı olarak çalışan yurtdışı ekonom ve ticaret müşavirliklerimizin performanslarının değerlendirilip dış ticaret sektörüne katkısının artması yönünde bir yeniden düzenleme gerekmektedir. Bir reorganizasyon. Mevcut yapıda büyük eksiklikler bulunmaktadır. Müşavirliklerimiz bulundukları ülkede sadece olup biteni izleyen, bunları rapora döken ve merkeze gönderen bir birim olmakla yetinmemeli, bulundukları ülkeyle olan ticaretimizin geliştirilme sürecine aktif olarak katılabilmelidirler. Bu tür katılımı sağlayacak bir reorganizasyona mutlaka gidilmelidir. Bu alanda uluslararası danışmanlık ve komisyonculuk kuruluşlarından yararlanılmalıdır.

Görüyorum ki zamanım epey ilerledi. Bir iki noktaya daha değinerek sözümü bitirmek istiyorum. ANAP hükümetlerinin uyguladıkları özelleştirme programı tutarlı ve mantıklı değil bize göre. Bir yandan kamuya yük getirdiği söylenen kitlerin kârlı olanları satılmak isteniyor. Öte yandan liberal anlayışla hiç bağdaşmayan bir tutumla örneğin Petkim gibi tekel konumundaki devlet kuruluşları özel tekellere satılmak isteniyor. Ayrıca işaret etmek isterim ki yabancılara yapılan satışlar yabancı sermaye girişi olarak tanımlanmaya çalışılmaktadır. Bunlar bizim gördüğümüz tutarsızlıklar, mantıksızlıklar.

Bütün bunlara karşın SHP olarak, kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi konusunda bakanlık bir tutum içinde değiliz. Devlet zaman içinde ve özellikle gelir dağılımı adaletli konuma gelince bazı sektörlerde doğrudan üretim yapmaktan vazgeçebilir. Ancak bugün için halkın vergileri ile oluşturulmuş, dolayısıyla onun malı olan KİT'lerin satılması, hisse alma olanağı olmayan büyük kitlelere karşı haksızlıktır. Bizim söylediğimiz budur. Ülkemizde yabancı sermayenin yatırım yapmasına karşı değiliz. Yabancı girişimlerinin yeni kapasiteler yaratmalarını isteriz. Sadece var olanı almakla yetinmeleri durumunda yeni bir şey getirmiş olmuyorlar. Bu anlayışla gelecek yabancı sermayeyi ve yeni sektör politikalarımızla uyumlu yatırım projelerini büyük ölçüde desteklemek ve teşvik etmek kararındayız. Dış kaynak sorununun çözümünde ağırlığı krediden çok yabancı sermaye-

ye kaydırmanın yararına inanıyoruz.

Bir cümle borsa için söyleyeyim. Menkul Değerler Borsasının bir yeni oluşum olarak sağlıklı gelişmesini istiyoruz. Ama yeni yasal düzenlemelerin bu borsanın daha güvenli çalışmasını ve gerçekten sermaye piyasasının işlevlerinin yüklenecek doğrultuda gelişmesinin sağlanmasını istiyoruz. Bu doğrultuda önlemler alacağız. Devletin borsada bugün gördüğümüz belirleyici tutumunu ve büyük ağırlığını kaldırmak istiyoruz. Kuşkusuz buna paralel olarak borsada oynaması, hisse alıp satması sakıncalı görülebilecek veya kuşku uyandırabilecek kişilerin içerden bilgi alma olanağı olan kişilerin bu hareketlerinin engellenmesini de tüm ülkelerde olduğu gibi, bütün yerleşmiş borsa ülkelerinde olduğu gibi yasal önlemlerle sağlamalıyız, sağlayacağız.

Ülkemizin Avrupa Topluluğu ile olan ilişkileri konusunda bir cümle söylemek istiyorum. AT ile ilişkilerimizde bir soğuma, son yıllarda başvurumuzun olumsuz cevap alması ile başlayan bir soğuma görüyoruz. Başka gelişmeler karşısında AT ile ilişkilerimiz daha az önemli gibi görünmeye de başladı, zaman zaman. Ancak biz SHP olarak hem AT üyeliğinin kazanılmasında ısrarlıyız, hem de AT'ye girişin SHP'nin iktidarında gerçekleşeceğini inanıyoruz. Çünkü AT'ye giriş için öncelikle gerekli olan, AT'de aranan demokratik ortamın kurulmuş olmasıdır. Bu yoksa ilk itiraz olarak karşınıza bu çıkmaktadır. Ekonomideki olumlu olumsuz gelişmeler sonraya kalmaktadır. İlk mesele AT'ye giriş adımı atmak için ülkede çağdaş bir demokrasiyi yürütmek ve bunu sağlam güvencelere kavuşturmadır. SHP iktidarında bu sağlanacağı ve bu önemli adım atılmış olacağı için, iktidarımız döneminde AT ile ilişkilerin yeniden canlanacağına ve sonunda orada hak ettiğimiz yeri alacağımıza inanıyoruz.

Az gelişmiş bölgelerimizin hızla gelişmesinde diğer bölgelerle farklılığın giderilmesinde, bu önemli ekonomik sorunumuzda da partimizin bir çok özgün yaklaşımları olacaktır. Kısa vadeli programlar uygulamak, bu tür bölgeler için pilot merkezler oluşturmak, bu bölgeler içinde bu bölgeler ve bu merkezler vasıtasıyla bölgeyi canlandırmak, bu bölgeleri hertürlü ekonomik faaliyete açmak, ayrıca sanayi coğrafyamızı zaman içinde değiştire-

cek yeni ve büyük boyutlu mekansal düzenlemeler yapmak, bütün bu düşünceler az gelişmiş yörelerimizin gelişmesi için yaptığımız planlarda yer almaktadır.

Nihayet ülkemizin kabuğunu kırabilmek ve geçen 10 yılda sanayide kaybettiği ivmeyi kazanabilmek için yeni ve büyük taleplerle işleyen bir sanayi stratejisine yönelmek zorunda olduğumuzu tekrar ederek, karşımızda yeni olanaklar çıktığına da değinerek sözümü bitirmek istiyorum. Çünkü bir taraftan dünyada özgürlükçü akımlar hız kazanarak siyasal gerginlikler ortadan kalkarken, bir taraftan da potansiyel talebi yüksek yeni pazarlar doğmaktadır. Bunu da görüyoruz. Ülkemiz bu yeni pazarların başlangıçta yüksek nitelikte olmayacak, olamayacak bu talepleri içinde kendimize ihracat ve ortak yatırımlar açısından küçümsenmeyecek paylar bulacaktır. Bulmaya başlamıştır. Ancak zaman içinde yakınındaki büyük pazarların avantajının kullanarak hem geliştirmesi zorunlu olan sanayi alanlarına yönelebilir, hem de yine bu pazarları hedef alan özellikle Pasifik sermayesi ile işbirliği yaparak ortak yatırımlara girişebiliriz. Çünkü gelecek dönemde özellikle siyasal yumuşama dünya konjonktüründe hızlı bir gelişmeye ortam sağlayacaktır. Elinde büyük sermaye birikmiş olan ülkeler, bir yandan bu kapasitelerini değerlendirme konusunda daha cesaretli davranacaklar, bir yandan da Doğu Bloku'nun yeni oluşturacağı ve Batı Avrupa boyutunda ki pazar alanında söz sahibi olmak isteyeceklerdir. Böyle bir gelişme içinde yer alabilmek için Türkiye'nin coğrafi konumu ve ekonomik potansiyeli de son derece uygundur.

SHP olarak Türkiye'nin 3.Teknoloji Devrimi ürünlerinin salt ithalatçısı olmak yerine, başından beri söylemek istediğim şekilde geleceğin bilime ve üstün beceriye dayanan üretim alanlarında çağın gerisinde hapsolup kalmayan yeni sektör politikalarını programlaması yalnız gerekmede değil, aynı zamanda mümkündür. Önümüzdeki dönemde AT ülkeleri biyoteknoloji, ileri mikro elektronikler, robotikler, bilgisayar alanlarını yakın geleceğin kilit sektörleri olarak benimsemiş bulunmaktadırlar. Bunun yanısıra petrokimya, petrol arıtımı, elektronik, elektroteknik, ince mekanik, ilaç, uçak ve sentetik iplik gibi alanlar ise olgunlaşmaya geçiş aşamasında görülmektedir. Ülkemizin 2000'li yıllarda gelişmişlik düzeyini Avrupa ülkelerine yaklaştıracak olması için sanayileşmedeki stratejik hedefini ve

yönünü en azından Avrupa ülkeleri düzeyinde tutması gerekmektedir. İşte bunu yapacak bilgi birikimimizin, siyasal irademizin de bu seçimden sonra olacağını son olarak söylemek istiyorum.

Sayın Üyeler, önümüzdeki dönemde ekonomi sorunlarına bir geniş bakış açısında içinde nasıl yaklaşacağımızı anlatmaya çalıştım. Özellikle üzerinde durmaya çalıştığım şey anlatmaya çalıştığım şey, bir cümle ile özetlemek istersem; önümüzde bir çok zorluklar vardır. Bu zorlukları aşmak için bilinen klasik metodlar vardır. Bu metodları uygulayacağız ve bu sıkıntıları aşacağız. Ama bunları yaptıktan sonra yine olduğumuz yerde kalmak istemiyoruz. Bizim öbür partilerden asıl farklı olan yönümüz geçmişten gelen birikimimiz ile bulunduğumuz yerden memnun olmayarak daha ileri, daha gelişmiş bir düzeye varmak için ekonomimizi seferber etmeye çalışmaktır. Bunu yaparken bugünkü potansiyelimizi kullanacağız. Bugünkü potansiyelimiz; işte karşımda gördüğüm büyük sanayiciler, işadamları, onlarla birlikte çalışacak büyük emek gücümüzdür. Halkımız, girişimcilerimiz bunları yapacaklar ama biz siyasetçi olarak hedefleri hep halkımıza göstermeye çalışacağız ve bu hedefleri götürecek temel sosyal ve ekonomik çerçeveyi ayakta tutacağız. Tekrar başa ve her değişiminin temelindeki öze dönersem, bilimsel ve teknolojik değişim dünyayı değiştirir. Bilimsel ve teknolojik değişmeyi de insanlar yapar, devletler yapmaz. Öncü insanlar yaratıcı insanlar yapar, ama onlara olanaklar sunan devletlerdeki insanlar yapar. Devlet ile girişimcilerin, emekçilerin uyumlu çalışması ile o toplum hepsinin önüne geçer ya da hepsiyle rekabette hakkettiği üstün yeri alır. Bizim amacımız budur. Seçimde vatandaşın oy alarak iktidara geldiğimizde hedefimiz budur. Bunu burada anlatmaya çalıştım.

Sorularınıza cevap vermeye hazırım. Ayrıca aramızda ekonomist arkadaşlarım da var. Daha ayrıntılı sorularınıza cevap vermekte onlar da bana yardımcı olacaklar. Önümüzdeki Cuma günü ayrı bir toplantıda ekonomik ve sosyal politikalarımızı biraz daha ayrıntıya girerek, biraz daha kesimlere inerek anlatmaya çalışacağım. Bana verdiğiniz fırsattan yararlanarak önümüzdeki hedefleri belirtmeye çalıştım. Bunun için başta yöneticilere ve bütün dernek üyelerine candan teşekkür ediyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

CÜNEYT ZAPSU

İstanbul'la ilgili meselelere herhalde demokratik anlayışınızla bağdaşmadığı için karışmadınız. Şu ana kadar karışmamak, acaba bazı meselelere el atmaktan daha mı iyi, daha mı kötü? Çünkü şunu söyleyeyim, 26 Mart seçimlerinden sonra bugün seçim olduğunda, aynı kişiler zannetmiyorum aynı SHP'ye oy versinler. Yalnız o zamandan bu zamana yeni gelmiş İstanbul'lulardan bahsetmiyorum. Onların da kimé oy vereceği meçhuldur. Bence tapuyu vaad eden hangi partiye inanırlarsa ona oy vereceklerdir. Şu anda bir problem olduğu mevcut. Yani İstanbul'da. Siz de bunun farkındasınız herhalde. Partinize mensup bir Başkana biraz daha yardımcı olamaz mısınız?

ERDAL İNÖNÜ

Çok teşekkür ederim. Yalnız soru yeteri kadar somut değil genel olarak söylediğinize ben de genel olarak cevap vereyim. Elbette biz partimizin bütün çalışmalarına genel merkez olarak yardımcıyız. Partimizin bütün üyeleri halkımız tarafından seçilme onuruna kavuşmuş bütün halk hizmetkarları bu görevleri en iyi şekilde yapıyorlar. İstanbul'daki arkadaşlarımız aynı şekilde. O açıdan ben sorunuzdaki somut noktayı anlamadım. Ama ben herhangi bir meseleyi ihmal ettiğimizi sanmıyorum. 26 Mart seçimlerinde Türkiye'nin başka büyük şehirlerinde olduğu gibi, Biz İstanbul'da da Yerel Yönetimlerde iktidara geldik. O zamandan beri ülkede başarı ile hizmet veriyoruz. Vatandaşlar bizim hizmetlerimizi beğeniyorlar, beğenmiyorlar o kendilerinin takdirindedir. Şimdi genel seçimlere gidiyoruz. Genel seçimlerde vatandaştan oy istiyoruz. Vatandaş bizi bütün hareketlerimizle değerlendirecek, yaptıklarımıza güven duyduğu için ben inanıyorum bize oy verecek. Halkımızın kararını göreceğiz. Genel bir şey söylediniz, ben de genel bir cevap verdim, daha somut sorarsanız, daha somut cevap veririm.

YILDIRIM AKTÜRK

Sayın Genel Başkan, sorum iki parçalı. birinci bölümü özelleştirme, ikinci bölümü ücretlerle ilgili.

Özelleştirme konusunda bir cümleniz beni fevkalade rahatsız etti. Diyorsunuz ki, "KİT'ler bütün Türk vatandaşlarının malıdır, satılacak iseler veya verilecek iseler hepsi

hakkına kavuşmalıdır. Bu hisseler adil bir şekilde pay edilemezse, dağıtılamazsa bunların satışı oldukça zor bir prosedürdür". Halbuki yanlış anlamıyorsam bir tesisi satıyorsunuz ve onun geliri kamuya bir menfaat sağlıyor. Bu bütün Türk vatandaşlarına dağılacak olan menfaattir. Yoksa o alışveriş birebir bir takas olayıdır. Orada da menfaat transferi söz konusu değildir. Önce bu yargımda sizden ayrılıyor muyum? Bunu net bir şekilde ifadenizde tekrar belirtir misiniz? Ben de Müsteşarlığım dönemimde benzeri bir münakaşanın içine girdim. Mülkiyeli bir Maliye Bakanı arkadaşımız o zaman ki Sayın Devlet Başkanı'nın önünde "KİT'ler devletin malıdır, Hazine'nin malıdır ve bizimdir. Yönetim Kurulunu da biz seçeriz, biz yönetiriz. Memleket adına biz yönetiriz" diyordu. Bizim görüşümüz de 45 milyonun malı olduğu ve bu transfer de süratle yapılırsa biran evvel ordan elde edilecek gelirle bu 45 milyon vatandaşa belki daha akılcı bir hizmet götürüleceği şeklinde idi. Bu alışveriş ertesinde o kuruluşun kâr etmesi, o kuruluşun verimli çalışması artık alıcının eseridir. Ondan onu paylaşmaya çalışmak bence doğru bir yaklaşım değildir. Burada onun için yabancı sermayenin girişinde vs.de son derece rahat olmamız lazım. Çünkü ifade ediyorum, o günkü değerinden bire bir satış söz konusudur.

İkinci sorum ücretler konusunda. ANAP hükümeti son günlerinde herhalde seçim sathı mahalline girdiğini de hissederek ücretler meselesine olağanüstü yumuşak yaklaşımla çözümleyici, toplu sözleşmeleri bağitleyici ve mümkün olduğu kadar işçi kesimlerinin meselelerine kulak verici bir yaklaşım sergiledi. Sorum şu: Siz bu son Toplu Sözleşmelerden sonra varılan ücret seviyesine ve son taban fiyatlarından sonra tarım kesimine de verilen gelir seviyesini de yetersiz buluyor bunu da ilk fırsatta bir hamle ile bir sıçrama ile iktidara gelir gelmez artıracığınızı mı işaret ediyorsunuz? Bunun birikmiş yaraları sarması ve rahatsızlıkları gidermesi açısından bir merhem, bir ilaç olacağı iddiasında mısınız? Öyleyse bu kaynak nerden karşılanıyor? Milli Gelirin yüzde10'u mertebesinde olan bütçe açığı daha da ağırlaşmıyor mu? Yine sözlerinizde; genelde kilolu bir hastanın hastalığı kolleştoldür, kilonuz yüksek, kilonuzu düşürürseniz sağlığınıza kavuşursunuz tipi mesajdan öteye geçmeyen gelir gider dengesi sağlamak lazım, bir vergi reformu yapmak lazım türü yaklaşımlar var. Ama söyledikleriniz içinde harcamaları artıran tavırlar var. Vergiyi düzenlerken tarifelerde düşürücü önlemler var. İlk etapta bu açık daha

da büyüyor intibai ile ben sözlerinizi dinledim. Yanılıyor muyum? Teşekkür ederim.

ERDAL İNÖNÜ

Birinci soruda gene tam anlaşıyoruz sanıyorum. Halkın vergileri ile kurulmuş bir fabrikada burda halkın katkısı olduğuna hiç şüphe yoktur. Şimdi bunu satıyorsunuz ve bu fabrikanın gelirlerini yeni bir şekilde düzenliyorsunuz. Bu yeni düzenlemeyi yaparken, nasıl bütün halktan aldığınız para ile bu fabrikayı kurmuşsanız, bunlardan elde edilen geliri de belirli bir adalet ölçüsünde, çerçevesinde yeniden halka dağıttığınızı söyleyebilmelisiniz. Benim işaret ettiğim nokta o. Yoksa buradan yeni gelir gelecek tabi gelecek, ama bu yeni gelen gelir, dağılırken adaletli bir dağılım oluyor mu? Mesela hisse senetlerini satıyorsunuz. Onu alabilecek sade vatandaş kitlesi var mı? Ancak bir kaç kişinin eline geçecek ise halkın parası ile kurulmuş bir fabrikayı sonunda ufak bir çevreye vermiş oluyorsunuz. O fabrikanın çalışması ile tekrar gelir sağlayacaksınız. Onlar ayrı mesele. Bu düzenlemeyi yaparken adalet duygusunu örselemeyecek bir şekilde yapmalısınız. Ben onu söylüyorum. O bakımdan diyorum ki, gelir dağılımı daha iyi olduğu durumda bu hisse senetlerini vatandaşlar alırsa bu hareket adaletli bir şekilde yapılmış denebilir. batıda olduğu gibi. Ama bizde olduğu gibi fabrika ufak bir çevrenin eline geçecekse, o zaman yeni düzenlemeyi adaletli bir şekilde yapmıyorsunuz, sosyal adalete uygun bir şekilde yapmıyorsunuz demektir. Onu söylüyorum.

Ücretler konusuna gelince. Evet, ANAP son aylarda ücretlerde bir düzeltme yaptı. Ne kadar yaptı. Enflasyon bunun ne kadarını götürecek bunları tam manasıyla bugün değerlendirecek durumda değiliz. Seçimler sonrasını beklemek gerekli. benim söylediğim bir düzeltme gereklidir. ANAP bir kısmını yaptı. Ama hepsini yaptığını nasıl söyleyeceksiniz. Bunu yaptığınız zaman enflasyonist etkisi olur, ama bu maksadınızı yıl sonunda enflasyonu kontrol etmek olduğunu ve onunla ilgili tedbirler aldığınızı söyleyerek bunun kontrolunu herkesin kabul edeceği şekilde yaptırabileceksiniz, götüreceksiniz. Yoksa her zaman sıkıntı çekmiş kitleye yine "siz sıkıntı çekin, daha sonra enflasyonu kontrol edeceğiz" demek adaletli bir tutum değil. Seçime yaklaşırken ANAP'ın yaptıkları doğru. Bunları değerlendirerek eksikleri neyse bunları tamamlamak şart. Benim söylediğim bu. Evet sanıyorum bu şekilde cevap vermiş oldum.

ÖZDEMİR YARAR

Sayın İnönü ile üniversite sıralarında, kendileri ile 46 sene evvel bir münazaraya beraber, aynı grupta olmak üzere katılmış ve sanayi kalkınmasının Türkiye'nin anahtarı olacağını birlikte müdafaa etmiştik. Şimdi 46 sene sonra yine aynı sanayiye ehemmiyet verdiğini görmekten mutluluk duyuyorum. Kendileri bu arada çok önemli bir ders olan fiziko kimyaya gelmişler, serbest enerji meselesini birlikte öğrenmiştik. Şimdi Türkiye'de serbest enerji demek olan serbest paraya, serbest gelire tecavüz çok. Yani bunu üretecek olan sanayiye desteklemek yerine, hazır tüketmeye hemen hemen bütün partiler ağırlık veriyorlar. Bakıyoruz, bir tanesi, mevcut iktidar, sizin de üzerinde durduğunuz gibi dünyaya açılmayı serbest pazar manasında anlıyor. O zaman doğuş halinde olan sanayici bütün dünya ile rekabet etmek gibi çok ağır bir durumda kalıyor. Öbür büyük partimiz "iki anahtar dağıtacağım" diyor. Onlar da serbest güçleri dağıtmak suretiyle gene sanayinin elinden tasarrufları öbür tarafa harcamaya gidiyorlar. Sizler de zannediyorum işçi meselesinde biraz daha taviz veriyorsunuz. Sual şu. Kendileri, basında da çıktı, işçi çıkarmada bir hakim teminatından bahsettiler. Bu hakim teminatı çok tehlikeli bir şey. Çünkü bizim yıllarca evvel başımıza geldi. Gelen bir grup, ambarınızda bekleyen malların satılmamamasını dahi sizin kusurunuz olarak görüyor ve "bu işçi çıkarmada kâfi değildir" diye karar veriyor. Sonra siz sonrasında satamadığınız malı üretemediğiniz malın parasını vermek durumunda kalıyorsunuz. Bu durumda, zaten az olan sanayie teşebbüs edenlerin sayısı daha da düşer. Herkes kolay yolu tercih eder. Gayet tabii ki bizim işçilerimizin ve fakir halkın yanında olmamız lazım. Ama, onlara hazır dağıtarak değil, onları birer üretici yaparak. Ben şahsen sizden, bütün dar gelirli kesimleri küçük birer minyatür işveren olması için bir proje yapmanızı, Doğu'nun kalkınmasında mikron ölçüde milyonlarca kütleye tarımda, hayvancılık ve diğer sahada birer mini müteşebbis olması hususunda sosyal pazarlama ekonomisi düşünmenizi isterim. Bu husustaki fikrinizi öğrenmek istiyorum. Teşekkür ederim.

ERDAL İNÖNÜ

Sayın Yarar'a anlattığı anılar için çok teşekkür ederim. Birlikte gerçekten çok güzel yıllar geçirdik. O zaman öğrendiklerimizi de hatırladıkça uyguluyoruz. Ve şimdi söyledikleri de o zaman ki iyi tartışan yarar karakterinin değişmediğini gösteri-

yor. Anlattığı konuları herhalde saatlerce tartışabiliriz. Yargıç teminatı keyfi işten çıkarmalara karşı öngördüğümüz bir yöntem çalışma barışı için biz demokrasilerde uygulanan yolun Türkiye'de de tutulmasını istiyoruz. Bunu tam manasıyla yapmak şart. Bizde maaalesef geçmişte meydana gelmiş müdahaleler demokrasinin sürekliliğine ket vurduğu için, sürekliliği ortadan kaldırdığı için hep baştan başlıyoruz. Tabii hep baştan başladığı için de belirli olgunluk noktasına bir türlü gelemiyoruz. Ama şimdi artık geleceğimize inanıyorum. Çağdaş çalışma barışını kurmak için, batıda çağdaş demokrasiler de mevcut bütün düzenlemeleri eksiksiz almak gerekir diye düşünüyorum. Bir tanesini alırsanız veya bir tanesini getirdiğimiz zaman buna karşı çıkarsanız kendi açınızdan yanlış olur. Ama aslında bütün görüntü öyle değil. Yargıç güvencesinin bir faydası var. Keyfi çıkarmalara karşı. Tabii suistimal de edilebilir. Bakınız örneğin çalışma barışını koruma için batıda kullanılan bizim de yapmamız gereken önemli bir mesele var. Bir Ekonomik ve Sosyal Konsey kurmak, işverenlerle işçi kesimini sürekli bir araya getirip ekonominin nasıl geliştiğini sürekli izlemek. Sadece toplu pazarlık meselesini değil ekonomiyi sürekli izlemek ve o gelişmeye göre herkesin ondan dersler çıkarmasını sağlamak. Böyle bir yaklaşım içerisinde sürekli bir diyalog kurmak. Bizde sürekli diyalog kurulamadığı için sadece toplu sözleşme ve pazarlık zamanında karşı karşıya gelindiği için grev oluyor, uzun sürüyor veya keyfi işten çıkarma oluyor. Bunların anlaşılması zor. Anlaşılması da zor olunca da diyalog olmadığı için yasal güvenceler şart oluyor. Ama benim idealimdeki şey, yasal güvencelerin olduğu, ama bunların suistimalini önleyecek karşılıklı bir diyalogun bulunduğu bir sistemdir. Sürekli bir diyalogu sağlayan konumdur ve böyle bir yaklaşımdır. Bunu bugün küçük ölçüde yapan kuruluşlarımız var. Onları şükranla görüyorum. İyi diyalog kuran işletmeler var. Orada böyle olaylar olmuyor veya ekonomik zorluklar daha kolay aşıyor. Keyfi çıkarmalar diye nitelendirilmiyor. Keyfi çıkarmalar olmuyor. O açıdan da bana yine eski arkadaşlığımızda olduğu gibi inanmaya devam etmenizi isterim.

Amacımız gerçek iş barışını kurmaktır. Emeğin hakkını vermek, sermayenin karşılığını alacağı ortamı sürdürmek, devletin gelirini de almasını sağlamak ve bu suretle çağdaş bir yaşamı sağlamaktır. Hepimizin katkısıyla bunu yapacağımıza inanıyorum. Teşekkür

ederim anılarınız için.

NUH KUŞÇULU

Sayın İnönü, Sayın Aktürk'ün sorusuna cevap verirken o kanaata vardım ki devlet bankalarını da muhafaza edeceksiniz. Onlar da devlet kuruluşu olduğuna göre, acaba bu kanatimde yanılıyor muyum? Yoksa onları da özelleştirme içinde düşünebilecek misiniz? Yine buraya gelmezden önce TÜSİAD'dan bir davet mektubu aldım. Önümüzdeki perşembe günü Doğu Almanya'dan gelen bir heyet Doğu Almanya'daki KİT'lerin özelleştirilmesi ile ilgili Türk işadamlarını Doğu Almanya'ya çağırıyor. Acaba onlar mı bir yanlış yapıyor? Onların halkı, vergi ödeyen acaba haklarını kaybediyor mu? Yine bununla ilgili bir yazı okudum. O yazıda da şunu söylüyor: "Şu ana kadar Doğu Almanya'da bir sene içerisinde 2800 işletme özelleştirilmiş durumda. Geride daha 10.000'e yakın işletmeyi özelleştirmeye çalışıyorlar ve bütün dünyadan işadamlarını çağırıyorlar." Onun için bu görüşünüzde belki ilerde siz de bir değişime doğru yöneliceksiniz, diye umuyorum. Ama devlet bankalarını hala devlette tutacak mıyız? Sorunun birincisi bu efendim.

İkinci sorum; yine konuşmanızın içerisinde CHP'den birçok şeyleri devraldığınızı söylediniz. Acaba 6 okun birisini değiştirmemenizde bu düşüncenizden mi kaynaklanıyor? Yani 6 okda devletçilik ilkesi yine devam ediyor. Yine konuşmanız içerisinde bu çağda dünyaya ayak uydurma esnasında devletçiliğin artık geçersiz olduğunu da buyurdunuz. Şimdi burada bir çelişki var. Lütfen bu çelişkiyi biraz açıklayabilir misiniz?

Biraz da konuyu değiştirmek için siz hiçbir ilçeyi il yapmayacak mısınız, yapmadığınız takdirde seçimi nasıl alacaksınız?

Bir son soru daha; Sayın Ecevit siyaset dilimize yeni bir terim kazandırdı, "Sünepe Muhalefet" dedi. Bu görüşe katılıyor musunuz efendim? Teşekkür ederim.

ERDAL İNÖNÜ

Devlet Bankalarını özelleştirmek diye bir niyetimiz yok. "Devletçilik oku hala niçin duruyor" diyorsunuz. Benzer şekilde ne bileyim "siz soyadınızı değiştir-

meyi düşünüyö rmusunuz?" diye sorsam herhalde kızarlar bana. "Ne münasebet" derler. Belki tam bir benzetme değil ama biraz benziyor. Çünkü bir partinin kurulması, tabii sağlam bir parti ise, bir tarihe bağlı geçmişe bağlı büyük olaylara bağlı büyük bir mesele bir halk hareketinin önüne çıkıyorsunuz. Büyük amaçlarınız var bunları geçmişte yapmışsınız ve hele CHP gibi dünyada az partiye nasip olacak değişim döneminde bir devletin kuruluşunda Atatürk'ün önderliğinde bunlar yapılmış ve belirli bir yapı ortaya çıkmış. Bunu değiştirmeye kimsenin ne gücü yeter, ne de bu değişimin anlamını anlatmaya gücü yeter. Biz böyle bir şey yapsak, her konuşmamızın başında niçin okun birini değiştirmeye kalktığınızı anlatmakla bir saat geçiririz, yine kimse anlamaz, sonunda hiçbir yere varılmaz. Sözün kısası anlamı olmayan bir hareket geçmişten gelen 6 okun sayısını azaltmaya çalışmak. Ama o okların anlamları bugün aynı mı? Tabii değil. Öyle bir şey olmaz. Siyasi partilerin hedef olarak aldıkları ilke olarak aldıkları özellikler, nitelikler elbet zaman içinde şekil değiştirir. Ama bir tarih olarak onların sembol değeri devam eder.

İşte devletçilik 1930'larda ortaya çıkan bir hareket. Çok da yararlı bir hareket. Bugün karşımdaki tanınmış sanayicilerimizin herhalde geçmişte o dönemden kazandıkları bir takım şeyler vardır. O dönemde dünyadaki ekonomik buhranı aşmakta, Türkiye'de bir sermaye birikimi yaratmakta, Türkiye'de özel girişimi başlatmakta, sanayi yatırımlarını başlatmakta en önemli atılım olmuştur. Ama bugün tabii öyle değil. Bugün özel sektör başlıca girişim ekibi Türkiye'nin ve "devletçiyiz" diye aynı yaklaşım bugün anlamsız. Ama biraz evvel sözünü ettiğim Dünya Bankası raporu "devletin görevini yeniden tarif etmek gerekir" diyor. "Devlet ile piyasa uyum içinde olmalıdır" diyor. Demek ki bugün o devletçilik okundan anladığımız piyasa ile uyum halinde ki devlettir. Piyasa mekanizmasının sağlıklı çalışmasını sağlayacak kuralları getiren, gelir dağılımının bozulmasına karşı gerekli vergi reformlarını yapan, sosyal güvenlik düzenlemelerini yapan, bir devlet. Devletin böyle bir yaklaşımı olmasa serbest piyasa hoşlukla çalışamaz. Dolayısıyla bugün o ok başka anlamlara geliyor ve bunu söylemek kolay, böyle anlatmak mümkün, böyle uyguluyoruz. Bunu herkes kabul eder. Ama bugün "artık devleti başka türlü anlıyoruz" diye o oku kaldırmaya kalkarsanız, o zaman "siz hangi partidensiniz?" diye sorular başlar ve o soruların cevabını vermekte aciz kalırsınız.

Hiç bir ilçeyi il yapmayacak mısınız? Bir ilçeyi il yapmak yapmamak kimsenin elinde değil. İlçeler geliíyorlar ve belli bir safhaya gelince il oluyorlarlar. Bunu görüp bunu farke-
dip o gerekli hareketi yapmaktan ibaret. Tabii seçim zamanı vaaatler olarak ayrı bir anlam taşıyor. O konuda ben de bana düşen görevi yaparım. Henüz daha fırsat olmadı. Ama bizim yaklaşımımız hep daha programlı daha sağlam esaslara dayalı olmuştur. Onun için il yaptığımız ilçelerin ekonomik açıdan sosyal açıdan bir gerçek atılım içinde olmasını bekliyoruz. Bir belirli program içinde bunları değerlendiriyoruz. Elimizde bir liste var. İl olmasını istediğimiz ilçeler. Bunları yavaş yavaş mitinglerde anlatırım.

Sayın Ecevit'in sözlerine burada cevap vermek doğru değildir. Onları meydanlarda söyleyelim isterseniz. Sayın Ecevit burada olmadığına göre doğru olmaz. Edebiyatçı birikimini siyasette çarpıcı sözleri yersiz olarak kullanmakla gösteriyor. O bakımdan ben üzülüyorum. Edebiyatta, güzel sözler doğru olduğu zaman gerçekten saygın ve yüksek bir yer tutar. Sadece çarpıcı fakat doğru değilse o zaman "bak! dün de söylüyordu bugün de söylüyordu" dersiniz. Başka bir şey söylemek istemiyorum şimdi. Ama meydanda cevabını veririz daha uzun boylu.

ŞEVKİ TUNCEL Sayın Genel Başkan, sizin liderliğinizde partinizin demokratik hayatımıza büyük katkılarda bulunduğu bir vakıadır. Bunun hiçkimsenin aksini söylemesi mümkün değildir. Bugün sizinle beraber iktidar partisinin devamlı görüşlerini bildiğimiz için sizinle beraber tüm politik partilerin özellikle piyasa ekonomisine ilişkin görüşlerini öğrenmiş bulunuyoruz. Şunu da tesbit ediyoruz ki tüm siyasi partilerimiz hakikaten piyasa ekonomisinin taraftarı ve destekleyicisi durumunda. Zatıaliniz gayet güzel belirttiniz ve dediniz ki piyasa ekonomisini meydana getiren sosyal demokrat partilerdir. Piyasa ekonomisi gerçekleşmesi için, öncelikle ve önemle belirttiniz dikkat ettim, "sağlıklı rekabet koşullarının sağlanması gerekli" dediniz. Benden önceki konuşmacılardan özellikle devletin sahip olduğu sanayinin ve finans kesiminin yurdumuz Türk ekonomisi içinde yüzde 50'nin üzerinde bir ağırlığı olduğu dikkate alınırsa sağlıklı rekabet ortamı devlet te-
kelleri olduğu sürece nasıl sağlanacaktır? Bu soruya cevap lütfederseniz, minnettar olacağım. Teşekkür ederim.

ERDAL İNÖNÜ

Devlet tekellerinin sosyal açıdan gereksiz olduğu hallerde devamını lüzumlu görmüyoruz. Ancak mesala içki gibi çok istismara müsait ve büyük vergi ile kontrol edilmeye çalışılan bir alanda devlet tekelinden bir ölçüde uzaklaşılabilir. Bunun dışında devlet tekeli de öbür tekeller gibi ekonomik açıdan rekabete izin vermeyen bir yapı olarak zararlıdır. Öyle kabul ediyorum. Sadece sosyal açıdan gerekliyse devlet tekeli devam edebilir. Değilse elbet ortadan kalkmalıdır.

Anavatan Partisi Genel Başkanı

Mesut Yılmaz'ın

26-9-1991 tarihli konuşması

TÜSİAD YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAYIN BÜLENT ECZACIBAŞI'NIN KONUŞMASI

Sayın Başbakan, Anavatan Partisi'nin değerli yöneticileri, TÜSİAD'ın Sayın Üyeleri, Basının ve TRT'nin Değerli Mensupları;

Demokrasiyi benimsemiş olan toplumlarda her seçim bir dönüm noktasını belirler. Daha güçlü, daha olgun bir demokrasiye doğru hızla ilerleyen ülkemizde de 20 Ekim seçimleri siyasi gelişme sürecimizin bir dönüm noktasını oluşturacaktır. Hiç kuşku duymuyoruz ki bu seçimler, hangi parti kazanırsa kazansın, ekonomik sorunlarımıza da taze çözüm arayışlarının yolunu açacaktır. Bu çözümler, ülkemizin ve dünyanın deneyimlerini yansıtacak; yoğun bir seçim mücadelesini geride bırakarak ülke sorunlarına sarılan yeni bir hükümetin dinamizminden güç alacaktır. Bu seçimlerin ülkemiz için yeni bir atılımın başlangıç noktası olacağı ümidini taşıyoruz.

Baş döndürücü değişimlerin çağında çok büyük gelişme olanaklarına sahip bir ülkede yaşamaktayız. Ülkemizi çevreleyen komşularımızda görülen ve beklenen gelişmeler Türkiye için yepyeni ufuklar açıyor. Batılı gözlemciler, bölgede Türkiye'nin bir süper güç olarak ortaya çıkmakta olduğuna dikkat çekiyorlar. Yakın zamana kadar dünyanın iki süper gücünden biri olarak bilinen komşumuz Sovyetler Birliği'nde, ülkenin Türkiye'nin düzeyine gelebilmesi için uzun yıllara ihtiyacı olduğundan söz ediliyor.

Önümüzdeki bu olanaklardan yararlanabilmemiz, ülkemizin geldiği noktada geçmişin başarılarını ve hatalarını iyi değerlendirebilmemize bağlı olacaktır. 1980'li yıllar, bir yandan ekonomik istirsizlikten kaynaklanan sıkıntıların yaşandığı, diğer yandan dışa açılma ve alt yapının modernleştirilmesi yönünde başarılı atılımların gerçekleştirildiği bir dönem oldu. 21. yüzyıla çağdaş bir alt yapı ile girmemizde kuşkusuz ulaşımda, enerji üretiminde, iletişimde son yıllarda sağlanan gelişmelerin çok önemli payı olacaktır. Oysa daha da önemli bir değişimin insanlarımızın zihinlerinde meydana geldiğini gözardı etmemeliyiz. İnsanımız modern iletişim ve ulaşım olanakları ile dünyaya açılmış, çağımız

Üretim ve tüketim olanaklarına kavuşmuş, çağdaş dünyanın parçası olduğunun bilincine erişmiştir. Benzer nitelikte çok önemli bir değişim ise işadamlarımızın ve sanayicilerimizin yaklaşım ve düşüncelerinde yaşanmıştır. Artık işadamımız bilmektedir ki, her aşamada verimliliğe ve kaliteli üretime ulaşmadan, ileri teknolojiden ve çağdaş yönetim tekniklerinden yararlanmadan başarılı olmak, dünya pazarlarına açılmak, hatta ayakta kalmak olası değildir. Türkiye ekonomisini dünya ile bütünleştirirken uluslararası düzeyde rekabet gücüne erişemeyen kuruluşların başarı şansı olmayacaktır. İşte toplumumuzu önümüzdeki parlak geleceğe taşıyacak olan, herşeyden önce insanlarımızın düşünce, yaşam ve çalışma biçimlerindeki bu değişimlerdir.

Sayın Başbakan,

Hiç bir zaman geride bıraktığımız aşamalarla yetinmemeyi, her zaman daha iyiyi aramayı, toplumumuzu daha ileri götürecek arayışlarda öncülük etmeyi TÜSİAD'ın görevi olarak görüyoruz. Bugün aşmamız gereken darboğazların büyük bölümü, liberal bir ekonomik düzene geçiş döneminin sıkıntıları ile ilgilidir. Merkezden planlanan ekonomik düzenin yıkıldığı ülkelerde bu güçlükler çok daha ağır biçimde yaşanıyor. Serbestleşmeyi daha önce başlatmayı başarmış, girişimcilik geleneğine sahip, serbest piyasanın kurumsal ve yasal altyapısını önemli ölçüde oluşturmuş bir ülke olarak bu sıkıntıları daha büyük kolaylıkla aşmak şansına sahibiz. Ancak yine de görüyoruz ki devletin ekonomideki ağırlığını azaltmak hiç de kolay olmuyor. Özelleştirmeyi hızlandıramıyoruz. Kamu kesiminin açıkları enflasyonu ve faizleri indirmemize izin vermiyor; bunların sonucunda gelir dağılımını düzeltemiyoruz; özel kesimin yatırım gücü aşınıyor. Oysa sanayimizin bol kaynağa kavuşması, yatırım yapması, rekabet gücünü arttırması, yarınlara hazırlanması gerekiyor. Bu geçiş döneminde çok kararlı adımlara, özenle hazırlanmış programların cesaretle uygulanmasına ihtiyacımız var. Sorunlarımız sadece liberalleşme sürecinin sıkıntıları ile de sınırlı kalmıyor. Ülkemizin geri kalmışlık çemberini hiç bir zaman kıramaması tehlikesini getiren hızlı nüfus artışı sorununa ciddi biçimde eğilmemiz gerekiyor. Eğitimde; demokratik hak ve özgürlüklerin geliştirilmesinde atılan olumlu adımların çok daha ileriye götürülmesi, toplumumuzun çağı yakalamasında yaşamsal sorunlar olarak ortaya çıkıyor.

Sayın Başbakan,

Sizin de belirttiğiniz gibi, gerçekten daha yapacak çok şey var. Sorunlarımıza nasıl baktığınızı bugün sizden dinlemek olanağını bize verdiğiniz için çok mutluyuz. Size ve çalışma arkadaşlarınıza toplantımızı onurlandırdığınız için çok teşekkür ediyor, yaklaşmakta olan seçimlerde size başarılar diliyoruz.

ANAVATAN PARTİSİ GENEL BAŞKANI VE BAŞBAKAN SAYIN MESUT YILMAZ'IN KONUŞMASI

Sayın TÜSİAD Mensupları,

Yeni bir 1000 yıllık devrin dönemecindeyiz. Bu dönemeç talihimiz olabileceği gibi; hüsranimız da olabilir. Talih, fırsatla hazırlığın birleştiği noktadır. Ülkemiz için büyük fırsatlar yaratmak ve fırsatları değerlendirerek onun gerektirdiği hazırlık içinde olmalıyız. 21'nci yüzyıl, daha bugünden bizi egemenliği altına aldı. Bu egemenlik, yenilikçi pratiği yaratmadığımız takdirde, boyun eğeğimiz bir kudret gibi zalimleşebilir...

Yüklendiğimiz sorumluluk, geçmişte kazandıklarımızı geleceğe aktaracak kadar ustalaşmak; ve geleceğin bizden beklediği cesareti göstermektir. Aksi halde geleceğimiz yoktur. Elimizde sadece heba edilmiş bir "geçmiş"; hedefsiz bir "bugün" ve çaresiz millet kalır...

Geleceğe hazırlanan toplumların hedefi, aslında gelecek hakkında bizim aklımızda nelerin olduğuna bağlıdır. Gerçekleri görmek, üzerinde akıl yürütmek ve doğruluğuna inandığımız hedeflerin gayretinde olmak, bize bu çağın nimetlerini getirebilir...

Geleceğin sorumluluğunu üstlenen siyasi partiler yanında, anayasal tanımı yapılmış "demokratik baskı grupları"nın varlığı ve katkıları "geleceğin yapılandırılmasında" büyük önem taşır.

Bugünkü toplantımıza, geleceği düşünmek ve planlamak görevini üstlenen bir siyasi kadro ile, demokratik bir baskı grubunun "sorumluluk planlaması" olarak büyük değer veriyorum. Sizlere 2000'li yıllara nasıl baktığımızı ve bu büyük tarihi fırsatı nasıl değerlendirdiğimizi açıklayacağım. Bunu, siyaset terbiyemin ve sorumluluğunu üstlendiğim partimin, geleceğe yönelen seviyeli programını isabetle değerlendirmeniz için zorunlu görüyorum.

Erken seçimin gündemini, "siyaset nostaljisi"ne indirgeyen bir telaş var... Dışımızdaki bütün partiler en uzun hedef olarak 21 Ekim'i hedeflerken, biz 21. yüzyıla bakıyoruz.

Geleceği tartışmanın çeşitli yolları vardır. Bunun etkin ve haysiyetli örneklerinden birisi "politik bildirgeler"dir. Geleneksel politika bildirgelerinde, ilkeler ve ifadeler edebi bir dille, ama sadece sayılar manzarasını aktarır. Nitekim, dışımızdaki siyasi partiler bunu yapmışlardır. Geleceğimizin ekonomik ve sosyal peyzajı, vasat hafızalı bir masa bilgisayarının out-put'ları kadar basit değildir. Geleceği sadece sayılarda görmek, bu ülkenin insan varlığına ve yaratıcılığına yapılmış ayıp bir haksızlıktır.

Geleceği, kahramanca bir edayla anlatmak; kısa sürede yorgun ve donuk bir hayalcilikle söner. İsabetli yaklaşım, meseleleri akılcılık içinde değerlendirmektir. Ülkemiz siyasetçilerinin en ciddi sorumluluğu bu olmalıdır. Gelecek, sadece bir hayal dünyası değildir. Geleceğe ait hedefler vermek, bir temel varlığa sahip olmayı gerektirir. Bu temel varlık, bilgi, tecrübe ve başarmak ruhudur. Sizlere, ekonomik ve sosyal peyzajları sunanlar, son on yıldır, iktidar olmanın getirdiği bilgi ve tecrübeden ciddi biçimde yoksundurlar.

Yeni bir "1000 yıl"ın dünyası size ütopya görünebilir. Bundan asla korkmamalıyız. Geleneksel ütopya hükmünü tamamlamış; "yenilikçi dinamiğe" bırakmıştır. Bu dinamiğin karakteri, "doğru olduğuna açıkça aklımız yatmadıkça, hiçbir şeyi doğru kabul etmemektir". Gerçekleşeceğine inandığımız amaç, başkalarına imkansız gibi görünse bile, bizim için bir azim ve mutluluk disiplini olarak daima önem ve değer taşıyacaktır.

Size bir örnek vermek istiyorum. Büyük Atatürk, Türk toplumunu, çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarmayı hedef aldığı anda, 13 milyon olan nüfusumuzun 10 milyonu köylerde, ilkel bir tarım geleneği içinde yaşıyordu. Bütün Türkiye'deki liseli öğrenci sayısı, bugün bir semt lisesinin öğrenci sayısından bile azdı. Toplam liseli öğrenci sayısı bindi... Fakat hedef doğruyd ve büyüktü. Bugün bir hedefe nasıl yaklaştığımızı gün gün kendi hayatınızda yaşadınız. Bu seviyeye nasıl ulaştığımızı hatırlayalım, ve sonra, yer

ortak hedeflerimizin neler olabileceğini hep birlikte tartışalım.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, hedef aldığımız devrimler bir yanda kabus; öte yanda pembe hayaller tartışması yarattı. Birbiriyle bu derece karşıt görüşlerin kamplaştırdığı kadroları teşekkül etti. Ülkedeki ekonomik yapının ilköğrenme ve yenileşmeye direnen cahil ve inatçı kesimlerin varlığı, Cumhuriyetin siyasi rejimini ve ekonomik modelini büyük ölçüde etkilemiştir.

Bir siyasi rejim, Anayasasındaki tanımlar ne olursa olsun, ekonomik yapı ile çok yakın ilişki içindedir. Gelişmeyi, bu yapı etkiler. Cumhuriyetin, milli, demokratik, laik hukuk devleti ilkesi, dayanabileceği sağlıklı bir ekonomik yapı olmayışından ötürü ciddi zorluklarla karşılaşmıştır.

Güçlü bir ekonomik yapının getirdiği orta sınıfın yokluğu, Cumhuriyetimizi "silahlı-silahsız bürokratik yapı"ya dayanmak mecburiyetinde bıraktı. Bu yapı, geleneğini Osmanlı'dan alıyordu.

Cumhuriyet'in yöneticileri, inkılapçıdır. İnkılapları gerçekleştirmek için, demokrasiyi askıya almaya hazırdılar. Tek partili yönetim, mütehakim bir devlet fikri ile hareket etmekte ve halkı, Osmanlı geleneğindeki gibi "kul" görmektedirler. Devlet ile millet hiçbir unsurda kaynaşmamıştır.

O dönemde heyecanlı bir milliyetçilik ve Türkçülük duygusu vardır. Kendi üstünlüğü ile öğünen ve her teselliye bu kıvançta arayan aydın-bürokrat kesimde iddialı bir çağdaşlaşma hevesi görülmektedir. Fakat, halkla aydın arasındaki ayrılık giderek keskinleşmektedir.

Cumhuriyet yönetimi, içe dönük bir iftihar tesellisi ile dışa kapanmakta ve dış gelişmelere kayıtsız kalmaktaydı. Devlet merkezde, askeri-sivil bürokrasiye; taşrada ise ekonomik yönden palazlanmış Eşraf'a dayanmaktaydı.

Türkiye'de halkın varlığını ve kimliğini devlet yönetiminde hissettirmesi Demokrat Parti hareketi ile başlamıştır. Bu hareket, daha önce totaliter karakterli Parti-Hükümet yönetimlerinin ihmal ettiği ekonomik yapı ve sosyal varlığı yeni bir hedefe götürmüştür. Bu hedefin özeti, halkın dinamizminin, ülke hizmetine sokulmasıdır.

Demokrasi hareketimiz, askeri müdahale ile duraklatılmıştır. Bu müdahale, kültürünü ve cesaretini İkinci Meşrutiyet'in Bab-ı Ali Baskını'ndan alır. Her müdahale sonunda yeniden kurmak istediğimiz demokrasi, İkinci Meşrutiyet kültürünün ve cesaretinin örnekleri ile tekrarlanmış ve demokrasi iki dönem daha duraklatılmıştır. Neden bu durumlarla karşılaştığımızı isabetle değerlendirmek için, demokrasi geçmişimizi iyice gözden geçirmeliyiz.

Liberal demokrasi, 1946-1960 döneminde ülkeye, totaliter yönetimin esirgediği mutluluğu vermiştir. Halk sevinçlidir, "adam yerine konmuşluğun" gururunu duymuştur. Demokrasi hareketindeki halkın gururu, en az Milli Mücadele gururuna eşit seviyededir. Demokrat Parti, ekonomi modeli ile serbest piyasa güçlerini harekete geçirmek istemiş; ancak bu konuda öngörülen ölçülerde başarıya ulaşamamıştır. Fakat, doğuştan gelen hürriyet arzusu, artık topluma mal olmuştur.

Sosyal Demokrasi, 1961 Anayasası ile ülkeye büyük umutlar vaatetmiş; ancak, bu konuda istenilen refah ve adaleti sağlayamadığı gibi, aksine, bir husumet kültürü yaratmıştır. Siyaset, uzun yıllar ezberlenmiş iyimserlik formüllerinin tekrarında geliştirilmiştir.

Demokrasimizin önündeki en büyük tehlike, özgürlük ve demokrasinin insani yönünün, milli değerlerimiz açısından isabetle tahlil edilmemiş olmasıdır.

Bu tarihe kadar, vatandaşın ekonomik güçsüzlüğü sosyal yalnızlığından doğan kayıtsızlığı, demokrasinin duraklatılması teşebbüslerine cesaret kazandırdı. Korku, halk

panik halinde, özgürlük ve demokrasiden kaçışa zorluyordu. Otuz yıl içinde üç müdahale, toplumda demokrasi konusunda akıl dışı bir şüphe yaratmış ve insanı kendisine yabancılaştırmıştı.

Bugün ANAP'ın yerleştirdiği demokrasi anlayışı, ekonomi politikası ve kültür boyutu ile çok ciddi bir önem taşır. Halkın ekonomik refahı ve yükselen kültür seviyesi, artık ne gerekçe ile olursa olsun "demokrasiye sahip çıkma" fikrini yerleştirmiş; ve insanlarımız mutlu olma kabiliyetini kazanmıştır. Bu gelişme milli kimliğimizde önemli bir unsurdur.

Milli kimliğimiz, 21. yüzyılda en önemli kaynağımız olacaktır. Bu kimlik, Genel Başkanı olmakla öğündüğüm ANAVATAN Partisi'nin siyasi felsefesini tanımlar.

ANAVATAN Partisi, milliyetçiliği, muhafazakarlığı, liberalliği, sosyal adaletçiliği birleştirme iddiası ile ortaya çıkmıştır. Bunların bir sentezini yapmak iddiasındadır.

Ben, bu sentezin değişen ve gelişen Türkiye ve dünya koşullarında, hele marksizmin çökmesinden sonra, ülkemiz için en gerçekçi, en sağlıklı siyasi çizgi olduğuna inanıyorum.

İnanıyorum ki;

Milliyetçiliğin ve liberalliğin denetiminde olmayan muhafazakarlığın Türkiye koşullarında gericiliğe dönüşme tehlikesi vardır.

Liberalliğin ve muhafazakarlığın denetiminde olmayan milliyetçiliğin, militarizme dönüşmesi tehlikesi vardır.

Milliyetçiliğin ve muhafazakarlığın denetiminde olmayan liberalizm, köksüz bir batı hayranlığına, batı taklitçiliğine dönüşmesi tehlikesi vardır.

Olağanüstü bir hızla gelişen "bilgi çağında", Türk toplumunun içinde bulunduğu sıkıntıların, acısız bir gelişle giderilmesi için, manevi ve kültürel değerlerimize büyük ihtiyacımız olacaktır. İleriye bakışımızın en sağlam temeli, siyaset felsefemizdeki bu sağlıklı sentezdir.

21'inci yüzyıl, "bilgi enerjisi" ile, kapitalizmin tarihine yeni bir sanayi evrimi ve tarifi getirecektir. Herşeyi ile insan unsurunu ağır bastığı bir yeni çağın eşiğinde hiçbir fırsatı heba etmeyecek kadar akıllı ve cesur olmalıyız.

Kalkınmanın öznesi de; nesnesi de insandır... Yani, kalkınma insan içindir ve kalkınmayı insan gerçekleştirir.

Geleceğin "amacı", huzur, refah ve istikrardır. Bu amacın "hedefi" kesinlikle insan olacaktır. Bu nedenle ANAP, "Önce İnsan" demektedir... Bu hedefin "politikası", bilgilendirmedir. Kişiyi, toplumunda özgür, güçlü ve etkin kılan şey bilgidir. Bu politikanın "ilkesi", sürekli bilgi üretiminin sağlanmasıdır. Bu üretim, toplumun kamu ve özel bütün kesimlerinin ilgi ve sorumluluk alanında gerçekleşecektir.

Bu ilkenin "tedbiri", iletişimin mutlak işlerliğini sağlamaktır. Böyle bir toplumun yapısını oluşturan ve canlılığına yön veren üç ana unsur, mutlak önem taşıyacaktır. Bu üç ana unsurdan; ekonomi, verimlilik ilkesi, devlet eşitlik ilkesi, ve kültür, mutluluk ilkesi tarafından yönlendirilecektir.

21'nci yüzyıl toplumunda insan varlığı, bu üç ana unsura göre yeniden yapılandırılacaktır. O halde insanımızı bu yeniden yapılanmaya elbirliği ile hazırlamak durumundayız. Aksi halde, herşey boşlukta kalmaya mahkumdur.

Bir zamanlar Türk siyasetinde "büyük düşünme" modası vardı. Küçük ve durgun bir ekonomide büyük düşünmek etkiliydi. Bugün büyük ve atılcı bir ekonomi hedefi mevcuttur. Dünya ile senkron tutturmanın önemini en iyi sizler biliyorsunuz. Çünkü

içinde yaşıyorsunuz. Bugün "isabetli düşünme" modeli, o modanın köhneleştğini ortaya konmuştur. İsabet, hedefin önemi kadar, zamanlama faktörünün önemini de içerir. Önümüzdeki zaman 9 yıldır. Tek sanayisini kaybetmeye tahammülümüz yoktur. Bu 9 yıl, göz açıp kapayıncaya kadar geçecektir. O halde, ortak sorumluluklarımızı bir an evvel idrak etmeye başlamalıyız.

Sizler de birer lideresiniz. Nasıl ki, kuruluşlarınızda temel politika kararları çerçevesinde hedefler verip, bu hedeflerin gerçekleştirilmesini istiyorsanız, siyasal liderler de aynı yöntem ve sorumluluk içindedir. Nasıl ki sizler, verdiğiniz hedefleri gerçekleştiremeyecek kadroları yanınızda bulundurmuyacaksınız; siyasi liderlerin de, ancak hedefleri gerçekleştiren kadroları yanında bulundurmasını anlayacaksınız.

Değerli TÜSİAD Mensupları,

Burada bir önemli tespit yapmak istiyorum. Bir ülkenin geleceğini sadece siyasetçilerin tahmin ve kehanetlerinden beklemek kadar tehlikeli bir ihmâl düşünüyorum. Bu nedenle, TÜSİAD katkısını takdirle karşılamaktayım.

Strateji tartışmamız bu olacaktır.

Sayın Başkan Bülent Eczacıbaşı, 13 Eylül'de Yüksek İstişare Kurulunuzda yaptığı konuşmada fevkalade iki tespitin sahibi olmuştur.

Bunların birincisi, Anayasal Ekonomi kavramı; diğeri devletin nasıl küçüleceği endişesidir.

Ekonomi hukuku ile ilgili olarak, bütün meselelerimizi, demografik yapımızı da dikkatle alarak en az 30 senelik bir master plan çerçevesinde düşünmemiz şarttır.

Bunun özeti: Populist devlete karşı/Rasyonel devlet tercihinin yapılmasıdır.

Türk demokrasi tarihine kadar bu kadar önemli bir tercih setini ilk defa gündeme getiren siyasetçi benim. Taşıdığı önemi biliyorum.

Sadece bugünün veya çok kısa geleceğin meselelerini tarif eden maddelerle Anayasal Ekonomi'yi tesis edemeyiz. Mızrak, kısa sürede çuvalı deler. Devletin nasıl küçüleceği buradan geçer. Hatta, son tahlilde, demokrasinin yolu da buradan geçer. O halde, bu meseleyi hep birlikte çok dikkatle düşünmeliyiz.

Türkiye'de başlattığımız özelleştirmenin reformcu atılım olduğunu iddia ediyorum. Kafi süratte gerçekleştirilemediğini de kabul ediyorum. Bütün mesele, bugün devletin populist karakterinde yer alan bazı konuları, şimdiden özel sektörün teşkil edeceği rasyonel kuruluşlar bünyesinde çözüme ulaştırılmaktadır.

2000 yılına gelince, özelleştirmek zorunda kalacağımız bir müesseseyi kurmamak; fakat, kuracak olan özel kesimi en üst seviyede teşvik etmek, rasyonel devlet kavramına ulaşmaktır. Bu temel tercihin en önemli örneği "sosyal güvenliğin" özelleştirilmesidir. Sağlık hizmetlerinin özel sigorta hukuku içinde çözüme kavuşturulmasıdır...

Bu konularda, teşekkül edecek özel sektör kuruluşlarını, en yüksek seviyede vergi teşvikleri ile desteklemek gerektiğine inanıyorum. Bu husustaki her teşebbüse açık olduğumu ifade ediyorum.

Değerli TÜSİAD Mensupları,

Sayın Eczacıbaşı'nın TÜSİAD Başkanı olarak dile getirdiği ikinci konuya temas edeceğim.

Devleti nasıl küçülteceksiniz? Bu kapsamlı sorunun özeti şudur: Eğitim, sağlık, savunma, sosyal güvenlik, altyapı ve çevre koruma devletin sorumlu olduğu

hizmetlerdir. Ancak, devlet sorumluluğunda olmaması gereken sanayi ve ticaret sektörlerini yüklenmiştir. Bu yük açık finansmanla karşılanmakta, enflasyona sebebiyet vermekte ve son tahlilde demokrasiyi tehlikeye sokmaktadır.

Hemen bu soruya açık cevaplar veriyorum, Devlet, sanayi ve ticaretten elini çekecektir. Karar kesindir. Kamu bankaları, sigortaları dahil KİT'lerin süratle özelleştirilmesi sağlanacaktır. Tasarrufları teşvik fonu bu amaçla devreye sokulacaktır. Sağlık hizmeti, özel sigorta kapsamında çözüme götürülecek şekilde ele alınacak ve bu konuda başta vergi olmak üzere özel teşvik sistemi getirilecektir. Demografik karakteri dikkate alarak populist devlet/rasyonel devlet, tercihi ile önemli konular başlangıçta özel kesime bırakılacaktır. Savunma giderleri zaman içinde azalan bir seyir gösterecektir. Pahalı devlet yönetimini kaldıran yeni bir sistem getirdik. Artık, devlete memur, hünerine göre yılda bir defa ve genel imtihan ile alınacaktır.

Türkiye'nin kamu harcamaları GSMH'ye oranla çok değildir.

Ürktücü olan transfer harcamaları ve KİT'lerin yüküdür. Bunu küçültmek konusunda size açık öneride bulundum. Bunu küçülttüğümüzde devletin ekonomisi kendiliğinden küçülecektir.

İşte aramızdaki "stratejik mutabakat" ve "sorumluluk planlaması" dediğim şey, burada önem taşımaktadır. İşte Anayasal ekonomi o zaman kendiliğinden teşekkül edecektir.

Sayın TÜSİAD Mensupları,

Sizler bu ülkenin meseleleri ile ilgili olarak, mesleki maharet, ekonomik varlık ve kültürünüzle önemli sorumluluklar yüklendiniz. Şimdi yeni bir sorumluluğunuz vardır. Bu sorumluluk sadece dinlemek ve eleştirmek değil; insan varlığımızın yeniden yapılanması için gerekli imkanları yaratmak ve bu sürecin her aşamasında katkıda bulunmaktır. Bu bir yüksek ahlak işidir. Geçmişte bu yüksek ahlak vecibesini çok vesilelerle yerine

getirdiniz.

İnsanoğlunun en büyük başarı lezzeti, kendini aşmaktır. Şimdi kendinizi aşmak mecburiyeti vardır. Bir sonraki kuşağın bizleri aşacağından kesinlikle eminim. Ama, onlara aşacakları en yüksek seviyeyi bugünden vermenin ne kadar gururlu bir hizmet olduğunu birlikte düşünelim. Bu bize, geleceğimizin emniyetini verecektir. Bu emniyet kadar bana zevk ve gurur veren bir başka huzur hali hatırlamıyorum.

Sizleri, mensup olduğum siyasi felsefede yer almaya ve ona seçim desteği vermeye davet eden bir basit talebin sahibi değilim. Ama, sizden çok ciddi bir talebin sahibiyim. Siyasi hayatın sorumluluğunu yüklenmeye davet edecek bir iddia ve kararı belirtmek istiyorum.

Ülkemizin sahip olduğu en büyük güven, yarattığımız demokrasinin kültür ve ekonomi boyutudur. Ekonomik boyut, sizlerin yatırımcı karakteri ve usta yönetimi ile ülkeye yeni imkanlar getirecektir. Devlet bu imkanların adil paylaşımını sağlayacak dürüstlüğün sahibi olacaktır. Kültürel boyut ise, size daha ustaca uygulayabileceğiniz sorumluluklar yüklemektedir. Sizleri bu bahiste bekleyen görev ve sorumluluğun kaynağı, bugüne kadar başarı ile tesis ettiğiniz özel sektör ahlakının temel içinde mevcuttur.

Seçimler, iktidara talip olma sanatının sahnesidir. Bu sahnede bazan şenlikli vodviller, bazan bir günlük maceranın trajedileri sergilenir. Hayatımızın ve yargılarımızın değerini sahnede gördüğümüz "tiyatral mahareti" ile değil; bize verdikleri hedef ve mesajın anlamıyla ölçmeliyiz. Çünkü meseleyi, bir seyir lezzeti ile değil; akibet emniyeti ile değerlendirmek zorundayız.

İnsanlarımızın zaman zaman gördüklerinden ve yaşadıklarından rahatsız oldukların anlamak mümkündür. Sert aklın hiddetini teskin eden şey, vicdandır... En doğru karar, akıl ve vicdan bütünlüğünde alınır... Buna, "akl-ı selim" (sağduyu) diyoruz. Bugün en fazla muhtaç olduğumuz şey, işte bu akl-ı selimdir; ve hükmünü, ahlaki olgunluk ile icra

edecektir.

İsa'dan 500 yıl önce yaşamış EZOP'un büyükler için yazdığı masallardan birini rahmetli Nurullah Ataç'ın çevirisiyle anlatarak sözlerime son vermek istiyorum.

Kentin yönetiminden uzaklaştırılmış eski bir kurt, yeni nimetler için yüce ilah Zeus'a yalvarır. Der ki, "ben bu kentte gelmiş geçmiş en güçlü; en akıllı varlığım. Talih beni buralara itti. Ey yüce Zeus! Bana bir fırsat daha ver ve beni yeniden kente gönder... Zeus acıyarak eski kurdu kente yollamış; kendi kendine düşünmüş ve demiş ki, " Bu eski kurdu epey yükselttik; bakalım huyu değişti, tamahından vazgeçti mi?"

Zeus'un lütfuyla dönen eski kurt, bıraktığından çok farklı bir kent bulur; ne yapacağını şaşırır. Karnı acıkmıştır; ilk gördüğü dükkandan içeri girer. Burası bir demirci dükkanıdır. Raflarda yiyecek aranır. Eline geçirdiği "eğe"yi yalamaya başlar. Bir süre sonra, ağız kanlar içinde kalır. Aynadaki kanlı manzarasını görünce öğünmeye başlar. Görüyor musun yüce Zeus, ne kadar güçlüyüm; demirin bile kanını akıtıyorum...."

Hepinize saygılar sunarım.

YILDIRIM AKTÜRK

Sayın Başbakan, çok doyurucu ve heyecan verici bir konuşma izledik. Şahsi takdirlerimi arzederim. Geçen gün Yevgeni Primakof buradaydı. Benden son on yılın, oniki dakika içinde, Türkiye'de yapısal değişiklik hadisesinin özeti istendi. Bu oniki dakikanın sonunda tabii ki başlıklar halinde yer verebildiğim ana noktalardan sonra kendim de heyecanlanmadım diyemem; çünkü karınca kararınca içinde tuzum olduğuna inandığım bir olay. Sizi bugün büyük bir özveriyle siyasilerimizden beklemediğimiz bir çizgide buldum. O da bugüne kadar inandığımız "kişi hatalarını söyleyerek siyaset yapmaz, sadece yapacakları iyi şeyleri, vaadleri dile getirir, nasıl olsa hatalarını yanlışlarını muhalefet dile getirir" fikriydi. Ben bu dengesizliği düzeltmek için bundan evvelki üç sayın konuşmacı genel başkana kendime göre sorular tevdi ettim. Burada da yine aynı düşünceyle, herhalde Sayın Başbakan da ANAP'ın veya sekiz senelik icraatın iyi taraflarını işaret edecek diye düşünerek önceden hazırladığım soruyu arzedeiyim. Peki eksikliklerimiz yok muydu? Siz özellikle konuşmanızın başında eksiler ve eksikliklerden söz ettiniz. Özellikle de enflasyon konusunda büyük bir özveriyle bugüne kadar başarılı olamadığınızı büyük bir ferahlıkla ortaya koydunuz. Ben yine de bu maddeyi biraz daha açmanın yararına inanıyorum. Eksiklikler ve eksiler başlıkları altında daha başka aklınıza gelenler nelerdir? Ben maalesef bir tanesini dile getirerek bir çağrışım yapmak istiyorum. 80'lerin başında da biz taşkömürü kurumuna sembolik olarak olmaması gereken bir müessese diye bakar, bunu çeşitli forumlarda dile getirirdik. Fakat son on yılda bu kurumun meseleleri ağırlaştı ve son toplu sözleşme zammından sonra da çıkılmaz bir noktaya geldi. Bunu bundan sonra nasıl çözeceğiz? Bir PETLAS olayını da sadece 80'den sonra ortaya çıkmış bir hadise olarak ortaya koyarsak, demek ki bazı yapılmaması gerekenleri de yaptık veya problemlerimizi bir miktar ağırlaştırdık. Onun için siz de çok umut vaadeden bir gelecek çizdiniz. Bu eksikliklerimizin ve eksilerimizin idrakı içindeyse daha güvenle önümüzü göreceğimize inanıyorum. Teşekkür ederim.

MESUT YILMAZ

Geçtiğimiz dönemde, sekiz yıllık icraat süremizde zannediyorum

bizim kazandığımız en önemli deneyim kamu işletmelerinin, KİT'lerin, rehabilitasyonu diye bir şeyin mümkün olmadığını öğrenmek olmuştur. Burada belki başka liderler gelip bir kısım KİT'leri rehabilite edeceklerini, bir kısmını özelleştireceklerini, bir kısmın kapatacaklarını söylemişlerdir. Ben size sadece bu konuda tek bir hedef vereceğim. Biz bütün KİT'leri özelleştireceğiz. Geçmişte bu konuda yeterince başarılı olamadık. Yetersizliğimizin temelinde yatan ana neden bu meseleye teknik bir sorun olarak yaklaşmaktı. Yani biz bu işi teknisyenlerin yürüteceği bir iş olarak düşündük. Hatta iyi bir teknisyenimiz vardı, Bülent Bey. O da kaçtı Amerika'ya gitti, yarım bıraktı işini. Özelleştirmede başarılı olamadık. Özelleştirmede başarılı olmanın herşeyden önce bir siyasi kararlılık meselesi olduğunu artık biliyoruz. Meselenin kamuoyunda tartışılmasının ve özelleştirme için gerekli ortamın yaratılmasının özelleştirmede asıl tayin edici unsur olduğunu biliyoruz. Özelleştirmede yaşadığımız bir garabeti herhalde üyeler unutmamışlardır. Burada gelip bütün KİT'leri özelleştireceğim, bir kısmını kapatacağım, yabancı sermayeye de satacağım diyen bir sayın liderin partisi bizim yaptığımız özelleştirme uygulamalarını tamamen usule müteallik nedenlerle mahkemeden iptal ettirmiştir. Türkiye'nin özelleştirme konusunda, özelleştirmeyi yabancı sermayeye açma konusundaki inanılabilirliğini, güvenilirliğini gölgeleyen çok kötü bir örnek oluşturmuştur. Özelleştirmede en önemli hususun samimiyet, siyasi kararlılık ve cesaret olduğuna inanıyorum. Sekiz senede bunları edindik. Önümüzdeki üç senelik perspektif içerisinde bütün KİT'leri özelleştireceğiz. Başka hiçbir alternatifimiz yoktur.

ZEKİ DÖŞLÜOĞLU Sayın Başbakanım, Yıldırım Bey bizim hislerimize de tercüman oldu. Büyüleyici konuşmayı her zaman hatırlayacağım. Bildiğiniz gibi sermayenin tabana yayılması için uygulanan politikalar sonucunda kamu ve özel sektörden hisse senetleri halka açıldı ve bir milyona aşkın kişinin hisse senedine yatırım yaptığı bilinmektedir. Fakat piyasadaki düzenleyici mekanizmaların yetersiz olması, kurumsal bir yatırımcının bulunmaması nedenleriyle arz talep dengesinde talep aleyhine bir durum meydana geldi. Bugün gördüğümüz gibi hisse senedine yatırım yapanların çok mutlu olduğu söylenemez. Bu konuda sermaye piyasasının güvenilirliğini tekrar sağlamak, gerçek yatırımcının spekülatif alanlara gitmesi yerine hisse senedine yatırım yapmasını

sağlamak için somut olarak tedbirleriniz var mıdır? Bu tedbirler seçim dönemindeki bu belirsizliği ortadan kaldıracak şekilde kısa vadede ortaya konabilir mi? Teşekkür ederim.

MESUT YILMAZ Türkiye'de sermaye piyasasını ilk defa biz gerçekleştirdik. Tabii bunda bir yandan düzenleyici hukuki mevzuatın gerçekleştirilmesi, bir yandan da özelleştirme programının yetersiz ölçüde de olsa uygulamaya konulması etken olmuştur. Ama sanıyorum dünyadaki bütün sermaye piyasası borsalarında yaşanan bir olgu Türkiye'de de kaçınılmaz biçimde tekrarlanmıştır. Borsa bazı ferdi yatırımcılar için bir nevi bir spekülatif faaliyet olarak algılanmıştır. Herhalde en başta bu anlayışın değişmesi, kurumsal yatırımcıların, yatırım şirketlerinin, sigorta şirketlerinin, büyük fonları yöneten şirketlerin borsaya girişinin sağlanması gerekiyor. Borsanın istikrar kazanması evvela bu kurumsal yatırımcıların borsaya girmesine bağlıdır. İkinci olarak, Kamu Ortaklığı İdaresi'nin kesinlikle borsa faaliyetine girmemesi gerekiyor. Bunun dışında borsayı kendi tabii sürecini fazla zorlamadan gelişmesine yardımcı olacak bazı akılcı politikalarla desteklemenin önem taşıdığına inanıyorum. Mesela özelleştirmede kuruluşlarda çalışanlara imtiyazlı hisse senetleri verilmesi gibi belli limitler dahilinde mülkiyetin tabana yayılmasına hizmet edecek tedbirlerin, sermaye piyasası kanununda yapılması gereken yasal düzenlemenin biran önce gerçekleştirilmesi gerektiğine inanıyorum. Borsanın mekan gibi, bilgisayar gibi bazı fiziki ihtiyaçları söz konusudur. Biz şu üç aylık hükümet dönemimizde uzun zamandan beri devam eden bu ihtiyaçlara da çözüm getirmek için köklü tedbirler aldık. Büyük bir mekanı bu amaçla İstanbul Borsası'na devrettik. Bilgisayarlarla ilgili bağlantıları da sanıyorum şu günlerde tamamlanmak üzeredir. Dolayısıyla, bugün yaşanan durumun aslında pek de yadırganmaması gereken, giderilmesi amaçlanan geçici bir durum olduğuna inanıyorum.

Türkiye'de borsanın geleceğine çok iyimser bakıyorum ve bu konuda borsayı geliştirecek özellikle küçük tasarruf sahiplerinin, küçük yatırımcıların borsada zarara uğramasına engel olacak tedbirleri de önümüzdeki dönemde almaya kararlı olduğumuzu ifade ediyorum. Bunun bir diğer aracı da devletin ilk defa ihraç ettiği hisse senetlerinin rayiç bedelini belirlerken yatırımcı lehine biraz daha bonkör davranması. Bizim

yaptığımız bazı diğer tesbitlerin borsanın gelişmesini zorlaştıracı yönde olduğunu düşünüyorum.

SEDAT ALOĞLU

ANAP iktidarlarının, doğru veya yanlış, 80'li yıllarda sanayi ile beraber hizmet sektörüne de çok ağırlık veren, hatta belki sanayiden daha fazla hizmet sektörünü teşvik eden bir politika izlediği intibağı var. Belki bunda dünyadaki eğilimlerin de bu yönde olmasının etkisi vardır. Şimdi 90'lı yılların başında ekonomistler tekrar herşeyin başının üretimden yani, sanayiden geçmiş olduğunu söylemektedirler. Acaba bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?

MESUT YILMAZ

Geçtiğimiz dönemde Türkiye'de devletin uyguladığı teşvik politikasında hizmet sektörünün, sanayiinin aleyhine olarak nisbi önem kazandığı tesbiti doğru. Ama bunun olumlu sonuçları da ortadadır. Mesela, bununla kastedilen ana sektör zannediyorum turizmdir.

1983 yılına kadar ülkenin Cumhuriyet tarihi boyunca sağladığı turizm geliri sadece 1990'da sağlanan turizm gelirinden daha azdır. 1990'da bir yılda elde ettiğimiz gelir 1980'den önceki altmış yılda elde ettiğimiz gelirin toplamından fazladır. Biz hükümete geldiğimiz zaman Türkiye'de 55 bin turistik belgeli yatak vardı. Bugün 250 bin olması lazım. Beş katı artış sağlanmıştır. Turizm gelirleri de buna paralel artmıştır. Sanıyorum bugün 3.2 milyar dolara ulaştı turizm geliri. Dolayısıyla, bu teşvik politikası olumlu sonuçlarını birlikte getiren doğru bir politika olmuştur. Şimdi Türkiye turizmde bugün biraz da Körfez Krizi'nin etkisiyle ağırlaşan bir pazarlama sorunu ile karşı karşıya. Onun için önümüzdeki dönemde doğru turizm politikası stratejisinin yeni arz kapasitesi yaratmak yerine devam eden yatırımların bir an önce sonuçlanmasına imkan verecek bir kredi politikasında, sektörün altyapı yönünden güçlendirilmesine yönelik bir teşvik politikasında ve hepsinden önemlisi dış tanıtıma ve dış pazarlamaya devlet katkısının daha büyük ölçüde sağlayacak bir teşvik politikasından geçtiğine inanıyorum. Dolayısıyla, turizme verilen devlet teşviğinin tedricen gelmesi aslında turizm sektörünün kendi iç dinamiklerinin ortaya çıkardığı bir zorunluluktur.

Sanayinin ise önümüzdeki dönemde devlet tarafından daha fazla teşvik edilmesi gerektiği konusunda mutabıkım. Ama bu teşvikten neyi anladığımızı, teşviğin klasik Türkiye'de alışılmış, geleneksel yöntemlerle mi yoksa dış piyasalarda mukayeseli üstünlüğe sahip olan sektörlerin bu avantajlarını ülkenin daha fazla döviz geliri kazanmasına yönelik olarak mı yapılacağı konusunda yeni bir değerlendirmeye ihtiyaç var. Hiç tartışmasız, hiç tereddütsüz söyleyeceğim husus şudur: Türkiye artık koruma duvarlarını kaldırıp sanayini dış rekabete açtığına göre bütün sanayicilere uluslararası fiyatlardan girdi sağlamakla yükümlüdür. Bu en fazla petrol ve enerji için sözkonusudur. Her ikisinde de şu anda aşırı bir vergi politikası uyguladığımızı, bunu da sanayii cezalandırıcı, sanayii dış rekabete karşı koruyucu değil tam tersine dezavantajlı kılan sonuçlar doğurduğunu biliyorum. Ama özellikle enerjide bunun ana sebebi, enerji alanındaki altyapı yatırımlarının en kısa sürede tamamlanması telaşı olmuştur. Altyapı yatırımlarına büyük fonların ayrılması elektrik fiyatlarının sürekli arttırılmasını ve kullanın üzerinden yüksek vergiler alınmasını zorunlu kılmıştır. Bugün Türkiye enerji açısından daha rahat bir noktaya gelmiştir. İnanıyorum ki çok kısa bir süre içerisinde enerji altyapısını daha da güçlendirdikten sonra Türkiye farklı bir vergilendirme politikasıyla sanayicisine ucuz enerji sunabilme imkanına kavuşacaktır. Ama sadece enerji ile petrol ile sınırlı değil, bütün girdilerde sanayicilere özellikle rekabet ettikleri ülkelerdeki girdi fiyatlarına eş değerde fiyatlarla girdi sağlama yükümlülüğümüzün bulunduğunu tekrar altını çizerek ifade etmek istiyorum. Benim aslında sanayinin teşvikinden anladığım da budur. Yani önümüzdeki dönemde artık koruma duvarlarının inşallah yeniden dikilmeyeceği, dış rekabete açık serbest piyasa ekonomisi modelinin kökleştiğine inandığımız ve kurumlaşmasına ihtiyaç duyduğumuz korumanın ancak bu tedbirlerle yürütülmesi gerektiğine inanıyorum. Teşekkür ederim.

ÖZDEMİR YARAR

Sayın Başbakanım, önce samimiyetle şunu vurgulamak isterim ki dün akşam burada yapacağımız konuşmaları kafamda toparlamaya çalışırken sabahleyin bir gazetede sizin bir hitabınızı okuduğum zaman fevkalade rahat ettim. Ve orada zatıalinizin her zaman bizim düşündüğümüz ve TÜSİAD'ın da görüşü olan milletin devlete hizmet etmek değil, devletin ve hükümetlerin millete hizmet etmek, sanayicinin

memura değil, memurun sanayiciye hizmet etmek hususundaki g r         tesbit ettim. Fakat sonradan tecrübeli bir sanayici olarak acaba bu temel prensipler nasıl tahakkuk ettirilecek? Batı ile aramızdaki büyük farklar, teknoloji farkları, maliyet, i  i farkları ve bilhassa mevzuat farkları nasıl gerçekleştirilecek? Acaba hükümet  yeleri ve Sayın Ba bakanımız, mesela gıda sanayiinde kar ıla tı ımız akıl almaz bürokrasiye ne derece vakıftırlar? Aramızda fazla diyalog da yok. Ve d         ki ricalarımızdan bir tanesi hangi hükümet gelirse gelsin bir zamanlar bir parça yapmaya  alı tı ımız özel sektörle sık sık diyaloglar yaparak meseleleri tartışma meselesini nasıl d           sormak istedim.

 kincisi, çözüm yollarında da mesela bürokrasiyle savaşta, en azından teknik kanunlarda Atatürk'ün medeni kanunda bile  svi re kanununu aynen tıpatıp girdikten sonra bizim neden o yasaları süratle alıp, AT'ye de girmeyi kabul etti imize göre neden hala bir teşkilatın har l har l yasa birliğine  alı madı ını; mesela bir gıda mevzuatımızın niye on defa de i ip de durmadan ba ımızın a rıdı ını, mahkemelerde sıkıntılar  ekti imizi, yan yasal birliğe ne zaman girece imizi sormak isterim. Fakat onun yanında sanıyorum ki ithalat meselesinde de bir parça farklı d        . Adam Smith tarafından ortaya konmuş olan ithalata tam bir serbesti rejiminin gelişmekte olan memleketlere uygulanmasının tehlikeler yaratacağını, bu kadar farklı ortamlarda hatta hammadde bazında bazı eşitlikler sa lasanız dahi teknoloji safhasındaki geriliklerin bunu kompanse etmeye yetmeyece ini d         ve zatialinizin bahsetmiş olduğunuz Kore misalinde burada birkaç ay evvel yapılmış olan bir toplantıda, Kore'deki bir profesörün de geldiği zaman onunla g r  t    z gibi düalite metodu uygulandığını yani bir taraftan da ithal ikamesinin korunduğunu, ABD'nin bütün zorlamasına rağmen Kore'nin katma değeri yüksek olan gıda maddelerini dahi ithal etmediklerini   renmi  bulunuyoruz. Acaba bu ithalat meselesindeki vaziyete karşı daha sınırlı bir ey düşünebilir miyiz? Teşekkür ederim.

MESUT YILMAZ Değerli  yeler,

Önümüzdeki dönemde eğer bu seçimlerden sonra yeniden hükümet görevini üstlenirsek ekonomi politikasının yürütülmesi ile ilgili dört konuda taahhütte bulunacağım. Birincisi ekonomik kararlarda kesinlikle hiçbir şekilde ayırım yapılmayacaktır. Ne firma bazında, ne sektör bazında ayırım yapılmayacaktır. İkincisi makale şamil karar alınmayacaktır. Yani, geçmişe dönük karar alınmayacaktır. Üçüncüsü, kararlar diyalogla oluşturulacaktır. Diyalog sonucunda ekonomik kararlar alınacaktır. Dördüncüsü, alınacak kararlarda süreklilik, istikrar sağlanacaktır. Yani, sık aralıklarla karar değişikliğine gidilmeyecektir. Yatırımcıların, sanayicilerin, işletmecilerin önlerindeki dönemi daha iyi görebilmeleri, hesaplarını kitaplarını belli bir stabilite içerisinde, belli bir karar istikrarı içerisinde gerçekleştirmelerine imkan sağlanacaktır. Bu konuların her birinde geçmişte hatalarımız olduğunu kabul ediyorum. Ama bu hatalarımızı tekrarlamayacağımızın da bir erdem olduğunu siz kabul edin.

YAVUZ CANEVİ Sayın Başbakanım, İki sorum var. Birincisi, dış politikaya hiç değinmediniz. Oysa son bir, iki yılda yaşadığımız dünyada özellikle Avrupa'da ve kuzey bölgemizde çok ilginç ve tarihi olaylar yaşandı. Doğu Avrupa, Batı Avrupa birleşmesi, Avrupa'nın bugünkü hale gelmesi ve nihayet Rusya cumhuriyetlerinin içinde bulunduğu durum. Bütün bunları düşününce burada sosyal ve ekonomik bir patlama diye tarif edebileceğim bir olgu içinde yaşıyoruz. Türkiye çok şükür sosyal ve ekonomik patlama dediğimiz olguyu doğru politikalarla Cumhuriyetten bu yana yumuşak bir geçişle 1990 yılına gelerek içinde bulunduğumuz duruma ulaştı. Böyle bir patlamaya gerek olmadan ulaştı. Fakat içinde bulunduğumuz durumda bizi fevkalade rahatsız eden bir durum var o da, AT konusu ve hemen arkasından da Kıbrıs konusu, uluslararası forumlarda her zaman karşımıza çıkan bir konu. Konudaki uzmanlığınızı da bilerek ve affınıza sığınarak diyorum ki, acaba bu konuda bir diplomatik patlamayla bu sorunu da çözüp geride bırakabilecek bir döneme mi giriyoruz. Veya, böyle bir ihtimal var mıdır? Yani, bütün Avrupa ve Rusya olayları bir şekilde patlamayla, çok daha ciddi olayları patlamayla çözerken biz benim kanaatime göre marjinal bir sorun ama önümüzde önemli bir engel oluşturan bu sorunu acaba "diplomatik patlama" diye bir çözüme kavuşturabilecek miyiz?

İkincisi, vergi politikasındaki önümüzdeki on yılda seçilecek yolu merak ediyorum. Türkiye'de vergi arttırma olanağına inanıyor musunuz? Devletin gelirlerinin arttırılması (vergi yoluyla) bir alternatif midir? Alternatif ise bunun vergi tabanını arttırmak suretiyle mi, yoksa vergi tahsilatını arttırmak suretiyle mi veya hepsini birden mi yapmayı düşünüyorsunuz? Politika olarak nasıl bir gelecek on yıl düşünüyorsunuz? Bunu öğrenmek istiyorum. Teşekkür ederim.

MESUT YILMAZ Önümüzdeki dönemde Türkiye'de fiyat istikrarını sağlamaya yönelik politikaların bir aracının kamu harcamalarında mali disiplin sağlanması, kamu açıklarının azaltılmasına yönelik özelleştirme tedbirlerinin uygulanması yanında diğer bir aracının da devletin vergi gelirlerinin arttırılması olduğu doğrudur. Ancak ANAP olarak biz ekonomide vergi dışı alanların vergiye tabi alanlar haline getirilmesi, ekonomide kayıt düzenin yaygınlaştırılması suretiyle ne vergi sayısında ne de vergi oranında hiçbir artışa gitmeden amaçlanan vergi gelirlerindeki artışın sağlanabileceğine inanıyoruz. Dolayısıyla şu anda bu konudaki bütün çabamızı vergilenebilir alanların tam olarak vergilenmesine, kayıt düzeninin tam olarak sağlanmasına yöneltmiş durumdayız. Bunun dışında zaten toplumda bir yerde vergilenemeyen kesimler lehine olarak vergilendirilen kesimlerin daha büyük bir haksızlığa uğramalarına meydan verecek bir vergi artışına gitmek niyetinde değiliz.

Ortak Pazar ile ilgili şunu söyleyeceğim. Türkiye'de ekonomi politikasında köklü bir değişikliğe gidildiği, dışa açılma sürecinin başlatıldığı ANAP iktidarı dönemine kadar Ortak Pazar meselesi siyasi bir içerikten yoksun sadece basit ticari mülahazalar ışığında ve daha çok olumsuz faktörlerin ön plana çıkarılarak değerlendirildiği bir konu olmuştur. Böyle bir yaklaşımın ciddiyeti yoktur. Türkiye'nin 1983'e kadar Ortak Pazar'a bakışında en ufak bir ciddiyet yoktur. Türkiye bu meselenin dünyada yeni bir siyasi oluşumun nüvesi olduğunu keşfedememiştir. Kendi iç endişeleri yüzünden konuya, gereken dikkatle eğilememiştir. Ortak Pazar üyesi ülkeler müracaatta bulunmamız konusunda telkin de bulunmuşlardır. Maalesef, o günkü yöneticiler bu telkinlere itibar etmemişlerdir. Çünkü, 1975'de biliyorsunuz Yunanistan üyelik başvurusunda bulunmuştu.

Yunanistan'ın 1975'de Ortak Pazar ile olan hukuki statüsü Türkiye ile tamamen paralellik arz ediyordu. Onların da bizim gibi tam üyeliği amaçlayan bir ortaklık anlaşmaları vardı. 1975'de onlar tam üyelik başvurusunda bulunduğu zaman fazla değil biraz basiret sahibi bir Türk hükümeti anında tam üyelik başvurusu aşırı bir süreç olmayacaktı. Aynı zamanda Yunanistan'ın tam üyeliği halinde oluşacak dengelerde Türkiye'nin kendi açısından daha elverişli bir konuma geçmesine de imkan sağlayan bir asgari tedbir olacaktı. Ama ben inanıyorum ki aynı zamanda Yunanistan'ın tam üyeliğini engelleyen veya Türkiye'nin de eş zamanlı olarak üye olmasını sağlayacak bir politika tedbiri olacaktı. Bu fırsat kaçırılmıştır.

1983'de Türkiye'nin uyguladığı dışa açık serbest piyasa ekonomisi sayesinde Türkiye ile Ortak Pazar arasında bir doğal yaklaşım oluşmuştur. Buna ilave olarak Ortak Pazar'ın Avrupa'da siyasi hüviyetiyle ortaya çıkmakta oluşu da meseleye Türkiye'nin aynı zamanda siyasi bir yaklaşım göstermesine imkan vermiştir. Ve biz, o tarihte cesur bir karar olarak 14 Nisan 1987'de tam üyelik başvurusunda bulunduk. Tam üyelik başvurumuz şu anda ciddi güçlüklerle karşı karşıyadır. Ama, bu güçlükler bizim Avrupa ile bütünleşme çabalarımızı azaltmamakta, veya bizim azmimizi azaltmamakta tam tersine bizi daha azimli davranmaya yöneltmektedir. İnanıyorum ki, 21. Yüzyıl hem ekonomik, hem siyasi, hem jeostratejik bakımdan yeni gruplaşmalara sahne olan bir yüzyıl olacaktır. Bunun en önemli ayaklarından biri Avrupa Birliği olacaktır. Türkiye ,Avrupa Birliği ile ilişkilerini bugünkü mevcut güçlüklerle rağmen bunu sürdürmek durumundadır. Biz kararlıyız. Kıbrıs meselesi Türkiye'nin AT ile ilişkilerini normalleştirilmesi açısından bir engel teşkil eder, ama Türkiye'nin tam üyeliğini sağlamaya yetmez. Türkiye'nin tam üyeliği ancak bizim hedeflediğimiz 2000 yılı için Türkiye'ye hedef olarak aldığımız hususların Türkiye'de gerçekleşmesiyle olacaktır. Kendi ekonomik potansiyelini tam olarak kullanma gücüne erişmiş komşularıyla, bir yandan SSCB'de yaşayan 100 milyon soydaşıyla, bir yandan bir milyar dindaşıyla daha yoğun ekonomik ilişkilere giren hem soydaşlarının, hem dindaşlarının önderi olarak Türkiye bu süreçte doğal olarak katılacaktır. O noktaya geldiğimizde ben inanıyorum ki asıl istekli olan taraf Ortak Pazar'ın kendisi olacaktır. Ama bu süreci şu anda zorlamak

istersek KKTC'de milletimizin kabul etmeyeceği ödünler pahasına da olsa şu aşamada bu gelişimi sağlamadan bu süreçle ciddi, kararlı ve istikrarlı yani, geri dönüşlere, zigzaglara meydan vermeyen kararlı adımlar atmadıkça öyle ödünlerle filan mesafe almamız mümkün değildir.

KKTC meselesi sadece ilişkilerimizin şu anda normalizasyonunu, dördüncü katma protokolün uygulanmasını, ortaklık ilişkilerimizin, işbirliği paketinin işlerliğe kavuşmasını zorlaştıran, engelleyen bir sorundur. Bu ikisi arasında herhangi bir milliyet rabitası kurulmasına karşı biz uzun zaman direndik, fakat maalesef Yunanistan bu konuda bizden etkili oldu ve şu anda bu bağlantı kurulmuştur. İlişkilerimizin normalleştirilmesi konusunda Yunanistan bir engelleyici faktör olarak veto müessesesini işletmek suretiyle bu meseleyi kullanmaktadır. Ama şu anda bu meselede aşağı yukarı 1'e 11 bir durum sözkonusudur AT içerisinde. Yunanistan'ın bu sürekli engelleyici tavrı diğer üyelerin de tepkisini çeken bir duruma gelmiştir. Belki bu önümüzdeki 30 Eylül'de değil ama bir, iki toplantı sonra Ortaklık Komisyonu'nda bu güçlüklerin aşılabacağına, mali protokole ve işbirliği paketine işlerlik kazandırılacağına inanıyorum. Çünkü Türkiye'nin SSCB'de ortaya çıkan yeni siyasi denge içerisinde bu konudaki potansiyeli AT tarafından çok gerçekçi değerlendirilmektedir. Türkiye hem Balkanlarda, hem Kafkasya'da, hem Ortadoğu'da daha aktif bir siyasi rol üstlendikçe, daha yoğun olarak ekonomik ilişkilerini gerçekleştirdikçe AT Türkiye'ye karşı çok daha olumlu bir yaklaşım içerisinde kendiliğinden girecektir. Çünkü, Batılıların bu konudaki değerlendirmesi bizden farklı olarak çok daha gerçekçi ve akılcıdır. Akılcılık ve gerçekçilik AT açısından Türkiye'yi bir yana itmeyi değil Türkiye ile daha yakın ilişkileri belki şu aşamada bir tam üyelik düzeyinde değil ama daha yakın ilişkileri gerçekleştirmeyi emretmektedir.

TAHSİN KARAN

Sayın Başbakanım, özelleştirmede THY ve PETKİM'de olduğu gibi borsaya yüzde 5'ini satarak borsanın kaynaklarını alan bir yer olarak mı göreceğiz? Özelleştirme politikanızı, yoksa devletin kötü yönetici olduğu gerçeğinden giderek işletmelerin yönetiminin ehil ellere bırakılacağı şeklinde mi göreceğiz?

Sanayideki esas olan teknoloji geliştirmeye değinmedik. Türkiye araştırma -geliştirmenin vergilendiği dünyada nadir ülkelerden bir tanesi. Araştırma geliştirmeye, yaratıcı toplum oluşturmaya ne derece önem veriyoruz ve bunun için neler yapacağız? Teşekkür ederim.

MESUT YILMAZ zelleştirme konusunda, daha önce söyledim, çok radikal bir program uygulayacağız. Bu radikal programı da inanıyorum ki ancak biz uygulayabiliriz. Çünkü bizim bu konuda belli bir tecrübemiz var. Genel eksiklerimizin önemli bir bölümü de özelleştirmeye ilişkin. Bu konu siyasi karşı görüşlerin, engellemelerin bertaraf edilmesini amaçlayan bir politika içinde gtrlmemiştir. Önümüzdeki dönemde bu tecrübelerden aldığımız dersle çok radikal bir program uygulayacağımızı tekrarlıyorum. Bu sadece sanayi alanındaki kamu kuruluşlarını da değil aynı zamanda işletmeci kuruluşları da kapsayacaktır. Üç yıllık bir plandan bahsettim.BBu üç yıl iind belki sosyal özelliği, yeri ağır basan Ziraat Bankası gibi, Kalkınma Bankası gibi bazı kamu bankalarını daha tedrici, daha genel uygulamanın tamamlanmasından sonra özelleştirmek düşünülebilir. Onun dışında kamu bankaları da dahil üç yıllık bir plan içinde özel sektöre devretmeyi düşünüyoruz. Devletin hem sanayiden, hem ticaretten, hem işletmecilikten tümüyle elini çekmesini amaçlıyoruz. Türkiye'de bunun toplumda psikolojik ortamının oluştuğuna inanıyoruz. KİT'lerin rehabilitasyonunun imkansızlığını anlamış durumdayız.

Teknoloji konusu. Tamamen haklısınız. Devlet tarafından yeterince teşvik edilmeyen faaliyet dalıdır. Meslek içi eğitimi de buna ilave ediyorum.Biz bu konuda son zamanlarda bazı iyileştirici tedbirler aldık. Üniversite sanayi arasında teknoloji işbirliğini gerçekleştirmek için bir merkez kurduk. Batıdaki teknoparklar gibi. Birincisini 7 Ekim'de aacağız. Bu yılın sonuna kadar iki tane daha teknoloji geliştirme merkezi kuracağız. Biri Konya Üniversitesi - Selçuk niversitesi, diğeri Ankara ODTÜ. Teknik niversite sayılarını oğaltacağız ve bu merkezlerde sanayi ile niversite arasında ileriye dönük projelerin tasarımların tartışıldığı bir ortam yaratmayı amaçlıyoruz. Sadece araştırma teknoloji geliştirme yönündeki harcamaların değil, aynı zamanda meslek içi eğitiminde

yaygınlaştırılmasını, özel sektörün bu alanlarda daha fazla yatırım yapmasını sağlayabilmek için bu konuda çok ciddi vergi teşvikleri düşünüyoruz.

NECMETTİN GÖKÇE TÜSİAD'ın bir eğitim raporu olmuştu. Mevcut eğitim düzeni hakkında bazı endişelerimiz olmuştu. Bunun yanında ben şahsen bir de gençlerin yetişmesinde biraz gericiliğe temayülün fazla olduğu sahalar, konular olduğu düşüncesindeyim. Bunlar hakkında acaba gelecekte ne düşünüyorsunuz?

MESUT YILMAZ O raporu okudum. O rapordaki endişeleri temelde paylaşmakla birlikte mübalağalı buluyorum. Bu meseleyi yani Türkiye'de eğitim düzeninin ikiliklere yol açmadan belli bir standart içinde yeniden düzenlenmesi gereğine inanıyorum. Bu konudaki önerilere katılıyorum. Ama, bizim burada yaklaşımımız o raporun yaklaşımından farklıdır. Türkiye'de yüzbinlerce dini eğitim veren okullardan mezun olan gencimiz var. Bu insanlarımızı toplumda küçük düşürecek, suçlanacak , yadırganacak bir konuma getirmeye asla rıza göstermeyiz. Aksine, bu insanlarımızı toplumun çağdaş hedefleri doğrultusunda motive edecek ilave tedbirler düşünüyoruz. Bunları sessiz sedasız yapmayı tercih ediyoruz. Toplumda böyle bir tartışma açmanın Türk toplumunda güçlendirmeyi amaçladığımız, hoşgörü, uzlaşma zihniyeti ile bağdaşmayan genelde ve sonuçta hepimize zarar veren gelişmelere yol açacağını düşünüyoruz. Mesela bir tanesini söyleyeyim. Anadolu lisesi halinde imam hatip okulları açıyoruz. Yani İmam hatip okullarını Anadolu liselerine dönüştürüyoruz. Bunların yabancı dil eğitimi vermelerine imkan sağlayan bir düzenlemeye geçtik. Sayıları 10'a yakın. Yani, mevcut imam hatip okullarını Anadolu lisesi haline getirdik. Aynı zamanda lisan eğitimi de veren kurumlar haline dönüştürdük. Türkiye'de hürriyetçiliği, özgürlüğü kimseye bırakmayan hatta bizi bu konuda eleştiren liderlere rağmen hem fikir hürriyeti üzerindeki, hem teşebbüs hürriyeti üzerindeki, hem de inanç hürriyeti üzerindeki bütün yasal engelleri biz kaldırdık. İnanıyorum ki bu politikayı devam ettirdiğimiz zaman aşağı yukarı bir sene oluyor ve biz 141, 142, 163. maddeleri kaldırırken çok tereddüt ettik. Bazı arkadaşlarımız bu maddelerin kalkmasıyla birden bire şeriatın hortlayacağını , Türkiye'de dini akımların güçleneceğini düşündüler. Cesur bir karar bu. Bu konudaki tahditlerin kalkması Türkiye'de bugün-

kü ortamla bir sene önceki ortamı karşılaştırdığınız zaman bu akımları teşvik eden değil bilakis onları bir ölçüde egeleyen bir gelişme olmuştur.

İnanıyorum ki Türkiye vatandaşlarına, bütün vatandaşlarına, en geniş özgürlük sağlayan,, çoğulcu, demokratik bir rejim içerisinde bunlarla vakit kaybetmeden dış dünyadan da etkileşimin sonucunda 21. yüzyılın temsil ettiği çağdaş uygarlık düzeyine doğru yoluna devam edecektir. Biz bu meseleleri toplumda bir polemik konusu yapmadan sessiz ama etkili tedbirlerle çözümlemekten yanayız. Hiç kimseye karşı önyargılı değiliz. Sadece toplumda bir büyük uzlaşmayı arıyoruz. Bu uzlaşmayı siyasi katılımı, demokratik katılımı, toplumdaki en marjinal grupların bile siyasi katılımını teşvik etmek suretiyle gerçekleştireceğimize inanıyoruz. Sorunuzun cevabını da bu genel yaklaşım içerisinde oturtmak istiyoruz.

ERKUT YUCAOĞLU

Sayın Başbakanım, belirttiğiniz gibi 80'lerdeki altyapı yatırımları hakikaten ülkemizi birçok ülkelerin üstünde bir standarda kavuşturmuştur ve Türkiye'nin belki de iş hayatı, sanayi hayatı içinde gerekli altyapı oluşması sağlanmıştır. Yalnız bu altyapı yatırımları kısa sürede gerçekleştirildiği için bazı seçilen finansman kaynakları açısından kısa vadeli olma eğilimi göstermiş ve bu nedenle de enflasyonu körükleyen bütçe açıklarına da baskı yapan bir unsur olmuştur. Bu nedenle önümüzdeki 10 yılda altyapı yatırımları konusunda öncelikler açısından görüşlerinizi alabilir miyim?

MESUT YILMAZ

Türkiye altyapı açısından başarmak zorunda olduğu hamleyi geniş ölçüde tamamlamıştır. Bugün sizin de ifade ettiğiniz gibi çok kısa sürede devlet bütçesine çok büyük yük getirme pahasına gerçekleştirilen dev yatırımlar ya tamamlanmıştır, ya da tamamlanma sürecine girmiştir. 1992 yılında Atatürk barajını tamamlayacağız. 1993 yılında Harran ovasının sulama projesine başlayacağız. Otoyollarda bu sene 744 km'lik bölümü tamamlıyoruz. Önümüzdeki seneki rakam 1500 km dir. Otoyollarda da büyük projeler 1992 sonunda tamamlanmış olacak. Önümüzdeki dönemde bu yatırımlar artık ekonomiye girdi sağlayacağı için Türkiye çok büyük bir altyapı yatırım baskısı altında olmayacaktır. Hatta tam tersine bu yatırımların semerelerinin alınmaya başladığı,

bu yatırımların ekonomiye kazandırdığı bir dönemi yaşayacağız. Bunun da önümüzdeki dönemde enflasyonu aşağı çekme yönündeki politikalar açısından önemli bir yardımcı unsur olacağını kabul etmek lazım. Haberleşme alanında Türkiye geniş ölçüde hedeflerini gerçekleştirmiştir. Telekomünikasyon alanında hedeflerini gerçekleştirmiştir. Ulaşım alanında gitmemiz gereken mesafe var, enerji alanında da. Henüz daha tam hedeflerimize ulaşmış değiliz. Ama önümüzdeki dönem baskılarını geçtiğimiz döneme göre, yani kamu maliyesi üzerindeki baskıların, çok daha az hissedileceği bir dönem olacaktır.

SELİM YAŞAR

Sayın Başbakanım, bildiğiniz gibi, özel sektörün kaynakları, finans ve banka kurumları vasıtasıyla ve yine devlet tahvili ve bono vasıtasıyla devlet tarafından ağırlıklı olarak kullanılmakta. Ayrıca şimdi özelleştirmeden bahsettik. Bu özelleştirmeyi de özel sektöre satış olarak düşüneceksek o da özel sektörün kaynaklarının bir noktada yine çekilmesi anlamına gelebilir. Önce önümüzdeki iktidarda bu politikaya devam edip etmeyeceğinizi soruyorum. İkincisi bu kaynakların finans maliyetinin yüksek olduğu ve bugünkü kredi faizlerinin, mevduat, tahvil faizlerinin yüksek olduğu bu ortamda özel sektörün sermaye eksikliğinin olduğu da gözönüne alınırsa borsa nasıl gelişecek? Teşekkür ederim.

MESUT YILMAZ

Özelleştirme konusunda sizin de işaret ettiğiniz kaynak sorununa ilaveten bir darboğazımız daha var. Esas itibarıyla iki güçlkle karşı karşıyayız. Bir tanesi kaynak yetersizliğidir. Kaynak yetersizliğini aşmak için iki tedbir düşünüyoruz. Bir tanesi mümkün olduğu kadar yabancı sermayeyi de cezbedecek tedbirler almaktır. Yani, yabancı sermayenin de özelleştirme programına finans katkısını sağlayacak tedbirleri almayı amaçlıyoruz. İkinci alacağımız tedbir, tasarrufları teşvik fonunu da özelleştireceğiz. Bugüne kadar sadece kamu ihtiyaçları için kullanılan tasarrufları teşvik fonunu önümüzdeki dönemde özelleştirmenin finansmanı için bir yardımcı araç olarak kullanmayı planlıyoruz. Esas itibarıyla özelleştirmede kaynak yetersizliğinden kaynaklanan sorunu aşabilmek için düşündüğümüz tedbirler bunlardır. Bunun yanında bir diğer darboğazımız, siz onu zikretmediniz ama ben yeri gelmişken söylüyorum. Özelleştirilecek kuruluşların personeli ile birlikte devralınması öngörüldüğü takdirde bu özelleştirmeyi teşvik eden değil,

caydıran bir politika haline dönüşebilir. Bu konu işletmelerin özelliklerine göre müzakere edilebilir bir konudur. Ama herhalukarda özelleştirme programının orada çalışan insanların sosyal haklarına zarar vermeyecek bir şekilde yürütülmesi gereğine inanıyoruz.

Faizlerin yüksekliğinin borsanın canlanmasını engelleyici bir durum olduğu doğrudur. Ama esas itibariyle serbest bir ekonomide fiyatlar gibi faizlerin ve kurların da serbestçe teşekkülünün esas alınması gerektiği açıktır. Önemli olan bu söylediğimiz tedbirlerle ve bu tedbirlerin kararlı bir biçimde yürütülmesiyle faizlerinde zaman içerisinde aşağıya inmesi. Bunun da borsa üzerinde canlandırıcı bir etki yapacağını düşünüyoruz.

TURĞUL KUTADGOBİLİK Sayın Başbakan, 16 ay sonra AT Tek Pazarı ortaya çıkacak ve 12 ülke kendi aralarındaki sınırları indirecek, fakat dış sınırları da alabildiğine yükseltecek. Türk sanayii, konuşmanızda da işaret ettiniz, yüzde 80'i sanayi mamulü olmak üzere geçen 8 yıllık devrede yüzde 54-55 mertebesinde AT'ye ihracat yaptı, yüzde 45-46 mertebesinde de ithalat yaptı. Yani, ekonomik olarak AT ile entegre haldeyiz. Acaba gene işaret ettiniz, tam üyeliğe geçiş süresinde de Türk sanayiini nasıl destekleyeceksiniz? Avrupa'nın bütün obligasyonlarına uyan Türk sanayiini, onların bütün obligasyonlarına uymasına karşılık direkt olarak tam ortaklıktan yararlanmayan Türk sanayiini nasıl koruyacaksınız?

MESUT YILMAZ Burada iki unsuru hatırlatarak cevap vermek istiyorum. Birincisi, Türk sanayii ve genelde Türk ekonomisi aslında sanıldığından çok daha güçlü olduğunu Körfez Krizi sırasında kanıtlamıştır. Dolayısıyla, bu konuda aşırı endişelere yer olmadığı düşünüyorum. İkincisi, Türkiye Ortak Pazar'ın tam üyesi olmamakla birlikte Ortak Pazar'la bir ortaklık anlaşmasını uygulayan bir ülkedir. Türkiye'nin birçok üründe Ortak Pazar'la tıpkı bir Ortak Pazar üyesi konumunda rekabet edebilmesi söz konusudur. Bizim AT ile ilişkilerimizde asıl önem verdiğimiz, sorun alanı olarak gördüğümüz sektör tarım sektörüdür. Çünkü, AT maalesef bütün dünyanın karşı koymasına rağmen çiftçisine çok yüksek tarımsal fiyat uygulamakta, bunun sonucunda yüksek stok miktarları oluşmakta ve bu stoklarını eritebilmek için de bu sefer çok düşük fiyatlarla ihracatı teşvik eden bir

politika izlemektedir. Türkiye'nin AT ile bugün olduğu gibi önümüzdeki dönemde de, eğer bu konuda Ortak Pazar'da yeni bir politika hakim olmazsa, en büyük sorununun tarım sektöründe olacağını düşünüyorum. Sanayi sektöründe daha önce de ifade ettiğim gibi esas itibariyle rekabet ettiğimiz ülkelerdeki girdi fiyatlarını sanayicimize sağlayan, belki pazarlama konusunda da bazı teşvikler içeren bir politika öngörüyoruz. Ortak Pazar'ın 1993'den itibaren bir tek pazara dönüşmesinin de bu açıdan bizim için önemli bir ek yük getirmeyeceğine inanıyorum.

Siyasi Partilerin Sosyo-Ekonomik Konulardaki Karşılaştırmalı Görüşleri

SIYASİ PARTİLERİN SOSYO-EKONOMİK KONULARDAKİ KARŞILAŞTIRMALI GÖRÜŞLERİ:

DOĞRU YOL PARTİSİ
DYP

DEMOKRATİK SOL PARTİ
DSP

Ahlak (Rüşvet ve Yolsuzluk)

Haksız kazançlara ve yolsuzluğa karşı sistematik olarak mücadele için politik baskılardan uzak, etkili bir denetim düzeni kurulacak ve kurumsallaştırılacaktır.

Altın Borsası

Türk lirasının istikrarı sağlanarak tasarrufların altına yatırılması yerine, üretken alanlara yatırılması özendirilecektir.

Anayasa

Cumhurbaşkanı'nı halk seçecek, "Başkanlık" "Yarı Başkanlık" sistemi olmayacaktır. Rejim ve Anayasa'yı düzeltecek, demokratikleşme, sivilleşme istikametinde, çağdaş ve çoğulcu bir toplum yaratacak anayasa projesi vardır.

Yeni bir Anayasa ve adil seçim sistemi gerekliliğini ilk gündeme getiren parti olmuştur. Türk toplumunun yürürlükteki Anayasa'ya sığmadığı bu Anayasa'yı hazırlamış olanlar tarafından dahi doğrulanmaktadır.

Az Gelişmiş Yöreler

Bölgelerarası denge oluşturulacaktır. Bu amaçla özel istihdam, finans olanakları ve teşvik uygulamaları kullanılacaktır.

Özel sektörün karsız ve riskli bulunduğu geri kalmış yörelerde öncü ve doğurgan yatırımlarda devlet öncülük edecektir. Kırsal alanların sanayileşmesi için zorunlu altyapı ve hizmetlerin toplanacağı köykent uygulaması Güneydoğu ve Doğu'dan başlayacaktır. GAP Projesi'nin tarım ve sanayi alanında getireceği büyük potansiyeli değerlendirilmek üzere etkili önlemlerin derhal

**SOSYAL DEMOKRAT
HALKÇI PARTİ SHP**

**ANAVATAN PARTİSİ
ANAP**

Ahlak (Rüşvet ve Yolsuzluk)

Haksız kazanç, rüşvet ve yolsuzluklara ve-
sile olan uygulamalara son verilmesine de-
vam edilecek, rüşvet ve yolsuzluk alanları
daraltılacaktır.

Altın Borsası

Anayasa

Seçimden altı ay sonra yeni bir Anayasa
hazırlanarak yürürlüğe konulacaktır. Ana-
yasa hazırlanırken belli bir uzlaşma zemini
aranacaktır.

Anayasa'nın esas itibariyle demokrasi, in-
san hakları, devlet rejimi gibi sadece temel
hükümleri ihtiva edecek şekilde sadeleşti-
rilmesi ve özlü hale getirilmesi temel he-
deftir.

Az Gelişmiş Yöreler

Bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını er-
alt düzeye indirmeyi hedefleyen Bölgesel
Kalkınma Planları ile bölgenin ekonomik
ve sosyal altyapısında hızlı değişiklikler ya-
pılması hedeflenmektedir. Bu planlar sade-
ce özel sektöre dönük teşviklerle sınırlı kal-
mayacak, devletin öncü ve girişimci olarak
bölge ekonomisinde yerini almasını sağla-
yacak bir yaklaşımla hazırlanacaktır.

İktisaden geri kalmış yörelerin geliştirilme-
si, bölgelerarası gelişmişlik farklarının azal-
tılması, refahın yurt sathına yayılması baş-
lıca hedeflerdir. Yatırımlar daha da arta-
cak, teşvik edilecek, yeterli eğitim, sağlık
hizmeti getirilecektir.

DOĞRU YOL PARTİSİ
DYP

DEMOKRATİK SOL PARTİ
DSP

uygulamasına geçilecek, bu çerçevede toprak reformu yapılacak, çiftçilere modern teknoloji öğretmek için yörenin diplomalı işsizleri seferber edilecektir. Hayali fabrikalar uygulamasına etkili denetimle son verilecektir.

Azinlıklar

Türkiye'de çeşitlik etnik kökenlere mensup insanlar bulunmaktadır. Ancak müslüman halk arasında ayrıcalık yoktur. Türkiye'de azınlık Müslüman olmayanlardır ve onların azınlık hakları vardır. Türkiye'de ikinci sınıf vatandaş yoktur.

Ulus kavramında ve milliyetçilik anlayışında, ırk ve soy ayrımcılığının da din ve mezhep ayrımcılığının da yeri yoktur. Kökenleri ne olursa olsun, bütün insanlarımız bu ülkenin toprağına kök salmıştır ve o köklerden Türk ulusunun sağlam çınarı yükselmiştir.

Bankalar

Mali piyasalarda kamunun yükü kaldırılacaktır. Kredi maliyeti düşürülecek, mali kalabalıklaşmaya son verilecektir. Munzam karşılıklar ve disponibilite oranları indirilecektir. Merkez Bankası özerkleştirilecektir.

Bankalara politik baskılardan uzak etkin bir denetim sistemi kurulacaktır. Ziraat Bankası ve Halk Bankası özelleştirilecektir. Devlet bankaları özerkleştirilerek, politik baskılardan kurtarılacaktır.

Azınlıklar

Ülkede yaşayanlara etnik kökenlerine bakılmaksızın anadillerini kullanabilme, kültürlerini yaşatabilme olanakları tanınacaktır. Ayrıca, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine yönelik özel istihdam ve güvenlik politikaları yürürlüğe konulacaktır.

Bankalar

Tefecilik kaldırılacak, bankacılık ve kredi düzeni kurulacaktır. Devletin bankacılık görevleri güçlendirilecek, bankaların ticari ve sınai holdinglerle bütünleşmesi önlenektir. Bankaların sanayide tekelleşmeyi azaltıcı yönde çalışmasına özen gösterilecektir. Kredi verme koşulları yeniden düzenlenecek, kredilerde ağırlık ticaretten çok doğrudan üretime dönük alanlara yönlendirilecektir. Yabancı bankaların net kaynak aktarımı sağlayacak biçimde işlemesine önem verilecektir. Bankaların uzmanlaşması özendirilecektir.

Bankacılık ve sigortacılık kanunlarında değişiklik yapılacak, banka muamele vergileri kaldırılacaktır.

DOĞRU YOL PARTİSİ

DYP

DEMOKRATİK SOL PARTİ

DSP

Bürokrasi

Personel reformu yapılacaktır. Bireyler üzerinde devlet egemenliği, işlemlerde bürokratik engeller kaldırılacak, hızlanma getirilecektir.

Bürokrasi herkes için kolaylaştırılacak, vatandaş başvurularını gerekli yetkiyle donatılmış süratle karar alacak görevliler kabul edecektir. Devlet dairelerinde öğle tatili olmayacak, dönüşümlü çalışma düzeni kurulacaktır.

Bütçe ve Kamu Maliyesi

Vergi gelirleri zaman içinde arttırılacak ve KİT'lerin özelleştirilmesi yoluyla kamu finansman açığı azaltılacaktır.

Kamu kesiminin finansman dengesi ve bütçe denklığı sağlanacaktır. Devlet harcamaları azami tasarrufa riayet ederek azaltılacak, mali disiplin sağlanacaktır. Adil bir vergi reformu yapılacak, belge düzeni yerleştirilecek ve etkin bir denetim sağlanacaktır. Vergi kaçacağını önleyecek her türlü önlem alınacaktır. Fonlar en aza indirilecek denetim ve bütçe kapsamına alınacaktır. KİT'ler yeniden düzenlenecek ve özerkleştirilerek ekonomiye yük olmaktan çıkarılacaktır.

Can ve Mal Güvenliği

Teröre karşı devletin tüm organları beraber hareket halinde olacak, hukukun içinde olarak devletin caydırıcılığı kullanılacaktır. Teröre karşı siyasi direktifler verilecektir.

Devletin temel işlevi olan can ve mal güvenliğini sağlamakla görevli güvenlik güçleri, her türlü terör, anarşi ve diğer olayları önleme ve bu olaylarla mücadeleyi en et-

Bürokrasi

Bürokratik işlemler hem genelde, hem kurum bazında asgariye indirilecektir. Kamu kuruluşlarında vatandaş haklarını koruma birimleri kurulacaktır.

Bütçe ve Kamu Maliyesi

Tek hazine, tek ve denk bütçe ilkesine dönüşülecektir. Fonlar zaman içinde kaldırılacak, buradan gelen kaynaklar bütçeye dahil edilecektir. Bütçe harcamalarında ciddi bir sınırlamaya gidilecektir.

Bütçenin dengeli bir baza oturtulması için vergiler daha adil ve etkin biçimde toplanacak, harcamalarda disiplini temin amacıyla bütçe uygulama mevzuatında, takip ve kontrol sistemlerinde ıslahat yapılacaktır. Kuruluş amaçlarını tamamlayan fonlar bütçe kapsamına alınacak veya kaldırılacak, bütçe dışı yeni fonların kurulması disiplin altına alınacak, mali piyasalar derinleştirilecek ve orta ve uzun vadeli iç finansman sağlayacak mekanizmalar kurulacak, kamu finansman açıkları düşürülerek hazine iç piyasadan daha az borçlanacaktır.

Can ve Mal Güvenliği

Anarşi, terör ve bölücülük ile etkili şekilde mücadeleye devam edilecektir.

DOĞRU YOL PARTİSİ
DYP

DEMOKRATİK SOL PARTİ
DSP

kin yapacak biçimde her türlü modern araç ve gereçle donatılırken, batıdaki demokratik ülkeler örneklerinde olduğu gibi eğitim ve öğretimle daha etkin ve güçlü hale getirilecektir.

Cevre

Çevre Bakanlığı kapsamında, ilgili problemler ele alınacak, araştırılacak, çözümler üretilecek ve sorunlar halledilecektir.

Doğa dengesinin ve çevre sağlığının korunmasına özen gösterilecektir.

Demokrasi

Rejim gerçek bir demokrasiye dönüştürülmelidir. Dünya ile bölüşeceğimiz değerleri içine alan ve hukuken üstünlüğünü mutlaka gerçekleştiren katılımcı demokrasi hedefleyen bir anayasa ve devlet reformu sağlanacaktır.

Öncelikle, ülkeyi demokratikleştirme ve gelişmeyi geniş ve gerçek demokrasi içinde hızlandırma programı öngörülmektedir. Demokrasiye gerçeklik kazandırmak için, toplumsal uzlaşmayla yeni bir Anayasa hazırlanmalıdır; yürürlükteki adaletsiz ve ulusal iradeyi Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne çarpıtarak yansıtan seçim sistemi adilleştirilmelidir.

Dış Borçlanma

Dış borçlanma makul bir seviyeye getirilecektir.

Enflasyon önlenerek kısa vadeli borçlanma azaltılacak, dış borçlanma uygun koşullu orta ve uzun vadeli dış krediler şek-

Cevre

Çevre sorunlarına karşı alınacak en etkir önlem kaynağında denetimdir. Kirlenen çevrenin temizlenmeye çalışılması yerine, çevre kirletici sanayi kuruluşlarının denetlenmeleri, daha az kirletici teknolojilere yönlendirilmeleri daha uygun çözümlerdir.

Çevre konuları öncelikli bir konu olarak benimsenecek ve kamuoyunun bilinçlenmesi sağlanacaktır. Hava kirliliği ve deniz kirliliğine karşı tedbirler alınmaya devam edilecek, sanayi tesislerinde arıtma mekanizmaları kurulacak, içme suyu ve kanalizasyon şebekeleri tamamlanacaktır.

Demokrasi

Demokraside katılımın geliştirilmesi yanında haksızlık ve yolsuzlukların da önlenmesi için vatandaşın bilgilendirilmesi ve açıklık esas olacaktır.

Dış Borçlanma

Türkiye'nin dış borç servislerinin önemi gözönüne alınarak, orta vadede sınırlı ölçüde ve sağlıklı vade ve faiz koşullarında dış

Ekonomiye orta ve uzun vadeli kaynak sağlayabilmek için düzenlemeler yapılacaktır, yeni enstrümanların kullanılmasına

DOĞRU YOL PARTİSİ
DYP

DEMOKRATİK SOL PARTİ
DSP

linde olacaktır. Dış kredilerin "kendi kendini geriye öder" yatırımlarda kullanılmasına özen gösterilecektir.

Dış İlişkiler

AT üyeliği hedef alınacak ve bekleme süreci tek belirleyici olarak kabul edilmeyecektir. Kıbrıs iki toplumlu ve iki kesimli bir çözüm gerektirir.

Hızla değişen dünyada ve bölgemizde, Türkiye'nin önüne yeni olanaklar seriliyor, yeni ufuklar açılıyor. Eğer bu olanakları zamanında ve gereğince değerlendirebilirse Türkiye, dünyada sözü geçen, ağırlığı duyulan bir önder ülke durumuna gelebilir.

Dış Ticaret

İhracat, üretim bazında desteklenecektir. İthalatta liberasyon aşamalı olarak yürütülecektir.

Dış satım, kaynakta yani üretim aşamasında desteklenecek, dış satım yapmak isteyen herkese olanak tanıyan bir sisteme gidecek, dış ticaret sisteminin açık ve istikrarlı olması sağlanacaktır.

Eğitim

Fırsat eşitliği yaratılacak, üniversiteler araştırma kurumu haline gelecektir. Açık öğretim yaygınlaştırılacak yetişkinlerin, özürhüklerin eğitime öneme verilecektir.

Eğitime daha çok kaynak ayrılacak, sosyal devlet kavramıyla bağdaşan her yaşta herkese parasız ve eşit eğitim ve öğretim olanağı sağlanacaktır. Orta öğretim kurum-

SOSYAL DEMOKRAT HALKÇI PARTİ SHP

finansman akışı sağlanacaktır.

ANAVATAN PARTİSİ ANAP

imkan sağlanacak, sınırlı ölçüde dış kredi ve borç kullanılacaktır. Kamunun orta ve uzun vadeli borçlanma imkanlarının dış borçlanma ile sınırlı kalmaması için mali piyasalar derinleştirilecektir.

Dış İlişkiler

Türkiye'nin siyasal ve ekonomik açıdan Avrupa'nın dışında kalmasının yararlı olma yacağı düşüncesiyle AET'ye katılmak hedeflenmektedir. Ekonomik, kültürel, hukuksal ve askeri alanlarda diğer ülkelerle, özellikle komşu ülkelerle, özgür ve eşitlik ilkesine dayalı olarak sıkı bir işbirliği savunulmaktadır.

Dış politikanın esası bölgede ve dünyada barışın sürekliliğinin temin edilmesi, güvenliğimizin ve iktisadi gelişmemizin güçlendirilmesidir. Avrupa Topluluğu ile ilişkiler aynı azimle devam ettirilecektir.

Dış Ticaret

Dış ticaret planlı ulusal ekonominin gerçeklerine uygun biçimde yönetilecektir. İhracat ve ithalat için uzman bir kamu kuruluşu oluşturulacaktır. Hayali ihracat ve ithalat önlenecektir. İhracatın GATT kurları ile uyumlu biçimde daha çok üretim aşamasında desteklenmesi planlanmaktadır.

1996 yılında ihracat hedefi 30 milyar dolardır. Eximbank imkanları genişletilecektir. Teşvikler üretim safhasında verilecektir. Bürokratik engeller kaldırılacak, dış ticaret libere edilecektir.

Eğitim

Okul öncesi eğitim bütün okullara yaygınlaştırılacaktır. Zorunlu eğitim 8 yıla çıkarılacak, ortaöğretim 4 yıllık liselerden oluşacaktır. Üniversitelerdeki yığılmayı önlemek

Eğitime bütçeden daha fazla pay ayrılacak, eğitim ve öğretimde fırsat ve imkan eşitliği sağlanacak, okul öncesi eğitime önem verilecek, zorunlu eğitim 8 yıla çıkarılacaktır.

DOĞRU YOL PARTİSİ
DYP

DEMOKRATİK SOL PARTİ
DSP

ları avlulu eğitime dönüşecek, öğrencilerin yüksek eğitim, meslek ve sanat dallarını seçmelerine ve teknik beceri kazanmalarına olanak sağlanacaktır. Meslek ve sanat okulları ve kursları arttırılacak, "yaparak eğitim" düzeni geliştirilecektir.

Ekonomide Verimlilik Artışı

Rekabet ve gelişmenin özendirilmesi ve kolaylaştırılması hedeflenmektedir. Üretim seferberliği ve kamu kesimi reformları ile dünya normuna ulaşılabacaktır.

Ekonomide Planlama

Plan kavramı Ulusal Dinamik Denge Modeli (UDİDEM) çerçevesinde değerlendirilecektir. Kalkınma planları hedeflerini gerçekleştirmek için 15 yıllık süreyi kapsayan 10 adet master plan hazırlanacaktır.

Yol gösterici (indicative) ekonomik planlama ile bir yandan iç ve dış ekonomik dengeler ile kamu kesimi kaynak- harcama dengesi gözetilecek, diğer yandan uzun vadeli gelişme perspektifi iş alemi ve kamuoyuna sunulacaktır. Planlama sürecine işveren, girişimci, işçi ve halkın katılım sağlanacaktır.

**SOSYAL DEMOKRAT
HALKÇI PARTİ SHP**

ve nitelikli insan gücü yaratabilmek için mesleki eğitime ağırlık verilecektir.

**ANAVATAN PARTİSİ
ANAP**

rılacak, yabancı dil eğitimi için gerekli tedbirler alınacak, mesleki eğitim programlarına öncelik verilecektir.

Ekonomide Verimlilik Artışı

Üretimde verimliliğin artırılmasının gerekliliğine inanılmaktadır. Yeni gelişen teknolojilere uyum sağlayarak verimlilik artışına ulaşılabacaktır.

Kaynakların toplumun istekleri doğrultusunda en verimli şekilde tahsisi sağlanacaktır. Ekonomik kararlarda genel ve makro düzeyde kalınacak, serbest rekabet tam olarak sağlanacaktır.

Ekonomide Planlama

Kaynakların en iyi biçimde değerlendirilmesi, kalkınma hızının artırılarak başta işsizlik olmak üzere ekonomik ve sosyal sorunların çözümü, sanayileşmenin gerçekleştirilmesi, dış ekonomik ilişkilerde bağımsızlığın sağlanması, hakça bir gelir dağılımına ulaşılması için etkin bir planlamanın gerekliliğine inanılmaktadır. Planların hazırlanması, uygulanması ve izlenmesi, halkın kooperatifler, sendikalar, dernekler, meslek kuruluşları ve üniversiteler gibi örgütlerin yanı sıra kamu ve özel kesim temsilcilerinin de katılımıyla gerçekleştirilecektir. Planlama salt ekonomik ve toplumsal konularla sınırlandırılmayıp; toplumdaki ge-

Piyasa ekonomisi içinde yürüyen (rolling plan) uygulamasına geçilecektir.

Emekliler

Sosyal sigort kapsamı genişletilerek ve tek çatı altında toplanacaktır. Emekliler için istikrar ve güvence sağlanacak, işlemlerde bürokratik engeller kalkacaktır. Emekliler için milli dayanışma programı uygulanacaktır.

Yaygın bir sosyal sigorta sistemi ile tüm yurttaşlar sosyal güvenliğe ve o arada genel sağlık sigortasına kavuşturulacaktır. Engelliler Bakanlığı kurulacak, bu Bakanlık kimsesiz ve çaresiz durumundaki çocukların ve yetişkinlerin de sorunlarıyla ilgilenecektir.

Enflasyon

500 günde kamu açıkları düşürülerek kontrol altına alınacaktır. Reel kredi faizleri düşürülecek ve kamu borçlanmasının GSMH'ye oranı % 15 olarak belirlenecektir.

Kararlı bir istikrar programı içinde, kamu kesiminin dengesi ve mali disiplin sağlanarak, tüketim yerine tasarruflar özendirilerek ve enflasyon beklentileri azaltılarak enflasyon tek rakama indirilecektir.

Faiz

Reel kredi maliyetleri aşağı çekilecek ve dünya ile bütünleştirilecektir.

Bankaların etkin denetimi altında faizler serbest olacaktır. Enflasyon önlenerek ve ekonomik geleceğe ait belirsizlikler giderilerek faizlerin düşmesi sağlanacaktır.

**SOSYAL DEMOKRAT
HALKÇI PARTİ SHP**

lişmenin boyutunu saptamayı, bölgelerarası gelişme farklılıklarının kaldırılmasını, doğal kaynakların tahrip edilmeden kullanılmasını sağlamayı da hedeflemektedir.

**ANAVATAN PARTİSİ
ANAP**

Emekliler

Emekli ve yaşlılara daha fazla yardımcı olmak amaçtır. Yaşlı ve bakıma muhtaç olanlar için hastane ve bakımevlerinin açılmasına, huzurevlerinin çoğaltılmasına önem verilecektir.

Enflasyon

Enflasyonun başlıca sorumlusu kamu açıklarıdır. Bu nedenle, kamu kaynakları ve harcamaları disiplin altına alınacak; özellikle altyapı projeleri yeniden gözden geçirilecektir. Enflasyon 2 yıl içinde belli bir program dahilinde makul bir seviyeye çekilecektir.

Enflasyon tedricen (5 yıl içinde) yüzde 10'un altına indirilecek ve fiyat istikrarı sağlanacaktır. Bu amaçla; KİT'ler özelleştirilecek, vergiler daha adil ve etkin şekilde toplanacak, gelir idaresi yeniden organize edilecek ve bütçe uygulamalarında yeni düzenlemeler yapılacak, mali disiplin sağlanacak, ölçülü bir şekilde pazarlar ithalata açılacaktır. (mal arzında esneklik sağlanması için).

Faiz

Yüksek faiz politikasından vazgeçilecektir. Yatırımların yapılmasını engelleyen önemli faktörlerden biri olan yüksek kredi faizleri düşürülecektir.

DOĞRU YOL PARTİSİ
DYP

DEMOKRATİK SOL PARTİ
DSP

Gelir Dağılımı

Vergi politikaları, fiyat politikaları, destekleme politikaları ve ücret politikaları ile gelir dağılımındaki dengesizlikler düzeltilenektir.

Vergi yükünün adil dağılımı sağlanacak ve enflasyon önlenerek gelir dağılımı düzeltilenektir. Üretken yatırımlar hızlandırılacak geri kalmış yörelerde istihdam ağırlıklı verimli programlar uygulanarak sağlanacak gelir ve istihdam artışı da gelir dağılımının dolaylı olarak düzeltecektir.

Globalleşme

Faktör paylarında dünya ile bütünleşilecektir. Dünya ile entegrasyon süreci daha bilinçli ve kalıcı biçimde sürdürülecektir. Mevcut koruma yapısı zaman içinde ileri ülke uygulamalarıyla bütünleşecektir. İhracatta ürün çeşitlendirilmesine gidilecektir.

Gümrük Politikası

Girdi maliyetlerinde ve korumada dünya ile bütünleşilerek nihai ürünlerde bütünleşmeye gidilecektir.

Ekonominin özellikle sanayi ve tarımın orta ve uzun vadeli gelişme amaçları doğrultusunda, uluslararası anlaşmalar çerçevesinde, gümrük ve dış ticaret politikası ilgili çevrelere danışılarak rasyonelize edilecek, keyfi ani kararların yol açtığı belirsizliklere meydan verilmeyecektir.

İç borçlanma

Vergi gelirlerinin arttırılması ve KİT'lerin özelleştirilmesi sonucu kaynak yaratılacak ve borçlanma gereği azaltılacaktır. Kamu açıkları kapatılacaktır.

Kamu finansman açıkları örtenerek özel tasarrufların özel sektör yatırımlarına kanalize edilmesi sağlanacaktır. "Crowding - out effed" sonucu faizlerin yükselmesi önlenektir.

Gelir Dağılımı

Toplumda bozuk olan gelir dağılımını düzeltmeye yönelik olarak vergi reformundan istihdama kadar bir dizi konuda tedbir alınması öngörülmektedir.

Ortadirek güçlendirilecek, milli gelir daha adil dağıtılacaktır. Sosyal adaletin, fırsat ve imkan eşitliğinin sağlanmasına yönelik tedbirler etkinleştirilecektir. Vergi sistemi daha adil ve etkin hale getirilecektir. Bölgelerarası dengesizliğin asgariye indirilmesi için kalkınmada öncelikli yöreler geliştirilecek, refah yaygınlaştırılacaktır.

Globalleşme

Dışa açılma ve gelişen dünya ile bütünleşme, ulusal bağımsızlık kavramı ön planda tutularak geliştirilecektir.

Dışa açılma teşvik edilecek, dünya sanayi ve ticaretine entegre olunacaktır.

Gümrük Politikası

Bürokratik engeller kaldırılacaktır. Dış ticaret libere edilecektir.

İç Borçlanma

İç borçlanmanın yükü uzun vadeye yaydırılacaktır. İç borçlanmanın reel maliyetlerin vergi bağışıklıkları ile büyüten uygulamaya son verilecektir.

Kamu finansman açıkları düşürülüp hazinenin iç piyasadan daha az borçlanması, orta ve uzun vadeli iç finansman sağlayacak mekanizmaların kurulması desteklenecektir.

İnsan Hakları

İnsan hakları güvence altına alınacak, İnsan Hakları Bakanlığı kurulacaktır. Bireyler üzerinde devlet egemenliği kaldırılacaktır. Helsinki-Paris antlaşmasında benimsenen evrensel ilkeler ve demokrasi, insan hakları çizgisinde kamu düzenini, bireyin yaşamını ilgilendiren tüm yasalar insan hakları açısından ele alınacaktır.

Anayasa'daki ve yasalardaki insan hakları ile bağdaşmayan tüm yasalar özgürlük ve hak kısıntıları kaldırılacaktır. Tutukluluk koşulları yumuşatılacak, Adli Polis Kurumuna çapraz sorgu sistemi getirilecektir. İdam cezası kaldırılacaktır.

İstihdam

İşsizlik ve sağlık sigortası oluşturulacak, iş olanakları arttırılacak, sosyal sigorta kapsamı genişletilecek ve tek çatı altında toplanacak, asgari ücret vergi dışı kalacak, bürokratik engeller kalkacaktır. Üretim seferberliği ve yeni yatırımlar, istihdama yönelik özel uygulamalarla ve çalışma düzeninde sağlanacak istikrar ile istihdam artışı sağlanacaktır.

İstihdam etkisi kısıtlı altyapı yatırımları yerine, üretken yatırımları ve özellikle ihracat için üretimi arttırarak, GAP bölgesinde çiftçilere yeni teknolojileri öğretmek üzere gençleri istihdam ederek, gelişmiş ülkelerde bile büyük istihdam olanağı yaratan küçük ve orta işletmeleri destekleyerek, kalkınmada geri kalmış yörelere gereken önemi yeni bir atılımla vererek ve çiftçi kooperatiflerinin tarıma dayalı sanayiler kurmasını destekleyerek, istihdam arttırılacaktır. Uluslararası rekabet gücüne sahip, yurt koşullarına uygun, işçi yoğun teknolojiler geliştirecektir. Yepyeni eğitim düzeni sayesinde öğrencilere orta öğretimde mesleki ve teknik beceriler vererek ve işsizlere

İnsan Hakları

İnsan haklarına ilişkin düzenlemeler hazırlanacak, yeni Anayasa ile güvence altına alınacaktır.

Sorgulamada sanık refakatinde avukat bulundurulması sağlanacaktır. Demokrasi ve insan hakları herşeyin temelidir.

İstihdam

Kısa dönemde iş alanı yaratmaya yönelik özel istihdam projeleri uygulanacaktır. Büyük bir toplumsal sorun olan işsizliğin çözümü için hızlı kalkınma ve sanayileşmeye ağırlık verilecektir. İstihdam sorununu çözmeye yönelik özel iş bulma projeleri aracılığıyla genellikle tarımsal altyapı, tarla iyileştirme çalışmaları, sulama kanalları, orman yolları, içme suyu çalışmaları, vb. alanlarda geçici iş olanakları yaratılacaktır.

İstihdam üzerindeki vergi ve kesintilerin yükü azaltılarak istihdam arttırılacak, yarım gün çalışma ve çalışma saatlerini kişinin arzusuna göre ayarlama yöntemleri ülkemizde de uygulanacak, İş ve İşçi Bulma Kurumu etkinleştirilecek, işçilerin çalışma şartları iyileştirilecek, işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili tedbirler alınacaktır.

DOĞRU YOL PARTİSİ
DYP

DEMOKRATİK SOL PARTİ
DSP

meslek, sanat ve beceri kursları vererek kalifiye işgücü arzını arttırmak, istihdama önemli katkıda bulunacaktır.

İşçi İşveren İlişkileri

ILO standartları getirilecek, işyeri çalışma koşulları sağlıklı hale dönüştürülecek, kamu işçisi politik baskılardan kurtarılacak, kesimler arası "toplumsal uzlaşma" gerçekleştirilecek, istikrarlı ortam yaratılacaktır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) tüm kurallarına uyulacaktır. Ekonomik ve sosyal politikalarda ve kararlarda uzlaşma ve demokratik katılım sağlanacak, değişik toplum kesimlerinin yararlarını hakça bir düzen içinde bağdaştırmak üzere, işçi, işveren, çiftçi, esnaf ve sanatkar kuruluşlarının ve devletin katılımıyla "toplumsal uzlaşma ve anlaşma" sağlanacaktır.

Kadın Politikası

Ev kadınları için iş ve işsizlik sigortası getirilecek, tüm kadınlar sosyal güvenceye sahip kılınacak, istihdam olanakları genişletilecek, evlerde iş sahaları ve kreş açma imkanı tanınacak, özel beceri belirleme ve geliştirme kursları açılacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti, bazı bakımlardan dünyada kadın haklarına öncülük etmiştir, ama hala yasalarımızda kadın-erkek eşitliğine aykırı çağdışı hükümler vardır. Yasalarımız bu hükümlerden arındırılmalıdır. Evlilik dışı birlikteliklerde kadının miras hakkı sağlanmalıdır.

İşçi İveren İlişkileri

Çalışma hayatı ile ilgili mevzuat ve uygulama, ILO ilkelerine ve AT ölçülerine uygun hale getirilecektir. Sendika kurma, toplu sözleşme, grev hakkı ve lokavt çalışma hayatının temel unsurları olarak kabul edilecektir. Çalışma hayatı adil, istikrarlı bir sistem içinde yürütülecek, sosyal barış sağlanacak.

Kadın Politikası

Kadın Ürünleri Bakanlığı kurulması planlanmaktadır. Kadınların çalışma hayatında daha aktif rol almalarına yönelik önlemler alınacaktır. Ev kadınları da sosyal güvenlik sistemine dahil edilecektir.

Türk kadınının eğitim seviyesini, tarım, sanayi ve hizmetler kesiminde ekonomik katılımını arttırmak, sağlık, siyasal ve hukuk güvenliğini sağlamak ve kadınlara sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda hakkettiği statüyü kazandırmak başlıca hedeflerdir.

Kamu ve Özel Sektör Diyaloğu

İstikrarlı bir ortam yaratılacak, kesimlerarası "toplumsal uzlaşma" sağlanacaktır. Özel sektörün kamu kesimi karşısındaki durumu dengelenecektir.

Önemli politika ve programlar ilgili çevrelere danışılarak alınacak, Toplumsal Uzlaşma ve Anlaşma Kurulu bu diyaloğu sistematik hale getirecektir.

KİT'lerde Özelleştirme

Etkin bir KİT reformu iki aşamalı olarak yapılacaktır. İlk aşamada acilen özelleştirme, ikinci aşamada ise yeniden yapılandırma için vakıf oluşturulacaktır.

KİT'ler bir yandan iyileştirilecek, bir yandan belli ölçüde özelleştirilecektir. Bir yandan KİT'ler özerk kılınacak, diğer yandan yine özerk ve geniş katılımlı bir KİT'ler Eşgüdüm Denetim Kurulu oluşturulacaktır. Toptan özelleştirme yerine, sermaye piyasasına açılarak kısmi özelleştirme yapılacaktır. Teknolojik atılım için gerektiği hallerde KİT'ler yabancı sermayeye açılabilir. Özelleştirilmesi istenen ve fakat zarardan kurtarılamayan KİT'lerin belli süre için kiralanması veya taksitle satışı yoluna gidilecektir.

Konvertibilite

Reel döviz kurunda istikrarsızlığa son verilecektir.

Sağlam ekonomi ve içte ve dışta istikrarlı Türk Lirası'na ulaşmak amaçtır. Gerçek konvertibiliteye geçilecektir.

Kamu ve Özel Sektör Diyaloğu

Gerek kamu-özel sektör diyaloğunu geliştirmek, düzenli bir hale sokmak, gerekse işçi-işveren ilişkilerini düzenlemek için "Ekonomik ve Sosyal Konsey" oluşturulacaktır. Bu konsey, danışma işlevini yürütmektedir.

Ekonomik kararlar diyalog sonucunda alınacak; alınan kararlarda süreklilik ve istikrar sağlanacaktır.

KİT'lerde Özelleştirme

Özelleştirmeye karşı olunmamakla birlikte yetersiz gelir düzeyi özelleştirmenin başanlı bir biçimde uygulanmasını engellemiştir. KİT'lerin verimli çalışır hale getirilmesi planlanmaktadır. Gelir politikalarına bağlı olarak sağlanacak gelir artışının ardından KİT hisselerinin halka satılması planlanmaktadır.

KİT'lerin tamamının, kamu bankaları ve sigorta şirketleriyle birlikte bu dönemde süratle özelleştirilmesi sağlanacaktır. Kamu mülklerinin satışı planlanmaktadır.

Konvertibilite

Kültür ve Sanat

Devlet topluma bir kültür politikası dayatmayacaktır. Ancak toplumun kendi kültürünü demokrasi ve özgürlük ortamında geliştirmesi ve çağdaşlaştırabilmesi için gerekli ortamı ve olanakları sağlayacak ve toplumun sanat beğenisi düzeyini yükseltmeye çalışacaktır.

Nüfus

Nüfus planlaması, politika üretmesi ve uygulaması için Nüfus ve İstihdam Bakanlığı kurulacak veya İnsan Hakları Bakanlığı içerisinde bir bölüm oluşturulacaktır.

Türkiye'deki hızlı nüfus artışının ekonomiye maliyeti çok büyüktür ve bu hızlı nüfus artışının başlıca nedeni, geniş halk kesimlerinin, özellikle de nüfusumuzun yaklaşık yarısını oluşturan köylülerin sosyal güvenlik-ten yoksunluğudur. Sosyal güvenlik-ten yoksun ailelerden birçoğu, güvenceyi çok çocuk sahibi olmakta aramaktadırlar. Sosyal güvenlik doyurucu düzeyde tüm yurttaşları kapsar duruma gelince, nüfus artış hızı makul düzeye inecektir ve hızlı nüfus artışının ekonomiye ağır maliyeti ortadan kalkacak, kentleşme harcamaları da taşınabilir düzeye inecektir. Bu yoldan tasarruf edilecek kaynaklarla da yaygın sosyal güvenliğin ve ileri sosyal hakların maliyeti büyük ölçüde karşılanabilecektir.

Kültür ve Sanat

Edebiyat, musiki, resim, heykel, folklor, dekoratif sanatlar, sinema ve tiyatro, opera ve balenin önemi arttırılacak, bunlar desteklenecek ve geliştirilecektir.

Nüfus

Hızlı nüfus artışının, ekonomik büyüme ve ülke kalkınması üzerinde olumsuz etkileri olduğu bilincinden hareketle; hızlı nüfus artışını durdurmaya yönelik etkin aile planlaması programları yürürlüğe konulacaktır.

Sağlık

Herkese "yeşil kart" sistemi getirilecektir. Parası olmayana devlet bakacaktır. Tedavi parası yeşil kart idaresi tarafından ödenecektir.

Koruyucu hekimlik bütün yurda yaygınlaştırılacaktır. Özel kuruluşların sosyal güvenlik kurumları dışındaki tüm sağlık sigortaları eş düzeye getirilerek birleştirilecek ve tüm yurttaşları kapsar duruma getirilecektir. Bu düzenlemenin gerçekleşmesiyle birlikte yurttaşların her türlü sağlık gereksinmesi ücretsiz karşılanacaktır. Ancak ilaç savurganlığını önlemek için hakça bir düzenleme getirilecektir. Tüm devlet hastaneleri ve sağlık hizmeti veren öteki kuruluşlar yeterli kaynak sağlanmak koşuluyla, yerel yönetimlere devredilecek ve yöre halkının, tabip odalarının ve ilgili yerel kuruluşların etkin katılımıyla yönetilecektir.

Sanayi Teşvikleri

Sanayileşme teşvik edilecektir. Teşvik sisteminde globalleşmeye, AT ülkeleriyle bütünleşmeye gidilecektir. Şimdiki teşvikler devam edecektir. Girdi maliyetleri, kredi maliyetleri düşecektir.

Üretken yatırımlar ve sanayi, ucuz kredi, ucuz girdi ve gereğinde ucuz arsa ile özendirilecektir. Bir uzun vadeli sanayi stratejisi geliştirilecek, karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olabileceğimiz yeni endüstrilerin kurulması özendirilecektir (Belli süre için koruma dahil).

Sağlık

Sağlık sorunlarına dar kapsamlı bir biçimde, sadece tedavi edici sağlık hizmetleri açısından yaklaşmak yerine, koruyucu toplum hekimliği hizmetlerinin yaygınlaştırılması düşünülmektedir.

Sağlık hizmeti özel sigorta kapsamında çözüme götürülecek şekilde ele alınacak ve bu konuda başta vergi olmak üzere özel teşvik sistemi getirilecektir. Başlıca hedef sağlık hizmetlerinin bütün vatandaşlarca kolay erişilir, etkin ve formalitelerden uzak bir niteliğe kavuşturulması, insanımıza daha kaliteli hizmet verilmesidir. Sağlık hizmetleri yurda dengeli bir biçimde yayılacak, koruyucu hekimliğe önem verilecek, hastaneler arasında işbirliği sağlanacak, özel sağlık müesseseleri teşvik edilecek, aile hekimliği sistemine geçilecek, özel sigortalar ve sağlık kurumları teşvik edilecek, ilaç sanayii geliştirilecektir.

Sanayi Teşvikleri

Sektör öncelikleri saptanıp, teşviklerde bu sektörlerle öncelik tanınacaktır. Teşvik uygulamalarında selektif yaklaşım benimsenecektir.

Sanayileşme teşvik edilecektir. Teşviklerin özü sanayiciye dünya fiyatlarından girdi sağlamak olacaktır. Enerji ve petrolde vergi indirimi düşünülmektedir.

Sanayileşme Stratejisi

Girdi maliyetleri dünya seviyelerine çekilecek, kredi maliyetleri kamu açıkları azaltılarak düşürülecektir.

İhracata dönük sanayi genişletilecektir. Küçük ve orta işletmelerin desteklenmesi esastır. Yeni sanayi dallarının kurulması özendirilecektir. Uzun vadeli sanayi stratejisi ilgili çevrelerin katılımıyla tesbit edilecektir.

Savunma Sanayii

Savunma sanayiinin gelişmesi sağlanacaktır.

Sermaye Piyasası

Risk sermayesi kurumu oluşturulacak, Menkul Kıymetler Yatırım Fonları yeniden düzenlenecek, risk araç ve kurumları etkin

Küçük ve orta tasarrufların verimli yatırımlara yönelmesini sağlayan menkul kıymetler borsasının iyi ve düzenli çalışmasını

Sanayileşme Stratejisi

Sanayileşmede öncelik özel sektöre verilecektir. Özel sektörün yatırım yapamadığı alanlarda gerekli olduğu zaman yatırımı devlet yapacaktır. Sanayileşme stratejisi "bilime dayalı sanayiler" ile "üstün beceriye dayalı sanayiler"e yönelmektir. Sanayileşmede sektörlerin konumları ve öncelikleri gözönünde bulundurulacaktır.

Devlet sanayi yatırımları yapmayacak, ihracata dönük, dünya sanayi ve ticaretine entegre olabilecek bir sanayileşme gerçekleştirilecektir. Bu amaçla dış ticaretin liberalizasyonu, ithalatta nihai mallara yüksek, ara mallara, orta ve hammaddelere daha düşük oranda gümrük ve benzer vergi uygulanması, uluslararası kurallara uyum, dış ticaret vergilerinin AT düzeyine getirilmesi, altyapı yatırımlarına devam edilmesi, teşvik tedbirleri uygulanması, orta ve küçük sanayie teşvik, kalkınmada öncelikli yörelere uygulanan teşviklerin daha rasyonel ve etkili olması planlanmaktadır.

Savunma Sanayii

Savunma giderleri zaman içinde azalan bir seyir gösterecektir. Silahlı Kuvvetler'in ihtiyaçlarının önemli bir kısmının yurtiçinde üretilmesine yönelik projelere devam edilecek, ordu modern silahlarla teçhiz edilecektir.

Sermaye Piyasası

Sermaye Piyasası, sermayenin üretimde kullanılmasını arttırıcı yönde düzenlenecel ve sinai mülkiyetin yaygınlaştırılmasının en

Sermaye Piyasası'nın faaliyetini düzenleyen kanun tasarısı kanunlaştırılarak bu piyasaya çeki düzen getirilecektir. Kurumsal

DOĞRU YOL PARTİSİ

DYP

bir biçimde kullanılacaktır. (Future, options). Tasarruflar borsaya yönlendirilecek, vergi teşvikleri getirilecektir. Borsa'da yapılan tüm işlemler açıklığa kavuşturulacak, sermaye tabana yayılacaktır.

DEMOKRATİK SOL PARTİ

DSP

sağlayacak düzenleme yapılacak ve önlemler alınacaktır.

Tarım

Girdi ve kredi maliyetleri dünya ile bütünleşecektir. Agro-industry kurulacak, reorganizasyon gerçekleştirilecektir. GAP'a önem verilecektir.

Tarım üretimi uygun modern teknoloji, ucuz kredi, iyileştirilmiş pazarlama koşulları, çiftçi egemenliğindeki kooperatifler, kooperatiflerin kuracağı tarım sanayileri vasıtasıyla arttırılacaktır. Ormanların ve orman ürünlerinin, orman köylülerinin katılımıyla değerlendirilmesi yoluna gidilecektir. Tarımsal üretim planlaması yapılacak, ürün bedelleri gecikmesiz ödenecek, çiftçi ve kooperatiflerin dış satımı özendirilecektir.

Teknoloji Politikası

Sanayide teknoloji transferi gerçekleştirilecektir. Büyük sanayi teknoloji hamlesini yabancı şirketlerle, ortak yatırımlarla, yerli borsalar ve risk sermayesi kurumu aracılığı ile yaparken; küçük ve orta sanayi de risk sermayesi kurumundan, Küçük ve Orta Sanayi Bankası'ndan ve küçük işletmeler yatırım şirketlerinden yararlanacaktır. Araştırma ve geliştirmeye önem verilecektir.

Sanayide ve tarımda ileri teknolojilere geçilmesi desteklenecektir. Araştırma ve geliştirme çalışmalarına ayrılan kaynaklar yeterli düzeye çıkarılacak ve bu konuda bir "Eşgüdüm Kurumu" kurulacaktır. Türkiye koşullarına uygun işçi yoğun modern teknolojiler geliştirilecektir.

**SOSYAL DEMOKRAT
HALKÇI PARTİ SHP**

**ANAVATAN PARTİSİ
ANAP**

önemli aracı olarak kullanılacaktır.

yatırımcıların, yatırım şirketlerinin, sigorta şirketlerinin, büyük fonları yöneten şirketlerin borsaya girmesi sağlanacaktır. Kamu ortaklığı idaresi borsada faaliyet göstermeyecektir.

Tarım

Tarımda devlet desteği artacaktır. Krediler arttırılacak, faizler düşecektir. İleri tarım teknolojisi teşvik edilecektir.

Tarımda başlıca hedef verimlilik ve kaliteli üretilimdir. Tarımsal krediler arttırılacak, su ürünleri ve balıkçılığa önem verilecektir.

Teknoloji Politikası

Ülkenin teknoloji ithal eder konumdan, üreten konuma geçirilmesi amacıyla özellikle dünyada yeni gelişen teknolojilere yönelinmesi hedeflenmektedir.

Gerekli altyapının tamamlanması hızlandırılacak, mevcut uluslararası bilgisayar ağları daha da arttırılacak, tüm bilimsel ve teknolojik yayınların dağıtımı yaygınlaştırılacak, verilerin bilgi bankalarında toplanması gerçekleştirilecektir. Araştırma teşvik edilecek, araştırma konularında yabancı sermayenin geliş hızlandırılacaktır. Bilimsel ve teknolojik alanda üniversite, özel

Turizm

Türkiye'nin dış tanıtımına önem verilecektir. Pazarlama ve işletme konularında destek sağlanacaktır.

Turizm kapasitesinin tam kullanılmasını sağlayacak önlemler alınacaktır.

Ulusal Tasarruf Seferberliği

Türk ailesinin gelirinin yüzde 25'ini tasarrufla ayırması planlanmaktadır.

Sağlıksız ve savurgan tüketim eğilimleri caydırılacak, tasarrufların artması özendirilecektir. Enflasyon hızla indirilerek kaynakların verimli dağılımı sağlanacaktır. Üretici ve işçi yatırım fonları ile kooperatifler küçük tasarrufların artmasını ve verimli alanlara yatırılmasını sağlayacaktır.

Ücretler

Ücretler eşitlenecek, maaşlardan kesintiler azaltılacak, asgari ücretten vergi alınmayacaktır. Çalışanların katma değerden aldıkları pay arttırılacaktır. Çalışma barış ahenkli bir şekilde oluşturulacaktır.

Büyük ölçüde toplu pazarlık sonunda belirlenen ücretler, enflasyona karşı korunacak verimlilik artışlarından çalışanlar yararlanacaktır. Sosyal sigortalar sistemi reformu ile net-brüt ücret arasındaki büyük fark daraltılacaktır.

**SOSYAL DEMOKRAT
HALKÇI PARTİ SHP**

**ANAVATAN PARTİSİ
ANAP**

sektör, TÜBİTAK ve büyük sanayi kuruluşları arasında işbirliği yapılacaktır. Araştırma, teknoloji geliştirme harcamalarında vergi teşvikleri getirilecektir.

Turizm

Uygun büyüklükteki yabancı turizm yatırımları özendirilecektir. İşletim aşamasında önemli ölçüde döviz girdisi sağlayacak işletmelere olanak sağlanacaktır. Dış turizmin yanısıra iç turizmin de canlandırılmasına çalışılacaktır.

Turizmde altyapı ve yatak kapasiteleri artırılacak, pazarlama ve işletme konuları teşvik edilecek, tanıtıma büyük önem verilecektir. Özellikle devam etmekte olan yatırımların tamamlanmasına imkan verecek bir kredi politikası uygulanacaktır.

Ulusal Tasarruf Seferberliği

Ücretler

80'li yıllardaki reel ücret kayıplarının telaf edilmesi bir kerede değil, zamana yayılarak, orta dönemde tamamlanacaktır. Kamu kesiminde "eşit işe, eşit ücret" ilkesi hayata geçirilecektir. Brüt-net ücret arasındaki farkın azaltılması, asgari ücretin vergi dışı bırakılması planlanmaktadır.

Ücretler işe ve verimliliğe göre tesbit edilecek, eşit işe eşit ücret verilecektir. Ücretli kesim enflasyon karşısında korunacaktır, ayrıca refah artışından pay alacaktır. Çalışanların hayat düzeyi yükseltilecektir. Reel ücret ve gelirler refahı arttıracak şekilde ele alınacaktır.

DOĞRU YOL PARTİSİ
DYP

DEMOKRATİK SOL PARTİ
DSP

Vergiler

Etkin bir vergi reformu yapılacaktır. Peşin vergi kaldırılacaktır.

Vergi yükünün adil dağılımını sağlayacak vergi kaybını önleyecek gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapılacaktır.

Yabancı Sermaye

Üretken yatırımlara yönelik yeni teknolojilerin sağlanmasında yarar sağlayacak yabancı sermayenin gelmesine gerekli kolaylık gösterilecektir.

Yerel Yönetimler

Demokrasinin temeli oluşturulan yerel yönetimlerin yetkileri genişletilirken, halkın katkı-

**SOSYAL DEMOKRAT
HALKÇI PARTİ SHP**

**ANAVATAN PARTİSİ
ANAP**

Vergiler

Kısa dönemde vergi gelirlerinin arttırılması hedeflenmektedir. Stopaj vergileri oranı, gelir vergisinde ilk dilime uygulanan orana yaklaştırılacaktır. Menkul ve gayrimenkul sermaye iratlarının, gelire eklenmesi ve artan tarife üzerinden vergilendirilmeleri amaçlanmaktadır. Gelir ve kurumlar vergileri tekrar birbirlerinden ayrılacak, şirket ortaklarına dağıtılan kar payları gelir vergisinin artan oranlı tarifesine tabi olacaktır. Kurumlar vergisinden istisnalar kaldırılırken oran yüzde 30 düzeyine çekilecektir. Gelir vergisinde ilk dilime uygulanan oran yüzde 15'e düşürülecektir.

Vergi sisteminin daha adil, vergi toplanmasının daha etkili hale getirilmesi için tedbirler alınacaktır. İstihdam üzerindeki vergi yükü hafifletilecektir.

Yabancı Sermaye

Yabancı sermayenin ülkeye gelmesi teşvik edilecektir. Özellikle Pasifik Sermayesi'ne büyük önem verilmektedir. Uluslararası konjonktürdeki olumlu gelişmeler riski azalttığından önümüzdeki dönem yabancı sermaye akışı hızlanacaktır. Özellikle AT'ye yönelik yatırım yapmayı hedefleyen Pasifik Sermayesi için Türkiye bir üretim merkezi olarak çekici hale getirilecektir.

Yabancı sermaye teşvikleri sürecektir.

Yerel Yönetimler

Yerel yönetimlerin görev alanları daha da geliştirilerek, merkezi hükümetin sorumluluk

Yerel yönetimler, köy ve mahalle muhtarlarından başlayarak yeni yetkilerle ve im-

DOĞRU YOL PARTİSİ
DYP

DEMOKRATİK SOL PARTİ
DSP

lımı dolaylı ve temsil yoluyla katılımın ötesinde olabildiğince doğrudan ve etkin katılıma dönüştürülecek, bağımsız güçlü ve etkin hale getirilecektir.

Yüksek Öğretim

Üniversiteler hem halkla hem sanayi ile bütünleşecek, araştırma kurumu haline getirilecektir. Üniversitelerden siyaset ve sanayi çevreleri yararlanabilecektir. Hür ve özerk üniversite gerçekleşecektir. Açıköğretim yaygınlaşacaktır.

Çok sayıda güçsüz üniversiteler yerine, her bölgede güçlü üniversiteler kurulacaktır. Açıköğretime ağırlık verilecek, YÖK Yasasının yerine gerçek kapsamlı bir düzenleme yapılacaktır. Üniversitede özerklik sağlanacaktır. Öğrencilerin de üniversitelerde yönetime katılması sağlanacaktır.

**SOSYAL DEMOKRAT
HALKÇI PARTİ SHP**

larının azaltılması hedeflenmektedir. bunur yanısıra merkezden kaynak aktarılması yerine, bağımsız öz gelir kaynaklarına ağırlık verilecek, merkezden aktarılabak paylar yasal güvenceye kavuşturulacaktır.

**ANAVATAN PARTİSİ
ANAP**

kanlarla donatılacak, vergi toplama düzeni içinde daha etkin hale getirilecek ve kaynakları güçlendirilecektir.

Yüksek öğretim

YÖK uygulaması kaldırılacaktır. Bilimsel ve yönetsel özerkliğine ve üst düzeyde araştırmalar yapabilme olanaklarına kavuşturulmuş çağdaş üniversiteler oluşturulacaktır.

Özel ve özgün üniversiteler teşvik edilecektir. Üniversite mezunlarına burs imkanı sağlanacak, yurt, burs, kredi imkanları geliştirilecektir.

